

Guidelines for Strengthening Anti-Corruption Measures of School Administrators in Phetchabun Primary Educational Service Area Office 3 based on Sucarita 3

Tharapong Noommeesri¹, Anon Methiworachat² and Winai Tongmun³

Received: July 01, 2024

Revised: September 20, 2025

Accepted: October 01, 2025

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the state of anti-corruption measures of school administrators in Phetchabun Primary Educational Service Area 3; and 2) to study guidelines for strengthening anti-corruption measures of school administrators in Phetchabun Primary Educational Service Area 3 based on Sucarita 3. The researcher used a mixed-methods research approach. Data was collected from a sample of 306 questionnaires, comprising 26 school administrators and 280 teachers. Mean and standard deviation were calculated using Statistical Package for the Social Sciences. The researcher selected the two lowest-mean items from each aspect of the questionnaire to draft guidelines and conducted focus group discussions with 7 key informants to find ways to strengthen anti-corruption measures of school administrators in Phetchabun Primary Educational Service Area 3 based on Sucarita 3. Data was then analyzed using content analysis. The research findings revealed that 1) the overall state of anti-corruption measures of school administrators in Phetchabun Primary Educational Service Area 3 was at the highest level ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = .48). When considering each aspect, the aspect with the highest average score was the aspect of strengthening organizational culture, at the highest level ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = .48). This was followed by the aspect of risk assessment for corruption

¹ Ban Khok Sakalat School

²⁻³ Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: tharapong.noom@gmail.com, Tel. 095 273 4772

prevention, also at the highest level ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = .49). The aspect with the lowest average score was the aspect of developing an anti-corruption plan, which was also at the highest level ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = .48), respectively; 2) there were 49 guidelines for strengthening anti-corruption measures of school administrators in Phetchabun Primary Educational Service Area 3 based on Sucarita 3.

Keywords: strengthening anti-corruption measures, school administrators, Sucarita 3.

แนวทางเสริมสร้างการป้องกันการทุจริตของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามหลักสุจริต 3

ธราพงษ์ นุ่มมีศรี⁴ อานนท์ เมธีวรฉัตร⁵ และวินัย ทองมัน⁶

Received: July 01, 2024

Revised: September 20, 2025

Accepted: October 01, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการป้องกันการทุจริตของผู้บริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางเสริมสร้างการป้องกันการทุจริต ของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามหลักสุจริต 3 ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 306 ฉบับ เป็นผู้บริหารสถานศึกษา 26 คน ครู 280 คน นำมาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ผู้วิจัยได้นำ 2 ข้อ จากแบบสอบถาม ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดของแต่ละด้าน มาวางแผนแนวทาง และดำเนินการสนทนากลุ่ม เพื่อหาแนวทางเสริมสร้างการป้องกันการทุจริต ของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามหลักสุจริต 3 จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 7 รูป/คน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการป้องกันการทุจริตของผู้บริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = .48) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กร อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = .48) รองลงมา คือ ด้านการประเมินความเสี่ยงเพื่อป้องกันการทุจริต อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = .49) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการจัดทำแผนการป้องกันการทุจริต อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = .48) ตามลำดับ 2) แนวทางเสริมสร้างการป้องกันการทุจริต ของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามหลักสุจริต 3 มี 49 แนวทาง

คำสำคัญ: การเสริมสร้างการป้องกันการทุจริต, ผู้บริหารสถานศึกษา, สุจริต 3

⁴ โรงเรียนบ้านโคกสะแกลาด; Ban Khok Sakalat School

⁵⁻⁶ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: tharapong.noom@gmail.com, Tel. 095 273 4772

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) กำหนดเป้าหมายสำคัญในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ คือ ภาครัฐมีความโปร่งใสปลอดการทุจริต และประพฤติมิชอบมีการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในทุกระดับ พร้อมทั้งสร้างวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบของบุคลากรภาครัฐโดยกำหนดมาตรการให้หน่วยงานภาครัฐและทุกภาคส่วนดำเนินงานอย่างโปร่งใสเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมความสุจริตความซื่อสัตย์ความโปร่งใสและเป็นธรรม รวมทั้งกำหนดแนวทางการพัฒนาให้เกิดความโปร่งใส 3 ประการ ได้แก่ 1) ปลุกและปลุกจิตสำนึกการเป็นพลเมืองดีมีวัฒนธรรมสุจริตและการปลูกฝังวัฒนธรรมในกลุ่มเด็กและเยาวชนทุกช่วงวัยทุกระดับ 2) ส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มีความใสสะอาดปราศจากพฤติกรรมที่ส่อไปในทางทุจริต และ 3) ปรับระบบงานและโครงสร้างองค์กรที่เอื้อต่อการลดการใช้ดุลพินิจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ โดยกำหนดให้หน่วยงานภาครัฐเข้ารับการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานเพื่อจะได้ทราบผลการประเมินและแนวทางการพัฒนา ซึ่งจะช่วยยกระดับหน่วยงานในด้านคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561)

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (สำนักงาน ป.ป.ช.) ได้พัฒนาเครื่องมือการประเมินเชิงบวกเพื่อเป็นมาตรการป้องกันทุจริต และเป็นกลไกในการสร้างความตระหนักให้หน่วยงานภาครัฐมีการดำเนินงานอย่างโปร่งใสและมีคุณธรรม โดยใช้ชื่อว่า "การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment: ITA)" เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญของยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560 - 2564) ซึ่งถือเป็นการยกระดับให้การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ให้เป็น "มาตรการป้องกันการทุจริตเชิงรุก" ที่หน่วยงานภาครัฐทั่วประเทศจะต้องดำเนินการ โดยมุ่งหวังให้หน่วยงานภาครัฐที่เข้ารับการประเมิน ได้รับทราบผลการประเมินและแนวทางในการพัฒนาและยกระดับหน่วยงานในด้านคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสมและที่ผ่านมามีพบว่า หลายหน่วยงานนำการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐไปเป็นกรอบในการพัฒนาและยกระดับการบริหารจัดการให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลเกิดการปรับปรุงประสิทธิภาพในการให้บริการและการอำนวยความสะดวกต่อประชาชน ให้เข้าถึงการบริการสาธารณะด้วยความเป็นธรรมผ่านการปฏิบัติงานอย่างมีมาตรฐาน มีการประกาศขั้นตอนและระยะเวลาในการให้บริการอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ในด้านบริหารจัดการในหน่วยงาน ก็ยังพบว่า

หน่วยงานให้ความสำคัญกับการป้องกันในประเด็นที่อาจเป็นความเสี่ยงหรือเป็นช่องทางที่อาจจะก่อให้เกิดการทุจริต การรับสินบนหรือก่อให้เกิดผลประโยชน์ทับซ้อน และสามารถยับยั้งการทุจริตหรือผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างเท่าทันสถานการณ์ ซึ่งเมื่อหน่วยงานภาครัฐทั่วประเทศมีการป้องกันการทุจริตเชิงรุกในลักษณะดังกล่าวก็จะทำให้การทุจริตในภาพรวมของประเทศลดลงได้ในที่สุด ตลอดจนยังผลักดันให้เกิดทิศทางการพัฒนาและปรับปรุงการทำงานภายในหน่วยงานในภาพรวมของประเทศให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นอีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2560)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะเป็นหน่วยงานระดับกรมที่รับการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานจากสำนักงาน ป.ป.ช. แล้ว ยังเป็นหน่วยงานที่นำเครื่องมือการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment: ITA) ไปขยายผลเพื่อพัฒนาและยกระดับคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานในสังกัด โดยการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 มีสถานศึกษาทั้งสิ้น 187 แห่ง มีนโยบายให้โรงเรียนได้ดำเนินโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) คือ การเข้ารับการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษา (Integrity and Transparency Assessment: ITA) ซึ่งโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ทุกโรงเรียนมีนโยบายการต่อต้านการทุจริตโดยภาพรวม การสรุปและรายงานผลการดำเนินโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา (โครงการโรงเรียนสุจริต) นั้น การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2564 พบว่า ตัวชี้วัดที่ 10 การป้องกันการทุจริต ได้คะแนนเฉลี่ย 54.57 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์, 2565) ซึ่งอยู่ในระดับ ต่ำ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสภาพการป้องกันการทุจริตของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 นั้นขาดความพร้อมในการป้องกันการทุจริต

สุจริต 3 เป็นหลักที่ผู้บริหาร จะต้องให้ความสำคัญได้ระบุไว้ว่า บุคคลจะต้องเป็นผู้ประพฤติกายสุจริต วชิสุจริต และมโนสุจริต รวมทั้งพยายามชี้แนะแนวทางให้บุคคลอื่น ประพฤติสุจริตตามความชอบด้วย บุคคลนั้น ย่อมได้รับความสุข แต่ถ้าประพฤติกายทุจริต วชิทุจริต และมโนทุจริต เขาจะได้รับความทุกข์ต่าง ๆ ซึ่งหากว่าผู้บริหารสถานศึกษานำไปใช้ในการบริหารในสถานศึกษานั้นย่อมจะสร้างความสุข ความเคารพนับถือด้วยใจจากผู้ที่บังคับบัญชาได้ อีกทั้งยังสามารถที่จะสร้างแรงกระตุ้นทางจิตใจเพื่อให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลตามเป้าหมายที่วางไว้

ด้วยเหตุผลข้างต้นที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะหาแนวทางเสริมสร้างการป้องกันการทุจริต ของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามหลักสุจริต 3 ว่ามีวิธีการป้องกันการทุจริตในสถานศึกษามากน้อยเพียงใด และนำเสนอวิธีการต่าง ๆ ในการเสริมสร้างการป้องกันการทุจริต โดยใช้ขอบเขตตามสำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เพราะเป็นขอบเขตที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ และใช้หลักสุจริต 3 ประยุกต์เป็นแนวทางเสริมสร้างการป้องกันการทุจริตของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 เพื่อจะได้สารสนเทศจากการศึกษาสภาพการป้องกันการทุจริตเป็น ข้อมูลในการตัดสินใจ และเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนพิจารณาปรับปรุงแก้ไข และขยายผลให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการป้องกันการทุจริตของผู้บริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3
2. เพื่อศึกษาแนวทางเสริมสร้างการป้องกันการทุจริต ของผู้บริหารสถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามหลักสุจริต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยทำการแจกแบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพการป้องกันการทุจริตของผู้บริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาการศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 รวมทั้งสิ้น 1,424 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยการสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วนประชากร ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 26 คน ครู จำนวน 280 คน จากสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 จำนวน 187 แห่ง รวมทั้งสิ้น จำนวน 306 คน แบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามในด้าน ประสบการณ์ทำงาน และขนาดของสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานอยู่ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) และตอนที่ 2 สภาพการป้องกันการทุจริตของผู้บริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งมีเนื้อหา 4 ด้าน ดังนี้ 1. การประกาศเจตจำนงสุจริตของผู้บริหาร 2. การประเมินความเสี่ยงเพื่อป้องกันการทุจริต 3.

การเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กร 4. การจัดทำแผนการป้องกันการทุจริต นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบเบื้องต้นจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบถูกต้องตามเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแต่ละข้อคำถาม ซึ่งมีค่าความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.60 – 1.00 จากนั้นนำไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับ โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) ตามวิธีของ Cronbach ซึ่งค่าความเชื่อมั่นที่ได้คือ 0.74 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อหาแนวทางเสริมสร้างการป้องกันการทุจริต ของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามหลักสุจริต 3 ด้วยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 7 รูป/คน กำหนดคุณสมบัติ ดังนี้ 1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป/คน 2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 1 คน และ 3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการบริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน 4) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการป้องกันการทุจริต จำนวน 1 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับแนวทางเสริมสร้างการป้องกันการทุจริต ของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามหลักสุจริต 3 แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นข้อสัมภาษณ์ ที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพการป้องกันการทุจริตของผู้บริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 จากระยะที่ 1 ที่มีสภาพการบริหารน้อยที่สุด ด้านละ 2 รายการ ตามเนื้อหา 4 ด้าน

สรุปผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพการป้องกันการทุจริตของผู้บริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กร รองลงมา คือ ด้านการประเมินความเสี่ยงเพื่อป้องกันการทุจริต ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการจัดทำแผนการป้องกันการทุจริต เมื่อพิจารณารายด้าน

1) ด้านการประกาศเจตจำนงสุจริตของผู้บริหาร พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = .50) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้บริหารมีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนและชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด และมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ผู้บริหารมีการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้บริหารมีการกำหนดนโยบายการดำเนินงานด้านความโปร่งใส

2) ด้านการประเมินความเสี่ยงเพื่อป้องกันการทุจริต พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = .49) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ผู้บริหารมีการวิเคราะห์ความเสี่ยงโดยพิจารณาจากข้อมูลและเอกสารที่รวบรวมมา อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ผู้บริหารมีการกำหนดมาตรการในการบริหารจัดการความเสี่ยงที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ อยู่ในระดับมากที่สุด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารมีการรวบรวมข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน เพื่อใช้ในการประเมินความเสี่ยง

3) ด้านการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กร พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = .47) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ผู้บริหารมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการทำงานเป็นทีม อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ผู้บริหารมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารมีการสร้างระบบการบริหารงานที่มีความโปร่งใส

4) ด้านการจัดทำแผนการป้องกันการทุจริต พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = .48) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ผู้บริหารมีการจัดทำแผนปฏิบัติการสามารถลดความเสี่ยงในการทุจริตได้อย่างเป็นรูปธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ผู้บริหารมีการจัดทำแผนปฏิบัติการสามารถนำไปสู่การป้องกันและปราบปรามการทุจริตได้อย่างมีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ผู้บริหารมีการจัดทำแผนปฏิบัติการครอบคลุมทุกประเด็นที่อาจก่อให้เกิดการทุจริต

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า

1) แนวทางเสริมสร้างการป้องกันการทุจริตของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการประกาศเจตจำนงสุจริตของผู้บริหาร เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามหลักสุจริต 3 มี 12 แนวทาง ได้แก่ กายสุจริต 5 แนวทาง (1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามหลักความโปร่งใสและการป้องกันการทุจริต (2) ผู้บริหารสถานศึกษาจัดทำแผนปฏิบัติการหรือแผนพัฒนาที่เน้นการส่งเสริมความรู้และความเข้าใจในเรื่องการป้องกันการทุจริต (3) ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างโอกาสให้บุคลากรได้รับการฝึกอบรมที่เข้าใจง่ายและมีประสิทธิภาพ โดยให้ข้อมูลที่ตรงไปตรงมาเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริตและประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน (4) ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดและเสนอนโยบายที่เน้นความโปร่งใสให้กับบุคลากรในสถานศึกษา เพื่อเสริมสร้างการเคารพและความไว้วางใจในองค์กร ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความเป็นธรรมและความรับผิดชอบในทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา (5) ผู้บริหารสถานศึกษามีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้แน่ใจว่ามีผลต่อการเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริต วจิสูจริต 4 แนวทาง (1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้ภาษาที่ชัดเจนและไม่สร้างความสับสนในการสื่อสารเกี่ยวกับความสำคัญและ

วัตถุประสงค์เพื่อสร้างความโปร่งใสในสถานศึกษา (2) ผู้บริหารสถานศึกษาได้สร้างสื่อที่เข้าใจง่าย และมีประสิทธิภาพในการสื่อสารเกี่ยวกับความโปร่งใส เช่น โปสเตอร์ ป้ายประชาสัมพันธ์ หรือวิดีโอ เพื่อเสริมความรู้ของบุคลากร และใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสื่อสาร (3) ผู้บริหารสถานศึกษามีการสื่อสารเพื่อแสดงความโปร่งใสในการบริหารสถานศึกษาและการดำเนินงานของผู้บริหารได้อย่างเห็นผลและมีประสิทธิภาพ (4) ผู้บริหารสถานศึกษาใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเสริมประสิทธิภาพในการสื่อสารและการเผยแพร่นโยบาย มโนสัจจิต 3 แนวทาง (1) ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญและเข้าใจถึงความสำคัญของความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษา (2) ผู้บริหารสถานศึกษามีนโยบายที่เน้นความยุติธรรมและสามารถตรวจสอบได้ในประเด็นต่าง ๆ (3) ผู้บริหารสถานศึกษาได้สร้างโอกาสให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเพื่อเสริมความโปร่งใสและป้องกันการทุจริต

2) แนวทางแนวทางเสริมสร้างการป้องกันการทุจริตของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการประเมินความเสี่ยงเพื่อป้องกันการทุจริต เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามหลักสัจจิต 3 มี 10 แนวทาง ดังนี้ กายสัจจิต 4 แนวทาง (1) ผู้บริหารสถานศึกษาได้กำหนดมาตรฐานและวิธีการปฏิบัติอย่างชัดเจนเพื่อป้องกันความสับสนและความไม่ชัดเจนในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ 1. ผู้บริหารสถานศึกษาได้กำหนดมาตรฐานและวิธีการปฏิบัติอย่างชัดเจนเพื่อป้องกันความสับสนและความไม่ชัดเจนในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ (2) ผู้บริหารสถานศึกษาได้ดำเนินการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของพนักงานเพื่อประเมินระดับการปฏิบัติตามมาตรฐาน และเร่งการพัฒนาการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงและป้องกันความเสี่ยงเกี่ยวกับความไม่ซื่อสัตย์ในอนาคต (3) ผู้บริหารสถานศึกษาได้ทำการรวบรวมข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่สำคัญและเสี่ยงสูง เช่น ข้อมูลการเงิน, การบริหารความเสี่ยง, และเอกสารทางกฎหมายให้ครบถ้วน (4) ผู้บริหารสถานศึกษาทำการประเมินความเสี่ยงจากข้อมูลและเอกสารที่รวบรวมเพื่อพิจารณาความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นและผลกระทบต่อสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม วจิสัจจิต 4 แนวทาง (1) ผู้บริหารสถานศึกษามีการสื่อสารเกี่ยวกับเป้าหมายและมาตรฐานการปฏิบัติงานอย่างชัดเจนเพื่อให้ทุกคนเข้าใจและปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง การสื่อสารเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของความผิดปกติในการปฏิบัติงานและผลกระทบต่อสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารควรให้ความสำคัญและเน้นให้เกิดความเข้าใจในทีมงานอย่างเต็มที่ (2) ผู้บริหารสถานศึกษาได้สื่อสารถึงความสำคัญของการเปิดเผยข้อมูลและการดำเนินงานอย่างโปร่งใส เพื่อป้องกันการทุจริต (3) ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถชี้แจงวัตถุประสงค์ในการสะสมข้อมูลและเอกสารอย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้บริหารและบุคลากรเข้าใจความสำคัญและเหตุผลของกระบวนการดังกล่าวได้อย่างชัดเจน (4) ผู้บริหารสถานศึกษาได้กล่าวถึงผลการวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับพนักงานเพื่อเพิ่มความเข้าใจในความเสี่ยงและแนวทางในการป้องกันและป้องกันการเกิดเหตุการณ์ได้ดีขึ้น มโนสัจจิต

2 แนวทาง (1) ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมเพื่อประเมินระดับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น และให้ความมั่นใจว่ามีมาตรการที่เหมาะสมในการจัดการความเสี่ยงที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (2) ผู้บริหารสถานศึกษาได้ส่งเสริมให้พนักงานพัฒนาทักษะและความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานอย่างเป็นระบบ เพื่อเสริมโอกาสในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

3) แนวทางเสริมสร้างการป้องกันการทุจริตของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กร เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามหลักสุจริต 3 มี 14 แนวทาง ดังนี้ ภายใต้สุจริต 5 แนวทาง (1) ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติตามหลักคุณธรรม โดยให้ความสำคัญกับค่านิยมและจรรยาบรรณที่ดีต่อทุกคนในสถานศึกษา (2) ผู้บริหารสถานศึกษามุ่งสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เต็มไปด้วยค่านิยมและจรรยาบรรณอันดี โดยเน้นการสร้างพื้นที่สำหรับส่งเสริมความเป็นธรรมในทุกขั้นตอนของการทำงาน (3) ผู้บริหารสถานศึกษาให้การสนับสนุนในการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักความเป็นธรรมในการทำงาน (4) ผู้บริหารสถานศึกษามีนโยบายในการเปิดเผยข้อมูลสำคัญและเกี่ยวข้องตลอดจนเน้นความครบถ้วนและเหมาะสมในการดำเนินงาน เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลและข่าวสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ (5) ผู้บริหารสถานศึกษาได้สร้างกระบวนการทำงานที่ชัดเจนและโปร่งใส เพื่อให้ทุกคนในทีมเข้าใจว่าต้องปฏิบัติอย่างไร และมีเกณฑ์การทำงานที่ชัดเจน วุฒิสุจริต 4 แนวทาง (1) ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถให้คำชี้แจงและแจ้งเตือนให้ทุกคนในสถานศึกษาเข้าใจถึงข้อผิดพลาดหรือปัญหาที่เกิดขึ้น และวิธีการแก้ไข (2) ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการฟังและตอบสนองต่อความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากบุคลากรอย่างเป็นกันเอง การตัดสินใจจะเกิดขึ้นอย่างโปร่งใสโดยการอธิบายเหตุผลและขั้นตอนให้ทุกคนเข้าใจได้อย่างชัดเจน (3) ผู้บริหารสถานศึกษามุ่งเปิดโอกาสให้แก่ครูและบุคคลทุกท่านที่มีความคิดเห็น และสามารถสื่อสารกับผู้บริหารอย่างเป็นกันเองได้อย่างมีความสุภาพและเปิดเผย (4) ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสร้างพื้นที่ในการสื่อสารระหว่างทีมได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการสร้างความโปร่งใสและเปิดกว้างเพื่อให้ทุกคนมีโอกาสนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแบ่งปันข้อมูล การสื่อสารเชิงกลยุทธ์นี้ช่วยเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมขององค์กรโดยสร้างความเข้าใจในค่านิยมและจรรยาบรรณขององค์กร และสร้างความรู้สึกร่วมกันของการมีส่วนร่วมในองค์กรของทุกคน มโนสุจริต 5 แนวทาง (1) ผู้บริหารสถานศึกษามีทัศนคติที่ดีเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษา (2) ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณธรรมและพฤติกรรมตรงไปตรงมาจะเป็นแรงบันดาลใจให้คนอื่นได้รับแรงบันดาลใจในการตัดสินใจและกระทำตามแบบอย่างที่เป็นธรรม เขาเปิดเผยข้อมูลและตัดสินใจอย่างยุติธรรมให้เป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นตามอย่างลงตัว (3) ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ครู บุคลากรทางการศึกษาและเสริมความโปร่งใสในองค์กร โดยสร้างวินัยและส่งเสริมความเข้าใจและยอมรับมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับในสถานศึกษา (4)

ผู้บริหารสถานศึกษาได้กำหนดและเข้าใจเป้าหมายหรือวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาอย่างชัดเจน และแบ่งปันข้อมูลเหล่านี้ให้ทราบกับทุกคนในสถานศึกษาได้อย่างเป็นทางการ (5) ผู้บริหารสถานศึกษาได้ตัดสินใจเพื่อเสริมสร้างการสื่อสารที่โปร่งใสและการเปิดเผยข้อมูล รวมถึงให้ความรับผิดชอบและบทบาทที่ชัดเจนให้แก่ทุกคนในสถานศึกษา นอกจากนี้ยังมีการดำเนินการประเมินและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงระบบอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

4) แนวทางแนวทางเสริมสร้างการป้องกันการทุจริตของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการจัดทำแผนการป้องกันการทุจริต เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามหลักสุจริต 3 มี 13 แนวทาง ดังนี้ กายสุจริต 6 แนวทาง (1) ผู้บริหารสถานศึกษามุ่งเน้นความซื่อสัตย์และคุณธรรมในทุกด้านของการดำเนินงานของสถานศึกษา (2) ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถเลือกนโยบายหรือแผนปฏิบัติที่เน้นความซื่อสัตย์และคุณธรรม เช่น การสร้างมาตรการป้องกันการทุจริต การส่งเสริมความโปร่งใสในการบริหารจัดการ สร้างแผนปฏิบัติการที่เน้นความซื่อสัตย์และคุณธรรมในทุกด้าน โดยมีการส่งเสริมความรับผิดชอบและการปฏิบัติตามกฎระเบียบ (3) ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถวิเคราะห์และระบุประเด็นที่เสี่ยงต่อการทุจริตที่เป็นไปได้ในสถานศึกษา (4) ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของแผนปฏิบัติการที่ครอบคลุมทุกประเด็นที่อาจก่อให้เกิดการทุจริต (5) ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดกิจกรรมและการดำเนินการที่เหมาะสมเพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงของการทุจริต (6) ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดมาตรการที่เหมาะสมในการป้องกันและลดความเสี่ยงของการทุจริต เช่น การสร้างกระบวนการตรวจสอบและการควบคุม มีการติดตามและประเมินผลเพื่อตรวจสอบความสำเร็จของแผนปฏิบัติการและการป้องกันการทุจริต วชิสุจริต 4 แนวทาง (1) ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสร้างการเข้าใจและความร่วมมือจากสมาชิกในสถานศึกษา เพื่อให้สามารถดำเนินการตามแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (2) ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสร้างการร่วมมือและการทำงานเป็นทีมในการดำเนินการ โดยให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกันในการป้องกันการทุจริต (3) ผู้บริหารสถานศึกษามีการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง (4) ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนให้บุคลากรสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ สื่อสารอย่างเปิดเผยเกี่ยวกับกิจกรรมและการดำเนินงานของสถานศึกษา และการแบ่งปันข้อมูลให้ทุกคนได้รับทราบ มโนสุจริต 3 แนวทาง (1) ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความเข้าใจถึงสถานะปัจจุบันของนโยบายเรื่องความซื่อสัตย์และคุณธรรมในทุกด้าน และการบริหารจัดการในสถานศึกษา (2) ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถวิเคราะห์ปัญหาที่อาจเป็นเหตุให้เกิดการทุจริตในหลาย ๆ ด้านของสถานศึกษา (3) ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างวัฒนธรรมที่เน้นความซื่อสัตย์และคุณธรรม โดยเริ่มจากการเป็นตัวอย่างและการส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักของความซื่อสัตย์และคุณธรรมให้กับบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า จากการศึกษาสภาพการป้องกันการทุจริตของผู้บริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องจากการขับเคลื่อนการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยมุ่งป้องกันการทุจริตในสถานศึกษา ตามนโยบายระยะเร่งด่วน (Quick Win) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ข้อที่ 5 สร้างความตระหนักในการป้องกันการทุจริต ดังนั้น ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา จึงให้ความสำคัญในการป้องกันการทุจริต ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจึงส่งผลให้เกิดการป้องกันการทุจริตในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ของสถานศึกษา จึงส่งผลให้ผลการประเมินในภาพอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษาออนไลน์ (Integrity and Transparency Assessment Online: ITA Online) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ซึ่งสถานศึกษาที่มีการประเมินในระดับ AA จำนวนสูงขึ้น และสถานศึกษาที่ไม่ผ่านการประเมินลดน้อยลง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3, 2566)

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า แนวทางเสริมสร้างการป้องกันการทุจริตของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3 ตามหลักสุจริต 3 มี 49 แนวทาง ได้แก่ (1) ด้านการประกาศเจตจำนงสุจริตของผู้บริหาร มี 12 แนวทาง ได้แก่ กายสุจริต 5 แนวทาง วจิตสุจริต 4 แนวทาง และ มโนสุจริต 3 แนวทาง (2) ด้านการประเมินความเสี่ยงเพื่อป้องกันการทุจริต มี 10 แนวทาง กายสุจริต 4 แนวทาง วจิตสุจริต 4 แนวทาง และ มโนสุจริต 2 แนวทาง (3) ด้านการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กร มี 14 แนวทาง กายสุจริต 5 แนวทาง วจิตสุจริต 4 แนวทาง และ มโนสุจริต 5 แนวทาง (4) ด้านการจัดทำแผนการป้องกันการทุจริต มี 13 แนวทาง กายสุจริต 6 แนวทาง วจิตสุจริต 4 แนวทาง และ มโนสุจริต 3 แนวทาง สอดคล้องกับ ธนกร ติระณะประกิจ, ประเสริฐ อินทร์รักษ์ และนพดล เจนอักษร (2562) ได้ศึกษา การป้องกันการคอร์รัปชันของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบทางด้านการป้องกันการคอร์รัปชันต้องมีการกำหนดมาตรการหรือแผนการปฏิบัติงานในการป้องกันและปราบปรามการ คอร์รัปชันอย่างชัดเจน และต้องมีการบังคับใช้มาตรการต่าง ๆ อย่างเข้มข้น จริงจัง และต่อเนื่อง การทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงภาคประชาชนต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล เฝ้าระวัง และติดตามผู้ที่อาจกระทำความผิดอย่างต่อเนื่อง สิทธิศักดิ์ สุวรรณรินทร์ (2561) เรื่อง ศึกษาค่านิยมในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันของบุคลากร ในสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี พบว่า ระดับค่านิยมในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันของบุคลากร ในสถานศึกษา สังกัด

องค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหารปฏิบัติหน้าที่ให้บริการผู้มาติดต่องานด้วยความเต็มใจ เสมอภาค ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใสซื่อสัตย์สุจริต ถูกต้องทั้งตามกฎหมาย จริยธรรม และระเบียบวินัย มีทักษะในการปฏิบัติงาน ปฏิบัติหน้าที่ที่ท้าทายความสามารถ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีชอบช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อนร่วมงาน สร้างความภาคภูมิใจในงานที่ปฏิบัติ และมีทัศนคติที่ดี ในการปฏิบัติงานมากขึ้น ทำให้แนวโน้มในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทุกคนเป็นไปในทิศทางที่ดี ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพประสิทธิผล บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่องแนวทางเสริมสร้างการป้องกันการทุจริตของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชฌบุรณ เขต 3 ตามหลักสุจริต 3 ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพการป้องกันการทุจริตของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชฌบุรณ เขต 3 ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการประกาศเจตจำนงสุจริตของผู้บริหาร 2) ด้านการประเมินความเสี่ยงเพื่อป้องกันการทุจริต 3) การเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กร และ 4) ด้านการจัดทำแผนการป้องกันการทุจริต และหาแนวทางเสริมสร้างการป้องกันการทุจริตของผู้บริหารสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชฌบุรณ เขต 3 ตามหลักสุจริต 3 อันได้แก่ 1) กายสุจริต 2) วาสุจริต และ 3) มโนสุจริต ด้วยการสังเคราะห์จากการดำเนินการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านหลักพุทธธรรม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการบริหารสถานศึกษา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการบริหารการศึกษา และผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการป้องกันการทุจริต สรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังแผนภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรเน้นการปลูกฝังค่านิยมในการป้องกันการทุจริตในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีการประเมินความเสี่ยงในการทุจริตของเจ้าหน้าที่ ผู้บริหาร ครู ในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงวิธีการป้องกันการทุจริตได้
2. สถานศึกษาสามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินการป้องกันการทุจริตได้

เอกสารอ้างอิง

- ธนกร ติรณะประกิจ, ประเสริฐ อินทร์รักษ์ และนพดล เจนอักษร. (2562). การป้องกันการคอร์รัปชันของผู้บริหารโรงเรียน. *วารสารบริหารการศึกษา มศว.* 16(30), 114-125.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3. (2565). *รายงานผลการดำเนินงาน (Integrity and Transparency Assessment : ITA) การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใส ในการดำเนินงานของสถานศึกษาออนไลน์ ประจำปีงบประมาณ 2564*. เพชรบูรณ์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3. (2566). *ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษาออนไลน์ (Integrity and Transparency Assessment Online: ITA Online) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566*. (อัดสำเนา).
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2560). *ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560 - 2564)*. นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สิทธิศักดิ์ สุวรรณรินทร์ (2561). *ค่านิยมในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันของบุคลากร
ในสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสน
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน). บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

Development of Online Lessons on Everyday Law of Matthayom Suksa 1 Students at Wat Chom Khiri Nakprot Municipal School, Mueang Nakhon Sawan District, Nakhon Sawan Province

Keeradara Hiruntrakool¹, Pitsamai Robchanachai Poolsuk², and
Phrakhrusudhidhambundit³

Received: August 27, 2025

Revised: November 09, 2025

Accepted: December 17, 2025

Abstract

The objectives of this research article were 1) to develop and evaluate the effectiveness of an online lesson on everyday law of Matthayom Suksa 1 students to meet the 80/80 effectiveness criterion; 2) to compare the learning achievement of Matthayom Suksa 1 students before and after learning with the online lesson on everyday law; and 3) to study the satisfaction of Matthayom Suksa 1 students with the online lesson on everyday law. The sample for this research consisted of Matthayom Suksa 1/1 students in the first semester of the 2023 academic year, selected using simple random sampling with the classroom as the sampling unit. The research instruments included 1) an online lesson on everyday law with an Index of Content Validity (IOC) between 0.80-1.00 and the quality level is at the highest level; 2) an learning achievement test on everyday law with an IOC between 0.60-1.00; and 3) a questionnaire on student satisfaction with the online lesson on everyday law with an Index of Content Validity (IOC) ranged from 0.80 to 1.00. The statistical methods used for data analysis included mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.), and statistical tests. The research findings revealed that 1) the developed online lesson on everyday law of Matthayom Suksa 1 students comprised five topics: (1) the importance of Personal Rights Protection Law, (2) Child Law, (3) Education Law, (4)

²⁻³ Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: keeradara.h@gmail.com, Tel. 0949359360

Consumer Rights Protection Law, and (5) Copyright Law, were effective according to the criteria (E1) 88.60/ (E2) 82.25, which aligned with the established standard of 80/80; 2) a comparison of pre- and post-test scores of Matthayom Suksa 1 students showed that post-test scores were significantly higher than pre-test scores at the 0.05 statistical significance level; 3) overall, Matthayom Suksa 1 students' satisfaction with the online lessons on everyday law was at the highest level ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.50).

Keywords: online lesson development, everyday law, Matthayom Suksa 1 students

การพัฒนาบทเรียนออนไลน์เรื่องกฎหมายใกล้ตัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดจอมศรีนาครพรต อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

ศிரรดา หิรัญตระกูล⁴ พิศมัย รบชนะชัย พูลสุข⁵ และพระครูสุธีธรรมบัณฑิต⁶

Received: August 27, 2025

Revised: November 09, 2025

Accepted: December 17, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาประสิทธิภาพบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 30 คน ได้จากการสุ่มอย่างง่าย โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) บทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระหว่าง 0.80-1.00 และระดับคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ค่าดัชนีความสอดคล้อง (*IOC*) อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนต่อบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ค่าดัชนีความสอดคล้อง (*IOC*) อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*S.D.*) และค่าสถิติทดสอบ ผลการวิจัยพบว่า 1) บทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้พัฒนาขึ้นประกอบด้วยบทเรียน 5 เรื่อง ประกอบด้วย (1) ความสำคัญของกฎหมายคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล (2) กฎหมายเด็ก (3) กฎหมายการศึกษา (4) กฎหมายคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค (5) กฎหมายลิขสิทธิ์ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ (E_1) 88.60/ (E_2) 82.25 ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้ 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนด้วยบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่ามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อ

⁴⁻⁶ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: keeradara.h@gmail.com, Tel. 0949359360

บทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยภาพรวมนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, $S.D. = 0.50$)

คำสำคัญ: การพัฒนาบทเรียนออนไลน์, กฎหมายใกล้ตัว, นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในชีวิตประจำวัน จากบทความของ EHL Insight โดย Eric Debétaz กล่าวว่าปัจจุบันสังคมและโลกของวิชาชีพถูกพัฒนาและเติบโตขึ้นจากเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทมากขึ้นและเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ ในทางกลับกันก็มีผลกระทบในวงการของการศึกษาซึ่งมีแนวโน้มที่น่าสนใจหลายอย่าง อาทิ เช่น การที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการจัดการเรียนการสอน กลายเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อนสังคม (Eric Debétaz, 2023) ซึ่งโลกในปัจจุบันได้พัฒนาเข้าสู่โลกยุคผันผวนหรือ VUCA World คือมีการเปลี่ยนแปลงที่ผันผวน ไม่แน่นอน มีความสลับซับซ้อน ไม่รู้จะไปทิศทางไหน ไม่มีใครสามารถคาดการณ์ได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น โดยเป็นแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์ชื่อ Warren Bennis และ Burton Nanus ซึ่งผลกระทบจากการระบาดของโรค COVID-19 ไม่เว้นแม้แต่วงการการศึกษา เช่น การเกิดสภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ในเด็กปฐมวัย ธุรกิจเทคโนโลยีการเรียนรู้ออนไลน์เติบโตอย่างรวดเร็ว รวมไปถึงสภาวะทางจิตใจของนักเรียนและบุคลากรทางการศึกษายุคหลังโควิดที่เปราะบางและเต็มไปด้วยความหดหู่ เครียด วิตกกังวล (Jaturong Kobkaew, 2022) จึงนำไปสู่ความคิดแบบ BANI ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ในโลกแบบ BANI ในวงการการศึกษาไม่ว่าจะเป็นหลักสูตร โครงการ แผนงานจะมีความเสี่ยงที่จะล้มเหลวอยู่ตลอดเวลาอันเนื่องมาจากความผันผวนของโลกรอบด้าน แผนระยะยาวหรือแผนที่ไม่มีความยืดหยุ่นจึงอาจถูกรบกวนได้ตลอดเวลา นำไปสู่ความลังเลไม่กล้าตัดสินใจ หากเกิดความผิดพลาดในการดำเนินงานบ่อยหรือประสบกับปัญหาซับซ้อนเกินกว่าจะรับมืออาจนำไปสู่สภาวะความสิ้นหวังของบุคลากรและนำองค์กรไปสู่สถานการณ์วิกฤต อีกทั้งการคาดเดาเกิดขึ้นได้ยาก เนื่องมาจากโลกแบบ BANI เพราะมีความผันผวนและพลิกผันอยู่ตลอดเวลา (จิราเจต วิเศษดอนหาย, 2566)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 มีการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบเน้นให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดรวมทั้งการเข้าใจถึงการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย และสืบเนื่องในส่วนของการจัดการเรียนรู้ในสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำรงชีวิต ในสังคมระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน การปกครอง

ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปณิธานค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก รวมถึงเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ปัญหาและพิจารณาอย่างรอบคอบตามเหตุผลนำไปสู่การส่งเสริมการศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนาคนให้มีศักยภาพเพื่อรองรับสังคมในศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

โรงเรียนเทศบาลวัดจอมคีรีนาคพรตเป็นโรงเรียนขยายโอกาสในสังกัดสำนักงานการศึกษาเทศบาลนครนครสวรรค์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยการดำเนินงาน โครงการ กิจกรรมอย่างหลากหลาย มุ่งส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนเน้นการปฏิบัติ (Active learning) และการทำโครงการ ให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิด ปฏิบัติจริง เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและคงทน ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ตามเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งปัญหาการเรียนการสอนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยเฉพาะสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม พบว่าการเตรียมความพร้อมของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้ ยังขาดความหลากหลาย จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย ไม่เข้าใจในเนื้อหาและประเด็นคำถามของครูผู้สอน อีกทั้งเนื้อหาวิชาที่ซ้ำซ้อนเข้าใจยาก ขาดทักษะการสื่อสาร และไม่สามารถนำเรื่องที่เรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง จึงส่งผลให้นักเรียนขาดทักษะการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ไม่เป็นตามเป้าหมายของหลักสูตร และสอดคล้องกับรายงานผลการประเมินการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม อีกทั้งในการจัดการเรียนการสอนมีระยะเวลาค่อนข้างจำกัด ทำให้เนื้อหาสาระสำคัญไม่ครบถ้วน นักเรียนขาดความเข้าใจที่ถ่องแท้ (โรงเรียนเทศบาลวัดจอมคีรีนาคพรต, 2565)

ผู้วิจัยจึงสนใจทำการศึกษาผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้บทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเป็นบทเรียนที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาน้อยกว่าเกณฑ์และมีผลการเรียนที่มีคุณภาพน้อยลงเรื่อย ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับสถิติคะแนนย้อนหลังในปีการศึกษาก่อนหน้าโดยนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อนำไปใช้ในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ให้มีประสิทธิภาพ สามารถนำความรู้ที่ได้เป็นพื้นฐานในการศึกษาระดับสูงขึ้นไปและเป็นแนวทางให้ครูนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป

วัตถุประสงค์

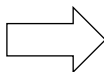
1. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดจอมคีรีนาคพรต อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดจอมคีรีนาคพรต อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้บทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดจอมคีรีนาคพรต อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรตาม

ตัวแปรอิสระ

บทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดจอมคีรีนาคพรต อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

1. ประสิทธิภาพของบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดจอมคีรีนาคพรต อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดจอมคีรีนาคพรต อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์
3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้บทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดจอมคีรีนาคพรต อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองในรูปแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (One Group Pre Test Post Test Design) ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดจอมศรีนาคพรต ปีการศึกษา 2566 จำนวน 2 ห้องเรียน รวมทั้งสิ้น 62 คน โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 จำนวน 30 คน ซึ่งมาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. บทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ประกอบไปด้วยบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่แบ่งเนื้อหาออกเป็นจำนวน 5 เรื่อง โดยในแต่ละเรื่องมีการจัดทำเนื้อหาที่เข้าใจง่าย มีรูปภาพและวิดีโอประกอบ และสามารถมาเรียนรู้ผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่หลากหลายได้ โดยผู้เรียนสามารถเข้าเรียนได้ทุกที่ทุกเวลา หลังจากนั้นนำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบหาความสอดคล้องของเนื้อหาโดยมีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ และนำชุดกิจกรรมไปทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดจอมศรีนาคพรต นำผลมาวิเคราะห์หาประสิทธิภาพ E_1/E_2 ได้เท่ากับ 88.60/82.25

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนจำนวน 40 ข้อ โดยดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจำนวน 45 ข้อตามจุดประสงค์ของเนื้อหาและเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องด้านเนื้อหาสาระและนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุง แล้วนำไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดจอมศรีนาคพรต อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 32 คน เพื่อหาค่าความยากง่าย ค่าอำนาจการจำแนกและค่าความเชื่อมั่นโดยได้ค่าความยากง่ายอยู่ที่ 0.50-0.80 ค่าอำนาจการจำแนกอยู่ระหว่าง 0.37-0.78 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 จากนั้นคัดเลือกข้อสอบให้เหลือเพียง 40 ข้อ เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

3. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า จำนวน 10 ข้อ โดยใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ต (Likert) โดยนำแบบสอบถามความพึงพอใจ จำนวน 10 ข้อเข้าไปเสนอกับผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมและนำไปทดลองใช้กับนักเรียนโรงเรียนเทศบาลวัดจอมศรีนาคพรต จำนวน 32 คน แล้วนำไปหาค่าความเชื่อมั่น โดยได้ค่าความเชื่อมั่นคือค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.53 และความค่าความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.80-1.00 กับบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว จำนวน 10 ข้อ ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล ทางผู้วิจัยได้จัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การหาประสิทธิภาพของบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามเกณฑ์ 80/80 ใช้สูตรคำนวณหาค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2
2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละและค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ได้จากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
3. การหาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการเรียนด้วยบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดจอมศรีนาคพรต อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยได้พัฒนาบทเรียนออนไลน์ขึ้นมาจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ 1) ความสำคัญของกฎหมายคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล 2) กฎหมายเด็ก 3) กฎหมายการศึกษา 4) กฎหมายคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค และ 5) กฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งได้ผ่านการตรวจและแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระหว่าง 0.80-1.00 และระดับคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด และนำไปใช้ทดลองกับกลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 จำนวน 30 คน และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ที่นำมาใช้มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 จากการดำเนินการสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ (E_1) 88.60/ (E_2) 82.25 ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าประสิทธิภาพของบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดจอมศรีนาคพรต อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

คะแนน	จำนวนคน	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ค่าประสิทธิภาพร้อยละ (P)
คะแนนเฉลี่ยจากคะแนน ที่ได้ระหว่างเรียนจากการ ทำแบบฝึกทักษะ (E_1)	30	50	41.53	2.20	88.60
คะแนนเฉลี่ยจากทำ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ หลังใช้ (E_2)	30	40	30.84	2.63	82.25

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่ามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดจอมศรีนาครพรต อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

การทดสอบ	คะแนนเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	t	Sig. (1-tailed)
ก่อนเรียน	22.73	4.38	11.89 *	0.0000
หลังเรียน	30.84	2.63		

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยภาพรวมนักเรียนมีความพึงพอใจในเกณฑ์อยู่ในระดับมากที่สุด ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดจอมศรีนาครพรต อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์

ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความเหมาะสม
1. รูปแบบบทเรียนออนไลน์ มีความน่าสนใจ กระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้	4.43	0.57	มาก
2. ขั้นตอนการใช้งานบทเรียนออนไลน์ มีความชัดเจน เข้าถึงง่าย ไม่ซับซ้อน สามารถเข้าใจจากอุปกรณ์ที่หลากหลาย	4.70	0.47	มากที่สุด
3. การออกแบบเนื้อหาเหมาะสมกับนักเรียน	4.47	0.57	มาก
4. สีสน ขนาดตัวอักษร ในบทเรียนออนไลน์ อ่านง่าย ชัดเจนและมีความเหมาะสม	4.73	0.52	มากที่สุด
5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในบทเรียนออนไลน์ เหมาะสมกับเวลาการจัดการเรียนรู้	4.43	0.50	มาก
6. บทเรียนออนไลน์ ใช้งานง่าย สะดวกและสามารถใช้ได้ทุกที่ทุกเวลา	4.57	0.50	มากที่สุด
7. จำนวนบทเรียนและเนื้อหาในบทเรียนออนไลน์ เหมาะสมกับนักเรียนในการจัดการเรียนรู้	4.57	0.50	มากที่สุด
8. บทเรียนออนไลน์ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตัวเองของนักเรียน	4.67	0.55	มากที่สุด
9. เนื้อหาในบทเรียนออนไลน์ เป็นประโยชน์ให้กับนักเรียนในการดำเนินชีวิตประจำวัน	4.53	0.51	มากที่สุด
10. เนื้อหาในบทเรียนออนไลน์ เป็นการกระตุ้นและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน	4.57	0.50	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	4.57	0.03	มากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดจอมศรีนาครพรต อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยได้ดำเนินการอภิปรายตามลำดับ ดังนี้

1. ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าการพัฒนาบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ (E_1) 88.60/ (E_2) 82.25 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (E_1) 80/ (E_2) 80 โดยทั้งนี้เนื่องจากบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและรับฟังคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อจัดทำเนื้อหาให้มีความครอบคลุม ชัดเจน และเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน และมีรูปแบบการใช้งานที่สะดวก สามารถใช้งานได้ทุกที่ทุกเวลา โดยมีเนื้อหาครอบคลุม ชัดเจน เข้าใจง่ายรวมทั้งมีตัวอย่างประกอบ ซึ่งสอดคล้องกับ นาวิก วัฒนกิจ (2562) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาบทเรียนออนไลน์ วิชาพระพุทธศาสนา เรื่องพระธรรม พบว่ามีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน (E_1) 85.33/ (E_2) 86.33 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ปกติ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ วรณกาญจน์ บุญยก (2561) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาบทเรียนออนไลน์ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านเพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการนำเสนอด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ พบว่าบทเรียนออนไลน์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ (E_1) 85.56/ (E_2) 86.67

2. ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สูงกว่าก่อนเรียน เนื่องมาจากบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว มีรูปภาพ และวิดีโอประกอบเนื้อหา ทำให้กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจในบทเรียนได้เป็นอย่างดี มีการจัดเรียงเนื้อหาอย่างเป็นระบบ ทำให้สะดวกต่อการเรียนรู้และทบทวน ซึ่งสอดคล้องกับ กิตติพงษ์ โพธิ์สุวรรณ (2564) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาบทเรียนออนไลน์ผสานเทคโนโลยีเสมือนจริงด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เรื่อง หลักฐานทางประวัติศาสตร์สากล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่าผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้ด้วยบทเรียนออนไลน์ผสานเทคโนโลยีเสมือนจริง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนอยู่ในระดับสูงกว่าก่อนเรียนด้วยบทเรียนออนไลน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณก ยงค์โภชน (2561) ได้ศึกษาการพัฒนาบทเรียนออนไลน์ตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ วิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเขากะลาวิทยาคม พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเขากะลาวิทยาคม หลังเรียนด้วยบทเรียนออนไลน์ตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ วิชาประวัติศาสตร์สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ผลจากงานวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อยู่ในเกณฑ์ระดับความพึงพอใจมากที่สุด เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยการใช้รูปภาพและวิดีโอประกอบเนื้อหา และสามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ได้สะดวก รวมทั้งเป็นการใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา สอดคล้องกับ วัลลภ สุราวุธ (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ในรายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โรงเรียนลั่นฟ้าพิทยาคม พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่ศึกษาด้วยบทเรียนออนไลน์ ในรายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด สอดคล้องกับบทความของ ขวัญชัย ช้วนา (2563) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาบทเรียนออนไลน์ (E-LEARNING) รายวิชาการจัดการเรียนรู้ สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร พบว่า นักศึกษาโดยเฉลี่ยมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยบทเรียนออนไลน์ (E-Learning) รายวิชาการจัดการเรียนรู้ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดจอมศรีนาคพรต อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นกระบวนการในการทำงาน การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้มีประสิทธิภาพด้วย SAUCE process

ภาพที่ 2 แสดงองค์ความรู้จากการวิจัย SAUCE process

SAUCE process คือ กระบวนการที่ผู้วิจัยได้จากการทำวิจัยซึ่งเกิดจากการรวบรวมมวลความรู้และประสบการณ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ การปฏิบัติงาน เพื่อนำมาสร้างบทเรียนออนไลน์ให้นักเรียนได้เรียนรู้ เกิดความสามารถความรู้ความเข้าใจ สามารถสร้างองค์ความรู้หรือ

ความสามารถอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นทักษะทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา รวมทั้งสร้างจิตสำนึกและปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีให้กับนักเรียน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทศบาลวัดจอมศรีนาคพรต อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัด นครสวรรค์” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. โรงเรียนเทศบาลวัดจอมศรีนาคพรตควรมีการกำหนดนโยบายในการสนับสนุน การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่เป็นนวัตกรรมออนไลน์เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียน และเป็นอีกหนึ่งช่องทางแหล่งการเรียนรู้ให้นักเรียนได้เข้ามาศึกษา
2. โรงเรียนเทศบาลวัดจอมศรีนาคพรตควรมีการกำหนดนโยบายในการพัฒนา และปรับปรุงในด้านองค์ความรู้ ด้านงบประมาณ และด้านเทคโนโลยี และมีการสนับสนุนให้มีการ สร้างนวัตกรรมในแต่ละรายวิชา รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้ และต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา
3. โรงเรียนที่นำผลการวิจัยไปใช้จะต้องมีการกำหนดนโยบายในการสนับสนุนครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสนใจของ นักเรียน มีความหลากหลายรวมทั้งมีการนำเทคโนโลยีมามีส่วนร่วมในชั้นเรียน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. นักเรียนสามารถเข้าถึงบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว กลับไปทบทวน และใช้ทำความเข้าใจเพิ่มเติมนอกห้องเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถเลือกเรียนได้ทุกที่ทุก เวลา และนักเรียนสามารถศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง ทราบความก้าวหน้า เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มี ประสิทธิภาพ โดยที่ครูจะเป็นผู้ให้คำแนะนำคอยให้ความช่วยเหลือและเป็นที่ปรึกษาเท่านั้น
2. การจัดการเรียนการสอนด้วยบทเรียนออนไลน์ เรื่องกฎหมายใกล้ตัว มีการจัด ระเบียบเนื้อหาอย่างเป็นระบบ เข้าใจง่ายและเป็นสื่อที่เหมาะสมแก่นักเรียน เนื่องจากสามารถเข้า เรียนได้ทุกที่และทุกเวลา ซึ่งนักเรียนจะได้ใช้ความสามารถในการศึกษาค้นคว้าข้อมูล รวมทั้งเป็น การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและเรียนรู้จากประสบการณ์ ในชีวิตประจำวัน สามารถจัดลำดับประเด็นที่จะต้องศึกษา และนำสิ่งที่ได้มาสร้างเป็นองค์ความรู้ ของตนเอง โดยครูผู้สอนจะเป็นผู้คอยให้คำแนะนำ และมีการวัดผลสัมฤทธิ์เป็นขั้นตอน

เอกสารอ้างอิง

- กรกนก ยงค์โภชค์. (2561). การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ตามแนวทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ วิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเขากะลาวิทยาคม. (การศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กิตติพงษ์ โพธิ์สุวรรณ. (2564). การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ผลงานเทคโนโลยีเสมือนจริงด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เรื่อง หลักฐานทางประวัติศาสตร์สากล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา). คณะครุศาสตรบัณฑิตและเทคโนโลยี: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ขวัญชัย ช้วนา. (2563). การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ (E-LEARNING) รายวิชาการจัดการเรียนรู้ สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. วารสารมหาจุฬานาครพรรณ์, 7(12), 295-306.
- จิราเจต วิเศษดอนหวาย. (2566). ลาก่อน VUCA มาแล้ว BANI : ชวน ผอ. ปรับตัวและโรงเรียนให้ทันการเปลี่ยนแปลง. เข้าถึงได้จาก <https://www.educathai.com/knowledge/articles/652>
- นาวิก วัฒนกิจ. (2562). การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ วิชาพระพุทธศาสนา เรื่องพระธรรม. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2562
- โรงเรียนเทศบาลวัดจอมคีรีนาคพรต. (2565). รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) โรงเรียนเทศบาลวัดจอมคีรีนาคพรตปีการศึกษา 2563. นครสวรรค์: โรงเรียนเทศบาลวัดจอมคีรีนาคพรต.
- วรรณกาญจน์ บุญยก. (2561). การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านเพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการนำเสนอด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาคอมพิวเตอร์ศึกษา). คณะครุศาสตรบัณฑิตและเทคโนโลยี: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

วัลลภ สุราษฎร์. (2561). การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ในรายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
โรงเรียนลี้ฟ้าพิทยาคม. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีส
เทิร์น, 15(2), 214-226.

Eric Debétaz. (2023). *The top 5 Trends in Education to watch in 2023*. Retrieved from
<https://hospitalityinsights.ehl.edu/education-trends>

Jaturong Kobkaew. (2022). *VUCA World โลกที่ผันผวนและสลับซับซ้อนยิ่งกว่า Disruption*.
เข้าถึงได้จาก <https://www.salika.co/2022/07/29/vuca-world/>

Religious Property Management of the Nakhon Sawan Provincial Office of Buddhism based on Iddhipadadhamma

Jirat wirojttammaton¹, Phrakrunivitsinkhan² and Phraradrattanavatee³

Received: April 05, 2025

Revised: November 13, 2025

Accepted: December 22, 2025

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the religious property management of the Nakhon Sawan Provincial Office of Buddhism; 2) to analyze the relationship between Iddhipadadhamma and the religious property management of the Nakhon Sawan Provincial Office of Buddhism; and 3) to propose guidelines for the religious property management of the Nakhon Sawan Provincial Office of Buddhism based on Iddhipadadhamma. This was a mixed-methods research. Quantitative research was conducted using a target population of 190 tenants of land, buildings, and abandoned temples in Nakhon Sawan province. Statistical analysis included mean, standard deviation, and Pearson correlation coefficient. Qualitative research involved in-depth interviews with 15 key informants. Data were analyzed using descriptive methods. The research findings revealed that 1) the overall management of religious property in relation to the Iddhipadadhamma was at a high level. Considering each aspect, the mean scores, from highest to lowest, were: Chanda (satisfaction) ($\mu = 4.10$, $\sigma = 0.30$), followed by Vimangsa (reasoning and

* This article is derived from the thesis entitled “The Management of Ecclesiastical Properties of the Office of National Buddhism in Nakhon Sawan Province in accordance with the Principles of Iddhipāda.

¹ Nakhonsawan Provincial Office of Buddhism

²⁻³ Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: jirat.wi23@gmail.com, Tel. 088-5411905

deliberation in management) ($\mu = 3.97$, $\sigma = 0.44$), Viriya (effort) ($\mu = 3.96$, $\sigma = 0.38$), and the aspect with the lowest mean score was Citta (concentration and attentiveness) ($\mu = 3.94$, $\sigma = 0.43$); 2) there was a very high correlation ($r = 0.80$) between the management of religious property and Iddhipadadhamma, statistically significant at the .01 level; 3) a guideline for applying Iddhipadadhamma to the management of religious property at the Nakhon Sawan Provincial Buddhist Office should include personnel restructuring, establish concrete policies, allocate personnel who were willing to perform the duties, ensure the budget being adequately prepared according to the situation, and provide verifiable reporting of results.

Keywords: management, religious property, Iddhipadadhamma,
Provincial Buddhist Office

การบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม

จิรัฏฐ์ วิโรจน์ธรรมธร⁴, พระครูนิวาสินขันธ⁵ และพระราษฏรตนเวที⁶
Jirat wirojattammaton, Phrakrunivitsinkhan and Phraradrattanavatee

Received: April 05, 2025

Revised: November 13, 2025

Accepted: December 22, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ 2) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม มีรูปแบบการวิจัยแบบผสานวิธี ดำเนินการโดยการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ ผู้เข้าที่ดิน อาคาร วัดร้างทั้งหมดในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 190 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน การวิจัยเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 รูปหรือคน นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) การบริหารจัดการศาสนสมบัติกับหลักอิทธิบาทธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน ค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจ) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\mu = 4.10$, $\sigma = 0.30$) รองลงมา ได้แก่ ด้านวิมังสา (การใคร่ครวญหาเหตุผลในการบริหารจัดการ) ($\mu = 3.97$, $\sigma = 0.44$) รองลงมา ได้แก่ ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม) ($\mu = 3.96$, $\sigma = 0.38$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านจิตตะ (ความมุ่งมั่นเอาใจใส่) ($\mu = 3.94$, $\sigma = 0.43$) 2) การบริหารจัดการศาสนสมบัติและหลักอิทธิบาทธรรม

*บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง การบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ตามหลักอิทธิบาทธรรม

⁴ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ : Nakhonsawan Provincial Office of Buddhism

⁵⁻⁶ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: jirat.wi23@gmail.com, Tel. 088-5411905

มีความสัมพันธ์กันในระดับสูงมาก ($r = 0.80$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) แนวทางการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรม เพื่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดนครสวรรค์ ควรมีการปรับโครงสร้างด้านบุคลากร กำหนดนโยบายให้เป็นรูปธรรม จัดสรรบุคคลที่เต็มใจในการปฏิบัติงาน งบประมาณต้องมีความพร้อมตามสถานการณ์ และต้องมีการรายงานผลให้สามารถตรวจสอบได้

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, ศาสนสมบัติ, หลักอิทธิบาทธรรม, สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด

บทนำ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีภารกิจเกี่ยวกับการดำเนินงานสนองงานคณะสงฆ์ และรัฐ โดยการทำนุบำรุง ส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ให้การอุปถัมภ์ ค้ำครอง และส่งเสริมพัฒนางานพระพุทธศาสนา ดูแล รักษา จัดการศาสนสมบัติ พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งให้การสนับสนุน ส่งเสริมพัฒนาบุคลากรทางศาสนา โดยมีการแบ่งส่วนราชการออกเป็นราชการบริหารส่วนกลางและราชการบริหารส่วนภูมิภาค ตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ. 2557 หน่วยงานภายในราชการบริหารส่วนกลางแบ่งออกเป็นหน่วยงานหลักทั้งหมด 7 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานเลขาธิการกรมกองพุทธศาสนศึกษา กองพุทธศาสนสถาน กองส่งเสริมงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา สำนักงานพุทธมณฑล สำนักงานศาสนสมบัติ และสำนักงานเลขาธิการ มหาเถรสมาคม ราชการบริหารส่วนภูมิภาค (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2557) ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดทุกจังหวัดทั้งหมด 76 จังหวัด

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ ในการศึกษา วิเคราะห์ และรายงานข้อมูลสารสนเทศด้านพระพุทธศาสนา เพื่อกำหนดนโยบายในระดับจังหวัด รวมทั้งเสนอแนะแนวทางแก้ไข ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบาย แผนงาน และโครงการของหน่วยงานในความดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด รวมทั้งรายงานผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ ส่งเสริม ดูแล รักษา และทำนุบำรุงศาสนสถานและศาสนวัตถุ ทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งดูแล รักษา และจัดการวัดร้าง และศาสนสมบัติกลางในจังหวัด (ราชกิจจานุเบกษา, 2557) ตามมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 1/2559 สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม มติที่ 1 เรื่อง แนวปฏิบัติการเช่าที่ดินศาสนสมบัติกลางและวัดร้าง การจัดประโยชน์ในที่ดินอาคารศาสนสมบัติกลางและวัดร้างมีปัญหาและอุปสรรคหลายด้าน ไม่เฉพาะแต่ปัญหาการออกเอกสารสิทธิแต่รวมถึงปัญหาจากการที่ ผู้ขอเช่าไม่มาจัดทำสัญญาเช่า หรือไม่ดำเนินการปรับปรุงที่ดินตามสัญญาเช่าหรือไม่ใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์การเช่า และรวมทั้งมีการบุกรุก

พื้นที่โดยเฉพาะในส่วนภูมิภาค (กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2562) ตลอดจนผู้เช่าพื้นที่ วัดร้างไม่ชำระค่าเช่าตามสัญญา หรือชำระค่าเช่าล่าช้า เนื่องจากผู้เช่าบางราย ไม่รู้กำหนดจ่ายค่าเช่า (บุญเชิด กิตติธรากร, 2559) ซึ่งบริบทของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด นครสวรรค์ ในด้านศาสนสมบัติ มีหน้าที่ในการบริหาร จัดการ ดูแล และรักษาวัดร้างและศาสน สมบัติกลางภายในเขตจังหวัดนครสวรรค์ ทั้งในเรื่องการขอเช่า เลิกเช่า ขอโอนสิทธิการเช่า ขอเช่า สืบแทน เปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์การเช่า หรือขอใช้สิทธิประโยชน์อื่นใดในที่ดินและอาคารของวัด ร้างและศาสนสมบัติกลาง ขออนุญาต ปลุก สร้าง ต่อเติม และดัดแปลงอาคารที่ตั้งอยู่ในที่ดินของวัด ร้างและศาสนสมบัติกลาง จัดทำทะเบียนต่าง ๆ จัดประโยชน์ที่ดินวัดร้าง รวมถึงการดำเนินการ จัดเก็บรายได้พร้อมจัดทำรายงานการจัดเก็บรายได้และการรักษาผลประโยชน์ของศาสนสมบัติ ตามที่ได้รับมอบหมาย และรายงานผลการดำเนินงานให้แก่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทราบ ทั้งนี้ จังหวัดนครสวรรค์ มีวัดร้างที่ขึ้นทะเบียนจำนวน 21 วัด ดำเนินการจัดประโยชน์แล้ว จำนวน 5 วัด ได้แก่ วัดสี่เช่า (ร้าง) อำเภอเมืองนครสวรรค์ วัดปลาแห้ง (ร้าง) อำเภอเมืองนครสวรรค์ วัดเยื้อง (ร้าง) อำเภอเมืองนครสวรรค์ วัดนอก (ร้าง) อำเภอไพศาลี และ วัดสระทะเล (ร้าง) อำเภอไพศาลี มีจำนวนผู้เช่าที่ดินหรืออาคาร 190 ราย และอยู่ระหว่างดำเนินการยกวัดร้างเป็นวัดมีพระภิกษุ จำพรรษาอยู่ จำนวน 2 วัด (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์, 2564)

การบริหารจัดการศาสนสมบัติเป็นกระบวนการบริหารที่มีลักษณะเป็นการเฉพาะ ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญของผู้บริหารในการบริหารจัดการองค์กรเพื่อให้กระบวนการทำงาน ต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยการบริหารเป็นวิธีการ ทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting things done through other people) และหน้าที่ของ ผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี 5 ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษ คือ “POSDC” ดังนี้ 1) P คือ planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทาง การดำเนินงานเพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนด ทิศทางขององค์กร 2) O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้าง ความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจาย อำนาจ 3) S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนาบุคลากร และการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน 4) D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสาร เพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ 5) C คือ controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายใน องค์กร (สมานชัย กิจวิจารณ์, 2563)

จากปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ทำให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ จำเป็นต้องมีความพร้อมและมีความเชี่ยวชาญในหลากหลายด้าน เพื่อจะดูแล รักษา รวมถึงพัฒนา

การดำเนินงานด้านศาสนสมบัติให้เกิดประสิทธิภาพ รักษาไว้ซึ่งสมบัติของพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืน ซึ่งความสำคัญของการดำเนินงานด้านศาสนสมบัติอยู่ที่ ผู้บริหาร ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ เพราะเป็นกำลังหลักในการทำงานร่วมกันกับชุมชน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ บุคลากรดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินงาน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในแง่ความผิดพลาดต่าง ๆ ดังนั้น หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จึงมีส่วนสำคัญต่อการดำเนินงานของบุคลากร เพราะจะทำให้การดูแล รักษา การจัดการศาสนสมบัติ เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นและยั่งยืน หลักอิทธิบาทธรรมเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในสูตรต้นตปิฎก ประกอบด้วยหลักธรรม 4 ประการ คือ 1) ฉันทะ (ความพึงพอใจ) 2) วิริยะ (ความเพียรพยายาม) 3) จิตตะ (ความมุ่งมั่นเอาใจใส่) 4) วิมังสา (การใคร่ครวญหาเหตุผล) จึงเป็นหลักธรรมอย่างหนึ่งที่มีความเหมาะสมที่จะนำมาประยุกต์กับการบริหารจัดการ ศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อก่อให้เกิดการดูแล รักษา และจัดการศาสนสมบัติให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นและยั่งยืน

ดังนั้น การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ตามหลักอิทธิบาทธรรม” จึงเป็นการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ และศึกษาความสัมพันธ์ของหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งจะทำให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์เกิดแนวทางการดำเนินงานด้านศาสนสมบัติภายใต้หลักเกณฑ์และนโยบายของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากร จำนวน 190 คน ได้แก่ ผู้เข้าที่ดิน อาคาร ของวัดร้างทั้งหมดในจังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้แบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ประเภทของผู้เข้า อายุ เพศ ระดับการศึกษา

อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อปี ตอนที่ 2 การบริหารจัดการศาสนสมบัติตามหลักอิทธิบาทธรรม ได้แก่ 1) ฉันทะ (ความพึงพอใจ) 2) วิริยะ (ความเพียรพยายาม) 3) จิตตะ (ความมุ่งมั่นเอาใจใส่) และ 4) วิมังสา (การใคร่ครวญหาเหตุผล) ตอนที่ 3 การบริหารจัดการศาสนสมบัติตามหลัก POSDC ได้แก่ 1) การวางแผน (Plan) 2) การจัดการองค์กร (Organizing) 3) การจัดบุคลากร (Staffing) 4) การอำนวยการ (Directing) และ 5) การควบคุม (Controlling) ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นจากการศึกษาเอกสาร หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1 เครื่องมือมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.973 และนำไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวต่อตัว (face-to-face In-depth Interview) กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 15 รูป หรือ คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposeful Selection) จุดมุ่งหมายหลักของการเลือกมีลักษณะเป็น “Information-rich case” คือให้ข้อมูลสำคัญได้ในระดับที่ลึกมาก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเหมาะสมกับจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษามากที่สุด ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการศาสนสมบัติ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้เข้าข้าราชการ และนักวิชาการศาสนา ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นคำถามลักษณะที่ผู้ให้การสัมภาษณ์มีอิสระในการตอบคำถาม (free-form answer) ตามความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเอง โดยการติดต่อประสานกับผู้ให้การสัมภาษณ์เพื่อจัดส่งแบบสัมภาษณ์ พร้อมนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ที่จะดำเนินการสัมภาษณ์ และขออนุญาตบันทึกเสียง แล้วนำมาถอดเทป พร้อมกับพิมพ์เป็นเอกสาร และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ (interpretation)

สรุปผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด นครสวรรค์

1.1 การบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด นครสวรรค์ตามหลักอิทธิบาทธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.99$, $\sigma = 0.30$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่อยู่ในค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจ) ($\mu = 4.10$, $\sigma = 0.30$) รองลงมา ได้แก่ ด้านวิมังสา (การใคร่ครวญหาเหตุผล ในการบริหารจัดการ) ($\mu = 3.97$, $\sigma = 0.44$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านจิตตะ (ความมุ่งมั่นเอาใจใส่) ($\mu = 3.94$, $\sigma = 0.43$) เมื่อแยกในแต่ละด้าน พบว่า

1) ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจ) ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจ) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.10$, $\sigma = 0.30$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ได้แก่ 4 ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย ($\mu = 4.24$, $\sigma = 0.53$) รองลงมา ได้แก่ 1 มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ($\mu = 4.23$, $\sigma = 0.59$) ส่วนข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ 3 ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ และตรงไปตรงมา ($\mu = 3.93$, $\sigma = 0.76$)

2) ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.96$, $\sigma = 0.38$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ได้แก่ 7 ความพร้อมที่จะให้ความรู้ คำแนะนำ และช่วยเหลือผู้เช่าอย่างเต็มที่ ($\mu = 4.13$, $\sigma = 0.85$) รองลงมา ได้แก่ 5 รับฟังปัญหาในการปฏิบัติงานอย่างจริงจังพร้อมทั้งทำการแก้ไขให้ถูกต้อง ($\mu = 4.02$, $\sigma = 0.79$) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ 4 มีความอดทน อดกลั้น เพื่อเอาชนะความยากลำบากในการบริหารจัดการงานให้เสร็จสมบูรณ์ตามที่ได้กำหนดไว้ ($\mu = 3.87$, $\sigma = 0.81$)

3) ด้านจิตตะ (ความมุ่งมั่นเอาใจใส่) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.94$, $\sigma = 0.43$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ได้แก่ 5 หมั่นตรวจสอบข้อบกพร่องของเจ้าหน้าที่ เพื่อพัฒนาการทำงานในคราวต่อไป ($\mu = 3.97$, $\sigma = 0.84$) รองลงมาได้แก่ 1 การปฏิบัติงานมีความตรงต่อเวลา ($\mu = 3.96$, $\sigma = 0.85$) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ 6 มีความมุ่งมั่น เอาใจใส่ในการคิดค้นวิธีการทำงานที่เหมาะสมเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เช่า ($\mu = 3.92$, $\sigma = 0.82$)

4) ด้านวิมังสา (การใคร่ครวญหาเหตุผลในการบริหารจัดการ) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.97$, $\sigma = 0.44$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด ได้แก่ 6 มีช่องทางในการแก้ไขปัญหาอย่างรวดเร็ว ($\mu = 4.04$, $\sigma = 0.82$) รองลงมาได้แก่ 5 มีการคิดค้นแนวทางการปรับปรุงงาน และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยเหตุผลอย่างเหมาะสม ($\mu = 4.02$, $\sigma = 0.86$) และข้อที่มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ 4 ได้ไตร่ตรองและตรวจสอบข้อบกพร่องของการปฏิบัติงานอยู่ตลอดเวลา ($\mu = 3.91$, $\sigma = 0.85$)

1.2 จากการศึกษาการบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ตามหลักอิทธิบาทธรรม ตามหลัก POSDC โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.97$, $\sigma = 0.44$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่อยู่ในค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านการควบคุม ($\mu = 4.17$, $\sigma = 0.44$) รองลงมาได้แก่ ด้านการอำนวยความสะดวก ($\mu = 4.03$, $\sigma = 0.47$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการจัดบุคลากร ($\mu = 3.95$, $\sigma = 0.44$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

1) ด้านการวางแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.99$, $\sigma = 0.45$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ 7 สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์มีการจัดทำเอกสาร คู่มือ แผ่นพับ เพื่อให้ผู้เข้าสามารถเข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ($\mu = 4.07$, $\sigma = 0.82$) รองลงมา ได้แก่ 4 สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์มีความเข้าใจสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่ว่าสิ่งใดเป็นปัญหาที่จะต้องนำมาแก้ไข เป็นอันดับแรก ($\mu = 4.03$, $\sigma = 0.84$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ 3 สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์มีการวางแผนโดยมีการกระจายงานและมอบหมายหน้าที่อย่างเสมอภาคและเหมาะสมกับบุคคล ($\mu = 3.86$, $\sigma = 0.84$)

2) ด้านการจัดการองค์กร (Organizing) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.97$, $\sigma = 0.43$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ 6 สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์มีการประชาสัมพันธ์ในการดำเนินการต่าง ๆ ให้ผู้เข้าทราบ ($\mu = 4.02$, $\sigma = 0.81$) รองลงมา ได้แก่ 8 สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ มีการกำหนดขอบเขตและพื้นที่รับผิดชอบที่ชัดเจน รวมถึงเป็นการบ่งชี้เพื่อสร้างความสะดวกให้เกิดขึ้นในการเข้าถึงสถานที่ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ($\mu = 4.01$, $\sigma = 0.82$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ 4 สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์มีการมอบหมายจัดแบ่งหน้าที่ โดยจัดให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ($\mu = 3.95$, $\sigma = 0.81$)

3) ด้านการจัดบุคลากร (Staffing) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.95$, $\sigma = 0.44$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ 8 สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์มีการเสริมสร้างและดำรงไว้ซึ่งสัมพันธภาพในการทำงานของเจ้าหน้าที่และผู้เข้า ($\mu = 4.05$, $\sigma = 0.82$) รองลงมา ได้แก่ 3 สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์มีการแบ่งภาระหน้าที่กันอย่างชัดเจน และเป็นไปตามความสามารถของแต่ละบุคคล ($\mu = 4.01$, $\sigma = 0.80$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ 6 สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์มีการพัฒนาศักยภาพ ความรู้ ทักษะ และแนวทางปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ ($\mu = 3.83$, $\sigma = 0.81$)

4) ด้านการจัดบุคลากร (Staffing) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.03$, $\sigma = 0.47$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ 3 ผู้บริหารรู้แบบแผนการทำงานเป็นขั้นแรก มีขั้นตอนต่อเนื่องให้ชัดเจน และสามารถแก้ไขปัญหเฉพาะหน้าได้ดี ($\mu = 4.11$, $\sigma = 0.79$) และ 4 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ ความสามารถในงานที่ทำมีทักษะในการวิเคราะห์งานมีการวางแผนในการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\mu = 4.11$,

$\sigma = 0.82$) รองลงมา ได้แก่ 6 ผู้บริหารมีกระบวนการสั่งการในการดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติตามลำดับขั้นตอนอย่างมีประสิทธิภาพ ($\mu = 4.06$, $\sigma = 0.84$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ 5 ผู้บริหารยอมรับฟังความเห็นที่แตกต่าง เพื่อให้งานประสบผลสำเร็จ ($\mu = 3.93$, $\sigma = 0.82$)

5) ด้านการควบคุม (Controlling) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.17$ $\sigma = 0.44$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่อยู่ในค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ 8 สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์มีคู่มือการดำเนินโครงการมีระเบียบ ข้อปฏิบัติ เพื่อให้เป็นการควบคุมไปในตัว ($\mu = 4.48$, $\sigma = 0.64$) รองลงมา ได้แก่ 5 สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์มีการติดตามผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง ($\mu = 4.24$, $\sigma = 0.82$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ 2 สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์มีรูปแบบการประสานงานที่ไม่ซับซ้อนเกินไป และมีความยืดหยุ่นสูง ($\mu = 3.95$, $\sigma = 0.86$)

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า หลักอิทธิบาทธรรม มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลัก POSDC โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้ายตามกันเป็นคู่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($r=0.80$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่าด้านวิมังสา (การใคร่ครวญหาเหตุผลในการบริหารจัดการ) กับ ด้านการจัดบุคลากร (Staffing) มีค่าความสัมพันธ์สูงที่สุด ($r = 0.63$) รองลงมา คือ ด้านจิตตะ (ความมุ่งมั่นเอาใจใส่) กับ ด้านการควบคุม (Controlling) มีค่าความสัมพันธ์อยู่ที่ ($r = 0.62$) และค่าที่น้อยที่สุดคือ ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจ) กับ ด้านการควบคุม (Controlling) มีค่าความสัมพันธ์อยู่ที่ ($r = 0.43$)

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิบาทธรรม กับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลัก POSDC

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติ ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์						
	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	Yรวม
x 1	0.39**	0.35**	0.41**	0.38**	0.43**	0.49**
x 2	0.47**	0.44**	0.40**	0.47**	0.48**	0.56**
x 3	0.45**	0.50**	0.50**	0.58**	0.62**	0.66**
x 4	0.56**	0.59**	0.63**	0.62**	0.60**	0.74**
x รวม	0.61**	0.61**	0.63**	0.68**	0.70**	0.80**
ผลรวมทั้งหมด		Pearson correlation (r) = 0.80**, Sig. = 0.00				

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง หลักอิทธิบาทธรรม มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์

ค่าความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรม มี ความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์	ค่าความสัมพันธ์		
	Pearson Correlation (r)	Sig.	ระดับความสัมพันธ์
หลักอิทธิบาทธรรม	0.80**	0.00	มีความสัมพันธ์เชิง บวกในระดับสูงมาก

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. แนวทางการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า 1) องค์กรมีการปรับโครงสร้างด้านบุคลากร วิริยะ (ความเพียรพยายาม), จิตตะ (ความมุ่งมั่นเอาใจใส่), วิมังสา (การใคร่ครวหาเหตุผลในการบริหารจัดการ) 2) กำหนดนโยบายการดูแล รักษา ศาสนสมบัติอย่างชัดเจนให้เป็นรูปธรรม จิตตะ (ความมุ่งมั่นเอาใจใส่), วิมังสา (การใคร่ครวหาเหตุผลในการบริหารจัดการ) 3) จัดสรรบุคลากรที่มีความรักในการปฏิบัติงานด้านศาสนสมบัติ (ฉันทะ (ความพอใจ), วิริยะ (ความเพียรพยายาม), จิตตะ (ความมุ่งมั่นเอาใจใส่) 4) เตรียมความพร้อมด้านงบประมาณ ในการดูแลรักษาศาสนสมบัติ โดยจัดสรรให้สอดคล้องกับสภาพขององค์กรและชุมชนพร้อมปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ วิริยะ

(ความเพียรพยายาม), จิตตะ (ความมุ่งมั่นเอาใจใส่), วิมังสา (การใคร่ครวหาเหตุผลในการบริหารจัดการ)
 5) ต้องรายงานผลการดำเนินงานด้านการจัดเก็บรายได้ให้ชุมชนสามารถตรวจสอบได้ จิตตะ (ความมุ่งมั่นเอาใจใส่), วิมังสา (การใคร่ครวหาเหตุผลในการบริหารจัดการ)

อภิปรายผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ตามหลักอิทธิบาทธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่อยู่ในค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจ) รองลงมา ได้แก่ ด้านวิมังสา (การใคร่ครวหาเหตุผลในการบริหารจัดการ) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านจิตตะ (ความมุ่งมั่นเอาใจใส่) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาบรรจง ตีสโร (ศรีสุข) (2560) พบว่า การมอบหมายงานให้กับผู้ปฏิบัติงานจะต้องเกิดความพึงพอใจของงานกับผู้ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายนั้นด้วย เพื่อเป็นการสร้างความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายซึ่งทำให้งานนั้นประสบความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางแผนงานไว้ ซึ่งเมื่อผู้ปฏิบัติงานเกิดความรักและมีความต่อชอบงานที่ได้รับมอบหมายจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและได้ผลสำเร็จของงานที่มีประสิทธิภาพเมื่อแยกในแต่ละด้าน พบว่า ด้านฉันทะ (ความพึงพอใจ) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุห์พงษ์ธร ปภังกร (2564) พบว่า หลักอิทธิบาทธรรม มีความหมายกับกลุ่มผู้นำหรือบุคลากรเฉพาะทาง กระบวนการประยุกต์หลักธรรมเพื่อใช้ในองค์กรโดยมอบหมายและแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบให้สอดคล้องกับความรู้ความสามารถของบุคลากรย่อมนำไปสู่ความพอใจในงานพากเพียรพยายามทำงานที่ตนปฏิบัติหรือได้รับมอบหมายจนสำเร็จในที่สุด ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาปรีชา เขมนนโท (เหล่าทวีคุณ) (2561) พบว่า ผู้ปฏิบัติงานประพฤติตนเหมาะสมกับสถานภาพอยู่ในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ มีความตระหนักในจารีต ประเพณี และวัฒนธรรมเป็นอย่างดีผู้บริหารและบุคลากรมีความขยัน ซื่อสัตย์มีน้ำใจ ตรงต่อเวลา ยึดมั่นในหลักคุณธรรมจริยธรรมที่ตนปฏิบัติให้ช่วยเหลือผู้ทุกข์ทรมานและความสามารถในการปฏิบัติงานให้สำเร็จแม้จะเป็นงานที่ตนเองไม่ถนัดบุคลากร มีความพยายาม มานะบากบั่นไม่เกียจคร้านในการปฏิบัติงานโดยยึดหลักความสำเร็จของงานเป็นที่ตั้ง ด้านจิตตะ (ความมุ่งมั่นเอาใจใส่) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระธีร วัต จรณธมโม (คณิงทรัพย์) (2560) พบว่า การบริหารจัดการ อบต. อำเภอวัดโบสถ์จังหวัดพิษณุโลก ได้นำหลักอิทธิบาทธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ อบต. อำเภอวัดโบสถ์จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีความเพียร คือ ขยันตั้งใจทำสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็งอดทน ไม่ท้อถอย ด้านวิมังสา (การใคร่ครวหาเหตุผลในการบริหารจัดการ) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ

พระมหาวิวัฒน์ วิวฒนเมธี (จันทร์เต็ม) (2561) พบว่า การบริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ควรมีการคิดวิเคราะห์กำหนดนโยบายและแผนงานในการบริหารจัดการงานวิชาการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการเรียนการสอน โดยได้นำหลักอิทธิบาทธรรมมาใช้ในการบริหาร

2. การศึกษาความสัมพันธ์ของหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า หลักอิทธิบาทธรรม มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลัก POSDC โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์ในทางบวก มีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้อยตามกันเป็นคู่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาปรีชา เขมนนโท (เหล่าทวีคุณ) (2561) พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์มีความคิดเห็นต่อการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามหลักการบริหาร ผลเป็นความสัมพันธ์มีลักษณะคล้อยตามกันเป็นคู่ เป็นความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมาก

3. แนวทางและข้อเสนอแนะการประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อการบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์

1) ด้านการวางแผน (Planning) มีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหรือขั้นตอนการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นแนวทางในการรักษา ดูแลศาสนสมบัติ โดยแผนงานจะต้องมีความยืดหยุ่นเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนได้เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป อิทธิบาทธรรมเป็นหลักธรรมของความสำเร็จ โดยเริ่มจากให้ผู้บริหารองค์กรมีความรักในองค์กรอย่างแท้จริงซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาบรรจง ติสรโณ (ศรีสุข) (2560) พบว่า ครูผู้สอนสอดคล้องกับหลักอิทธิบาทธรรมในการสอนนักเรียนและนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมตาม เพื่อให้เกิดผลสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนได้

2) ด้านการจัดการองค์กร (Organizing) เป็นการปรับปรุงโครงสร้างของการบริหารองค์กรให้สอดคล้องกับสภาพขององค์กรในปัจจุบันมอบอำนาจอิสระแก่ผู้อำนวยการกลุ่มในการบริหารจัดการผู้ใต้บังคับบัญชาอีกชั้นโดยอยู่ภายใต้นโยบายและเป้าหมายเดียวกัน เพื่อให้การดำเนินงานต่าง ๆ บรรลุผลสำเร็จอย่างรวดเร็วซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มยุรี วรรณสกุลเจริญ และชาญณรงค์ รัตนพนากุล (2563) พบว่า ความสำเร็จขององค์การขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลขององค์การผู้นำที่มีลักษณะของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงซึ่งจะสามารถรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ขององค์การ และก่อให้เกิดประสิทธิผลเป็นอย่างดีแก่องค์การ

3) ด้านการจัดบุคลากร (Staffing) ผู้บริหารองค์กรต้องมอบหมายงานให้บุคลากรที่มีความรักในงานศาสนสมบัติ การส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความเชี่ยวชาญ

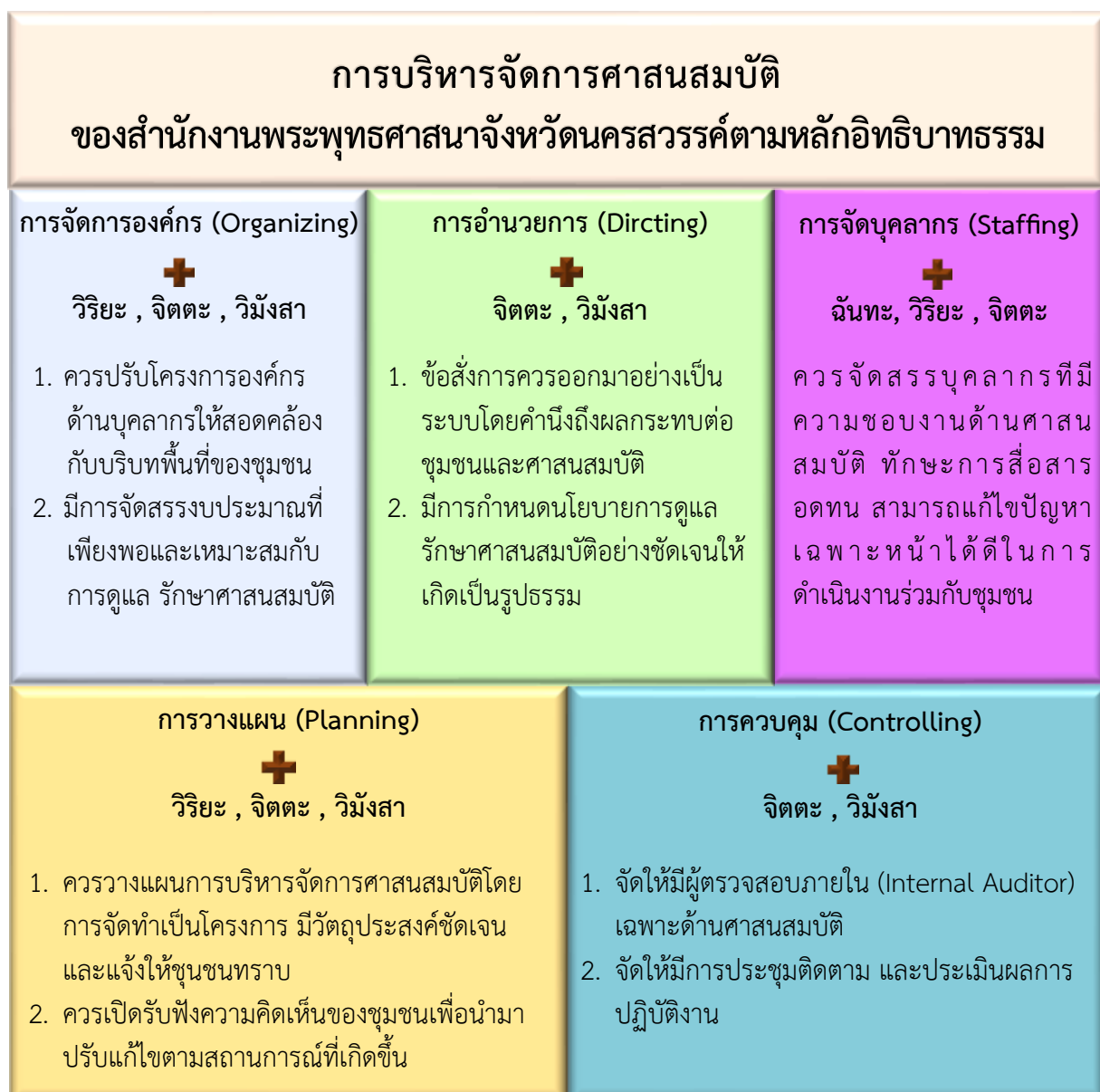
ในการดูแล รักษา จัดการศาสนสมบัติ พัฒนาให้บุคลากรดำเนินการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดสรรบุคลากรเข้าปฏิบัติงานศาสนสมบัติต้องถูกคน ถูกที่และถูกเวลาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิพนธ์ โอภาษี (2557) การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.43

4) ด้านการอำนวยความสะดวก (Dircting) ผู้บริหารองค์กรจะต้องเข้าใจบริบทของชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้ข้อสั่งการที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน เนื่องจากมีการจัดประโยชน์ให้มีการเช่าที่ดินศาสนสมบัติ โดยมีการแบ่งเขตการจัดให้เช่าที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพล อาริยะชาติกุล (2554) พบว่า กิจกรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วมด้วย การปล่อยเช่าเพื่อสร้างโรงเรียน ปล่อยเช่าให้กับหน่วยงานราชการ เพื่อเป็นประโยชน์กับชุมชน แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่วัดที่ดีจะสอดคล้องกับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่วัดที่มีการจัดพื้นที่

5) ด้านการควบคุม (Controlling) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการปฏิบัติงานโดยให้ผู้ปฏิบัติรายงานผลการดำเนินงานตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ ทั้งในด้านบุคลากร งบประมาณ ซึ่งต้องสามารถตรวจสอบได้ การบริหารจัดการศาสนสมบัติจำเป็นต้องมีการจัดทำทะเบียนเพื่อควบคุมการจัดการด้านงานจัดประโยชน์ และงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุนันท์ สุนนโท (2557) พบว่า รูปแบบการควบคุมศาสนสมบัติวัด เน้นการควบคุมตรวจสอบโดยปรับเปลี่ยนไปตามความสำคัญของปัจจัย

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ตามหลักอิทธิบาทธรรม” มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยการบริหารจัดการศาสนสมบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ตามหลักอิทธิบาทธรรม ตามหลัก POSDC ดังนี้

ด้านการจัดการองค์กร (Organizing) + วิริยะ (ความเพียรพยายาม) + จิตตะ (ความมุ่งมั่นเอาใจใส่) + วิมังสา (การใคร่ครวญหาเหตุผลในการบริหารจัดการ) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ต้องมีการปรับโครงสร้างองค์กรด้านบุคลากรให้มีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ของชุมชน แต่งตั้งคณะทำงานที่มีความทุ่มเท แรงกาย และแรงใจในการดูแลรักษาศาสนสมบัติ จัดสรรงบประมาณให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่ของศาสนสมบัตินั้น ๆ

ด้านการอำนวยการ (Directing) + จิตตะ (ความมุ่งมั่นเอาใจใส่) + วิมังสา (การใคร่ครวญหาเหตุผลในการบริหารจัดการ) สำนักงานพระพุทธศาสนากำหนดนโยบายการดูแล รักษา ศาสนสมบัติอย่างชัดเจนให้เป็นรูปธรรม โดยมีข้อสั่งการที่เป็นระบบโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อชุมชน และศาสนสมบัติ

ด้านการจัดบุคลากร (Staffing) + ฉันทะ (ความพอใจ) + วิริยะ (ความเพียรพยายาม) + จิตตะ (ความมุ่งมั่นเอาใจใส่) สำนักงานพระพุทธศาสนาต้องจัดสรรบุคลากรที่มีความรักในการปฏิบัติงานด้านศาสนสมบัติ เพื่อประสานงานกับชุมชน รวมถึงให้ความรู้และทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ให้ร่วมกันดูแล รักษา และจัดการศาสนสมบัติให้มีความมั่นคงและเจริญรุ่งเรือง ซึ่งต้องอาศัยความอดทน ทุ่มเทแรงกาย แรงใจของผู้ปฏิบัติงานและชุมชน

ด้านการวางแผน (Planning) + วิริยะ (ความเพียรพยายาม) + จิตตะ (ความมุ่งมั่นเอาใจใส่) + วิมังสา (การใคร่ครวญหาเหตุผลในการบริหารจัดการ) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ต้องดำเนินการเตรียมความพร้อมด้านงบประมาณ ในการดูแล รักษา ศาสนสมบัติ โดยจัดสรรให้สอดคล้องกับสภาพขององค์กรและชุมชน และวางแผนงานให้มีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์

ด้านการควบคุม (Controlling) + จิตตะ (ความมุ่งมั่นเอาใจใส่) + วิมังสา (การใคร่ครวญหาเหตุผลในการบริหารจัดการ) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ จะต้องจัดทำทะเบียนผู้เช่าแยกตามพื้นที่ วัตถุประสงค์พร้อมรายงานผลการดำเนินงานด้านการจัดเก็บรายได้ ให้ชุมชนสามารถตรวจสอบได้ เพื่อให้เกิดการติดตามการค้างชำระของผู้เช่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรปรับโครงสร้างของบุคลากร แบบแผนการปฏิบัติงานให้ ระยะเวลา และงบประมาณให้มีความสอดคล้องกับการบริหารจัดการ

ศาสนสมบัติในพื้นที่ของชุมชนแต่ละชุมชน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารจัดการศาสนสมบัติ

2) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรส่งเสริมให้บุคลากรมีการเรียนรู้จากประสบการณ์ทำงานของผู้อาวุโสกว่าเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ทักษะการทำงานใหม่ๆ และเพิ่มเติมความรู้โดยการจัดอบรมให้กับบุคลากรเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการศาสนสมบัติให้ดียิ่งขึ้น

3) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรมีการปรับแผนกลยุทธ์สำหรับการบริหารจัดการศาสนสมบัติให้มีความสอดคล้องกับชุมชนในพื้นที่ที่ศาสนสมบัตินั้นตั้งอยู่ และปรับปรุงระเบียบ กฎหมาย แนวทางการปฏิบัติให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ควรจัดสรรอุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆ ให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เพื่อให้การปฏิบัติงานด้านศาสนสมบัติมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น

2) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ควรจัดให้บุคลากรมีการศึกษา เรียนรู้เกี่ยวกับหลักอิทธิบาทธรรมในทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริงแล้วนำไปประยุกต์ใช้ในองค์กรในงานด้านศาสนสมบัติ

3) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ควรนำผลวิจัยในครั้งนี้ โดยการนำหลักอิทธิบาทธรรมไปประยุกต์ใช้กับปฏิบัติงานการบริหารจัดการศาสนสมบัติ เพื่อการดูแล รักษาศาสนสมบัติและให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2562). คู่มือการดูแลและจัดการศาสนสมบัติ พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- นิพนธ์ โอภาษี. (2557). การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญเชิด กิตติธรากร. (2559). ผอ.พศ.สน พศจ.เพชรบุรี ปิ้งระบบไอที จัดเก็บข้อมูลผู้เช่า ค่าเช่า สัญญาเช่าที่วัด. เข้าถึงได้จาก https://www.matichon.co.th/education/news_282307

- พระธีรวัตร จรณธมโม (คณิงทรัพย์). (2560). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ของบุคฉลากรเพื่อการบรหารจัดการ อบต. อำเภอวัดโบสถ์จังหวัดพิษณุโลก. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรราชวิทยาลัย.
- พระมหาบรรจง ติสรโณ (ศรีสุข). (2560). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติคุณรสวิทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาปริชา เขมนนโท (เหล่าทวิคุณ). (2561). การประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อการบรหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุท). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิวัฒน์ วิวฒนเมธี (จันทร์เต็ม). (2561). การบรหารตามหลักอิทธิบาท 4 ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประธมศึกษาากาลสินธุ์ เขต 2. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทบรหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุนันท์ สุนนโท. (2557). การพัฒนารูปแบบการจัดการศาสนสมบัติของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุท). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์พงศธร ปภงโร. (2564). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 การบรหารงานของเทศบาลกุดจับ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรราชวิทยาลัย.
- พล อาริยะชาติกุล. (2554). การบรหารจัดการพื้นที่วัดเพื่อปล่อยเช่า. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (นวัตกรรมการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์) สาขาวิชานวัตกรรมการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์). คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- มยุรี วรรณสกุลเจริญ และชาญณรงค์ รัตนพนากุล. (2563). ประสิทธิผลขององค์การ. วารสารศิลปการจัดการ, 4(1), 193-204.
- สมานชัย กิจวิจารณ์. (2563). การบรหารงานตามแผนยุทธศาสตร์. Journal of Roi Kaensarn Academi, 5(1), 51-63

- สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์. (2564). การจัดประโยชน์ในที่ดินศาสนสมบัติกลาง และที่ดินวัดร้าง, คำขอรับงบประมาณรายรับศาสนสมบัติกลางประจำปี 2564. สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์. (อัดสำเนา)
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2557). กฎกระทรวงการแบ่งส่วนราชการสำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติ พ.ศ. 2557. ราชกิจจานุเบกษา, 131 (ตอนที่ 81 ก), 9.

Factors Affecting Political Popularity of People Towards Local Politicians in Yang Tan Subdistrict, Krok Phra District, Nakhon sawan Provice

Sewak Yuttitham¹, Sukanyanat Opsin² and Siam Dampreeda³

Received: April 08, 2025

Revised: December 09, 2025

Accepted: December 29, 2025

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the level of factors affecting the political popularity of local politicians in Yang Tan Subdistrict, Krok Phra District, Nakhon Sawan Province; 2) to study the relationship between Sangahavattudhamma and factors affecting the political popularity of people in the area; and 3) to propose guidelines for influencing the political popularity of local politicians in Yang Tan Subdistrict, Krok Phra District, Nakhon Sawan Province based on Sangahavattudhamma. This research was a mixed-methods approach. Quantitative research collected data from a sample of 366 people in Yang Tan Subdistrict, which had a total population of 4,260, using questionnaires. Data was analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson correlation coefficient. In-depth interviews were also conducted with 18 key informants, and descriptive content analysis was performed

¹ 31st Military Circle

²⁻³ Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: sawek.c38.@ gmail.com, Tel. 0890355224

on the data. The study found that 1) the factors influencing the political popularity of local politicians based on the Sangahavatthudhamma were, overall, at the highest level ($\bar{X} = 4.72$, S.D. 0.32), and the factors influencing the political popularity of local politicians in Yang Tan Subdistrict, Krok Phra District, Nakhon Sawan Province, were also, overall, at the highest level ($\bar{X} = 4.65$, S.D. 0.34); 2) the relationship between Sangahavatthudhamma and the factors influencing the political popularity of the people in the area, overall, was statistically significant at the level of (0.01), with a high overall positive correlation (Pearson Correlation (r) (0.668**); 3) the guidelines influencing the political popularity of local politicians were 1) being a giver and helping the people sincerely and systematically; 2) working with a volunteer spirit and cooperating with the people in their work; 3) solving problems directly and responding promptly to problems; 4) effective communication, speaking politely and clearly; and 5) providing assistance to the people, helping and maintaining ethical conduct in the workplace; 6) setting a good example, reaching out to the people, and working consistently.

Keywords: political popularity, local politician, Sangahavatthudhamma

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่น ตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

เสวก ยุติธรรม,⁴ สุกัญญาณัฐ อบสิน⁵ และสยาม คำปรีดา⁶

Sewak Yuttitham, Sukanyanat Opsin and Siam Dampreeda

Received: April 08, 2025

Revised: December 09, 2025

Accepted: December 29, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับปัจจัยที่มีผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัจจกัตถุธรรมกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ 3) เสนอแนวทางที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักหลักสัจจกัตถุธรรม การวิจัยนี้ใช้แบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 366 คน จากประชาชนในตำบลยางตาล ซึ่งมีประชากรทั้งหมด 4,260 คน โดยใช้แบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และมีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 18 คน วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นตามหลักสัจจกัตถุธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72$, S.D. 0.32) และปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อ

⁴ มณฑลทหารบกที่ 31; 31st Military Circle

⁵⁻⁶ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author, E-mail: sawek.c38.@ gmail.com, Tel. 0890355224

นักการเมืองท้องถิ่น ตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุดเช่นกัน ($\bar{X} = 4.65$, S.D. 0.34) 2) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัจพจน์ธรรมกับปัจจัยที่ ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ โดย ภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ (0.01) โดยมีความสัมพันธ์ในทางบวก โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง Pearson Correlation (r) (0.668**) และ 3) แนวทางที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของ นักการเมืองท้องถิ่น ปัจจัยสำคัญได้แก่ 1) การเป็นผู้ให้ ช่วยเหลือประชาชนอย่างจริงใจและเป็น ระบบ 2) การทำงานด้วยจิตอาสา ร่วมมือกับประชาชนในการทำงาน 3) การแก้ปัญหาตรงจุด ตอบสนองปัญหาอย่างทันที่ 4) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ พูดจาสุภาพและเข้าใจง่าย 5) การ สงเคราะห์ประชาชน ช่วยเหลือและรักษาศีลธรรมในการทำงาน 6) การวางตนเป็นตัวอย่าง เข้าถึง ประชาชนและทำงานสม่ำเสมอ

คำสำคัญ: ความนิยมทางการเมือง, นักการเมืองท้องถิ่น, สังคมวัฒนธรรม

บทนำ

นักการเมืองท้องถิ่นคือบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุดในระบบประชาธิปไตย พวกเขา มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมใน ระดับพื้นที่ และเป็นตัวแทนของประชาชนในการบริหารงานภาครัฐ อย่างไรก็ตาม ความนิยมทาง การเมืองที่ประชาชนมีต่อนักการเมืองท้องถิ่นไม่ได้ขึ้นอยู่กับแค่ผลงานหรืออุดมการณ์ทางการเมือง เท่านั้น แต่ยังเป็นผลลัพธ์ของปัจจัยหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นบุคลิกภาพ ภาวะผู้นำ ความสามารถ ในการสื่อสาร รวมถึงปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่มีผลต่อการรับรู้และการตัดสินใจ ของประชาชน (หฤษฎ์ เดชกำแหง และคณะ, 2567) ในบริบทของประชาธิปไตย ความไว้วางใจของ ประชาชนคือตัวชี้วัดสำคัญของความชอบธรรมของนักการเมือง หากนักการเมืองได้รับความนิยมสูง นั้นอาจสะท้อนถึงความสามารถในการบริหารงาน การเข้าถึงประชาชน และความสามารถในการ ตอบสนองต่อปัญหาในท้องถิ่น ในทางกลับกัน หากความนิยมลดลง อาจเป็นผลจากปัจจัยด้านความ ไม่โปร่งใส นโยบายที่ไม่ตอบโจทย์ประชาชน หรือปัจจัยภายนอก เช่น กระแสสังคมและสื่อมวลชน (อภิชัย พิทยานุรักษ์กุล และคณะ 2567) นอกจากนี้ภาพลักษณ์ของนักการเมืองยังเป็นอีกหนึ่ง

องค์ประกอบที่มีผลต่อการตัดสินใจของประชาชน บ่อยครั้งที่นักการเมืองได้รับการตัดสินใจไม่เพียงจากนโยบายหรือแนวคิดทางการเมืองของพวกเขา แต่ยังรวมถึงบุคลิก ทักษะ และความสามารถในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มักเกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่อง "ทุนทางสังคม" (Social Capital) และ "ทุนทางการเมือง" (Political Capital) ที่นักการเมืองสะสมผ่านประสบการณ์ทางการเมืองและความสัมพันธ์กับเครือข่ายทางสังคม (อสมมา มังกรชัย, 2564)

ดังนั้นการเมืองท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมโดยตรงและใกล้ชิดที่สุดกับผู้แทนของตน ในกรณีขององค์การบริหารส่วนตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีการปกครองในระดับท้องถิ่นมากกว่าสามทศวรรษ นับตั้งแต่พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 คำถามสำคัญที่เกิดขึ้นคือ อะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้ประชาชนมีความนิยมนักการเมืองท้องถิ่น และ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลอย่างไรต่อการเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในพื้นที่ แม้ว่าจะมีงานศึกษามากมายเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของคนไทยโดยรวม แต่ยังขาดการวิจัยเชิงลึกที่มุ่งเน้นถึงปัจจัยเฉพาะที่กำหนดความนิยมทางการเมืองของประชาชนในระดับตำบล โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท เช่น ตำบลยางตาล ซึ่งพบว่าประชาชนให้ความสำคัญกับตัวบุคคลของนักการเมืองมากกว่านโยบายหรือพรรคการเมือง ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของการเมืองท้องถิ่นไทย ซึ่งนักการเมืองที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน สามารถเข้าถึงและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้อย่างรวดเร็ว มักได้รับความนิยมมากกว่าผู้ที่เน้นนโยบายเชิงอุดมการณ์หรือสังกัดพรรคใหญ่ อย่างไรก็ตามปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนยังเป็นประเด็นที่ต้องการการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ พฤติกรรมการเลือกตั้งในพื้นที่นี้สะท้อนถึงโครงสร้างสังคม วัฒนธรรม และปัจจัยเศรษฐกิจที่อาจมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของประชาชน การศึกษานี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจว่า ประชาชนเลือกนักการเมืองจากอะไร อาทิ บุคลิกภาพ บทบาทในการช่วยเหลือสังคม ความสามารถในการบริหารจัดการ หรือความสัมพันธ์ส่วนตัว

ผลการศึกษานี้จะช่วยให้หน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการ และนักการเมืองเอง สามารถออกแบบนโยบายและแนวทางการพัฒนา การเมืองท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดีขึ้น และ ส่งเสริมประชาธิปไตยที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเติมเต็มองค์ความรู้ด้านการเมืองท้องถิ่น และช่วยให้เรา

เข้าใจถึงปัจจัยที่ขับเคลื่อนความนิยมทางการเมืองของประชาชนในตำบลยางตาล ซึ่งอาจสะท้อนถึงแนวโน้มทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของไทยในภาพรวมอีกด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัจพจน์ทฤษฎีการเมืองกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อเสนอแนวทางที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสัจพจน์ทฤษฎีการเมือง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้าน โดยมีกระบวนการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร โดยทำการทบทวนจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ความนิยมทางการเมือง คุณสมบัตินักการเมืองท้องถิ่น ระบบอุปถัมภ์ เอกสารตำรา การกล่อมเกลางานการเมือง หลักสัจพจน์ทฤษฎีการเมือง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลบริบทพื้นที่วิจัยเพื่อนำมาวิเคราะห์และกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. การวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัจพจน์ทฤษฎีการเมืองกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนต่อนักการเมืองท้องถิ่น โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 366 คน ซึ่งสุ่มจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวนประชากร 4,260 คน การคัดเลือกใช้การสุ่มหลายขั้นตอน ได้แก่ การสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิจากทั้ง 9 หมู่บ้านตามสัดส่วนประชากร และสุ่มแบบง่ายเพื่อได้ตัวแทนที่กระจายตามสัดส่วนประชากรจริง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่พัฒนาขึ้นตามกรอบการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ (เป็นแบบตรวจสอบรายการ)

ตอนที่ 2 การประเมินปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 35 ข้อ (ใช้มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ)

ตอนที่ 3 การประเมินปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นตามหลักสังคหัตถุธรรม จำนวน 20 ข้อ (ใช้มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ)

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการเพิ่มความนิยมทางการเมือง (เป็นคำถามปลายเปิด)

แบบสอบถามมีค่าความเที่ยงตรง ระหว่าง 0.8-1.0 ทุกข้อ และมีค่าความเชื่อมั่น 0.954 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย คือ สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติอ้างอิงคือ สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) สำหรับทดสอบสมมติฐานวิเคราะห์โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

3. การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ถูกเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ จำนวน 17 คน และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ชัดเจน สามารถอธิบายเสริม สนับสนุน ข้อโต้แย้งต่าง ๆ และเสริมให้มีความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ รวมถึงการเสนอแนะข้อคิดเห็นในประเด็นที่มีข้อขัดแย้ง หรือเห็นควรเพิ่มเติมให้ชุดความรู้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่น ตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ตามหลักสังคหัตถุธรรม พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นตามหลักสังคหัตถุธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72$, S.D. 0.32) และปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุดเช่นกัน ($\bar{X} = 4.65$, S.D. 0.34)

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสังคหัตถุธรรม โดยภาพรวม

(n = 366)

ข้อ	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่น	ระดับความเห็น		การแปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1.	ด้านทาน : โอบอ้อมอารี	4.71	0.37	มากที่สุด
2.	ด้านปิยวาจา : วจีไพเราะ	4.70	0.36	มากที่สุด
3.	ด้านอัตถจริยา : สงเคราะห์ประชาชน	4.75	0.35	มากที่สุด
4.	ด้านสมานัตตตา: วางตนพอดี	4.73	0.37	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย		4.72	0.32	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ตามหลักสังคหัตถุธรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72$, S.D. 0.32) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับ ได้ดังนี้ด้านอัตถจริยา: สงเคราะห์ประชาชน ($\bar{X} = 4.75$, S.D. 0.35) ด้านสมานัตตตา: วางตนพอดี ($\bar{X} = 4.73$, S.D. 0.37) ด้านทาน: โอบอ้อมอารี ($\bar{X} = 4.71$, S.D. 0.37) และด้านปิยวาจา: วจีไพเราะ ($\bar{X} = 4.70$, S.D. 0.36)

ตารางที่ 2 ระดับแนวทางส่งเสริมความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นตำบลยางตาล อำเภอกำแพงพระ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม

(n = 366)

ข้อ	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่น	ระดับความเห็น		การแปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1.	ด้านค่านิยมการเล็งผลปฏิบัติ	4.70	0.45	มากที่สุด
2.	ด้านค่านิยมสถานะทางสังคม	4.60	0.44	มากที่สุด
3.	ด้านการอบรมสั่งสอนทางการเมือง	4.56	0.40	มากที่สุด
4.	ด้านลักษณะนิสัยของนักการเมือง	4.63	0.46	มากที่สุด
5.	ด้านความรู้ความสามารถพิเศษของนักการเมือง	4.73	0.37	มากที่สุด
6.	ด้านมีประสบการณ์ทางการเมือง	4.70	0.45	มากที่สุด
7.	ด้านความสัมพันธ์กับเครือข่าย	4.60	0.44	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย		4.65	0.34	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับแนวทางส่งเสริมความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นตำบลยางตาล อำเภอกำแพงพระ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.65, S.D. 0.34) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับ ได้ดังนี้ด้านความรู้ความสามารถพิเศษของนักการเมือง ($\bar{X}$ = 4.73, S.D. 0.37) ด้านค่านิยมการเล็งผลปฏิบัติ และด้านมีประสบการณ์ทางการเมืองมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ ($\bar{X}$ = 4.70, S.D. 0.45) ด้านลักษณะนิสัยของนักการเมือง ($\bar{X}$ = 4.63, S.D. 0.46) ด้านความสัมพันธ์กับเครือข่าย และด้านค่านิยมสถานะทางสังคมทั้งสองด้านมีค่าเฉลี่ยที่เท่ากัน คือ ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. 0.44) และด้านการอบรมสั่งสอนทางการเมือง ($\bar{X}$ = 4.56, S.D. 0.40)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัจจพัตถธรรมกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในตำบลยางตาล อำเภอกำแพงพระ จังหวัดนครสวรรค์

ตารางที่ 3 ปัจจัยความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัจคหวัดฤธรรมกับปัจจัยที่ส่งผลความนิยมทางการเมืองของประชาชน
มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นตำบลยางตาล

ปัจจัยความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัจคหวัดฤธรรมกับปัจจัยที่ส่งผลความนิยมทางการเมืองของประชาชนมี ต่อนักการเมืองท้องถิ่นตำบลยางตาล								
	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	Y6	Y7	Yรวม
X1	0.469**	0.332**	0.200**	0.264**	0.560**	0.469**	0.332**	0.477**
X2	0.539**	0.417**	0.291**	0.340**	0.614**	0.539**	0.417**	0.574**
X3	0.521**	0.423**	0.321**	0.353**	0.731**	0.521**	0.423**	0.595**
X4	0.586**	0.470**	0.345**	0.313**	1.000**	0.586**	0.470**	0.676**
Xรวม	0.900**	0.866**	0.703**	0.551**	0.676**	0.900**	0.866**	0.668**
* * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01								

ผลการศึกษา จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญระหว่างปัจจัยตามหลักสัจคหวัดฤธรรมที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ โดยผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทาน (โอบอ้อมอารี) 2) ด้านปิยวาจา (วจีไพเราะ) 3) ด้านอัตถจริยา (สงเคราะห์ประชาชน) และ 4) ด้านสมานัตตตา (วางตนพอดี) มีความสัมพันธ์กับความนิยมทางการเมืองในระดับที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ (0.01) และความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นในเชิงบวก ซึ่งหมายความว่าปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์ในลักษณะที่คล้อยตามกัน โดยภาพรวมพบว่า มีความสัมพันธ์สูงในระดับ ($r = 0.668^{**}$) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าทุกปัจจัยต่างมีผลต่อความนิยมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของความสัมพันธ์ระหว่างแต่ละด้าน พบว่า ความสัมพันธ์สูงที่สุดปรากฏในคู่ของ ด้านสมานัตตตา (วางตนพอดี) (X 4) กับ ด้านความรู้ความสามารถพิเศษของนักการเมือง (Y 5) โดยมีค่า Pearson Correlation ($r = 1.000^{**}$) ซึ่งหมายความว่า เมื่อนักการเมืองมีการวางตนอย่างเหมาะสม จะส่งผลโดยตรงให้ประชาชนมีความไว้วางใจในความรู้และความสามารถพิเศษของนักการเมืองในระดับสูง ครึ่งรองลงมา ได้แก่ ด้านอัตถจริยา (สงเคราะห์ประชาชน) (X 3) กับ ด้านความรู้ความสามารถพิเศษของนักการเมือง (Y 5) ซึ่งมีค่า Pearson Correlation ($r = 0.731^{**}$) บ่งชี้ว่าการที่นักการเมืองมีความสามารถในการช่วยเหลือและดูแลประชาชน จะมีผลเชื่อมโยงกับการได้รับการยอมรับในเรื่องของความรู้ความสามารถที่สูงขึ้น

ในขณะเดียวกัน คู่ที่มีความสัมพันธ์น้อยที่สุดคือ ด้านทาน (โอบอ้อมอารี) (X 1) กับ ด้านการอบรมสั่งสอนทางการเมือง (Y 3) โดยมีค่า Pearson Correlation ($r = 0.200^{**}$) ซึ่งบ่งชี้ว่าการที่นักการเมืองมีความเมตตาและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไม่ได้มีความสัมพันธ์อย่างชัดเจนกับการอบรมสั่งสอนทางการเมืองในมุมมองของประชาชนในระดับนี้ ผลการศึกษาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของคุณลักษณะทางศีลธรรมและการปฏิบัติตัวของนักการเมืองในระดับท้องถิ่นที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นและได้รับการยอมรับจากประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักสังคหวัตถุธรรมที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำและประชาชนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักหลักสังคหวัตถุธรรม สามารถสรุปแนวทางที่สำคัญที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ได้ดังนี้

1. การปฏิบัติตนเป็นผู้ให้ การเป็นผู้ให้ในที่นี้หมายถึงการที่นักการเมืองต้องยึดหลักการสำคัญในการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชน ซึ่งประกอบด้วย การ สอบถาม รับฟังปัญหาของประชาชน, รับเรื่อง และ ช่วยเหลือ อย่างตรงจุด รวมถึง ช่วยงาน และการเข้าไป ลงพื้นที่ เพื่อเข้าใจปัญหาและนำไปสู่การแก้ไขได้จริง เมื่อประชาชนเห็นว่านักการเมืองมีความตั้งใจจริงในการช่วยเหลือ จะทำให้เกิดความนิยมและไว้วางใจ

2. การทำงานด้วยจิตอาสา นักการเมืองที่ทำงานด้วยความตั้งใจและเข้าใจประชาชน จะสามารถเข้าถึงความต้องการของประชาชนได้ดียิ่งขึ้น การทำงานร่วมกับประชาชนและการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการทำงานจึงเป็นสิ่งสำคัญ การที่นักการเมืองมีจิตใจในการทำงานเพื่อส่วนรวมและยึดหลักการของการเป็นนักการเมืองที่มีจริยธรรม จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นจากประชาชนได้

3. การดูแลประชาชนอย่างตรงจุด ตรงเวลา นักการเมืองที่สามารถเข้าไป สอบถาม และ แก้ไขปัญหาได้อย่างถูกที่ถูกเวลา จะได้รับความนิยมจากประชาชน เนื่องจากความสามารถในการแก้ไขปัญหาตามที่ประชาชนต้องการได้ทันท่วงที ทำให้ประชาชนรู้สึกถึงการดูแลที่ใกล้ชิดและตอบโจทย์ความต้องการของพวกเขาอย่างแท้จริง

4. การพูดจาไพเราะและมีเหตุผล นักการเมืองที่มีทักษะในการสื่อสารที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย สามารถ พูดจาไพเราะ และ มีเหตุผล จะสร้างความเชื่อมั่นในตัวตนของตนเองได้

การพูดจาที่ ถูกกาลเทศะ พร้อมกับการ ให้กำลังใจ และการทำตามคำพูดจะช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดี และทำให้ประชาชนรู้สึกถึงความใส่ใจและจริงใจ

5. การสงเคราะห์ประชาชน นักการเมืองที่มีการ สงเคราะห์ และ ทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนร่วม จะได้รับความชื่นชมจากประชาชน โดยการ ลงพื้นที่ เพื่อรับทราบปัญหาของประชาชนและ ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม เป็นการแสดงถึงความตั้งใจที่จะทำงานเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง

6. การวางตนพอดี การที่นักการเมืองสามารถ วางตนพอดี และทำตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชนจะทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย การที่นักการเมืองไม่ถือตัวและพบปะประชาชน เป็นประจำจะสร้างความรู้สึกเป็นกันเองและช่วยให้การติดต่อสื่อสารระหว่างประชาชนและนักการเมืองเป็นไปอย่างราบรื่น และที่สำคัญคือ การทำตนให้เสมอต้นเสมอปลาย และ ทำตนถูกกาลเทศะ จะช่วยเพิ่มความไว้วางใจจากประชาชนอย่างยิ่ง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษารวบรวมเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่น ตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นตามหลักสังคหัตถุธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.72$, S.D. 0.32) และปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุดเช่นกัน ($\bar{X} = 4.65$, S.D. 0.34) ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมและสนับสนุนการดำเนินงานของนักการเมืองท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในงานวิจัยของ ธรรมรัตน์ ธรรมยาฤทธิ์ (2561) ที่ได้ศึกษาความนิยมทางการเมืองของประชาชนในหมู่บ้านเสือดง จังหวัดอุดรธานี ที่มีต่อพรรคเพื่อไทยหลังการรัฐประหารปี 2557 ซึ่งพบว่าองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อความนิยมประกอบด้วย อุดมการณ์ของพรรค, นโยบายของพรรค, ผู้นำพรรค และ กลไกการบริหารพรรค โดย

ผลการวิจัยดังกล่าวยังบ่งชี้ว่า นโยบายพรรคการเมือง และ คุณสมบัติของผู้นำพรรค เป็นปัจจัยที่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อความนิยมในระดับ 0.05 ซึ่งสามารถยกเป็นตัวอย่างเพื่อเปรียบเทียบกับการศึกษานี้ได้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นนท์ชนทกรณ ฝายเทศ (2563) ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปริสธรรมของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี ซึ่งพบว่า ประชาชนมีความนิยม ในตัวผู้นำที่มีคุณลักษณะตามหลักสัปปริสธรรมในระดับสูง โดยเฉพาะในด้าน การเข้าถึงง่าย, การสื่อสารที่ชัดเจน และการประสานงานกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังพบว่า ปัญหาหลักที่ต้องปรับปรุงคือ บุคลิกภาพของผู้นำ ที่ทำให้การเข้าถึงได้ยาก รวมถึงการขาดการสื่อสารที่ตรงไปตรงมาและการประสานงานกับชุมชน ทั้งนี้ การศึกษาในครั้งนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน และ คุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่น ที่มีผลโดยตรงต่อความนิยมและการสนับสนุนจากประชาชนในพื้นที่ ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกับชุมชน เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมที่ยั่งยืน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวันดี ชันแก้ว และคณะ (2567) ที่พบว่าผู้นำด้านทักษะและความสามารถ ผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสมทั้งทางด้านปัญญาและทักษะการปฏิบัติงาน ซึ่งผู้นำที่มีสติปัญญาต้องมีความรู้รอบในทุกด้าน รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับองค์กร ชุมชน และบริบททางสังคม เพื่อสามารถวางแผนพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ได้อย่างเหมาะสม ผู้นำที่มีทักษะจะสามารถนำข้อมูลเหล่านี้มาใช้ในการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัปปริสธรรม กับปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมือง ของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในตำบลยางตาล อำเภอโคกพระ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ในระดับ (0.01) โดยมี ความสัมพันธ์ในทางบวก ที่มีลักษณะคล้ายตามกันในระดับสูง (Pearson Correlation $r = 0.668^{**}$) ซึ่งบ่งชี้ว่า หลักสัปปริสธรรม เช่น ทาน, ปิยวาจา, อตถจริยา, และ สมานัตตตา มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความนิยมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น จากผลการวิจัยนี้ หลักสัปปริสธรรมที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุดกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมือง ได้แก่ ด้านสมานัตตตา (วางตนพอดี) ซึ่งแสดงถึงการวางตัวในลักษณะที่เป็นตัวอย่างที่ดีในการทำงานร่วมกับประชาชนและการมีส่วนร่วมในชีวิตประจำวันของพวกเขา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐกานต์

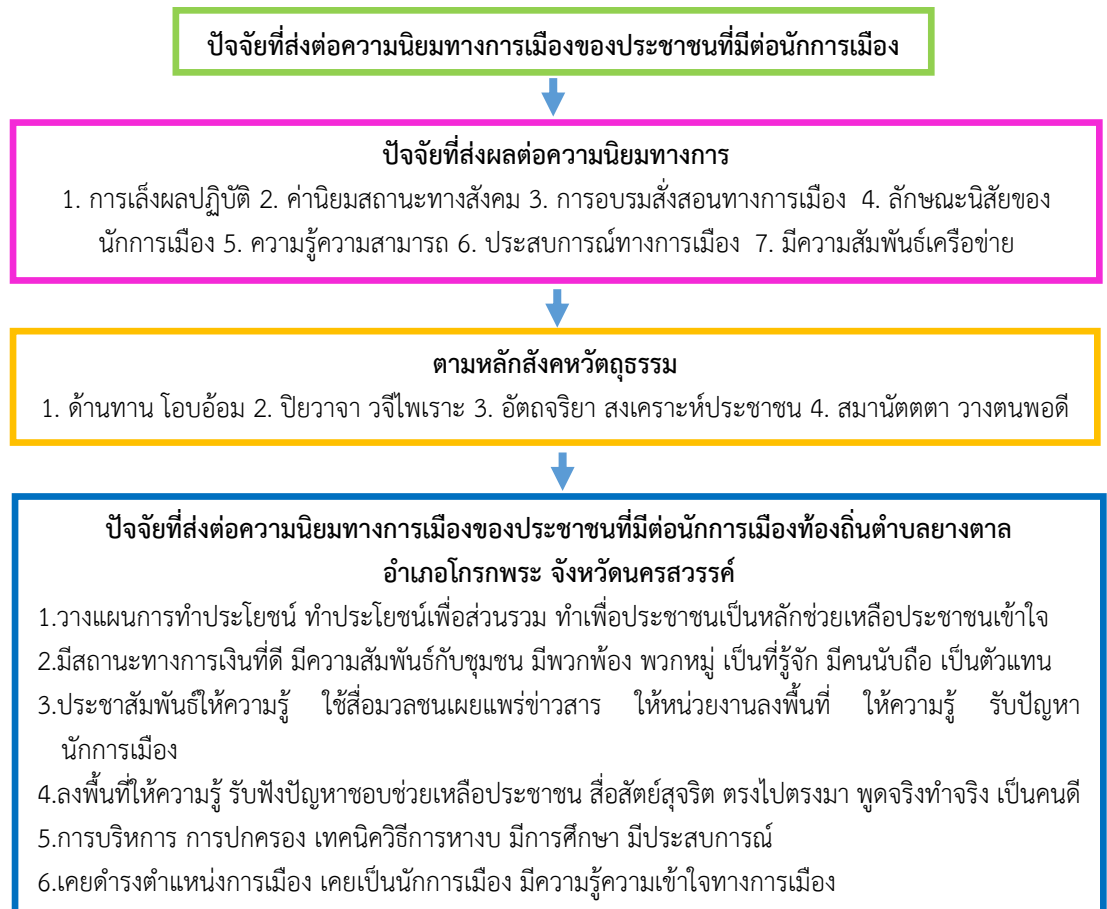
หงส์กุลเศรษฐ์ (2567) ที่ได้ศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยการศึกษาผลกระทบจากการนำหลักสังคหวัตถุมาใช้ พบว่าชุมชนที่ประสบปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ เช่น การขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการขาดความอ่อนน้อมถ่อมตน สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ด้วยการนำหลักทาน (การให้และการเสียสละ), ปิยวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำที่อ่อนหวาน), อัตถจริยา (การสงเคราะห์ผู้อื่น), และ สมานัตตตา (การประพฤติปฏิบัติอย่างพอดี) มาใช้ในการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ซึ่งพบว่าเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับประชาชน การศึกษารั้จึงเน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของหลักสังคหวัตถุในบริบทของการเมืองท้องถิ่น ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงแค่หลักการทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังสามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความไว้วางใจและความนิยมจากประชาชนได้อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในด้านการกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชน

3. แนวทางที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ตำบลยางตาล อำเภอกีรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลัก สังคหวัตถุธรรม ซึ่งผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงคุณสมบัติที่นักการเมืองท้องถิ่นควรมีเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความนิยมจากประชาชนในพื้นที่ โดยพบว่า นักการเมืองท้องถิ่น ควรเป็นผู้ให้ที่พร้อมจะช่วยเหลือและให้คำแนะนำแก่ประชาชนอย่างเต็มที่ พร้อมทั้ง ใ้วาจาไพเราะ ที่เหมาะสมกับกาลเทศะ และสามารถ พูดตรงไปตรงมา โดยไม่รับปากในสิ่งที่ทำไม่ได้ นอกจากนี้ยังควรเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสงเคราะห์ประชาชน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนและสังคม ไม่ว่าจะเป็นงานประเพณีหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ในชุมชน โดยต้อง วางตนพอดี และรักษาความเสมอต้นเสมอปลายในการปฏิบัติตนตลอดเวลา องค์การบริหารส่วนตำบลยางตาล ควรกระตุ้นให้นักการเมืองท้องถิ่นปฏิบัติตนในลักษณะนี้อย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุชาญ พันธ์นิยะ และฮาซันอักกริม ดงนะเด็ง (2563) ที่ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่น ที่พึงประสงค์ในทัศนะของประชาชน โดยพบว่า คุณธรรมและจริยธรรม เป็นคุณลักษณะที่ประชาชนให้ความสำคัญสูงสุด ตามมาด้วย บุคลิกภาพ ประสิทธิภาพในการทำงาน และ วิสัยทัศน์ ที่มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างความนิยมและความไว้วางใจจากประชาชน ผลการศึกษานี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า นักการเมืองท้องถิ่น ควรเป็นตัวอย่างที่ดีในการ ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยการ เสียสละ และ

อุทิศตน เพื่อประชาชนและชุมชน ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยเพิ่มความนิยมจากประชาชน แต่ยังเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกด้วย ทั้งนี้การมีจิตสาธารณะในการช่วยเหลือประชาชนและการบริหารงานที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพจะทำให้นักการเมืองท้องถิ่นกลายเป็น ผู้นำที่มีคุณภาพ และได้รับความรักและความเคารพจากประชาชนในที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ จากข้อค้นพบที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากกรอบองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยทำให้เห็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นตำบลยางตาล อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์สามารถแบ่งออกเป็นเจ็ดประเด็นหลัก ได้แก่ การเล็งผลปฏิบัติ ค่านิยมสถานะทางสังคม การอบรมสั่งสอนทางการเมือง ลักษณะนิสัยของนักการเมือง ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ทางการเมือง และความสัมพันธ์กับเครือข่าย นักการเมืองที่สามารถพัฒนาและเสริมสร้างทั้งเจ็ดปัจจัยนี้จะได้รับความนิยมจากประชาชนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากสามารถแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจในการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีสถานะทางสังคมที่มั่นคง มีการสื่อสารที่ดี มีความซื่อสัตย์ และสามารถบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณาภายใต้หลักสังคหวัตถุธรรม ปัจจัยเหล่านี้สามารถเชื่อมโยงกับคุณธรรมสำคัญที่นักการเมืองพึงมี ได้แก่ ทาน (การให้และช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่) ปิยวาจา (การพูดจาด้วยเหตุผลและความจริง) อตถจริยา (การทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม) และสมานัตตตา(การวางตนพอดีและสม่ำเสมอ) หากนักการเมืองสามารถยึดมั่นในหลักเหล่านี้ จะสามารถสร้างความไว้วางใจจากประชาชนและส่งเสริมความนิยมทางการเมืองได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. นักการเมืองท้องถิ่นควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารและการตัดสินใจของชุมชน ผ่านกระบวนการที่โปร่งใส เพื่อเสริมสร้างความเป็นเจ้าของร่วมและความรับผิดชอบต่อการพัฒนาในพื้นที่
2. นักการเมืองท้องถิ่นควรใช้งบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองความต้องการจริงของประชาชน พร้อมเปิดเผยข้อมูลการใช้จ่ายเพื่อให้ตรวจสอบได้
3. นักการเมืองท้องถิ่นควรมีนโยบายด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น การจัดการขยะ การอนุรักษ์ป่า และการส่งเสริมพลังงานสะอาด เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและความยั่งยืนของพื้นที่.

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการออกแบบกระบวนการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่น เช่น การประชุมสาธารณะ การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น หรือคณะกรรมการชุมชนร่วมพัฒนา เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจและกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง

2. หน่วยงานด้านงบประมาณของ อบต.ตำบลยางตาล และหน่วยตรวจสอบภายใน หรือ คณะกรรมการตรวจสอบท้องถิ่น ควรนำข้อค้นพบไปปรับปรุงระบบการใช้จ่ายงบประมาณให้โปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยจัดตั้งช่องทางประชาชนติดตามการใช้จ่ายงบประมาณ เช่น รายงานงบประมาณประจำปี การเผยแพร่ข้อมูลผ่านประชุมหมู่บ้าน หรือสื่อสารออนไลน์ เพื่อให้ประชาชนร่วมตรวจสอบและสร้างความน่าเชื่อถือในการบริหารงบประมาณ

3. หน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่น เช่น กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม อบต.ตำบลยางตาล และกลุ่มจิตอาสาในชุมชน สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการจัดทำโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การจัดการขยะชุมชน การปลูกป่า การรณรงค์การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยร่วมมือกับประชาชนและเครือข่ายในพื้นที่ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและรักษาสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐกานต์ หงส์กุลเศรษฐ์. (2567). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้งทั่วไปของจังหวัดนครราชสีมา. *วารสารสันติสุขปริทรรศน์*, 5(1), 17-31
- ธรรมรัตน์ ธรรมยาฤทธิ์. (2561). ความนิยมทางการเมืองของประชาชนหมู่บ้านเสือแดงจังหวัดอุดรธานีที่มีต่อพรรคเพื่อไทยภายหลังการรัฐประหาร 2557. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 8(3), 29.

- นนท์ชนันท์กรณ์ ฝ่ายเทศ. (2563). คุณลักษณะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ตามหลักสัปปุริสธรรม ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข จังหวัดชลบุรี. ใน *การประชุมวิชาการที่มีรายงานการประชุม ปี 2563*, หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วันดี ชันแก้ว, สายัณห์ อินันใจ และ สมจิต ขอนวงศ์. (2567). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลพลองตาเอี่ยม อำเภอวังจันทร์ จังหวัดระยอง. *วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์รวมสมัย*, 5(2), 66-80
- สุซานุช พันธนิยะ และฮาซันอักกริม ดงนะเต็ง.(2563). “คุณลักษณะของนักการเมืองท้องถิ่นที่พึงประสงค์ในทัศนะของประชาชนในเขตเทศบาลนครตรัง”. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 18(3), 17-35.
- หฤษฎ์ เดชกำแหง, ธนกฤต โพธิ์เงิน และ วิทยา สุจริตชนารักษ์. (2567). ความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่ส่งผลต่อพฤติกรรมนักการเมืองในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 4(3), 106-129.
- อภิชัย พิทยานุรักษ์กุล, สุมาลี บุญเรือง, สุรพล สุยะพรหม. (2567). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความไว้วางใจของประชาชนที่มีผลต่อการลงคะแนนเลือกนายกเทศมนตรี ในจังหวัดชลบุรี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 7(4), 379–390.
- อสมมา มังกรชัย. (2564). มองโครงสร้างอำนาจชายแดนใต้ผ่านการวิเคราะห์การสะสมทุนของนักการเมืองมุสลิมมลายู กรณีศึกษา อับดุลลาเต๊ะ ยากัด. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, 9(2), 82-101.

Development of Accounting Management for temples in Nakhon Sawan Province under the Supervision of the Nakhon Sawan Provincial Office of Buddhism

Sairung Thongthiang¹, Sukanyanat Opsin² and Phrakrunivitsinlkhan³

Received: April 09, 2025

Revised: December 24, 2025

Accepted: December 29, 2025

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the level of accounting management for temples in Nakhon Sawan Province under the supervision of the Nakhon Sawan Provincial Office of Buddhism based on Iddhipadadhamma; 2) to analyze the relationship between Iddhipadadhamma and the accounting management for temples in Nakhon Sawan Province under the supervision of the Nakhon Sawan Provincial Office of Buddhism; and 3) to propose guidelines for developing the accounting management for temples in Nakhon Sawan Province under the supervision of the Nakhon Sawan Provincial Office of Buddhism based on Iddhipadadhamma. This was a mixed-methods research. For quantitative research, the study population consisted of temple affairs managers or temple accountants of 820 temples in Nakhon Sawan Province. The sample size was calculated using Taro Yamane's formula, resulting in a sample of 269 temples. Data

¹ Nakhon sawan Provincial Office of Buddhism

²⁻³ Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: rungb2529@gmail.com

was collected using questionnaires and analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson correlation coefficient. The sampling method used was purposive sampling, selecting from the number of temples in Nakhon Sawan province whose temple affairs managers or temple accountants responded to the questionnaire. The sample size was determined to ensure data distribution relative to the population proportions, using stratified sampling based on Sangha Administrative Zones. And qualitative research used interviews with 17 key informants. The research findings revealed that 1) the overall accounting management of temples in Nakhon Sawan Province was at a high level; 2) Iddhipadadhamma had a very strong positive correlation with the accounting management of temples in Nakhon Sawan Province, with a statistical significance level (r) of (0.93**) at the 0.01** level; 3) for developing the accounting management of temples in Nakhon Sawan Province based on Iddhipadhamma, the abbots and temple affairs managers should plan the accounting process to comply with relevant regulations and laws, set clear goals and work methods, pay attention to accuracy, constantly check and evaluate the results, and collaboratively find solutions and improvements, if problems or obstacles were encountered, using Iddhipadhamma, which consisted of Chanda (desire), Viriya (effort), Citta (mindfulness), and Vimangsa (investigation).

Keywords: development, temple accounting, Iddhipadhamma

การพัฒนาการบริหารการจัดทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักกฤษฎีกา

สายรุ้ง ทองเที่ยง⁴, สุกัญญาณัฐ อบสิน⁵ และพระครูนิวิฐศีลขันธ⁶

Received: April 09, 2025

Revised: December 24, 2025

Accepted: December 29, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการบริหารการจัดทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักกฤษฎีกา 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักกฤษฎีกา และการบริหารจัดการจัดทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารการจัดทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักกฤษฎีกา ระเบียบวิจัยเป็นแบบผสานวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ไวยาวัจกร หรือ ผู้ทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 820 วัด นำมาคำนวณขนาดตัวอย่างด้วยสูตรของทาร์ยามาเน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 269 วัด โดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ใช้หลักการสุ่มแบบเจาะจง จากจำนวนวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งไวยาวัจกร หรือผู้ทำบัญชีของวัดเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ข้อมูลมีลักษณะกระจาย สัมพันธ์กับสัดส่วนของประชากร โดยสุ่มแบบแบ่งชั้นตามเขตการปกครองคณะสงฆ์

⁴ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์; Nakhon sawan Provincial Office of Buddhism

⁵⁻⁶ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: rungb2529@gmail.com

และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 รูปหรือคน ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารการจัดทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) หลักอิทธิบาทธรรมมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการบริหารการจัดทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก (r) เท่ากับ (0.93^{**}) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01^{**} 3) แนวทางการพัฒนาการบริหารการจัดทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม เจ้าอาวาสและไวยาวัจกรวัด ควรวางแผนการจัดทำบัญชีให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กำหนดเป้าหมาย วิธีการปฏิบัติงานให้ชัดเจน เอาใจใส่ ตรวจสอบความถูกต้องอยู่เสมอ และประเมินผล หากพบปัญหา อุปสรรค ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปรับปรุง โดยยึดหลักอิทธิบาทธรรมในการจัดทำบัญชี ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา

คำสำคัญ: การพัฒนา, การจัดทำบัญชีวัด, อิทธิบาทธรรม

บทนำ

กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ข้อที่ 6 กำหนดให้เจ้าอาวาสจัดให้ไวยาวัจกร หรือผู้จัดประโยชน์ของวัดซึ่งเจ้าอาวาสแต่งตั้งทำบัญชีรับจ่ายเงินของวัด และเมื่อสิ้นปีปฏิทินให้ทำบัญชีเงินรับจ่าย และคงเหลือ ทั้งนี้ให้เจ้าอาวาสตรวจตราดูแลให้เป็นไปโดยเรียบร้อย และถูกต้อง ซึ่ง “ไวยาวัจกร” หมายถึง คฤหัสถ์ผู้ได้รับแต่งตั้งให้มีหน้าที่เบิกจ่ายนิตยภัต และจะมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาจัดการทรัพย์สินของวัดได้ตามที่เจ้าอาวาสมอบหมายเป็นหนังสือ (สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม, 2536) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในฐานะเป็นผู้ดำเนินงานสนองงานคณะสงฆ์และรัฐ โดยทำนุบำรุงส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้การอุปถัมภ์คุ้มครอง และส่งเสริมพัฒนางานพระพุทธศาสนาดูแล รักษาจัดการศาสนสมบัติ ซึ่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ได้ตระหนักถึงการสร้างความโปร่งใสของวัดในด้านการเงิน จึงได้ร่วมกันกำหนดตัวชี้วัดที่เกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินของวัดเป็น 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ตัวชี้วัด เรื่องการจัดทำรายงานทางการเงินของวัด (บัญชีรายรับ-รายจ่าย) ตามแบบที่กำหนด 2) ตัวชี้วัด เรื่องจำนวนวัดที่มีฐานข้อมูลศาสนสมบัติของวัดและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัดครบถ้วน (สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม,

2560) เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ได้กำหนดให้เป็นตัวชี้วัด ตามหลักความโปร่งใส และเป็นไปตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2511) ข้อ 8 ให้กรมการศาสนากำหนดแบบทะเบียน บัญชี แบบสัญญา และแบบพิมพ์อื่น ๆ และให้คำแนะนำการปฏิบัติแก่วัดเกี่ยวกับการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามกฎกระทรวงนี้

ตามมติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 25/2560 เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2560 สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคมมอบหมายให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดมาตรการกำกับ ดูแล และตรวจสอบการใช้จ่ายเงินบริจาคของทุกศาสนาให้ถูกต้อง เหมาะสม และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการบริจาคเพื่อป้องกันการนำเงินดังกล่าวไปใช้ หรือสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมที่ไม่เหมาะสม และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ได้กำหนดเกณฑ์การประเมิน ส่วนราชการตามมาตรการปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยกำหนดตัวชี้วัดที่ 3 ความสำเร็จของการพัฒนาระบบการรายงานทางการเงินของวัด ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัดย่อย คือ 3.1) ร้อยละของวัดที่มีข้อมูลรายงานบัญชีรายรับ-รายจ่าย ร้อยละของวัดที่มีข้อมูลรายงานบัญชีรายรับ-รายจ่ายซึ่งกำหนดให้ทุกวัดจัดส่งรายงานบัญชีรายรับ-รายจ่ายประจำปีให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (ร้อยละ 100) มีเป้าหมายจำนวนวัดรวมทั้งสิ้น 40,538 วัด 3.2) ความสำเร็จของการพัฒนาระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัด ซึ่งวัดความสำเร็จของการดำเนินงานตามแผนพัฒนาระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัด 7 ขั้นตอน การรวบรวมรายงานการเงินของวัด โดยให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด เป็นผู้ชี้แจงรูปแบบรายงานติดตาม และรวบรวมข้อมูลตามแบบ สรุบบัญชีรายรับ-รายจ่ายของวัด ภายในจังหวัด และจัดทำแบบสรุปรายชื่อวัดที่ส่งรายงานการเงินส่งให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้สรุปผลการดำเนินการตามตัวชี้วัด ดังนี้ ตัวชี้วัดที่ 3.1 ร้อยละของวัดที่มีข้อมูลรายงานบัญชีรายรับ-รายจ่าย การรวบรวมรายงานการเงินของวัดได้รับความร่วมมือจากสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ในการชี้แจงรูปแบบรายงานติดตาม และรวบรวมข้อมูลตามแบบ “สรุบบัญชีรายรับ-รายจ่าย” จากวัดภายในจังหวัด และจัดทำแบบสรุปรายชื่อวัดที่ส่งรายงานการเงินส่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อสรุปและรายงานสำนักงาน

คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ภายในเดือน สิงหาคม 2560 ปรากฏว่า ณ วันที่ 28 สิงหาคม 2560 มีวัดส่งรายงานการเงินได้ตามกำหนดเวลา จำนวน 28,057 วัด คิดเป็นร้อยละ 69.21 ต่ำกว่าเป้าหมาย สาเหตุหนึ่งเกิดจากหลายจังหวัดประสบอุทกภัย จึงเป็นอุปสรรคในการจัดทำรายงานการเงินของวัดและการรวบรวมข้อมูลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด และหลังจากส่งรายงานให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) มีวัดส่งรายงานเพิ่มเติม ณ วันที่ 30 กันยายน 2560 รวมจำนวนที่ส่งรายงานการเงินทั้งสิ้น 29,536 วัด คิดเป็นร้อยละ 72.86 (สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม, 2560) ซึ่งยังต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดในตัวชี้วัด โดยปัญหาของวัดในการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย ส่วนใหญ่เจ้าอาวาสขาดความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการดูแลทรัพย์สินและศาสนสมบัติวัดมักจะบริหารจัดการแต่เพียงผู้เดียว ไม่ได้มีการกระจายอำนาจหรือแบ่งหน้าที่ให้พระสงฆ์หรือกรรมการวัดอย่างชัดเจน กรรมการวัดที่เข้ามาช่วยเหลือกิจการดูแลทรัพย์สินของวัดและศาสนสมบัติวัดส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความชำนาญในด้าน การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย วัดในเขตชนบทมักจะได้รับอิทธิพลจากกรรมการวัดในพื้นที่ วัดที่มี ทรัพย์สินรายได้จำนวนมาก มักจะมีผู้มีอิทธิพลเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ การจัดสรรผลประโยชน์ ของวัดบางส่วนยังไม่เหมาะสม และไม่ได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของคณะสงฆ์และมหาเถรสมาคม การบริหารจัดการดูแลทรัพย์สินและศาสนสมบัติของวัด เจ้าคณะปกครองไม่ได้เข้มงวดและขาดการ ตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง (พระครูสุภากิจจานุการ, ปรัชญา บุตรสะอาด และวรพจน์ ก้องเสนาะ, 2567) การบริหารจัดการทรัพย์สินและครุภัณฑ์ของวัดยังไม่เป็นระบบ ขาดการรายงานข้อมูลบัญชี แก่คณะกรรมการวัด และขาดการพัฒนาและการฝึกอบรมในการจัดทำบัญชีวัด (พระครูปฐมสุตากร, 2565)

เจ้าอาวาสวัดซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลทางการเงินจะต้องมีความรู้ ความสามารถ และเข้าใจในหลักของการจัดทำบัญชี รวมถึงไว้วางใจเป็นบุคคลที่ได้รับ มอบหมายให้ปฏิบัติงานด้านบัญชี จึงจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำบัญชี ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ และเอาใจใส่ในงานในหน้าที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้แสดงหลักแห่งการจัดการ ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาในการทำงานซึ่งสามารถทำให้งานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ และมีประสิทธิภาพ คือ หลักกสิกรรมคุณธรรม คุณธรรมที่นำซึ่งความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ ในสิ่งนั้น 2) วิริยะ ความเพียรพยายามในสิ่งนั้น 3) จิตตะ การเอาใจใส่ฝึกฝนในสิ่งนั้นไม่วางธุระ

4) วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลในสิ่งนั้น เป็นหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้นำไปประพฤติปฏิบัติจนประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายในสิ่งที่ทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการงานเป็นหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ เป็นเครื่องประกอบในการบำเพ็ญเพียรในทางพระพุทธศาสนาเป็นหนทางแห่งการแสวงหาความจริงของชีวิต ดังนั้น ฉันทะ และวิริยะ เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้บุคคลมีความมั่นใจในการที่จะเผชิญหน้ากับปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน และมีจิตตะ กับวิมังสา เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยในการเอาชนะปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (วชิษฐ์พล กุลพรม, 2559)

ในปัจจุบันการบริหารจัดการทางการเงินและการจัดทำบัญชีของวัดยังคงประสบปัญหาหลายประการ เช่น การบันทึกรายรับ - รายจ่ายที่ไม่เป็นระบบ ขาดมาตรฐานในการจัดทำบัญชี การรายงานผลทางการเงินไม่ครบถ้วน หรือส่งล่าช้า ทำให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ไม่สามารถติดตาม ตรวจสอบ และรวบรวมข้อมูลทางการเงินของวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังส่งผลกระทบต่อความโปร่งใส และความน่าเชื่อถือในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ แม้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะได้กำหนดตัวชี้วัดด้านการบริหารจัดการบัญชีของวัดไว้อย่างชัดเจน และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) จะกำหนดแนวทางการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ แต่การนำไปปฏิบัติในระดับพื้นที่ยังมีข้อจำกัด ทั้งด้านบุคลากร ความรู้ ความเข้าใจ และแรงจูงใจของผู้ปฏิบัติในวัด และหน่วยงานกำกับดูแล ดังนั้น การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารการจัดทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม” จึงมุ่งศึกษาปัญหาและหาแนวทางในการพัฒนาการจัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายของวัดให้เกิดประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมเป็นกรอบแนวคิดในการเสริมสร้างแรงจูงใจ ความเพียร และความตั้งใจของผู้ปฏิบัติงาน ทั้งฝ่ายวัด และหน่วยงานกำกับดูแล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารการจัดทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม

2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารจัดการทำบุญของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการทำบุญของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร โดยการศึกษาสังเคราะห์จากหลักอิทธิบาทธรรม ประกอบด้วย 1) ฉันทะ ความพอใจ รักใคร่ เต็มใจ ความกระตือรือร้นในการพัฒนาการบริหารจัดการทำบุญของวัด 2) วิริยะ ความเพียรพยายาม ความอดุสาหะ ความอดทน และการพัฒนาการบริหารจัดการทำบุญของวัด 3) จิตตะ ความเอาใจใส่ และมีใจจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ทำ มีความรับผิดชอบ และ 4) วิมังสา การตรวจสอบ การพิจารณาไตร่ตรอง และสามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้ และจากแนวคิดทฤษฎีวงจรบริหารงานคุณภาพ (PDCA) โดยประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การวางแผน (Plan) 2) การปฏิบัติตามแผน (DO) 3) การตรวจสอบ (Check) และ 4) การดำเนินงานหรือปรับปรุงให้เหมาะสม (Action) เพื่อนำมาวิเคราะห์และกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างวัดในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 820 วัด ทำการหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane ใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 269 วัด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaires) ที่มีค่าความเที่ยงตรงระหว่าง 0.6-1.0 ทุกข้อ และมีค่าความเชื่อมั่น 0.856 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับทดสอบสมมติฐานวิเคราะห์โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) การสุ่มกลุ่มตัวอย่างใช้หลักการสุ่มแบบเจาะจง โดยพิจารณาจากจำนวนวัดในจังหวัดนครสวรรค์

ซึ่งไวยาวัจกรหรือผู้จัดทำบัญชีของวัดเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเป็นสัดส่วน โดยพิจารณาจากจำนวนวัด เพื่อให้ได้ข้อมูลมีลักษณะกระจาย ให้สัมพันธ์กับสัดส่วนของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ โดยทำแบบสุ่มแบบแบ่งชั้นตามจำนวนของวัดในเขตการปกครองของคณะสงฆ์ ทั้ง 15 อำเภอ ประกอบด้วย 1) อำเภอเก้าเลี้ยว จำนวน 8 วัด 2) อำเภอโกรกพระ จำนวน 8 วัด 3) อำเภอชุมตาบง จำนวน 4 วัด 4) อำเภอชุมแสง จำนวน 18 วัด 5) อำเภอดงทับฟ้า จำนวน 16 วัด 6) อำเภอตากฟ้า จำนวน 30 วัด 7) อำเภอท่าตะโก จำนวน 19 วัด 8) อำเภอบรรพตพิสัย จำนวน 25 วัด 9) อำเภอพยุหะคีรี จำนวน 15 วัด 10) อำเภอไพศาลี จำนวน 20 วัด 11) อำเภอเมืองนครสวรรค์ จำนวน 30 วัด 12) อำเภอแม่เปิน จำนวน 4 วัด 13) อำเภอแม่วงก์ จำนวน 22 วัด 14) อำเภอลาดยาว จำนวน 28 วัด และ 15) อำเภอหนองบัว จำนวน 22 วัด

3. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ชนิดปลายเปิด (Open-Ended Questions) ที่สร้างตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ถูกเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ จำนวน 17 รูป/คน ประกอบด้วย เจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ จำนวน 3 รูป, เจ้าอาวาส จำนวน 4 รูป, ผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 2 คน, นักวิชาการทางรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 2 คน, นักวิชาการศาสนา จำนวน 2 คน, และผู้ตรวจบัญชี/ผู้จัดทำบัญชีของวัด จำนวน 4 รูป/คน เพื่อรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริง โดยนำมาเรียบเรียง ตรวจสอบและตีความสามารถอธิบายสนับสนุนหรือเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจ และการเสนอแนะข้อคิดเห็นในแนวทางการพัฒนาหรือเพิ่มเติมความรู้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นฆราวาส คิดเป็นร้อยละ 46.50 ส่วนใหญ่อายุอยู่ระหว่าง 46 - 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 47.60 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ระดับ ปวส./ปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 33.10 ตำแหน่งของผู้ทำบัญชีส่วนใหญ่เป็นไวยาวัจกร คิดเป็นร้อยละ 35.30

และประสบการณ์การทำบัญชีของวัดส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำบัญชีระหว่าง 5 - 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.10

1. การบริหารการจัดทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน มีค่าเฉลี่ยเรียงจากมากไปน้อย เป็นดังนี้

ด้านการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาทธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.56), ด้านวิมังสา (การใช้ปัญญาพิจารณาแก้ไขปัญห) ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.62), ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม) ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.59), และด้านฉันทะ (ความพอใจ) ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.60) ตามลำดับ

ด้านการบริหารจัดการ พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านที่มีระดับความเห็นมากที่สุด ได้แก่ ด้านการปฏิบัติตามแผน (DO) ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.63) รองลงมา ได้แก่ ด้านการตรวจสอบ (Check) ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.59) และด้านที่มีระดับความเห็นน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการวางแผน (Plan) ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.58)

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารการจัดทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า หลักอิทธิบาทธรรม มีความสัมพันธ์กับการบริหารการจัดทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์ในทางบวก มีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้อยตามกันเป็นคู่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก ($r = 0.93$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่าคู่ของด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) และด้านวิมังสา (การใช้ปัญญาพิจารณาแก้ไขปัญห) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับด้านการปฏิบัติตามแผน มีค่าความสัมพันธ์สูงที่สุด ($r = 0.87$) รองลงมาคือ คู่ของด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) กับด้านการดำเนินงานหรือปรับปรุงให้เหมาะสม มีค่าความสัมพันธ์อยู่ที่ ($r = 0.84$) และค่าที่น้อยที่สุดคือ คู่ของด้านฉันทะ (ความพอใจ) กับด้านการดำเนินงานหรือปรับปรุงให้เหมาะสม มีค่าความสัมพันธ์อยู่ที่ ($r = 0.69$)

ตารางที่ 1 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารจัดการทำบุญของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลัก PDCA

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารจัดการทำบุญของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ตามหลัก PDCA					
	Y1	Y2	Y3	Y4	Yรวม
X1	0.75**	0.82**	0.83**	0.69**	0.83**
X2	0.74**	0.80**	0.73**	0.76**	0.81**
X3	0.83**	0.87**	0.82**	0.84*	0.90**
X4	0.80**	0.87**	0.76**	0.83**	0.88**
Xรวม	0.84**	0.91**	0.85**	0.84**	0.93**
ผลรวมทั้งหมด			Pearson Correlation(r) = 0.93**. Sig. = 0.00		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรม มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการทำบุญของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์

ค่าความสัมพันธ์ระหว่างหลัก อิทธิบาทธรรมมีความสัมพันธ์กับ การบริหารจัดการทำบุญของวัด ในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแล ของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด นครสวรรค์	ค่าความสัมพันธ์		
	Pearson correlation (r)	Sig	ระดับความสัมพันธ์
หลักอิทธิบาทธรรม	0.93**	0.00	มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการทำบุญของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม ควรมีการ

พัฒนา 1) ด้าน Plan (วางแผน) คือ เจ้าอาวาส และไวยาวัจกรของวัด ควรกำหนดแผนการจัดทำบัญชีของวัดให้เป็นไปตามระเบียบ มติมหาเถรสมาคม และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน เพื่อให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดของการพัฒนาการบริหารจัดการระบบบัญชีทางการเงินของวัด 2) ด้าน Do (การปฏิบัติ) คือ เจ้าอาวาส และไวยาวัจกรของวัด ควรมีความรับผิดชอบ เอาใจใส่ ตรวจสอบความถูกต้องของเอกสาร การบันทึกรายการจ่าย และรับเงิน จัดบันทึกปัญหา อุปสรรคประจำวันที่พบ เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการดำเนินงานครั้งต่อไป 3) ด้าน Check (การตรวจสอบ) คือ เจ้าอาวาส และไวยาวัจกรของวัด ควรตรวจสอบการลงบันทึกบัญชีรายรับรายจ่ายของวัดอย่างสม่ำเสมอให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และถูกต้อง 4) ด้าน Action (ด้านการดำเนินงานหรือปรับปรุงให้เหมาะสม) คือ เจ้าอาวาส และไวยาวัจกรของวัด ควรติดตามและประเมินผลการจัดทำบัญชีของวัด ตรวจสอบปัญหา อุปสรรค เพื่อหาแนวทางแก้ไขและนำมาปรับปรุงแผนการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของวัดให้มีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการบริหารการจัดทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม” จึงนำข้อค้นพบสำคัญมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การบริหารจัดการทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับความเห็นมากที่สุด ได้แก่ ด้านจิตตะ แสดงให้เห็นว่าไวยาวัจกรวัดบริหารงานสอดคล้องกับหลักอิทธิบาทธรรมดังกล่าว โดยการประยุกต์ใช้หลักจิตตะที่มีระดับคะแนนสูงที่สุด เนื่องจากไวยาวัจกรมีความมุ่งมั่น และเอาใจใส่ที่จะปฏิบัติงานด้านการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายให้กับวัด รองลงมา คือด้านวิมังสา แสดงให้เห็นว่าไวยาวัจกรของวัดให้ความสำคัญด้านการประเมินผลการดำเนินงานและปรับปรุงแนวทาง วิธีการปฏิบัติงานตามข้อเสนอแนะจากผู้ตรวจสอบบัญชี และได้ประยุกต์ใช้หลักวิริยะ ในการจัดทำบัญชีของวัดส่งผลให้ไวยาวัจกรหรือผู้ทำบัญชีของวัดพยายามใช้ความรู้ในการจัดทำบัญชีอย่างเต็มความสามารถ และด้านฉันทะ ซึ่งมีการประยุกต์ใช้น้อยที่สุด แต่ในภาพรวมยังคงอยู่ในระดับมาก

แสดงให้เห็นว่าไวยาวัจกรวัดมีความพอใจที่จะปฏิบัติงานด้านการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของวัดด้วยความเต็มใจ และพอใจที่จะปฏิบัติตามระเบียบ ข้อกฎหมายของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ขณะที่ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารการจัดทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรวัฒน์ เจริญผล และคณะ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง “การนำหลักอิทธิบาทธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ว่าการอำเภอแลานสกา อำเภอแลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลวิจัยพบว่า ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ มีการนำหลักอิทธิบาทธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานที่ว่าการอำเภอแลานสกา อำเภอแลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับมาก แนวทางการส่งเสริมการนำหลักอิทธิบาทธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงาน ได้แก่ ด้านวิริยะ ความเพียรในการปฏิบัติงาน คือ การมอบหมายหน้าที่ให้ทั่วถึงทุกภาคส่วนทั้งท้องถิ่น และท้องที่ สำหรับประเด็นที่ผู้จัดทำบัญชีรายรับ รายจ่ายของวัดต้องมีการพัฒนา ก็คือ ด้าน ฉันทะ (ความพอใจ) ผู้จัดทำบัญชีของวัด ต้องมีความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ และพร้อมที่จะเรียนรู้งานตามกฎระเบียบและหลักเกณฑ์ในการดำเนินงานจัดทำบัญชีเพื่อบรรลุผลสำเร็จ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระบุญเพ็ง สิทธิวงษา (2562) ได้ศึกษาเรื่อง “การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารจัดการท้องถิ่นของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลสี้อ อำเภอกุมวปี จังหวัดอุดรธานี” ผลวิจัยพบว่า แนวทางการใช้หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ด้านฉันทะ บุคลากรต้องมีความพอใจในสิ่งที่มีอยู่ และใช้ความคิดในการบริหารจัดการส่วนท้องถิ่นอย่างรอบคอบด้านวิริยะ บุคลากรต้องมีความจริงใจและมุ่งมั่นในการบริหารจัดการท้องถิ่น ด้านจิตตะ บุคลากรต้องมีความเสียสละและตั้งใจในการทำงานเพื่อพัฒนาท้องถิ่น และด้านวิมังสา บุคลากรต้องใช้สติในการควบคุมอารมณ์ และพิจารณาในการบริหารจัดการส่วนท้องถิ่นที่ได้รับมอบหมาย เพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยในทางบวกและร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารการจัดทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01** มีความสัมพันธ์เชิงบวก อยู่ในระดับสูงมาก ($r = 0.93^{**}$) เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่เรียงตามค่าความสัมพันธ์สูงที่สุด ดังนี้

1) หลักอิทธิบาทธรรม ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) และด้านวิมังสา (การใช้ปัญญาพิจารณาแก้ไข ปัญหา) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบริหารการจัดทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้ การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ด้านการปฏิบัติตามแผน (Do) อยู่ในระดับสูงมาก ($r = 0.87^{**}$) เท่ากันทั้งสองด้าน 2) หลักอิทธิบาทธรรม ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบริหารการจัดทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ด้านการดำเนินงาน หรือปรับปรุงให้เหมาะสม (Action) อยู่ในระดับสูงมาก ($r = 0.84^{**}$) 3) คู่ที่มีความสัมพันธ์ระดับ น้อยที่สุด คือ หลักอิทธิบาทธรรม ด้านฉันทะ (ความพอใจ) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการบริหาร การจัดทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการดำเนินงานหรือปรับปรุงให้เหมาะสม (Action) อยู่ในระดับสูง ($r = 0.69^{**}$) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า หลักอิทธิบาทธรรม ในภาพรวมมีความสัมพันธ์กับ การพัฒนาการบริหารการจัดทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก ($r = 0.93^{**}$) จึงยอมรับ สมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาอาณัฐ กตปุญโญ (เทียนนาวา) (2563) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการบริหารงานตามหลักอิทธิบาทธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล สะเตียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์” ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาการบริหารงานตามหลัก อิทธิบาทธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลสะเตียงอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ในหลักอิทธิบาทธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.57) และการพัฒนาการบริหารงานตามหลัก อิทธิบาทธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลสะเตียงอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ในหลักการ บริหารงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.69) 2) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า หลักอิทธิบาทธรรมส่งผลต่อการพัฒนาการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลสะเตียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีระดับ ความสัมพันธ์กันมาก กล่าวคือ เมื่อบุคลากรนำหลักอิทธิบาทธรรมมาใช้มากขึ้นจะส่งผลต่อการ พัฒนาการบริหารงานขององค์กรมากขึ้น จึงยอมรับสมมติฐาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาขวัญชัย อดิชาโต (หนูจันทร์) (2566) ได้ศึกษาเรื่อง “พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริม ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัย

พบว่า หลักอิทธิบาทธรรมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานเขต บางกะปิ กรุงเทพมหานคร ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมี ความสัมพันธ์ ในระดับที่สูงมาก กล่าวคือ เมื่อบุคลากรปฏิบัติงานโดยบูรณาการเข้ากับหลักอิทธิบาทธรรม การปฏิบัติงานก็จะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารการจัดทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้ การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอิทธิบาทธรรม และหลักการบริหาร PDCA ควรมีการพัฒนา 1) ด้านการวางแผน (Plan) ควรมีการประยุกต์ควบคู่ กับหลักอิทธิบาทธรรมด้านความเอาใจใส่ (จิตตะ) และด้านการใช้ปัญญาแก้ไขปัญห (วิมังสา) คือ ไวยาวัจกร เจ้าอาวาสวัด ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดทำบัญชีของวัด และผู้มีหน้าที่ตรวจสอบบัญชี รายรับรายจ่ายของวัด ควรมีความเอาใจใส่ที่จะวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย 2) ด้านการปฏิบัติตามแผน (Do) ควรมีการประยุกต์ควบคู่กับหลักอิทธิบาทธรรมด้านความเอาใจใส่ (จิตตะ) และด้านการใช้ปัญญาแก้ไขปัญห (วิมังสา) คือ ไวยาวัจกร เจ้าอาวาสวัด ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กับการจัดทำบัญชีของวัด และผู้มีหน้าที่ตรวจสอบบัญชีรายรับรายจ่ายของวัดควรมีความเอาใจใส่ ในการจัดทำบัญชีให้เป็นไปตามแผน และวิธีการปฏิบัติงาน ให้เป็นไปตามรูปแบบการจัดทำบัญชี หากการดำเนินงานไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ ควรเร่งดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดทำ บัญชีทางการเงินของวัดให้ชัดเจน 3) ด้านการตรวจสอบ (Check) ควรมีการประยุกต์ควบคู่กับหลัก อิทธิบาทธรรมด้านความพอใจ (ฉันทะ) และด้านความเอาใจใส่ (จิตตะ) คือ ไวยาวัจกร เจ้าอาวาสวัด ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดทำบัญชีของวัด ควรตรวจสอบบัญชีรายรับรายจ่าย ของวัดอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ 4) ด้านการดำเนินงานหรือปรับปรุงให้เหมาะสม (Action) ควรมีการ ประยุกต์ควบคู่กับหลักอิทธิบาทธรรมด้านความเอาใจใส่ (จิตตะ) และด้านการใช้ปัญญาแก้ไขปัญห (วิมังสา) คือ ไวยาวัจกร เจ้าอาวาสวัด ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดทำบัญชีของวัด และผู้มีหน้าที่ ตรวจสอบบัญชีหากพบปัญหาหรือข้อผิดพลาด ให้จดบันทึกปัญหา อุปสรรคประจำวันที่พบเจอ เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการดำเนินงานครั้งต่อไป และควรตรวจสอบข้อบกพร่อง ซึ่งหากพบ ปัญหาต้องทบทวนเพื่อหาวิธีการปรับปรุงการจัดทำบัญชีของวัดให้มีประสิทธิภาพ โดยพิจารณา ไตร่ตรอง แก้ไขปัญหาโดยการนำเทคโนโลยี หรือโปรแกรมคอมพิวเตอร์มาใช้ เพื่อความสะดวก รวดเร็ว ถูกต้องแม่นยำ และสามารถจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของนฤพนธ์

เมืองจันทร์ และ ศิวชัย ศรีโกคางกุล (2562) ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เงินบริจาค และทรัพย์สินของวัด” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารจัดการของวัดที่จะสามารถสร้างศรัทธา และความเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา ดังนี้ 2) วัดควรมีระบบติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีการพัฒนาปรับปรุงอยู่เสมอ และนำผลการดำเนินงานมาพัฒนาปรับปรุง เพื่อให้งานนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการดำเนินการ และ 6) วัดควรมีการตรวจสอบควบคุมการดำเนินงาน มีระบบตรวจสอบควบคุมการปฏิบัติที่น่าเชื่อถือ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พูนสุข ภูสุข (2559) ได้ศึกษาเรื่อง “ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอิทธิบาท 4 ของข้าราชการฝ่ายอัยการสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 ของข้าราชการฝ่ายอัยการสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่สำคัญได้แก่ข้าราชการฝ่ายอัยการทุกคนจะต้องเป็นผู้รักงานในหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบอยู่ และเอาใจใส่กระตือรือร้นในการเรียนรู้งาน และเพิ่มพูนวิชาความรู้ความสามารถในการทำกิจการงานและมุ่งมั่นที่จะทำงานในหน้าที่รับผิดชอบหรือกิจการงานอาชีพของตนให้สำเร็จเรียบร้อยอยู่เสมอ มีความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากในการประกอบกิจการงานในหน้าที่หรือในอาชีพของตนจึงจะถึงความสำเร็จ และความเจริญก้าวหน้า ใส่ใจในประสิทธิภาพ โดยเอาใจใส่ต่อกิจการงานที่ทำและมุ่งมั่นกระทำงาน รู้จักพิจารณาเหตุ สัมผัสผลในการปฏิบัติงานของตนเอง และของร่วมงานว่าดำเนินไปตามนโยบายและแผนงานที่วางไว้ได้ผลสำเร็จ เมื่อเกิดอุปสรรคหรือปัญหา หาวิธีการบริหารกิจการงานให้สำเร็จโดยติดตามประเมินผลงานและนำมาวิเคราะห์วิจัยให้ทราบเหตุผล พิจารณาแก้ไขปัญหานั้น และปรับปรุงพัฒนาวิธีการทำงานให้ดำเนินไปสู่ความสำเร็จ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารการจัดทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ตามหลักอิทธิบาทธรรม” มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กระบวนการพัฒนาการจัดการทำบัญชีของวัด

จากภาพ สามารถอธิบายเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยประกอบไปด้วย การพัฒนาการบริหารการจัดการทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอริยปัทธธรรม ดังนี้

วงกลมในสุด คือ สิ่งที่ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้เป็นข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย สรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

1) Plan (การวางแผน+จิตตะ+วิมังสา) คือ เจ้าอาวาส และไวยาวัจกรของวัด ควรวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ในการจัดทำบัญชีของวัด โดยกำหนดเป้าหมาย ขั้นตอน วิธีการจัดทำบัญชีให้มีความชัดเจน จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรในการจัดทำบัญชีให้มีความพร้อมอยู่เสมอ โดยนำหลักอริยปัทธธรรมด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) และด้านวิมังสา (การใช้ปัญญาพิจารณาแก้ไข

ปัญหา) เพราะควรเริ่มจากการวางแผน กำหนดเป้าหมาย ในการบริหารจัดการในการจัดทำบัญชีของวัดให้มีความถูกต้อง มีประสิทธิภาพ และพร้อมปรับปรุงแก้ไขวิธีการปฏิบัติงานให้ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ 2) DO (การปฏิบัติตามแผน+จิตตะ+วิมังสา) คือ การนำแผนไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมไวยาวัจกรจัดทำบัญชีด้วยความมุ่งมั่น เอาใจใส่ มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนด โดยยึดหลักความถูกต้อง ความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ โดยนำหลักอิทธิบาทธรรมด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) และด้านวิมังสา (การใช้ปัญญาพิจารณาแก้ไขปัญหา) เพราะการจัดทำบัญชีของวัดต้องมีความเอาใจใส่ มีความรอบคอบ เพื่อให้การลงบัญชีไม่เกิดความผิดพลาด 3) Check (การตรวจสอบ+ฉันทะ+วิมังสา) คือ เจ้าอาวาส และไวยาวัจกร ต้องตรวจสอบวิธีการ ขั้นตอน และผลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข และสรุปผลการจัดทำบัญชีอย่างสม่ำเสมอ โดยนำหลักอิทธิบาทธรรมด้านฉันทะ (ความพอใจ) และด้านวิมังสา (การใช้ปัญญาพิจารณาแก้ไขปัญหา) เนื่องจากผู้ทำบัญชีควรมีความพอใจและเต็มใจที่จะตรวจสอบความถูกต้อง หากพบข้อผิดพลาดก็เต็มใจที่จะแก้ไข เพื่อให้บัญชีมีความถูกต้อง 4) Action (ด้านการดำเนินงานหรือปรับปรุงให้เหมาะสม+จิตตะ+วิมังสา) คือ เจ้าอาวาส และไวยาวัจกร ร่วมกันปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดทำบัญชี ขั้นตอน วิธีการจัดทำบัญชีเอาใจใส่ในการจัดทำบัญชีในแต่ละขั้นตอน ตรวจสอบข้อบกพร่องของบัญชี โดยนำหลักอิทธิบาทธรรมด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่) และด้านวิมังสา (การใช้ปัญญาพิจารณาแก้ไขปัญหา) ผู้ทำบัญชีควรมีความเอาใจใส่ในการตรวจสอบบัญชีให้มีความถูกต้อง ครบถ้วน และปรับปรุงวิธีการเพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในการจัดทำบัญชี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรปรับปรุงโดยเสนอให้มีกฎ ระเบียบ หรือมติมหาเถรสมาคม ในการกำหนดคุณสมบัติของไวยาวัจกรด้านการบัญชี เพื่อให้มีประสิทธิภาพ ในการพัฒนาการบริหารจัดการบัญชีของวัด

2. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ด้านการจัดทำบัญชี เพื่อแนะนำการจัดทำบัญชีให้แก่ไวยาวัจกรของวัดหรือบุคลากรของวัดที่รับผิดชอบการจัดทำบัญชี

3. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ควรสนับสนุนงบประมาณในการจัดอบรมไวยาวัจกร หรือบุคลากรของวัดที่รับผิดชอบการจัดทำบัญชีของวัด เพื่อเพิ่มทักษะความรู้ความสามารถด้านการจัดทำบัญชี

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์และคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ นำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปเป็นประโยชน์ในการบริหารการจัดทำบัญชีของวัดในจังหวัดนครสวรรค์ โดยประยุกต์หลักอิทธิบาทธรรม มาใช้ในการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

ธีรวัฒน์ เจริญผล และคณะ. (2561). การนำหลักอิทธิบาทธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานของข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ที่ว่าการอำเภอลานสกา อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*, 3(1), 65-80.

นฤพนธ์ เมืองจันทร์ และศิวัช ศรีโกคางกุล. (2562). การบริหารจัดการเงินสนับสนุนจากภาครัฐ เงินบริจาค และทรัพย์สินของวัด. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ เวริเดียน มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 12(5), 175.

พระครูปฐมสดาการ. (2565). รูปแบบการจัดทำบัญชีของวัดพระอารามหลวงในเขตพื้นที่จังหวัดนครปฐม. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 7(4), 210-222.

พระบุญเพ็ง สิทธิวงษา. (2562). การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารจัดการท้องถิ่นของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลสี้อ อำเภอกุมวาปี จังหวัดอุดรธานี. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 6(5), 2460-2477.

- พระมหาขวัญชัย อดิชาโต (หนูจันทร์). (2566). พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอาณัฐ กตปุญโญ (เทียนนาวา). (2563). การพัฒนาการบริหารงานตามหลักอริยบทธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลสะเตียง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์. (สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พูนสุข ภูสุข. (2559). ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามหลักอริยบท 4 ของข้าราชการฝ่ายอัยการสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัวจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 3(2), 41-52.
- วชิษฐ์พล ภูลพรม. (2559). การประยุกต์ใช้อริยบทธรรม เพื่อประสิทธิภาพการบริหารงานในองค์กร. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 5(2), 1-11.
- สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม. (2536). กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 15 (พ.ศ. 2536) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนไวยาวัจกร. (อัดสำเนา).
- สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม. (2560). มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 18/2558 สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม มติที่ 592/2560 เรื่อง การพัฒนาระบบบัญชีมาตรฐานสำหรับวัด. (อัดสำเนา).

Political Communication of Local Politicians in the Pho Prathap Chang Subdistrict Municipality, Pho Prathap Chang District, Phichit Province according to the 4 S Buddhist principles

Phattarapon Loonsin¹, Sukanyanat Opsin² and Prarangseewachirakhan (Siri Tonglor)³

Received: May 08, 2025

Revised: September 09, 2025

Accepted: December 30, 2025

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the level of political communication; 2) to analyze the relationship between the 4 S Buddhist principles and the political communication of local politicians in Pho Prathap Chang Subdistrict Municipality; and 3) to propose guidelines for political communication. This research was a mixed-methods research. For quantitative research, it involved a questionnaire survey collecting data from a sample of 379 people. Descriptive statistics, including percentages, means, and standard deviations, were used to analyze the data. Inferential statistics, specifically Pearson correlation coefficients, were used to test the hypotheses. The qualitative research component involved in-depth interviews with 17 key informants. The results were analyzed using content analysis techniques. The research was conducted from November 2024 to April 2025, during which time

¹ Third Army Area

² Mahachulalongkornrajavidyalaya University

³ Chainat Provincial Sangha

Corresponding author, e-mail: phattarapo742@gmail.com Tel 063-5853251

the Pho Prathap Chang Subdistrict Municipality administration was in place. The research findings revealed that 1) the level of political communication of local politicians was high ($\bar{X}$ = 3.70, S.D. = 0.72). The level of political communication of local politicians according to David K. Berlo's SMCR theory was also high ($\bar{X}$ = 3.64, S.D. = 0.67); 2) the relationship of political communication was very high ($R = 0.808^{**}$); 3) guidelines for promoting and developing political communication included: S (Source): the sender must have a deep understanding of the area, history, group of individuals, and culture of the community; M (Message): the information to be communicated must be accurate, factually correct, verifiable, credible, neutral, and verified before publication; C (Channel): the channels for disseminating information must be easily accessible, appropriate, diverse (both online and offline), cover all target groups, be fast, and timely; R (Receiver): for the recipient group, It was necessary to verify the source and accuracy, select only information from reliable sources, and avoid making hasty judgments before receiving all the information.

Keywords: political communication, local politicians, 4 S Buddhist principles.

การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ตามหลักพุทธวิธี 4 ส.

ภัทรพล ลุนสิน⁴, สุกัญญาณัฐ อบสิน⁵ และพระรังษิ์วชิรคุณ (ศิริ ทองหล่อ)⁶

Received: May 08, 2025

Revised: September 09, 2025

Accepted: December 30, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ตามหลักพุทธวิธี 4 ส.” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการสื่อสารทางการเมือง 2) วิเคราะห์ระดับความสัมพันธ์หลักพุทธวิธี 4 ส. กับ การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง 3) เสนอแนวทางในการสื่อสารทางการเมือง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการสำรวจจากแบบสอบถาม เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 379 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วย สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติเชิงอนุมาน ผ่านสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกกับ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 รูป/คน วิเคราะห์ผลโดยใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหา โดยเริ่มศึกษาวิจัย ตั้งแต่ พฤศจิกายน 2567 ถึง เมษายน 2568 ระหว่างการศึกษายังเป็นคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้างชุดเดิม พบว่า 1) ระดับการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น อยู่ ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.72) ระดับการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ๓

⁴ กองทัพภาคที่ 3; Third Army Area

⁵ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

⁶ คณะสงฆ์จังหวัดชัยนาท; Chainat Provincial Sangha

Corresponding author, e-mail: phattarapo742@gmail.com Tel 063-5853251

ตามทฤษฎี SMCR ของ David K. Berlo อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.67) 2) ความสัมพันธ์ของการสื่อสารทางการเมืองอยู่ในระดับสูงมาก ($R = 0.808^{**}$) 3) แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการสื่อสารทางการเมือง ด้าน S (Source) ผู้สื่อสาร ต้องรู้จักพื้นที่ ประวัติความเป็นมา กลุ่มบุคคล และวัฒนธรรมของชุมชนอย่างลึกซึ้ง ด้าน M (Message) ข้อมูลที่ต้องการจะสื่อ ต้องเป็นข้อมูลที่ถูกต้องตรงกับข้อเท็จจริง อ้างอิงแหล่งที่มาได้ น่าเชื่อถือ เป็นกลาง ผ่านกระบวนการตรวจสอบก่อนเผยแพร่ ด้าน C (Channel) ช่องทางการส่งข้อมูล ต้องเข้าถึงได้ง่าย เหมาะสมมีความหลากหลายทั้งออนไลน์ ออฟไลน์ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย รวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์ในขณะนั้น ด้าน R (Receiver) กลุ่มผู้รับสาร ต้องตรวจสอบแหล่งที่มา ความถูกต้อง เลือกรับเฉพาะข้อมูลจากแหล่งที่เชื่อถือได้ไม่ด่วนตัดสินใจก่อนรับข้อมูลให้ครบถ้วน เป็นต้น

คำสำคัญ: การสื่อสารทางการเมือง, นักการเมืองท้องถิ่น, หลักพุทธวิธี 4 ส.

บทนำ

เทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง เดิมมีฐานะเป็นสุขาภิบาลโพธิ์ประทับช้างตามประกาศกระทรวงมหาดไทยเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2535 ต่อมาได้ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 ก่อนที่จะมีประกาศกระทรวงมหาดไทยให้ยุบองค์การบริหาร ส่วนตำบลวังจิก รวมพื้นที่เข้ากับเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง โดยแบ่งการปกครองออกเป็น 3 ตำบล 19 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 8,880 คน จำนวน 3,644 ครัวเรือน มีคณะผู้บริหาร ซึ่งนำโดยนายกเทศมนตรีตำบลโพธิ์ประทับช้าง ที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน และมีสมาชิกสภาเทศบาล (ส.ท.) ที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน 2 เขต การเลือกตั้ง เขตการเลือกตั้งละ 6 คน รวมจำนวน 12 คน ซึ่งหลังจากที่ชนะการเลือกตั้งและเข้ามาบริหารงานในเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง ได้ดำเนินการตามที่ได้ประชาสัมพันธ์ หรือหาเสียงไว้กับประชาชนอย่างถูกต้องตรงไปตรงมาหรือไม่ ซึ่งหากไม่เป็นไปตามที่ได้หาเสียงไว้อาจเกิดปัญหาเรื่องฐานเสียงที่ลดลง และอาจแพ้การเลือกตั้งในครั้งต่อไปก็เป็นได้ การวิจัยในครั้งนี้เริ่มศึกษาวิจัยตั้งแต่ พฤศจิกายน 2567 ถึง เมษายน 2568 ระหว่างการศึกษายังเป็นคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้างชุดเดิม ที่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง และได้รับเลือกตั้งให้

เป็นผู้แทนประชาชนเข้าไปบริหารงานในเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ฉบับปัจจุบันให้ความสำคัญเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น รวมถึงให้ความคุ้มครองเสรีภาพทางวิชาการ ซึ่งจะต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย ไม่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนในสังคม ทั้งนี้การใช้เสรีภาพนั้นจะต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทย และต้องเคารพไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น (มาตรา 34) (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) ปัจจุบันคนไทยทุกเพศทุกวัยมีความสนใจและมีความตื่นตัวทางการเมืองเป็นอย่างมาก อีกทั้งเทคโนโลยีด้านการสื่อสารได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะช่องทางสื่อสารออนไลน์ ซึ่งเป็นช่องทางในการส่งต่อข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองได้อย่างสะดวกรวดเร็วกวครอบคลุมทั่วถึงคนไทยทุกกลุ่มตลอด 24 ชั่วโมง ช่องทางการสื่อสารออนไลน์ที่มีความสะดวกรวดเร็วดังกล่าวกลับเป็นช่องว่างที่ทำให้ นักการเมืองที่มีประสบการณ์ มีความชำนาญด้านการสื่อสาร มักผลิตวาทกรรมทางเพื่อเป้าหมายทางการเมืองที่กลุ่มตนประสงค์ ไปยังผู้รับสารคือประชาชน และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตามที่กลุ่มตนประสงค์ ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงกำหนดขอบเขตในการแสดงออกทางความคิดทางการเมืองเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนคนไทยทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองถือว่ามีความจำเป็นต่อการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความสนใจ และทัศนคติที่มีต่อสถานการณ์ทางการเมืองเป็นอย่างมาก รวมถึงระบบการเมืองที่เป็นอยู่ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์หรือบทบาททางการเมืองของแต่ละบุคคลรวมทั้งข้อมูลข่าวสารทางการเมืองนั้นยังเป็นส่วนสำคัญในการช่วยสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองให้นักการเมืองหรือพรรคการเมืองอีกด้วยดังมีคำกล่าวที่ว่า “ผลลัพธ์สุดท้ายของการสื่อสารทางการเมือง คือ การสร้างภาพลักษณ์ทางการเมือง”(วรัญญา ประเสริฐ, 2560)

นักการเมืองท้องถิ่นถือว่าเป็นผู้มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ ทั้งมีความเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับประชาชนในชนบทมากที่สุด นักการเมืองเหล่านี้ย่อมมีโอกาสที่จะสร้างฐานอำนาจทางการเมืองโดยใช้การเมืองท้องถิ่นเป็นพื้นฐานในการสร้างบารมี อิทธิพล หรือกลับกันสามารถสร้างความเจริญให้ท้องถิ่นได้เช่นกัน หากสังเกตการเลือกตั้งการเมืองท้องถิ่นนับตั้งแต่อดีต

จนถึงปัจจุบันพบว่าในการหาเสียงเลือกตั้งผู้สมัครมักจะใช้เทคนิค หรือ กุศโลบายต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะในการเลือกตั้ง แม้กระทั่งมีการใส่ร้ายป้ายสี ปลอมข่าวลือ เพื่อทำลายภาพลักษณ์ของคู่แข่งการลอบทำร้าย ลอบสังหารคู่แข่งทางการเมือง บางเหตุการณ์เป็นอันตรายถึงชีวิต ดังที่เป็นข่าวตามสื่อต่าง ๆ หรือบางพื้นที่อาจจะมีการใช้เงินซื้อสิทธิขายเสียง ซึ่งก็ไม่มี ความแตกต่างกับการเมืองระดับอื่น ๆ จนเป็นที่เข้าใจกันทั่วไปว่า ผู้สมัครที่มีฐานะทางการเงิน หรือได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากกลุ่มนายทุนมักจะเป็นผู้ได้เปรียบผู้สมัครที่ไม่ได้รับการสนับสนุนทางการเงินอีกทั้งรู้สึกว่าเป็นเงิน คือเครื่องมือที่ดีที่สุดใน การได้มาซึ่งคะแนนเสียง (ภักดิศรณ์ สมศรี, 2566) และชัยชนะในการเลือกตั้งหากเปรียบเทียบกับ การสื่อสารทางการเมืองในด้านอื่น ๆ สิ่งสำคัญที่นักการเมืองท้องถิ่นทำอยู่ตลอดและต่อเนื่อง คือการสร้างตัวตน การประชาสัมพันธ์ หรือ การสื่อสารทางการเมืองไปสู่ประชาชนในพื้นที่ นั้นเอง

การสื่อสาร หมายถึง การส่งข้อมูลข่าวสารจากบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคลหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่งหรืออีกกลุ่มหนึ่ง โดยใช้กระบวนการ (process) อย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับการพัฒนา หรือการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กล่าวคือเป็นกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ไม่อยู่นิ่ง และไม่มีจุดเริ่มต้น หรือจุดจบที่เห็นชัดเจน (David K. Berlo, 1960) ทฤษฎีการสื่อสาร ของ David K. Berlo กระบวนการสื่อสารนั้นต้องใช้ กระบวนการคิด และการใช้ภาษา กระบวนการส่ง และรับตลอดจนกระบวนการแลกเปลี่ยนข่าวสาร เพื่อความเข้าใจร่วมกัน เบร์โล (Berlo) ได้อธิบายพฤติกรรมของการสื่อสาร คือความสัมพันธ์ระหว่างกันขององค์ประกอบทางการสื่อสารที่เรียกว่า SMCR มาจากคำว่า แหล่งสาร (Source) สาร (Message) ช่องทาง (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) ซึ่งไม่สามารถแยกออกจากกันได้เป็นส่วน ๆ โดยอิสระได้ ซึ่งเชื่อว่ากระบวนการสื่อสารจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ขององค์ประกอบทั้ง 4 ในกระบวนการสื่อสาร โดยเฉพาะ ผู้ส่งสาร และความสามารถในการรับสารของผู้รับสาร เช่นเดียวกัน ไม่ว่าสารเหล่านั้นจะผ่านช่องทาง รูปหรือการมองเห็น (seeing) รส (tasting) กลิ่น (smelling) เสียง (hearing) หรือสัมผัส (touching) องค์ประกอบทั้ง 5 นี้ จะมีอิทธิพลต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ส่งสาร และผู้รับสาร รูปแบบการสื่อสารนี้แสดงให้เห็นว่ามีหลายองค์ประกอบ ของการสื่อสารซึ่งบรรจุเนื้อหา (content) อาจจะถูกส่งไปในลักษณะรหัสเฉพาะ (code) มีรูปแบบ (structure) และอาจจะได้รับการปฏิบัติ (treated) แตกต่างกันไปโดยผู้อื่น และสารสามารถส่งได้หลายช่องทางไม่ว่าจะเป็นส่งผ่านบุคคล

ผ่านวิทยุ ผ่านโทรศัพท์หรือผ่านอินเทอร์เน็ต ผลกระทบก็จะกลับมาในรูปแบบกระบวนการในทิศทางเดิมเช่นกันโดยสามารถอธิบายองค์ประกอบการสื่อสาร SMCR ได้ 4 ประการ คือ ผู้ส่งสาร (Source) สาร (Message) ช่องสาร (Channel) ผู้รับสาร (Receiver) (นันทนา นันทวโรภาส, 2558)

การสื่อสารทางการเมือง คือกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารความคิดเห็น ค่านิยมอุดมการณ์ทางการเมือง ภายในระบอบการเมืองอย่างมีเป้าหมาย ซึ่งฉายภาพให้เห็นถึงกิจกรรมต่างๆ ที่มนุษย์กระทำในทางการเมืองการสื่อสารทางการเมืองจึงเป็นความพยายามที่จะใช้ประโยชน์จากกิจกรรมพื้นฐานของมนุษย์ในสังคมที่ต้องมีการสื่อสารถึงกันผสมผสานกับความต้องการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของการเมืองที่ต้องมีการโน้มน้าวชี้้นำเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ การสื่อสารทางการเมืองจึงไม่ใช่เรื่องของชะตากรรมหรือความบังเอิญที่กำหนดโดยสิ่งเหนือธรรมชาติหากแต่เป็นเรื่องของศักยภาพ และเจตจำนงที่มนุษย์เป็นผู้กำหนดเอง (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2545)

การสื่อสารทางการเมืองตามหลักพุทธวิธี 4 ส. หมายถึง การประยุกต์หลักธรรมตามหลักพุทธวิธี 4 ส. เข้ากับวิธีการสื่อสารของนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ กับประชาชน และนำมาซึ่งความนิยมในทางการเมือง ความไว้วางใจ หรือความเชื่อความศรัทธาของประชาชน ประกอบด้วย 1) การสื่อสารทางการเมือง ด้านสันติสนา หมายถึง การสื่อสารที่ก่อให้เกิดความกระจำแจ้ง มีความกระชับ ชัดเจน ทำให้ประชาชนเข้าใจได้ง่าย ตรงไปตรงมา นอกจากนั้นแล้ว การแสดงออกของภาษากายที่สื่อสารออกไปจะต้องอ่อนน้อมถ่อมตน อ่อนโยนจริงใจต่อประชาชนเพื่อสร้างความเป็นกันเองเข้าถึงได้ง่าย 2) การสื่อสารทางการเมือง ด้านสมาทปนา หมายถึง การสื่อสารที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจ เพื่อให้ประชาชนเห็นคล้อยตามว่าสิ่งนั้นดี สิ่งนั้นถูกต้อง และส่งผลให้เกิดการ ประพฤติปฏิบัติ หรือลงมือดำเนินการพัฒนาให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน หรือคล้อยตามกัน 3) การสื่อสารทางการเมืองด้าน สมุตเตชนา หมายถึง การสื่อสารที่มีการปลุกเร้าให้เกิดความฮึกเหิม หัวหาญ หรือการสื่อสารที่ก่อให้เกิดความมานะ บากบั่น สู้ดสู้ทน กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำในเรื่องจริง ในเรื่องที่ดี หรือในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่น 4) การสื่อสารทางการเมือง ด้านสัมปหังสนา หมายถึง การสื่อสารที่ส่งผลให้ผู้ได้ยินได้ฟังเกิดความร่าเริง เบิกบาน สุขใจ สบายใจ ผ่อนคลายความทุกข์ ความเศร้า ความโศก เกิดขวัญและกำลังใจ หรือมีความพร้อมและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ที่จะศึกษาถึงการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร กับประชาชนว่าเป็นไปในลักษณะใด และเพราะเหตุใดประชาชนจึงมีความเชื่อมั่นศรัทธา และลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้เข้ามาบริหารงานเทศบาลหรือให้โอกาสเข้ามาทำหน้าที่สมาชิกสภา อบต. โดยจะมีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎี 4 ส. เพื่อนำผลการศึกษาวิจัย ที่ได้มาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ และหาแนวทางเพื่อการพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นกับประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ตามหลักทฤษฎี 4 ส. ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักทฤษฎี 4 ส. กับการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร
3. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ตามหลักทฤษฎี 4 ส.

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดวิธีการโดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ประชาชนในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 7,100 คน (ฝ่ายทะเบียนราษฎรและบัตรประจำตัวประชาชน ที่ว่าการอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร, 2567) โดยผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จากสูตรคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (Yamane, Taro. 1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 379 คน ซึ่งเป็นการสุ่มกลุ่มตัวอย่างของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ โดยแบ่งตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ตอบแบบสอบถาม และทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random Sampling) ซึ่ง

เครื่องมือการวิจัย ฉบับนี้ได้ค่า IOC 0.5-1 ทุกข้อ จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน มาเป็นข้อคำถาม นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปใช้ทดลอง (Try out) กับประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน มาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.822 (Data Analysis) จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ประมวลผลทางสถิติวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อศึกษาลักษณะและการแจกแจงของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 รูป/คน ได้แก่ 1) กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป 2) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน 3) นักวิชาการด้านการสื่อสาร จำนวน 2 คน 4) ผู้แทนเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง จำนวน 2 คน 5) ผู้แทนหน่วยงานภาคีเครือข่าย จำนวน 3 คน 6) ผู้แทนภาคเอกชน จำนวน 2 คน และ 7) ผู้แทนประชาชน จำนวน 4 คน ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) และ สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อ 1 พบว่า ระดับการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 3.70$, S.D. 0.72) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้

1) ด้านสันติศาสนา ($\bar{X} = 3.72$, S.D. 0.72) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงตามลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ข้อที่ว่า นักการเมืองท้องถิ่น เวลาประชาชนต้องการความช่วยเหลือ สามารถเข้าพบปะได้อย่างเป็นกันเอง และเข้าถึงได้ง่าย ($\bar{X} = 3.84$, S.D. 0.83) รองลงมา ได้แก่ข้อที่ว่า นักการเมืองท้องถิ่น เวลาลงพื้นที่พบปะประชาชน มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ($\bar{X} = 3.82$, S.D. 0.82) และ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ข้อที่ว่า นักการเมืองท้องถิ่น มีการสื่อสารทางการเมืองที่ชัดเจนถูกต้องตรงไปตรงมา ($\bar{X} = 3.55$, S.D. 0.86) ตามลำดับ

2) ด้านสมาทปนา ($\bar{X} = 3.70$, S.D. 0.76) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงตามลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ข้อที่ว่า รับฟังเรื่องการบริหารงานโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น จากนักการเมืองท้องถิ่น พร้อมให้การสนับสนุนและปฏิบัติตาม ($\bar{X} = 3.73$, S.D. 0.83) รองลงมาได้แก่ข้อที่ว่า รับฟังเรื่องข้อบังคับ และเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นจากนักการเมืองท้องถิ่นแล้วพร้อมให้การสนับสนุนและปฏิบัติตาม ($\bar{X} = 3.72$, S.D. 0.82) และ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ข้อที่ว่า รับฟังระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นจากนักการเมืองท้องถิ่นแล้ว พร้อมให้การสนับสนุน และปฏิบัติตาม ($\bar{X} = 3.67$, S.D. 0.83)

3) ด้านสัมปหังสนา ($\bar{X} = 3.68$, S.D. 0.82) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง และมาก โดยเรียงตามลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ข้อที่ว่า นักการเมืองท้องถิ่น สามารถสื่อสารเชิงปลูกเร้าช่วยสร้างพลังบวกให้เกิดกับประชาชนในท้องถิ่นอยู่เสมอเมื่อมีโอกาส ($\bar{X} = 3.73$, S.D. 0.84) รองลงมาได้แก่ข้อที่ว่า นักการเมืองท้องถิ่น สามารถสื่อสารที่กระตุ้นให้ประชาชนมีความฮึกเหิมและพร้อมช่วยกันพัฒนาท้องถิ่นอยู่เสมอเมื่อมีโอกาส มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 3.71$, S.D. 0.88) และ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ข้อที่ว่า นักการเมืองท้องถิ่นสามารถสื่อสารเชิงปลูกเร้าช่วยสร้างพลังความสามัคคีให้เกิดกับประชาชนในท้องถิ่นอยู่เสมอเมื่อมีโอกาส มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 3.65$, S.D. 0.88)

4) ด้านสมุตเตชนา ($\bar{X} = 3.69$, S.D. 0.72) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงตามลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อที่ว่ารับฟังเรื่องการบริหารงานโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น จากนักการเมืองท้องถิ่น พร้อมให้การสนับสนุนและปฏิบัติตาม ($\bar{X} = 3.73$, S.D. 0.83) รองลงมาได้แก่ข้อที่ว่า รับฟังเรื่องข้อบังคับ และเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นจากนักการเมืองท้องถิ่นแล้วพร้อมให้การสนับสนุนและปฏิบัติตาม ($\bar{X} = 3.72$, S.D. 0.82) และ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ข้อที่ว่า รับฟังระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นจากนักการเมืองท้องถิ่นแล้ว พร้อมให้การสนับสนุน และปฏิบัติตาม ($\bar{X} = 3.67$, S.D. 0.83)

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักพุทธวิธี 4 ส. กับการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง

จังหวัดพิจิตร พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามของประชาชนในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร มีความสัมพันธ์ในทางบวกหรือความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้อยตามกันเป็นคู่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก Pearson Correlation (r) (0.808**) จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า หลักพหุวิธี 4 ส. กับการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐาน

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ตามทฤษฎี SMCR ของ David K. Berlo พบว่า

ด้าน S (Source) หรือนักการเมืองท้องถิ่น (ด้านสันตัสสนา) คือ การสื่อสารที่ก่อให้เกิดความกระแ้างแ้าง (ด้านสมุตเตชนา) คือ การสื่อสารที่มีการปลุกเร้าให้เกิดความฮึกเหิมหรือห้าวหาญ (ด้านสมาทปนา) คือ การสื่อสารที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจ (เป็นการให้ข้อมูลที่ชัดเจน สามารถตรวจสอบได้มีความน่าเชื่อถือ ครบถ้วนทั้งเนื้อหาของสาร และกลุ่มประชาชน สื่อสารเชิงบวก สร้างแรงบันดาลใจ ไม่พูดปลุกปั่นหรือเน้นความขัดแย้ง ส่งเสริมความเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์พูดเพื่อให้เกิดความร่วมมือ ไม่ใช่แค่สั่งการ สื่อสารผ่านการกระทำมากกว่าคำพูด แสดงออกถึงความจริงใจผ่านการลงมือทำ) นักการเมืองท้องถิ่นควรปฏิบัติตามในเรื่องการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ดังต่อไปนี้ 1) เข้าใจปัญหาท้องถิ่น รู้จักพื้นที่ ประวัติ และวัฒนธรรมของชุมชนอย่างลึกซึ้ง 2) มีคุณธรรมจริยธรรม ยึดหลักความดี ความถูกต้องในการดำเนินชีวิตและทำงาน 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ 4) วางแผนการสื่อสารอย่างเป็นระบบ กำหนดเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมาย ช่องทาง และเนื้อหาที่จะสื่อสารให้ชัดเจน 5) เป็นกระบอกเสียงให้ประชาชน รับฟังความต้องการจากชาวบ้านและสะท้อนไปยังนักการเมือง

ด้าน M (Message) หรือข้อมูลข่าวสารที่ต้องการที่จะสื่อ (ด้านสันตัสสนา) คือ การสื่อสารที่ก่อให้เกิดความกระแ้างแ้าง (ด้านสมุตเตชนา) คือ การสื่อสารที่มีการปลุกเร้าให้เกิดความฮึกเหิมหรือห้าวหาญ (ด้านสมาทปนา) คือ การสื่อสารที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจ (ให้ข้อมูลอย่างครบถ้วนมี

รายละเอียดเพียงพอให้ประชาชนตัดสินใจได้เอง ใช้ภาพหรือสื่อประกอบที่เหมาะสม ช่วยให้ข้อมูลเข้าใจง่ายและไม่บิดเบือนสื่อสารแบบเข้าใจอยู่ในใจคน ใช้คำเสียงลุ่มและจริงใจ) นักการเมืองท้องถิ่นควรปฏิบัติตามในเรื่องการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นดังต่อไปนี้ 1) ถูกต้องและตรงกับข้อเท็จจริง ข้อมูลต้องผ่านการตรวจสอบก่อนเผยแพร่ 2) เผยแพร่ทันเหตุการณ์ รวดเร็วและอัปเดตเมื่อมีข้อมูลใหม่ 3) กระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้คนในพื้นที่ตื่นตัวและมีบทบาท 4) สะท้อนความคิดเห็นของประชาชน รวมเสียงของชุมชนหรือผู้ได้รับผลกระทบ 5) ช่วยสร้างวัฒนธรรมการเมืองที่สร้างสรรค์ ไม่เน้นดราม่า แต่เน้นข้อมูลเพื่อการตัดสินใจและการพัฒนา

ด้าน C (Channel) หรือช่องทางในการส่งข้อมูลข่าวสาร (ด้านสันักสนา) คือการสื่อสารที่ก่อให้เกิดความกระจำจ้ง (สมำพนา) คือ การสื่อสารที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจ (สมุตเตชนา) คือ การสื่อสารที่มีการปลุกเร้าให้เกิดความฮึกเหิมหรือห้าวหาญ (เนื่อหาชัดเจน เข้าใจง่าย ใช้ภาษาที่ไม่ซับซ้อน สื่อสารตรงประเด็น โปร่งใสตรวจสอบได้ เนื้อหาควรเป็นข้อเท็จจริง ไม่บิดเบือน ไม่สื่อสารเพื่อตัวเองอย่างเดียว ควรนำเสนอผลประโยชน์ของชุมชน ไม่ใช่ภาพลักษณ์ส่วนตัว) นักการเมืองท้องถิ่นควรปฏิบัติตามในเรื่องการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ดังต่อไปนี้ 1) เข้าถึงง่าย ช่องทางที่ใช้ควรเหมาะกับประชาชนในพื้นที่ เช่น LINE, Facebook, หอกระจายข่าว, วิทยุชุมชน 2) เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น ฟังเสียงของประชาชน ไม่สื่อสารทางเดียว 3) สื่อสารด้วยความจริงใจ ไม่โอ้อวดเกินจริง หรือพูดเพ้อหาเสียงเท่านั้น 4) ใช้ภาษาถิ่นหรือภาษาที่คนในชุมชนถนัด เพิ่มความรู้สึกใกล้ชิด 5) กระจายข้อมูลผ่านเครือข่ายท้องถิ่นใช้เครือข่ายในชุมชน เช่น อสม. ผู้นำชุมชน หรือองค์กรปกครองท้องถิ่น

ด้าน R (Receiver) หรือประชาชนในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง (ด้านนักสนา) คือ การสื่อสารที่ก่อให้เกิดความกระจำจ้ง (สมำพนา) คือ การสื่อสารที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจ (สมุตเตชนา) คือ การสื่อสารที่มีการปลุกเร้าให้เกิดความฮึกเหิมหรือห้าวหาญ (วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับ แยกแยะข้อเท็จจริงกับความคิดเห็นหรือโฆษณาชวนเชื่อ กระตุ้นให้คนรอบข้างรับรู้ข้อมูลที่ถูกต้อง เป็นพลังช่วยกระจายข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ร่วมกันปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน ด้วยการรับสารอย่างรับผิดชอบและตระหนักในบทบาทของตนเอง) ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้างควรนำผลการวิจัยเรื่องการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ไปปรับใช้ดังต่อไปนี้ 1) ตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลควรเลือกรับข่าวสารจากแหล่งที่เชื่อถือได้ เช่น

หน่วยงานราชการ สื่อมวลชนที่มีจรรยาบรรณ 2) มีวิจารณ์ญาณในการรับข่าวสารอย่าด่วนเชื่อหรือแชร์ข้อมูลทันที ควรพิจารณาว่าข่าวสารนั้นมีเจตนาแอบแฝงหรือไม่ 3) ใช้ช่องทางที่เหมาะสมในการสื่อสารกลับ เช่น ร้องเรียน แจ้งปัญหา หรือแสดงความคิดเห็น 4) เคารพความเห็นที่แตกต่าง ไม่ใช่ทุกคนจะเห็นเหมือนกัน เข้าใจบริบทของพื้นที่ตนเอง เพื่อประเมินว่าสารที่ได้รับเหมาะสมกับชุมชนหรือไม่ 5) ใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างมีสติ จากข้อมูลที่ได้รับ ช่วยกันสร้างวัฒนธรรมการเมืองแบบตรวจสอบได้ ไม่ใช่เชื่อแบบไร้เหตุผล

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ระดับการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ตามทฤษฎี SMCR ของ David K. Berlo โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 3.64$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้าน M (message) ($\bar{X} = 3.68$) รองลงมาได้แก่ ด้าน S (source) ($\bar{X} = 3.66$) ด้าน R (receiver) ($\bar{X} = 3.66$) และ ด้าน C (channel) ($\bar{X} = 3.58$) ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะ นักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง มีการสื่อสารกับประชาชนได้อย่างกระฉ่งแจ้ง กระชับชัดเจน เข้าใจได้ง่าย ถูกต้องตรงไปตรงมา และสม่ำเสมอ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีการประชาสัมพันธ์ในด้านสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่ประชาชนพึงได้รับ มีความจริงใจ เป็นกันเอง เข้าถึงได้ง่าย นำเสนอข้อมูลข่าวสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างการรับรู้ สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นอยู่เสมอ ซึ่งทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นศรัทธาต่อนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้างเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับ ทฤษฎี SMCR ของ David K. Berlo และงานวิจัยของ พระมหาศิวพล พลเมธี (2565) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นกับประชาชนในเขตเทศบาลเมืองบึงยี่โก อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี” ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ใช้ ทฤษฎี SMCR ของ David K. Berlo เป็นหลักเกณฑ์ในการดำเนินการวิจัยเช่นเดียวกัน โดยภาพรวมของผลการวิจัยโดยทฤษฎีของเทศบาลบึงยี่โก โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 3.90$) โดยแต่ละด้านมีผลคือ ด้านสาร M (Message) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$) รองลงมาคือ ด้านช่องทางการสื่อสาร C (Channel) ($\bar{X} = 3.93$) และด้านที่มีค่า เฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านผู้ส่งสาร S (Sender)

($\bar{X} = 3.91$) ทั้งนี้เพราะ ประชาชนให้ความสำคัญกับการสื่อสารที่เป็นการให้ข้อมูลที่ชัดเจน สามารถตรวจสอบได้ มีความน่าเชื่อถือ ต้องมีช่องทางการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย และนักการเมืองที่ให้ข้อมูลต้องลงมือทำจริง ไม่เป็นการแต่เพียงการพูดเท่านั้น

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ความสัมพันธ์ของหลักพุทธวิธี 4 ส. กับการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับสูงมาก ($R = 0.808^{**}$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้าน S (source) หรือนักการเมืองท้องถิ่น มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับสูง ($R = 0.725^{**}$), ด้าน M (message) หรือข้อมูลข่าวสารที่ต้องการจะสื่อมีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับสูง ($R = 0.705^{**}$), ด้าน C (channel) หรือช่องทางในการส่งข้อมูลข่าวสาร มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับสูง ($R = 0.628^{**}$) และ ด้าน R (receiver) หรือประชาชนในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับปานกลาง ($R = 0.798^{**}$) พบว่า อยู่ในระดับสูงมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่เรียงตาม ค่าความสัมพันธ์สูงสุด ดังนี้ 1) หลักพุทธวิธี 4 ส. ด้านสันตัสสนา คือ การสื่อสารที่ก่อให้เกิดความกระจำแจ้งมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ด้านความมั่นคงในระดับสูง 2) หลักพุทธวิธี 4 ส. ด้านสมัทพนา คือ การสื่อสารที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจ มีความสัมพันธ์เชิงบวก กับการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ด้านความมั่นคงในระดับสูง 3) คู่ที่มีค่าความสัมพันธ์ระดับน้อยที่สุด คือ หลักพุทธวิธี 4 ส. ด้านสัมปหังสนา คือ การสื่อสารที่มีส่งผลให้ผู้ได้ยินได้ฟังเกิดความร่าเริง มีความสัมพันธ์เชิงบวก กับการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ในระดับปานกลาง ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า หลักพุทธวิธี 4 ส. ในภาพรวม มีความสัมพันธ์ เชิงบวกกับการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ในภาพรวม อยู่ในระดับสูงมาก จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรพล สุยะพรหม (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารทางการเมืองของพระเทพปฏิภาณวาทิ” พบว่า 1) ช่วงระยะเวลาปี พ.ศ. 2540-2543 เป็นช่วงเวลาที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนที่มีผลต่อการปฏิรูปการ

เมืองไทยอย่างกว้างขวางด้วยการมีองค์กรอิสระเกิดขึ้น มีการจัดให้มีการเลือกตั้งแบบใหม่ อีกทั้งในช่วงระยะเวลาปี พ.ศ. 2544 - 2549 เป็นช่วงที่รัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ได้เข้ามาบริหารประเทศ ตามกติกาของรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและห้วงระยะเวลาปี พ.ศ.2550 - 2560 เป็นช่วงวิกฤตการณ์ทางการเมือง อย่างรุนแรง ซึ่งสามช่วงเวลาดังกล่าวมีบริบททางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่มีผลต่อการสื่อสารทางการเมืองของ พระเทพปฏิภาณวาทิ (เจ้าคุณพิพิธ) 2) กระบวนการสื่อสารทางการเมืองของพระเทพปฏิภาณวาทิ (เจ้าคุณพิพิธ) ในช่วงเวลาปี พ.ศ.2540-2560 นั้น เจ้าคุณพิพิธ ในฐานะผู้ส่งสารที่เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาได้นำเทคนิค และวิธีการสื่อสารของพระพุทธเจ้า คือหลักพุทธวิธี 4 ส. มาใช้คือสื่อสารได้อย่างแจ่มแจ้ง จูงใจ แกล้วกล้า และร่าเริง ทั้งเป็นผู้ส่งสารทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองอย่างตรงไปตรงมา ท่านได้ใช้หลักพระพุทธศาสนามาประยุกต์เพื่อเสนอแนวทางแก้ปัญหาสังคม และปัญหาทางการเมือง ผ่านช่องทางของสื่อกระแสหลัก เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ หนังสือและในรูปแบบของการบรรยาย ปาฐกถา การเทศนา รวมถึงการใช้สื่อสมัยใหม่ทั้ง ยูทูบ เฟซบุ๊ก และเพจ รวมเป็นรูปแบบของมัลติมีเดียที่มีความทันสมัยต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และผู้รับสารส่วนใหญ่ของท่านเป็นชนชั้นกลางที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร และในตัวเมือง ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสนใจทางการเมือง และเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองแทบทั้งสิ้น

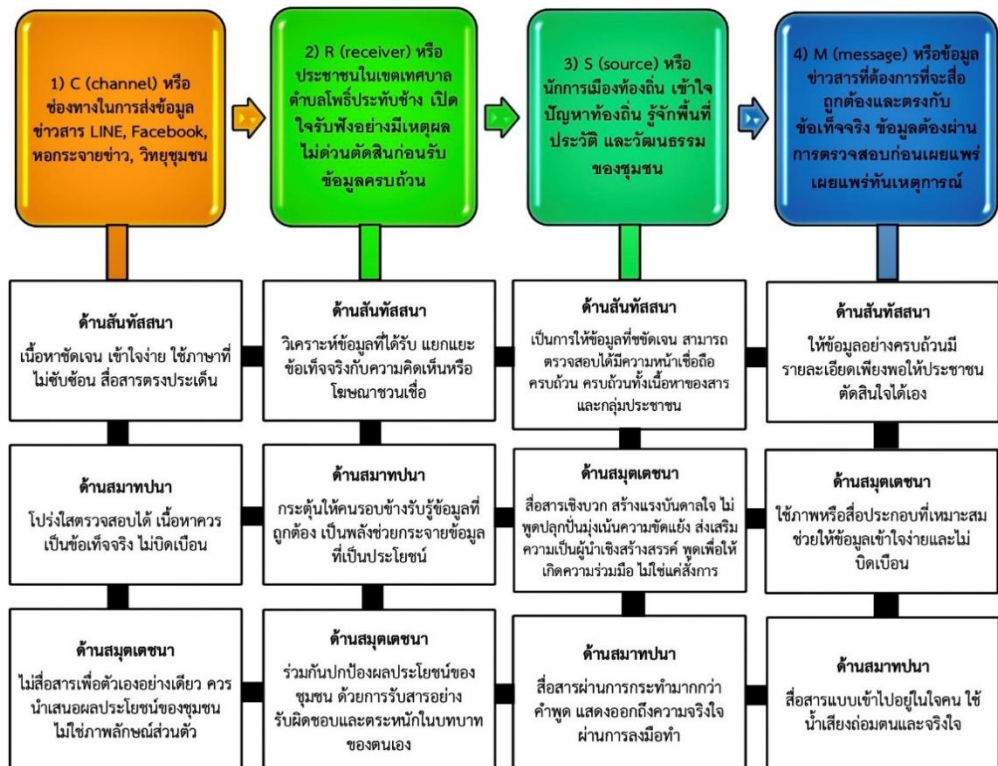
3. แนวทางการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ตามหลักพุทธวิธี 4 ส. ด้าน S (source) หรือนักการเมืองท้องถิ่น ด้าน M (message) หรือข้อมูลข่าวสารที่ต้องการจะสื่อ ด้าน C (channel) หรือช่องทางในการส่งข้อมูลข่าวสาร และด้าน R (receiver) หรือประชาชนในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง หลักพุทธวิธี 4 ส. (ด้านสันตัสสนา) คือ การสื่อสารที่ก่อให้เกิดความกระจ่างแจ้ง (สมาทปนา) คือ การสื่อสารที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจ (สมุตเตชนา) คือ การสื่อสารที่มีการปลุกเร้าให้เกิดความฮึกเหิมหรือห้าวหาญ เนื้อหาชัดเจนเข้าใจง่ายใช้ภาษาที่ไม่ซับซ้อน สื่อสารตรงประเด็น โปร่งใสตรวจสอบได้ เนื้อหาควรเป็นข้อเท็จจริงไม่บิดเบือน ไม่สื่อสารเพื่อตัวเองอย่างเดียว ควรนำเสนอผลประโยชน์ของชุมชน ไม่ใช่ภาพลักษณ์ส่วนตัว เข้าถึงง่าย ช่องทางที่ใช้ควรเหมาะกับประชาชนในพื้นที่ เช่น LINE, Facebook, หอกระจายข่าว, วิทยุชุมชน เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นฟังเสียงของประชาชน ไม่สื่อสารทางเดียว สื่อสารด้วยความจริงใจ ไม่โอ้อวดเกินจริง หรือพูด

เพื่อหาเสียงเท่านั้น ใช้ภาษาถิ่นหรือภาษาที่คนในชุมชนถนัด เพิ่มความรู้สึกใกล้ชิด กระจายข้อมูลผ่านเครือข่ายท้องถิ่น ใช้เครือข่ายในชุมชน เช่น อสม. ผู้นำชุมชน หรือองค์กรปกครองท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสถียร เขยประทับ (2540) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสาร การเมือง และประชาธิปไตยในสังคมพัฒนาแล้ว” พบว่าการสื่อสารใดจะเป็นการสื่อสารทางการเมืองสามารถพิจารณาได้จากแบบจำลองการสื่อสารของ Harold D.Lasswell (1948) ที่ว่า “ใครพูดอะไร ผ่านช่องทางไหน ถึงใคร แล้วทำให้เกิดผลอะไร” และได้สรุปว่าควรพิจารณาจากผลทางการเมืองของการสื่อสารซึ่งอาจเกิดจากแหล่งสาร สาร ช่องทาง หรือผู้รับสารก็ได้ สอดคล้องกับ Brian McNair (2018) และ Robert E. Denton and Gary C.Woodward (1998) ที่เห็นว่า การสื่อสารจะเป็นการเมืองได้นั้นจะต้องเป็นการสื่อสารที่มีเป้าหมายทางการเมืองซึ่งเกี่ยวข้องกับ 1) การสื่อสารทุกรูปแบบซึ่งกระทำโดยนักการเมืองและตัวแสดงทางการเมืองอื่น ๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจง 2) การสื่อสารที่ส่งถึงนักการเมืองหรือตัวแสดงทางการเมืองซึ่งกระทำโดยผู้ที่ไม่ใช่นักการเมืองเช่นผู้ออกเสียงลงคะแนนนักเขียนบทความหนังสือพิมพ์ 3) การสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับนักการเมืองและตัวแสดงทางการเมืองและกิจกรรมที่พวกเขากระทำซึ่งปรากฏในการรายงานข่าว บทบรรณาธิการและสื่อมวลชนในรูปแบบอื่นๆ ที่อธิบายเกี่ยวกับการเมือง

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ตามหลักพุทธวิธี 4 ส.” ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยตัวแปรต้น (Independent Variable) คือ การสื่อสารตามหลักพุทธวิธี 4 ส. ประกอบด้วย 1) สันติสสนา 2) สมาทปนา 3) สมุตเตชนา 4) สัมปหังสนา และตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ ทฤษฎี SMCR ของ David K. Berlo ประกอบด้วย 1) ด้าน S (Source) หรือนักการเมืองท้องถิ่น 2) ด้าน M (Message) หรือข้อมูลข่าวสารที่ต้องการที่จะสื่อ 3) ด้าน C (Channel) หรือช่องทางในการส่งข้อมูลข่าวสาร 4) ด้าน R (Receiver) หรือประชาชนในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง โดย 1) ศึกษากระบวนการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร 2) ศึกษาระดับ

ความสัมพันธ์ของการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ตามหลักพุทธวิธี 4 ส. และ 3) เสนอแนวทางการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร “ตามหลักพุทธวิธี 4 ส.” ผู้วิจัยขอสรุป องค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาวิจัยโดยการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร “ตามหลักพุทธวิธี 4 ส.” จำแนกออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย สันติสนา, สมาธิสนา, สมุตเตสนา, สัมปหังสนา กับ ทฤษฎี SMCR ของ David K. Berlo ประกอบด้วย ด้าน S (Source) หรือนักการเมืองท้องถิ่น, ด้าน M (Message) หรือข้อมูลข่าวสารที่ต้องการจะสื่อ, ด้าน C (Channel) หรือช่องทางในการส่งข้อมูลข่าวสาร, ด้าน R (Receiver) หรือประชาชนในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์

ประทับข้าง ซึ่งผู้วิจัยได้นำด้านที่มีความสัมพันธ์น้อยที่สุดเป็นประเด็นแรกในการตั้งคำถาม ในการสัมภาษณ์ เพื่อวิเคราะห์หาแนวทางที่เหมาะสม โดยพบว่า แนวทางการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร “ตามหลักพุทธวิธี 4 ส.” ประกอบด้วย

ด้าน S (Source) หรือนักการเมืองท้องถิ่น (ด้านสันตัสสนา) คือ การสื่อสารที่ก่อให้เกิดความกระจ่างแจ้ง (ด้านสมุตเตชนา) คือ การสื่อสารที่มีการปลุกเร้าให้เกิดความฮึกเหิมหรือห้าวหาญ (ด้านสมาทปนา) คือ การสื่อสารที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจ (เป็นการให้ข้อมูลที่ชัดเจน สามารถตรวจสอบได้มีความน่าเชื่อถือ ครอบคลุมทั้งเนื้อหาของสาร และกลุ่มประชาชน สื่อสารเชิงบวก สร้างแรงบันดาลใจ ไม่พูดปลุกปั่นหรือเน้นความขัดแย้ง ส่งเสริมความเป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์ พูดเพื่อให้เกิดความร่วมมือ ไม่ใช่แค่สั่งการ สื่อสารผ่านการกระทำมากกว่าคำพูด แสดงออกถึงความจริงใจผ่านการลงมือทำ) นักการเมืองท้องถิ่นควรปฏิบัติตามในเรื่องการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ดังต่อไปนี้ 1) เข้าใจปัญหาท้องถิ่น รู้จักพื้นที่ ประวัติ และวัฒนธรรมของชุมชนอย่างลึกซึ้ง 2) มีคุณธรรมจริยธรรม ยึดหลักความดี ความถูกต้องในการดำเนินชีวิตและทำงาน 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ 4) วางแผนการสื่อสารอย่างเป็นระบบ กำหนดเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมาย ช่องทาง และเนื้อหาที่จะสื่อสารให้ชัดเจน 5) เป็นกระบอกเสียงให้ประชาชน รับฟังความต้องการจากชาวบ้านและสะท้อนไปยังนักการเมือง

ด้าน M (Message) หรือข้อมูลข่าวสารที่ต้องการที่จะสื่อ (ด้านสันตัสสนา) คือ การสื่อสารที่ก่อให้เกิดความกระจ่างแจ้ง (ด้านสมุตเตชนา) คือ การสื่อสารที่มีการปลุกเร้าให้เกิดความฮึกเหิมหรือห้าวหาญ (ด้านสมาทปนา) คือ การสื่อสารที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจ (ให้ข้อมูลอย่างครบถ้วนมีรายละเอียดเพียงพอให้ประชาชนตัดสินใจได้เอง ใช้ภาพหรือสื่อประกอบที่เหมาะสม ช่วยให้ข้อมูลเข้าใจง่ายและไม่บิดเบือนสื่อสารแบบเข้าใจไปอยู่ในใจคน ใช้น้ำเสียงถ่อมตนและจริงใจ) นักการเมืองท้องถิ่นควรปฏิบัติตามในเรื่องการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ดังต่อไปนี้ 1) ถูกต้องและตรงกับข้อเท็จจริง ข้อมูลต้องผ่านการตรวจสอบก่อนเผยแพร่ 2) เผยแพร่ทันเหตุการณ์ รวดเร็วและอัปเดตเมื่อมีข้อมูลใหม่ 3) กระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ทำให้คนในพื้นที่ตื่นตัวและมีบทบาท 4) สะท้อนความคิดเห็นของประชาชน รวมเสียงของชุมชนหรือผู้ได้รับ

ผลกระทบ 5) ช่วยสร้างวัฒนธรรมการเมืองที่สร้างสรรค์ ไม่เน้นดราม่า แต่เน้นข้อมูลเพื่อการตัดสินใจและการพัฒนา

ด้าน C (Channel) หรือช่องทางในการส่งข้อมูลข่าวสาร (ด้านสันักสนา) คือ การสื่อสารที่ก่อให้เกิดความกระจำงแ้ง (สมาทปนา) คือ การสื่อสารที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจ (สมุตเตขนา) คือ การสื่อสารที่มีการปลุกเร้าให้เกิดความฮึกเหิมหรือห้าวหาญ (เนือหาชัดเจน เข้าใจง่าย ใช้ภาษาที่ไม่ซับซ้อน สื่อสารตรงประเด็น โปร่งใสตรวจสอบได้ เนื้อหาควรเป็นข้อเท็จจริง ไม่บิดเบือน ไม่สื่อสารเพื่อตัวเองอย่างเดียว ควรนำเสนอผลประโยชน์ของชุมชน ไม่ใช่ภาพลักษณ์ส่วนตัว) นักงานเมืองท้องถิ่นควรปฏิบัติตามในเรื่องการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ดังต่อไปนี้ 1) เข้าถึงง่าย ช่องทางที่ใช้ควรเหมาะสมกับประชาชนในพื้นที่ เช่น LINE, Facebook, หอกระจายข่าว, วิทยุชุมชน 2) เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น ฟังเสียงของประชาชน ไม่สื่อสารทางเดียว 3) สื่อสารด้วยความจริงใจ ไม่โอ้อวดเกินจริง หรือพูดเพื่อหาเสียงเท่านั้น 4) ใช้ภาษาถิ่นหรือภาษาที่คนในชุมชนถนัด เพิ่มความรู้สึกใกล้ชิด 5) กระจายข้อมูลผ่านเครือข่ายท้องถิ่นใช้เครือข่ายในชุมชน เช่น อสม. ผู้นำชุมชน หรือองค์กรปกครองท้องถิ่น

ด้าน R (Receiver) หรือประชาชนในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง (ด้านสันักสนา) คือ การสื่อสารที่ก่อให้เกิดความกระจำงแ้ง (สมาทปนา) คือ การสื่อสารที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจ (สมุตเตขนา) คือ การสื่อสารที่มีการปลุกเร้าให้เกิดความฮึกเหิมหรือห้าวหาญ (วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับ แยกแยะข้อเท็จจริงกับความคิดเห็นหรือโฆษณาชวนเชื่อ กระตุ้นให้คนรอบข้างรับรู้ข้อมูลที่ถูกต้อง เป็นพลังช่วยกระจายข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ร่วมกันปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน ด้วยการรับสารอย่างรับผิดชอบและตระหนักในบทบาทของตนเอง) ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้างควรนำผลการวิจัยเรื่องการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ไปปรับใช้ ดังต่อไปนี้ 1) ตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลควรเลือกรับข่าวสารจากแหล่งที่เชื่อถือได้ เช่น หน่วยงานราชการ สื่อมวลชนที่มีจรรยาบรรณ 2) มีวิจารณญาณในการรับข่าวสารอย่าด่วนเชื่อหรือแชร์ข้อมูลทันที ควรพิจารณาว่าข่าวสารนั้นมีเจตนาแอบแฝงหรือไม่ 3) ใช้ช่องทางที่เหมาะสมในการสื่อสารกลับ เช่น ร้องเรียน แจ้งปัญหา หรือแสดงความคิดเห็น 4) เคารพความเห็นที่แตกต่าง ไม่ใช่ทุกคนจะเห็นเหมือนกัน เข้าใจบริบทของพื้นที่ตนเอง เพื่อประเมินว่าสารที่ได้รับเหมาะสมกับชุมชน

หรือไม่ 5) ใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างมีสติ จากข้อมูลที่ได้รับ ช่วยกันสร้างวัฒนธรรมการเมืองแบบตรวจสอบได้ ไม่ใช่เชื่อแบบไร้เหตุผล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. นักการเมืองท้องถิ่นต้องมีช่องทางการสื่อสารที่มีความหลากหลายมากขึ้น
2. นักการเมืองท้องถิ่นต้องมีช่องทางในการแจ้งข้อมูลข่าวสารและช่องทางการรับข้อร้องเรียนที่สะดวกเชื่อถือได้
3. นักการเมืองท้องถิ่นต้องมีการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ การสื่อสารเชิงบวก สร้างแรงบันดาลใจ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การใช้เทคโนโลยี ช่องทางออนไลน์ เพื่อใช้ในการสื่อสาร ช่องทางออฟไลน์ และภาคีเครือข่ายในการสื่อสาร
2. มีช่องทางออนไลน์เฉพาะเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารและรับเรื่องร้องเรียนหรือการจัดเวทีประชาคม
3. การสื่อสารเพื่อให้เกิดความสามัคคี ไม่ก่อให้เกิดความแตกแยก แสดงออกถึงความจริงใจ แสดงออกถึงความเป็นผู้นำ

เอกสารอ้างอิง

- นันทนา นันทวโรภาส. (2558). *การสื่อสารการเมือง: ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แมสมีเดีย.
- ฝ่ายทะเบียนราษฎรและบัตรประจำตัวประชาชน ที่ว่าการอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร. (2567). *เอกสารจำนวนประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้ง อายุ 18 ปี เทศบาลตำบลโพธิ์ประทับช้าง*. พิจิตร : ที่ว่าการอำเภอโพธิ์ประทับช้าง.
- พระมหาศิวพล พลเมธี. (2565). การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นกับประชาชนในเขตเทศบาลเมืองบึงยี่โถ อำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 4(1), 5-6.

- ภักดิศรณ สมศรี. (2566). *บทบาททางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา*. เข้าถึงได้จาก <https://philo.mbu.ac.th>
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก, หน้า 9-10.
- วรัญญา ประเสริฐ. (2560). การสื่อสารทางการเมืองในรายการนายกฯ พบประชาชน. ใน *บทความฉบับเต็มการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตวิทยาลัย ระดับชาติและนานาชาติ* (น. 418). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2545). *สื่อสารกับการเมือง*. กรุงเทพฯ : ประสทิธิภัณฑ์แอนด์พริ้นติ้ง.
- สุรพล สุยะพรหม. (2562). *การสื่อสารทางการเมืองของพระเทพปฏิภาณวาที (เจ้าคุณพิพิธ): ศึกษาในช่วงเวลา พ.ศ. 2540-2560*. (ดุสิตนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). วิทยาลัยสื่อสารทางการเมือง : มหาวิทยาลัยเกริก.
- เสถียร เขยประทับ. (2540). *การสื่อสาร การเมือง และประชาธิปไตยในสังคมพัฒนาแล้ว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Brian McNair. (2018). *An introduction to political communication*. (6th ed.). London: Routledge.
- David K. Berlo. (1960). *The process of communication*. New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc.
- Harold D. Lasswell. (1948). The structure and function of communication in society. In L. Bryson (Ed.), *The communication of ideas* (pp. 37–51). New York, NY: Harper & Brothers.
- Robert E. Denton and Gary C. Woodward. (1998). *Political communication in America* (3rd ed.). Westport, CT: Praeger.

Fundamental Rights to State Educational Services and the Establishment of a Secondary School in Mae Poen District, Nakhon Sawan Province

Likit Kantasanand¹, Siam Dampreeda² and Prarangseewachirakhan (Siri Tonglor)³

Received: June 06, 2025

Revised: October 15, 2025

Accepted: December 30, 2025

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the level of fundamental rights to state educational services and the establishment of a secondary school in Mae Poen District, Nakhon Sawan Province based on Sangahavatthudhamma; 2) to analyze the relationship between Sangahavatthudhamma and fundamental rights to state educational services and the establishment of a secondary school in Mae Poen District; and 3) to propose guidelines for promoting fundamental rights to state educational services and the establishment of a secondary school in Mae Poen District based on Sangahavatthudhamma. It was a mixed-methods research. For quantitative research, the questionnaire was administered to a sample of 392 people, and the data was analyzed using Pearson correlation coefficients. Qualitative research involved in-

¹ Uthai Thani Provincial Military Service Officer

² Mahachulalongkornrajavidyalaya University

³ Chainat Provincial Sangha

Corresponding author, E-mail: likitkantasan@gmail.com, Tel 093-1483509

depth interviews with 20 key informants. The research findings revealed that 1) the overall level of fundamental rights to state educational services and the establishment of a secondary school in Mae Poen District, Nakhon Sawan Province, was at the highest level, with a mean of ($\bar{X} = 4.61$, S.D. 0.26); 2) the overall relationship between Sangahavatthudhamma and fundamental rights to state educational services and the establishment of a secondary school in a universal society showed a moderate positive correlation, with a Pearson correlation coefficient of ($r = 0.528^{**}$); 3) the guidelines for promoting fundamental rights based on Sangahavatthudhamma consisted of four aspects: (1) in terms of equality, the government should expand access opportunities, develop curricula, care for out-of-school children, and promote laws to support equal access; (2) in the aspect of fairness, resources should be allocated according to needs, care should be provided for disadvantaged groups, discrimination should be prevented, and support systems should be developed to suit the differences among learners; (3) in terms of freedom, space should be opened for learners to express their opinions, choose to study according to their interests, access diverse information, and support the role of teachers in educational freedom; (4) in the aspect of best interests, the government should expand access to schools near home, reduce costs, improve quality of life, build local cooperation, and raise learners' potential to international standards.

Keywords: fundamental rights, education, secondary schools

สิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์

ลิขิต กันทะแสน⁴, สยาม คำปรีดา⁵ และพระรังษิ์วชิรคุณ (ศิริ ทองหล่อ)⁶

Received: June 06, 2025

Revised: October 15, 2025

Accepted: December 30, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาระดับสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสัจพัตยธรรม 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักสัจพัตยธรรมกับสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอแม่เป็น และ 3) เสนอแนวทางในการส่งเสริมสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น ตามหลักสัจพัตยธรรม การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 392 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 20 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 4.61$, S.D. 0.26) 2)ความสัมพันธ์ของหลักสัจพัตยธรรมกับสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังคมตามหลักสากล โดยภาพรวม

⁴ สำนักงานสัสดีจังหวัดอุทัยธานี; Uthai Thani Provincial Military Service Officer

⁵ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

⁶ คณะสงฆ์จังหวัดชัยนาท; Chainat Provincial Sangha

Corresponding author, E-mail: likitkantsan@gmail.com, Tel 093-1483509

มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับปานกลาง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันคอร์เลชันเท่ากับ ($r = 0.528^{**}$) 3) แนวทางการส่งเสริมสิทธิพื้นฐานตามหลักสังคหวัตถุธรรมประกอบด้วย 4 ด้าน คือ (1) ด้านความเสมอภาค รัฐบาลควรขยายโอกาสการเข้าถึง พัฒนาหลักสูตร ดูแลเด็กนอกระบบ และผลักดันกฎหมายสนับสนุนอย่างเท่าเทียม (2) ด้านความเป็นธรรม ควรจัดสรรทรัพยากรตามความจำเป็น ดูแลกลุ่มด้อยโอกาส ป้องกันการเลือกปฏิบัติ และพัฒนาระบบสนับสนุนให้สอดคล้องกับความแตกต่างของผู้เรียน (3) ด้านเสรีภาพ ควรเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น เลือกเรียนตามความสนใจ เข้าถึงข้อมูลที่หลากหลาย และสนับสนุนบทบาทครูในเรื่องเสรีภาพทางการศึกษา และ (4) ด้านประโยชน์สูงสุด รัฐบาลควรขยายการเข้าถึงโรงเรียนใกล้บ้าน ลดภาระค่าใช้จ่าย พัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างความร่วมมือท้องถิ่น และยกระดับศักยภาพผู้เรียนสู่มาตรฐานสากล

คำสำคัญ: สิทธิพื้นฐาน, ด้านการศึกษา, โรงเรียนมัธยมศึกษา

บทนำ

สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มีมาพร้อมมนุษย์ดังที่ได้กล่าวถึงความหมายของสิทธิมนุษยชนว่า คือ สิทธิทั้งหลายที่เป็นที่ยอมรับกันในประเทศที่มีอารยธรรมว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีของมนุษย์เป็นสิทธิที่มีกฎหมายให้การคุ้มครองและป้องกัน หมายถึงสิทธิในชีวิตร่างกาย ความมั่นคงปลอดภัย การถือครองทรัพย์สินตลอดจนสิทธิในการเคลื่อนไหวและเลือกถิ่นที่อยู่ นอกจากนี้สิทธิในการที่พึงมีในการพัฒนาบุคลิกภาพ คุณภาพชีวิต อันได้แก่สิทธิในการได้รับการดูแลด้านสาธารณสุข หรือสิทธิในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานในความเป็นมนุษย์ในประเทศไทยได้กำหนดสิทธิมนุษยชนด้านการศึกษาไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) และในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ยังได้กำหนดไว้ในมาตรา 31 ว่ากระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและกำกับดูแลการศึกษาทุกระดับทุกประเภท และการอาชีวศึกษา แต่ไม่รวมถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกระทรวงอื่นที่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ โดยจะมีการกำหนด

นโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาส่งเสริมและประสานงาน การศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และการกีฬา (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2562)

การจัดการศึกษาเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 ซึ่งเป็นสิทธิด้านการศึกษาให้แก่ประชาชนคนไทยทุกคนนั้น ยังเป็นคำถามและค้นหาคำตอบว่าทำ อย่างไรจะจัดการศึกษาให้แก่คนไทยทุกคนให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียมกันลดความเหลื่อมล้ำ ได้ อันได้แก่ 1) ปัญหาด้านการเข้าถึงซึ่งโอกาสทางการศึกษาเป็นปัญหาแรกที่ประเทศไทยเผชิญอยู่ ไม่สามารถลดความเหลื่อมล้ำอย่างเป็นรูปธรรมแม้จะมีความพยายามในหลายรัฐบาลที่ผ่านมาก็ตาม ทั้งนี้ปรากฏร่องรอยและความพยายามดังกล่าวในคำแถลงนโยบายต่อรัฐสภาโอกาสระหว่างคนเมือง กับคนชนบท คนรวยกับคนจนที่จะเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาที่ดี มีอาคารสถานที่ บริเวณห้องเรียน ห้องประชุม สนามกีฬา ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้เทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ตที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด 2) ปัญหาการเข้าถึงซึ่งการบริหารงบประมาณ การจัดการศึกษาที่เสมอภาคและเท่าเทียมกัน สถานศึกษาหรือโรงเรียนที่อยู่ในเมืองย่อมได้รับการดูแลเอาใจใส่และมีการจัดสรร งบประมาณที่มากกว่าโรงเรียนที่อยู่ในชนบท ย่อมส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำในการจัดการศึกษาให้แก่ ผู้เรียนที่แตกต่างกัน เช่น ค่ารายหัวของผู้เรียนระหว่างชั้นอนุบาล ชั้นประถมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา อาชีวศึกษาและอุดมศึกษาแตกต่างกันไปตามระดับพื้นที่ในเมืองกับชนบท 3) ปัญหาการเข้าถึงซึ่ง โอกาสในการรับการศึกษาที่ทันสมัย ทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ของโลก สถานศึกษาที่อยู่ในชนบทห่างไกลไม่มีอินเทอร์เน็ต คลื่นไวไฟ ย่อมจะส่งผลต่อการเรียนรู้ ของผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ผ่านเทคโนโลยีซึ่งความรู้ที่อยู่ในอากาศ มีไข้อยู่ที่ครูหรือห้องสมุด เพียงอย่างเดียวอีกต่อไป คนรวยและคนจน เมืองที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและคนในชนบทย่อมจะมี โอกาสที่ต่างกัน 4) ปัญหาเรื่องคุณภาพที่แตกต่างกันเพราะสภาพทางภูมิศาสตร์ของสังคมเมือง และสังคมชนบท ฐานะครอบครัวที่ร่ำรวยและยากจนย่อมส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนอย่างมีนัยยะ สำคัญ (ดวง อันทะไชย, 2560)

ข้อมูลด้านการศึกษานักเรียนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดนครสวรรค์ เกี่ยวกับจำนวนครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวนและข้อมูลสภาพปัญหาความต้องการ ของนักเรียน และผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2 จำนวนนักเรียน 23,113 จำนวนผู้บริหาร 160 จำนวนครู 1,300 จำนวน

นักเรียน/ครู 1 คน 17-18 จำนวนสถานศึกษา (แห่ง 150) จำนวนต่ำกว่าเกณฑ์ 60 โรงเรียน ขาดบุคลากร 101 อัตรา ขาดเกิน 49 อัตรา จำนวนนักเรียนขาดแคลน จำแนกตามความขาดแคลน จำนวนนักเรียน ทั้งหมด 23,113 คน ประเภทความขาดแคลนเครื่องแบบนักเรียน 15,761 คน เครื่องเขียน 14,974 คน แบบเรียน (หนังสือพิมพ์เรียน) 13,203 คน และขาดแคลนอาหารกลางวัน 12,562 คน ในจำนวนนี้ขาดแคลนมากกว่า 3 รายการขึ้นไปมีมากกว่า 12,459 และยังมีผู้ที่ขาดแคลนทั้งหมดมากถึง 17,533 คน นอกจากนั้นยังมีนักเรียนอยู่ห่างไกลจากโรงเรียนเกินกว่า 3 กิโลเมตร จำนวน 7,868 คน โดยจำแนกตามวิธีการเดินทางมาโรงเรียนผ่านการเดินเท้าจำนวน 104 คน เสียค่าโดยสารโดยใช้พาหนะจำนวน 3,817 คน จักรยานยืมเรียนจำนวน 32 คน และยังมีนักเรียนมราเข้าสู่ระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของอำเภอแม่เป็นอีก 371 คน (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครสวรรค์, 2567)

จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าบริบทด้านการศึกษาสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษายังคงขาดแคลนและมีปัญหาในหลากหลายด้าน สิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษา การก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ ฉะนั้นเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมทั้งด้านข้อมูล ข้อเท็จจริง ที่จะนำไปสู่การกำหนดแผน โครงการ หรือกิจกรรมในการขยายโอกาสด้านสิทธิในการเข้าถึงระบบบริการด้านการศึกษารัฐของเยาวชนในพื้นที่ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ประกอบกับข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจในการขับเคลื่อนพัฒนา ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนได้รับสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษา กรณีศึกษา การก่อตั้งโรงเรียนมัธยม ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ หรือขยายโอกาสเพื่อให้ได้รับสิทธิในการเข้าถึงระบบบริการด้านการศึกษารัฐให้ได้มากที่สุด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักสัจพจน์ทฤษฎีธรรมกับสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์

3. เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษา
กับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการ
วิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จาก
แบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ เครื่องมือใน
การวิจัยคือแบบสอบถาม โดยจากการแจกแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไป
ทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.980
กลุ่มตัวอย่างได้จากการสุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Taro Yamane จากจำนวนประชากรทั้งหมด
20,835 คน ซึ่งใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 (Taro Yamane, 1987) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน
392 คน จากจำนวนประชากรทั้งหมดของประชาชนในเขตอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งถือ
ว่าเป็นตัวแทนแต่ละโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น โดยใช้วิธีการการสุ่มแบบง่าย สถิติที่
ใช้ในการวิจัย คือ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ
เพียร์สัน นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตารางแจกแจงความถี่ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อสนับสนุน
ข้อมูลเชิงปริมาณ

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth
Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ถูกเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ
ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและตัวแทนชุมชน แบ่งเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้ 1) นักวิชาการ
ทางด้านรัฐศาสตร์จำนวน 3 คน 2) ผู้ปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 3 คน 3)
บุคลากรด้านการศึกษา จำนวน 2 คน 4) ผู้แทนกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน 5) พระสงฆ์ฆาธิการ
จำนวน 4 คน 6) ผู้แทนประชาชนจำนวน 4 คน รวมจำนวน 20 รูป/คนในครั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ในการ
รวบรวมข้อมูล คือ และแบบสัมภาษณ์ (Interview) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่อง “สิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสังคหวัตถุธรรม” ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ระดับสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ระดับสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 4.61$, S.D. 0.26) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประเด็นที่ได้รับความเห็นมากที่สุด คือ 2. หลักความเป็นธรรม (Equity) อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 4.63$, S.D. 0.43) ประเด็นที่ได้รับความเห็นรองลงมา คือ 1. หลักความเสมอภาค (Equality) อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ($\bar{X} = 4.62$, S.D. 0.37) และ 4. หลักประโยชน์สูงสุด (Optimality) อยู่ในระดับมากที่สุด

วัตถุประสงค์ที่ 2 ความสัมพันธ์ของหลักสังคหวัตถุธรรมกับสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสังคหวัตถุธรรม 1) ด้านทาน คือ การให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมการสนับสนุนให้เกิดขึ้น มีความสัมพันธ์กับสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ในภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับปานกลาง ($R = 0.290^{**}$) เพื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า คู่ที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกสูงที่สุด คือ ด้านหลักประโยชน์สูงสุด (Optimality) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำ ($R = 0.235^{**}$) รองลงมา คือ ด้านหลักความเป็นธรรม (Equity) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับต่ำ ($R = 0.223^{**}$) และน้อยที่สุด คือ ด้านหลักเสรีภาพ (Freedom) มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับต่ำ ($R = 0.113^{**}$) 2) ด้านปิยวาจา คือ การสื่อสารที่สุภาพ จัดเจนเข้าใจง่าย มีวาทศิลป์ รู้จักวิธีการใช้ถ้อยคำในการสื่อสารให้เหมาะสม มีความสัมพันธ์กับสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ในภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับปานกลาง ($R = 0.344^{**}$) เพื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า คู่ที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกสูงที่สุด คือ ด้านหลักความเป็นธรรม (Equity)

มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับปานกลาง ($R = 0.264^{**}$) รองลงมา คือ ด้านหลักประโยชน์สูงสุด (Optimality) มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับต่ำ ($R = 0.244^{**}$) และน้อยที่สุด คือ ด้านหลักเสรีภาพ (Freedom) มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับต่ำ ($R = 0.155^{**}$) 3) ด้านอัตถจริยา คือ การทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ขับเคลื่อนดำเนินการ หรือผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม มีความสัมพันธ์กับสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ในภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับปานกลาง ($R = 0.308^{**}$) เพื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า คู่ที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกสูงที่สุด คือ ด้านหลักเสรีภาพ (Freedom) มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับปานกลาง ($R = 0.388^{**}$) รองลงมา คือ ด้านหลักความเสมอภาค (Equality) มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับต่ำ ($R = 0.231^{**}$) และน้อยที่สุด คือ ด้านหลักประโยชน์สูงสุด (Optimality) มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับต่ำ ($R = 0.062$) 4) ด้านสมานัตตตา คือ วางตัวเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบ คอยช่วยเหลืออยู่เสมอไม่ทอดทิ้ง มีความสัมพันธ์กับสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ในภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับปานกลาง ($R = 0.494^{**}$) เพื่อพิจารณาเป็นรายคู่ พบว่า คู่ที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกสูงที่สุด คือ ด้านหลักความเป็นธรรม (Equity) มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับปานกลาง ($R = 0.377^{**}$) รองลงมา คือ ด้านหลักความเสมอภาค (Equality) มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับปานกลาง ($R = 0.338^{**}$) และน้อยที่สุด คือ ด้านหลักเสรีภาพ (Freedom) มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับปานกลาง ($R = 0.269^{**}$)

วัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางในการส่งเสริมสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสังคหวัตถุธรรม ดังนี้ พบว่า

1. ด้านหลักความเสมอภาค (Equality) (ทาน) การให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม การสนับสนุนให้เกิดขึ้น (อัตถจริยา) การทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ขับเคลื่อนดำเนินการ หรือผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม (สมานัตตตา) วางตัวเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบคอยช่วยเหลืออยู่เสมอไม่ทอดทิ้ง, รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาสนับสนุนในเรื่องสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังต่อไปนี้

1) สร้างโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล เพื่อให้เด็กทุกคนสามารถเข้าถึงโรงเรียนใกล้บ้าน ส่งเสริมการเรียนรู้ทางเลือก เช่น การเรียนออนไลน์ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

2) ปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสม กับความหลากหลายของผู้เรียนทั้งด้าน วัฒนธรรม ภาษา และความสามารถ ให้การสนับสนุนเด็กพิการ ด้วยสื่อการเรียนรู้เฉพาะ เครื่องช่วย เรียน และครูผู้เชี่ยวชาญ

3) จัดระบบติดตามเด็กที่หลุดจากการศึกษา และหาทางพากลับเข้าสู่ระบบ ตั้ง ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน สำหรับเด็กที่ออกจากระบบการศึกษาเพื่อกลับเข้าสู่การเรียนรู้

4) ผลักดันกฎหมายที่ส่งเสริมสิทธิทางการศึกษา อย่างเข้มงวดและมีประสิทธิภาพ ประสานงานระหว่างหน่วยงานรัฐ องค์กรท้องถิ่น และภาคเอกชนในการสนับสนุนการศึกษา

5) ส่งเสริมกิจกรรมแนะแนวอาชีพและการศึกษาต่อ เพื่อให้เด็กทุกคนมองเห็น เส้นทางอนาคตที่เป็นไปได้ จัดโปรแกรมเรียนเสริมหลังเลิกเรียน สำหรับเด็กที่มีความล่าช้าในการ เรียนรู้หรือขาดโอกาสทางวิชาการ

2. ด้านหลักความเป็นธรรม (Equity) (ทาน) การให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม การสนับสนุนให้เกิดขึ้น (ปิยวาจา) การสื่อสารที่สุภาพ จัดเจนเข้าใจง่าย มีวาทศิลป์ รู้จักวิธีการใช้ถ้อยคำ ในการสื่อสารให้เหมาะสม (อรรถจริยา) การทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ขับเคลื่อนดำเนินการ หรือผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม (สมานัตตตา) วางตัวเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบคอยช่วยเหลืออยู่เสมอไม่ทอดทิ้ง, รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาสนับสนุนในเรื่องสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษาด้วยการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังต่อไปนี้

1) จัดสรรงบประมาณอย่างเป็นธรรม โดยเน้นพื้นที่และกลุ่มที่ด้อยโอกาสมากกว่า พื้นที่ที่เข้าถึงการศึกษาได้ดี ประเมินความต้องการเฉพาะของแต่ละกลุ่ม เพื่อให้การช่วยเหลือตรงจุด เช่น เด็กพิการ เด็กชาติพันธุ์ เด็กไร้สัญชาติ

2) จัดสรรอุปกรณ์การเรียนตามความจำเป็น ไม่ใช่แจกเหมือนกันหมด แต่ดูว่าคนไหนขาดจริง ประเมินและปรับปรุงระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ข้อมูลจริงและเสียงจากผู้เรียนที่หลากหลาย

3) จัดการขนส่งนักเรียนให้ครอบคลุมพื้นที่ห่างไกล เพื่อให้ทุกคนสามารถมาเรียนได้ มีนโยบายช่วยเหลือเฉพาะกรณีฉุกเฉิน เช่น เด็กที่ประสบภัยพิบัติ เด็กจากครอบครัวที่ยากลำบากฉับพลัน

4) ป้องกันการเลือกปฏิบัติในโรงเรียน โดยกำหนดกฎเกณฑ์และบทลงโทษชัดเจน ออกแบบโรงเรียนให้เข้าถึงได้สำหรับคนพิการ ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐานและการเรียนการสอน

3. ด้านหลักเสรีภาพ (Freedom) (ทาน) การให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม การสนับสนุน ให้เกิดขึ้น (ปิยวาจา) การสื่อสารที่สุภาพ จัดเจนเข้าใจง่าย มีวาทศิลป์ รู้จักวิธีการใช้ถ้อยคำในการสื่อสารให้เหมาะสม (อตถจริยา) การทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ขับเคลื่อนดำเนินการ หรือผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม (สมานัตตตา) วางตัวเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบคอยช่วยเหลืออยู่เสมอไม่ทอดทิ้ง, รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาสนับสนุนในเรื่องสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังต่อไปนี้

1) ส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในห้องเรียน โดยไม่ถูกจำกัดหรือลงโทษหากคิดต่าง เปิดโอกาสให้เลือกเรียนวิชาตามความสนใจ ควบคู่กับวิชาบังคับ

2) เปิดพื้นที่แสดงความคิดเห็นของนักเรียน เช่น สภานักเรียนหรือเวทีอภิปรายในโรงเรียน ให้เด็กมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับกฎระเบียบของโรงเรียน

3) ส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ ให้ครูใช้กระบวนการสอนแบบเปิดพื้นที่สำหรับการถกเถียงและวิพากษ์

4) ส่งเสริมโครงการแลกเปลี่ยนทางการศึกษา เพื่อเปิดโลกทัศน์ของผู้เรียน สร้างวัฒนธรรมโรงเรียนที่สนับสนุนความหลากหลายทางความคิด

5) ส่งเสริมครูให้เข้าใจแนวคิดเรื่องเสรีภาพทางการศึกษา และนำไปใช้ในการสอน รับฟังเสียงสะท้อนจากเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับการจัดการศึกษา อย่างจริงจัง

4. ด้านหลักประโยชน์สูงสุด (Optimality) (ทาน) การให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม การสนับสนุนให้เกิดขึ้น (ปิยวาจา) การสื่อสารที่สุภาพ จัดเจนเข้าใจง่าย มีวาทศิลป์ รู้จักวิธีการใช้ถ้อยคำในการสื่อสารให้เหมาะสม (อตถจริยา) การทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ขับเคลื่อนดำเนินการ หรือผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม (สมานัตตตา) วางตัวเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอา

เปรียบคอยช่วยเหลืออยู่เสมอไม่ทอดทิ้ง, รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาสนับสนุนในเรื่องสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังต่อไปนี้

- 1) เด็กสามารถเข้าถึงการศึกษาชั้นมัธยมได้ใกล้บ้าน ไม่ต้องเดินทางไกลลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปเรียนในตัวเมืองหรืออำเภออื่น
- 2) สร้างโอกาสให้เด็กยากจนหรือด้อยโอกาสได้เรียนต่อในระดับมัธยม โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และพัฒนาชุมชน
- 3) เพิ่มโอกาสในการพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในระยะยาว โรงเรียนสามารถส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่นผ่านหลักสูตรหรือกิจกรรมต่าง ๆ
- 4) สร้างแรงจูงใจให้เด็กมีเป้าหมายในการศึกษาต่อและการมีอาชีพในอนาคต กระตุ้นให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารและพัฒนาโรงเรียน
- 5) เปิดโอกาสให้เด็กมีความรู้ ความสามารถ และแข่งขันได้ในระดับชาติและนานาชาติ พัฒนาแนวทางการศึกษาให้ตอบโจทย์ท้องถิ่น เช่น อาชีพพื้นถิ่นหรือเกษตรกรรมสมัยใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์ระดับสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า สิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ระดับสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ หลักสังคหวัตถุธรรม ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ขณะที่ระดับสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามหลักสิทธิมนุษยชนด้านการศึกษา ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของฉัตรชัย เอมราช (2563) ได้ศึกษา งานวิจัย เรื่อง งานวิจัยทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการใช้ชีวิตร่วมกันของบุคคลเพศหลากหลายในประเทศไทย พบว่า การยอมรับบุคคลเพศหลากหลายที่เพิ่มมากขึ้นโดยลำดับในสังคมไทยไม่เพียงแต่ส่งผลให้เกิดการขับเคลื่อนร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิความเสมอภาคของบุคคลเพศหลากหลายเท่านั้น ในบริบทของการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อบุคคลเพศหลากหลายหรือการขาดกฎหมายรับรองสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตร่วมกันของบุคคลเพศหลากหลาย โดยการวิพากษ์ถึงความสอดคล้องของบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือร่างพระราชบัญญัติฉบับต่าง ๆ กับหลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแต่ละฉบับเป็นหลัก ในขณะที่สิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้บริบทของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีความแตกต่างจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับก่อน ๆ ซึ่งอาจส่งผลต่อความเสมอภาคในสิทธิเสรีภาพของบุคคลเพศหลากหลายได้ ประกอบกับการที่สิทธิการใช้ชีวิตร่วมกันของบุคคลเพศหลากหลายมีแนวโน้มที่จะได้รับการยอมรับในระบบกฎหมายไทย

2. ความสัมพันธ์ของหลักสังคหัตถุธรรมกับสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่เรียงตามค่าความสัมพันธ์สูงสุด ดังนี้ 1) หลักสังคหัตถุธรรม ด้านอัตถจริยา คือ การทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ขับเคลื่อนดำเนินการ หรือผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ สิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังคมตามหลักสากล ด้านหลักเสรีภาพ (Freedom) ในระดับปานกลาง 2) หลักสังคหัตถุธรรม สมานัตตตา คือ วางตัวเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบคอยช่วยเหลืออยู่เสมอไม่ทอดทิ้ง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ สิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังคมตามหลักสากล ด้านหลักความเป็นธรรม (Equity) ในระดับปานกลาง 3) คู่ที่มีค่าความสัมพันธ์ระดับน้อยที่สุด คือ หลักสังคหัตถุธรรม ด้านอัตถจริยา คือ การทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ขับเคลื่อนดำเนินการ หรือผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ สิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังคมตามหลักสากล ด้านหลักประโยชน์สูงสุด (Optimality) ในระดับต่ำ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า หลักสังคหัตถุธรรม ในภาพรวม มี

ความสัมพันธ์เชิงบวกกับสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษาเกี่ยวกับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของสยาม สุ่มงาม (2564) ได้ศึกษางานวิจัย เรื่อง แนวทางการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี พบว่า ได้ศึกษาสภาพและแนวทางการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 พบว่าปัจจุบันการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และรวมทั้งการจัดสนทนากลุ่มเพื่อรวมตรวจสอบแนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาทั้งในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสมความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ นั้น มีความถูกต้องและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางให้กับผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ปรับ ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ชุมชน สังคมและบริบทของโรงเรียนได้ตามความเหมาะสม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและเกิดคุณภาพ ประสิทธิภาพต่อการประกันคุณภาพการศึกษาต่อไป ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ 1) ก่อนนำผลการวิจัยไปสู่การปฏิบัติ ควรศึกษากฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 และมาตรฐานเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาให้มีความเข้าใจที่ชัดเจนก่อนและจึงนำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบท 2) การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ผู้บริหารควรมีรูปแบบการบริหารจัดการของตนเองที่ชัดเจน เป็นระบบ น่าเชื่อถือ นำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

3) แนวทางในการส่งเสริมสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษาเกี่ยวกับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสังคหวัตถุธรรม พบว่า

1. ด้านหลักความเสมอภาค (Equality) (ทาน) การให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม การสนับสนุนให้เกิดขึ้น (อรรถจริยา) การทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ขับเคลื่อนดำเนินการ หรือผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม (สมานัตตตา) วางตัวเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบคอยช่วยเหลืออยู่เสมอไม่ทอดทิ้ง, รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาสนับสนุนในเรื่องสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษาเกี่ยวกับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังต่อไปนี้

1. สร้างโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล เพื่อให้เด็กทุกคนสามารถเข้าถึงโรงเรียนใกล้บ้าน ส่งเสริมการเรียนรู้ทางเลือก เช่น การเรียนออนไลน์ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย
2. ปรับปรุง

หลักสูตรให้เหมาะสม กับความหลากหลายของผู้เรียนทั้งด้านวัฒนธรรม ภาษา และความสามารถ ให้การสนับสนุนเด็กพิการ ด้วยสื่อการเรียนเฉพาะ เครื่องช่วยเรียน และครูผู้เชี่ยวชาญ 3. จัดระบบ ติดตามเด็กที่หลุดจากการศึกษา และหาทางพากลับเข้าสู่ระบบ ตั้งศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน สำหรับ เด็กที่ออกจากระบบการศึกษาเพื่อกลับเข้าสู่การเรียนรู้ 4. ผลักดันกฎหมายที่ส่งเสริมสิทธิทางการ ศึกษา อย่างเข้มงวดและมีประสิทธิภาพ ประสานงานระหว่างหน่วยงานรัฐ องค์กรท้องถิ่น และ ภาคเอกชนในการสนับสนุนการศึกษา 5. ส่งเสริมกิจกรรมแนะแนวอาชีพและการศึกษาต่อ เพื่อให้ เด็กทุกคนมองเห็นเส้นทางอนาคตที่เป็นไปได้ จัดโปรแกรมเรียนเสริมหลังเลิกเรียน สำหรับเด็กที่มี ความล่าช้าในการเรียนรู้หรือขาดโอกาสทางวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาพร ชาวสวน และไพฑูรย์ โพธิสว่าง (2564) ได้ศึกษางานวิจัย เรื่อง การวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคการจัด การศึกษาของเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย พบว่าการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้สัญชาติโดยภาครัฐ และนอกภาครัฐยังขาดคุณภาพและทิศทางที่เหมาะสมตอบสนองความต้องการและความด้อย โอกาสของเด็กไร้สัญชาติ ด้วยเหตุผล 2 ประการ 1) จากการที่รัฐไม่กำหนดนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับ อนาคตสถานะของทายาทรุ่นที่สองของผู้อพยพ ทำให้ขาดรูปธรรมชัดเจนในระดับปฏิบัติงานและ ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งกระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการ 2) ทศนะ และความเข้าใจของบุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้ไม่มีสัญชาติไทย ต่อนิยาม “คนไทย” และการ ปลุกฝัง “ความเป็นไทย” ที่ผูกติดกับแนวคิดวัฒนธรรมเชิงเดี่ยว หรือ “เอกวัฒนธรรม” ซึ่งไม่ สอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคม นำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชน การแบ่งแยกกีดกันต่อบุคคล ที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา เพศสถานะความสามารถ รวมทั้งถิ่นที่อยู่อาศัย การนำ นโยบายไปปฏิบัติยังขาดการดำเนินงานที่เป็นระบบและรูปธรรมชัดเจน เห็นได้จากไม่มีกิจกรรมการ พัฒนาผู้สอนให้มีความรู้ ความตระหนัก หรือแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่คำนึงถึงความ แตกต่างทางวัฒนธรรม ตลอดจนให้อ่อนไหวต่อความด้อยโอกาสของกลุ่มชาติพันธุ์เรียนรู้การกระทำ ที่ไม่เป็นการแบ่งแยกกีดกันหรือมีอคติต่อกลุ่มชาติพันธุ์

2. ด้านหลักความเป็นธรรม (Equity) (ทาน) การให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม การ สนับสนุนให้เกิดขึ้น (ปิยวาจา) การสื่อสารที่สุภาพ จัดเจนเข้าใจง่าย มีวาทีศิลป์ รู้จักวิธีการใช้ถ้อยคำ ในการสื่อสารให้เหมาะสม (อตถจริยา) การทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ขับเคลื่อนดำเนินการ หรือผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม (สมานัตตตา) วางตัวเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอา

เปรียบคอยช่วยเหลืออยู่เสมอไม่ทอดทิ้ง, รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาสนับสนุนในเรื่องสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษาด้วยการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังต่อไปนี้

1. จัดสรรงบประมาณอย่างเป็นธรรม โดยเน้นพื้นที่และกลุ่มที่ด้อยโอกาสมากกว่าพื้นที่ที่เข้าถึงการศึกษาได้ดี ประเมินความต้องการเฉพาะของแต่ละกลุ่ม เพื่อให้การช่วยเหลือตรงจุด เช่น เด็กพิการ เด็กชาติพันธุ์ เด็กไร้สัญชาติ
2. จัดสรรอุปกรณ์การเรียนตามความจำเป็น ไม่ใช่แจกเหมือนกันหมด แต่ดูว่าคนไหนขาดจริง ประเมินและปรับปรุงระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ข้อมูลจริงและเสียงจากผู้เรียนที่หลากหลาย
3. จัดการขนส่งนักเรียนให้ครอบคลุมพื้นที่ห่างไกล เพื่อให้ทุกคนสามารถมาเรียนได้ มีนโยบายช่วยเหลือเฉพาะกรณีฉุกเฉิน เช่น เด็กที่ประสบภัยพิบัติ เด็กจากครอบครัวที่ยากลำบากฉับพลัน
4. ป้องกันการเลือกปฏิบัติในโรงเรียน โดยกำหนดกฎเกณฑ์และบทลงโทษชัดเจน ออกแบบโรงเรียนให้เข้าถึงได้สำหรับคนพิการ ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐานและการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รักชนก มาไพศาลกิจ (2563) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การเข้าถึงบริการทางการศึกษาของนักเรียนไร้สัญชาติโรงเรียนสหศาสตร์ศึกษา จังหวัดเชียงราย พบว่า เพื่อศึกษาและวิเคราะห์โอกาส ปัญหา และอุปสรรคในการเข้าถึงบริการด้านการศึกษาในสถานศึกษาของนักเรียนไร้สัญชาติ เพื่อศึกษานโยบายของรัฐและผู้บริหารต่อการสนับสนุนบริการการศึกษาของนักเรียนและเพื่อเสนอแนวทางในการเพิ่มโอกาสเข้าถึงบริการด้านการศึกษาของนักเรียนไร้สัญชาติ นอกจากนี้ยังให้นักเรียนศึกษาฟรี และองค์กรพัฒนาเอกชนยังคงยอให้คำแนะนำเสมอ นักเรียนล้วนเคยขอสัญชาติไทย แต่ยังมีหลักฐานไม่เพียงพอ

3. ด้านหลักเสรีภาพ (Freedom) (ทาน) การให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม การสนับสนุนให้เกิดขึ้น (ปิยวาจา) การสื่อสารที่สุภาพ จัดเจนเข้าใจง่าย มีวาทีศิลป์ รู้จักวิธีการใช้ถ้อยคำในการสื่อสารให้เหมาะสม (อรรถจริยา) การทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ขับเคลื่อนดำเนินการหรือผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม (สมานัตตตา) วางตัวเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบคอยช่วยเหลืออยู่เสมอไม่ทอดทิ้ง, รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาสนับสนุนในเรื่องสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษาด้วยการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังต่อไปนี้

- 1) ส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในห้องเรียน โดยไม่ถูกจำกัดหรือลงโทษหากคิดต่าง เปิดโอกาสให้เลือกเรียนวิชาตามความสนใจ ควบคู่กับวิชาบังคับ
- 2) เปิดพื้นที่แสดงความคิดเห็นของนักเรียน เช่น สภานักเรียนหรือเวทีอภิปรายในโรงเรียน ให้เด็กมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับ

กฎระเบียบของโรงเรียน 3) ส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ ให้ครูใช้กระบวนการสอนแบบเปิดพื้นที่สำหรับการถกเถียงและวิพากษ์ 4) ส่งเสริมโครงการแลกเปลี่ยนทางการศึกษา เพื่อเปิดโลกทัศน์ของผู้เรียน สร้างวัฒนธรรมโรงเรียนที่สนับสนุนความหลากหลายทางความคิด 5) ส่งเสริมครูให้เข้าใจแนวคิดเรื่องเสรีภาพทางการศึกษา และนำไปใช้ในการสอน รับฟังเสียงสะท้อนจากเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับการจัดการศึกษา อย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคเชนทร์ กองพิลา (2564) ได้ศึกษางานวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25 พบว่า ให้ความสำคัญมีอาชีพเกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน รวมถึงการศึกษารูปแบบความสำเร็จของสมาชิกหรือของผู้เชี่ยวชาญ (Best Practices) นำมาเป็นองค์ความรู้ในการพัฒนาต่อยอดในรูปแบบการวิจัย ในชั้นเรียน หรือการนำนวัตกรรมสถานศึกษาที่ผ่านการคัดสรรจนได้รับรางวัลมาต่อยอด กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนเครือข่าย เครื่องมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนเครือข่าย และเทคโนโลยีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนเครือข่าย ซึ่งจะต้องมีการสร้างค่านิยม วัฒนธรรม และมีการทบทวน สะท้อนผลจากการสังเกต ปลุกฝังความเข้าใจและความคิดเห็นด้านสิทธิมนุษยชนที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นกับกลุ่มบุคคลต่าง ๆ

4. ด้านหลักประโยชน์สูงสุด (Optimality) (ทาน) การให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริมการสนับสนุนให้เกิดขึ้น (ปิยวาจา) การสื่อสารที่สุภาพ จัดเจนเข้าใจง่าย มีวาทีศิลป์ รู้จักวิธีการใช้ถ้อยคำในการสื่อสารให้เหมาะสม (อรรถจริยา) การทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ขับเคลื่อนดำเนินการ หรือผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม (สมานัตตตา) วางตัวเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบคอยช่วยเหลืออยู่เสมอไม่ทอดทิ้ง, รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาสนับสนุนในเรื่องสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังต่อไปนี้ 1) เด็กสามารถเข้าถึงการศึกษาขั้นมัธยมได้ใกล้บ้าน ไม่ต้องเดินทางไกลลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปเรียนในตัวเมืองหรืออำเภออื่น 2) สร้างโอกาสให้เด็กยากจนหรือด้อยโอกาสได้เรียนต่อในระดับมัธยม โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และพัฒนาชุมชน 3) เพิ่มโอกาสในการพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในระยะยาว โรงเรียนสามารถส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่นผ่านหลักสูตรหรือกิจกรรมต่าง ๆ 4) สร้างแรงจูงใจให้เด็กมีเป้าหมายในการศึกษาต่อและการมีอาชีพในอนาคต กระตุ้นให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารและพัฒนาโรงเรียน 5) เปิดโอกาสให้เด็กมีความรู้ ความสามารถ และแข่งขันได้ในระดับชาติและนานาชาติ พัฒนาแนวทางการศึกษาให้

ตอบโจทย์ท้องถิ่น เช่น อาชีพพื้นถิ่นหรือเกษตรกรรมสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของขจรศักดิ์ เชียวน้อย (2564) ได้ศึกษางานวิจัย เรื่อง กระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็กเพื่อรับรางวัลพระราชทาน พบว่า การบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็กเพื่อรับรางวัลพระราชทานให้บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงกำหนดแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในมิติต่าง ๆ ดังนี้ 1) มุ่งเน้นการสร้างความสำเร็จที่ปรากฏในตัวนักเรียนอันเป็นผลจากการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 2) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาด้วยการวิเคราะห์และกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงภาวะผู้นำในการพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายโดยยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม สร้างผลงานโดดเด่นเป็นที่ยอมรับปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ของบุคลากรในสถานศึกษาให้มุ่งพัฒนาสู่องค์กรแห่งความเป็น ระบุแนวทางการวัดผลประเมินผลและการใช้สื่อไว้ชัดเจน

องค์ความรู้ใหม่

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “สิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสังคหวัตถุธรรม” เป็นแนวทางสำคัญจากข้อค้นพบที่ได้รับ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในรูปแบบแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสังคหัตถุธรรม ซึ่งเป็นการส่งเสริมสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ประจำอำเภอแม่เป็น จังหวัดนครสวรรค์ จำแนกออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. แนวทางในการส่งเสริมด้านหลักความเสมอภาค (Equality) (ทาน) การให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม การสนับสนุนให้เกิดขึ้น (อรรถจริยา) การทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ขับเคลื่อนดำเนินการ หรือผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม (สมานัตตตา) วางตัวเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบคอยช่วยเหลืออยู่เสมอไม่ทอดทิ้ง, รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาสนับสนุนในเรื่องสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังต่อไปนี้

1) สร้างโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล เพื่อให้เด็กทุกคนสามารถเข้าถึงโรงเรียนใกล้บ้าน ส่งเสริมการเรียนรู้ทางเลือก เช่น การเรียนออนไลน์ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

2) ปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสม กับความหลากหลายของผู้เรียนทั้งด้านวัฒนธรรม ภาษา และความสามารถ ให้การสนับสนุนเด็กพิการ ด้วยสื่อการเรียนเฉพาะ เครื่องช่วยเรียน และครูผู้เชี่ยวชาญ

3) จัดระบบติดตามเด็กที่หลุดจากการศึกษา และหาทางพากลับเข้าสู่ระบบ ตั้งศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน สำหรับเด็กที่ออกจากระบบการศึกษาเพื่อกลับเข้าสู่การเรียนรู้

4) ผลักดันกฎหมายที่ส่งเสริมสิทธิทางการศึกษา อย่างเข้มงวดและมีประสิทธิภาพ ประสานงานระหว่างหน่วยงานรัฐ องค์กรท้องถิ่น และภาคเอกชนในการสนับสนุนการศึกษา

5) ส่งเสริมกิจกรรมแนะแนวอาชีพและการศึกษาต่อ เพื่อให้เด็กทุกคนมองเห็นเส้นทางอนาคตที่เป็นไปได้ จัดโปรแกรมเรียนเสริมหลังเลิกเรียน สำหรับเด็กที่มีความล่าช้าในการเรียนรู้หรือขาดโอกาสทางวิชาการ

2. แนวทางในการส่งเสริมด้านหลักความเป็นธรรม (Equity) (ทาน) การให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม การสนับสนุนให้เกิดขึ้น (ปิยวาจา) การสื่อสารที่สุภาพ จัดเจนเข้าใจง่าย มีวาทีศิลป์ รู้จักวิธีการใช้ถ้อยคำในการสื่อสารให้เหมาะสม (อรรถจริยา) การทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ขับเคลื่อนดำเนินการ หรือผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม (สมานัตตตา) วางตัวเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบคอยช่วยเหลืออยู่เสมอไม่ทอดทิ้ง, รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาสนับสนุนในเรื่องสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังต่อไปนี้

1) จัดสรรงบประมาณอย่างเป็นธรรม โดยเน้นพื้นที่และกลุ่มที่ด้อยโอกาสมากกว่าพื้นที่ที่เข้าถึงการศึกษาได้ดี ประเมินความต้องการเฉพาะของแต่ละกลุ่ม เพื่อให้การช่วยเหลือตรงจุด เช่น เด็กพิการ เด็กชาติพันธุ์ เด็กไร้สัญชาติ

2) จัดสรรอุปกรณ์การเรียนตามความจำเป็น ไม่ใช่แจกเหมือนกันหมด แต่ดูว่าคนไหนขาดจริง ประเมินและปรับปรุงระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ข้อมูลจริงและเสียงจากผู้เรียนที่หลากหลาย

3) จัดการขนส่งนักเรียนให้ครอบคลุมพื้นที่ห่างไกล เพื่อให้ทุกคนสามารถมาเรียนได้ มีนโยบายช่วยเหลือเฉพาะกรณีฉุกเฉิน เช่น เด็กที่ประสบภัยพิบัติ เด็กจากครอบครัวที่ยากลำบากฉับพลัน

4) ป้องกันการเลือกปฏิบัติในโรงเรียน โดยกำหนดกฎเกณฑ์และบทลงโทษชัดเจน ออกแบบโรงเรียนให้เข้าถึงได้สำหรับคนพิการ ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐานและการเรียนการสอน

3. แนวทางในการส่งเสริมด้านหลักเสรีภาพ (Freedom) (ทาน) การให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม การสนับสนุนให้เกิดขึ้น (ปิยวาจา) การสื่อสารที่สุภาพ จัดเจนเข้าใจง่าย มีวาทศิลป์ รู้จักวิธีการใช้ถ้อยคำในการสื่อสารให้เหมาะสม (อัตถจริยา) การทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ขับเคลื่อนดำเนินการ หรือผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม (สมานัตตตา) วางตัวเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบคอยช่วยเหลืออยู่เสมอไม่ทอดทิ้ง, รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาสนับสนุนในเรื่องสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังต่อไปนี้

1) ส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในห้องเรียน โดยไม่ถูกจำกัดหรือลงโทษหากคิดต่าง เปิดโอกาสให้เลือกเรียนวิชาตามความสนใจ ควบคู่กับวิชาบังคับ

2) เปิดพื้นที่แสดงความคิดเห็นของนักเรียน เช่น สภานักเรียนหรือเวทีอภิปรายในโรงเรียน ให้เด็กมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับกฎระเบียบของโรงเรียน

3) ส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ ให้ครูใช้กระบวนการสอนแบบเปิดพื้นที่สำหรับการถกเถียงและวิพากษ์

4) ส่งเสริมโครงการแลกเปลี่ยนทางการศึกษา เพื่อเปิดโลกทัศน์ของผู้เรียน สร้างวัฒนธรรมโรงเรียนที่สนับสนุนความหลากหลายทางความคิด

5) ส่งเสริมครูให้เข้าใจแนวคิดเรื่องเสรีภาพทางการศึกษา และนำไปใช้ในการสอน รับฟังเสียงสะท้อนจากเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับการจัดการศึกษา อย่างจริงจัง

4. แนวทางในการส่งเสริมด้านหลักประโยชน์สูงสุด (Optimality) (ทาน) การให้ความช่วยเหลือ ส่งเสริม การสนับสนุนให้เกิดขึ้น (ปิยวาจา) การสื่อสารที่สุภาพ จัดเจนเข้าใจง่าย มีวาทศิลป์ รู้จักวิธีการใช้ถ้อยคำในการสื่อสารให้เหมาะสม (อรรถจริยา) การทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ขับเคลื่อนดำเนินการ หรือผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม (สมานัตตตา) วางตัวเหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบคอยช่วยเหลืออยู่เสมอไม่ทอดทิ้ง, รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาสนับสนุนในเรื่องสิทธิพื้นฐานในการรับบริการจากรัฐด้านการศึกษากับการก่อตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังต่อไปนี้

1) เด็กสามารถเข้าถึงการศึกษาชั้นมัธยมได้ใกล้บ้าน ไม่ต้องเดินทางไกลลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปเรียนในตัวเมืองหรืออำเภออื่น

2) สร้างโอกาสให้เด็กยากจนหรือด้อยโอกาสได้เรียนต่อในระดับมัธยม โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และพัฒนาชุมชน

3) เพิ่มโอกาสในการพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในระยะยาว โรงเรียนสามารถส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่นผ่านหลักสูตรหรือกิจกรรมต่าง ๆ

4) สร้างแรงจูงใจให้เด็กมีเป้าหมายในการศึกษาต่อและการมีอาชีพในอนาคต กระตุ้นให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารและพัฒนาโรงเรียน

5) เปิดโอกาสให้เด็กมีความรู้ ความสามารถ และแข่งขันได้ในระดับชาติและนานาชาติ พัฒนาแนวทางการศึกษาให้ตอบโจทย์ท้องถิ่น เช่น อาชีพพื้นถิ่นหรือเกษตรกรรมสมัยใหม่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาธิการควรจัดสรรงบประมาณและแผนงานเร่งด่วนสำหรับการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมระดับอำเภอในพื้นที่ที่ยังไม่มีสถานศึกษาระดับมัธยมภายในอำเภอ เช่น อำเภอแม่เป็น

2. รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาระบบโรงเรียนสาขาหรือโรงเรียนเครือข่าย เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันในระยะเริ่มต้นและพัฒนาเป็นโรงเรียนเต็มรูปแบบในอนาคต

3. รัฐบาลควรประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และหน่วยงานภาคประชาชนเพื่อให้มีบทบาทในการสนับสนุนการก่อสร้างอาคารเรียนและจัดการเรียนการสอน

4. รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาศักยภาพผู้รับการศึกษาตามความถนัด

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ควรมีการจัดเวทีประชาคมเพื่อรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วนในชุมชน

2. รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาระดับอำเภอซึ่งประกอบด้วยผู้นำชุมชนครูผู้อำนวยการโรงเรียนประถมในพื้นที่และผู้แทนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

3. รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดโครงการรณรงค์ให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิขั้นพื้นฐานด้านการศึกษาและเข้ามามีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบายของรัฐ

4. รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมป้องกันเรื่องเสรีภาพและความปลอดภัยในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

ขจรศักดิ์ เขียวน้อย. (2564). กระบวนการบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็กเพื่อรับรางวัลพระราชทาน. *วารสารการวิจัยการศึกษาขั้นพื้นฐาน*, 1(1), 1-21.

คเชนทร์ กองพิลา. (2564). การพัฒนารูปแบบชุมชนการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 25. *วารสารการวิจัยการศึกษาขั้นพื้นฐาน*, 1(1), 22-37.

- ฉัตรชัย เอมราช. (2563). *งานวิจัยทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการใช้ชีวิตร่วมกันของบุคคลเพศหลากหลายในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดวง อันทะไชย. (2560). *สิทธิมนุษยชนสิทธิในด้านการศึกษาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. เข้าถึงได้จาก https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=9600
- พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2562. (2562, 1 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 136 ตอนที่ 57 ก, หน้า49 – 52.
- รักชนก มาไพศาลกิจ. (2563). *การเข้าถึงบริการด้านการศึกษานักเรียนไร้สัญชาติในโรงเรียนสหศาสตร์ศึกษา จังหวัดเชียงราย*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์การเมือง). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สยาม สุ่มงาม. (2564). *แนวทางการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี*. *วารสารการวิจัยการศึกษาขั้นพื้นฐาน*, 1(1), 115-132.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดนครสวรรค์. (2567). *ข้อมูลด้านการศึกษาของจังหวัด*. เข้าถึงได้จาก https://www.nswpeo.go.th/main/index.php?option=com_attachments&task=download&id=3
- สุภาพร ชาวสวน และไพฑูรย์ โพธิสว่าง. (2564). *การวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคการจัดการศึกษาของเด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย*. *วารสารการเมืองการบริหาร และกฎหมาย*, 13(2), 11-12.
- Taro, Yamane. (1987). *Elementary Sampling Theory*. Englewood Cliffs. New Jersey : Prentice.

Developing Self-Awareness of Lifelong Education Students through Learning Activity Packages Based on the Concept of Contemplative Education

Chananporn Areekul¹

Received: September 25, 2025

Revised: December 25, 2025

Accepted: December 30, 2025

Abstract

The objectives of this research article aimed to compare the self-awareness of Lifelong Education Students before and after the use of a learning activity package based on the contemplative education concept. The target group for this research consisted of 24 second-year students majoring in Lifelong Education in the Bachelor of Education (4-year) program. The research instruments included the Course Learning Management Structure, LED221 Alternative Education, a Learning Activity Package to develop Self-Awareness based on the Contemplative Education Concept, a 50 Facts about Me Test, and *Guidelines for Group Discussions*. The research findings showed that the self-awareness of Lifelong Education Students before and after the use of a learning activity package based on the contemplative education concept, as measured by the test scores, revealed that the average score or number of questions on the pre-test self-understanding test was 27.92 points, and the average score or number of questions on the post-test self-awareness test was

¹ Srinakharinwirot University

Corresponding author, e-mail: chananporn@g.swu.ac.th, Tel. 0865116700

48.38 points. Overall, the students showed a very high percentage of improvement (93.40%). What the students learned from using the learning activity package to develop self-awareness based on the contemplative education concept was that they gained a better understanding of themselves, learned to understand others, especially their classmates, and as a result of knowing themselves and their classmates better, the students were happier in class and were able to work in groups more effectively and efficiently.

Keywords: self-awareness, learning activity package, contemplative education

การพัฒนาความเข้าใจในตนเองของนิสิตวิชาเอกการศึกษาตลอดชีวิต โดยใช้ชุด กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

ชนันภรณ์ อารีกุล²

Received: September 25, 2025

Revised: December 25, 2025

Accepted: December 30, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความเข้าใจในตนเองของนิสิตวิชาเอกการศึกษาตลอดชีวิตก่อนและหลังจากการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษากลุ่มเป้าหมายการวิจัย ได้แก่ นิสิตวิชาเอกการศึกษาตลอดชีวิต หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (4 ปี) ชั้นปีที่ 2 จำนวน 24 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ โครงสร้างการจัดการเรียนรู้รายวิชา กศต221 การศึกษาทางเลือก ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา แบบทดสอบ 50 Facts about me และแนวทางการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า ความเข้าใจในตนเองของนิสิตวิชาเอกการศึกษาตลอดชีวิตก่อนและหลังจากการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาจากแบบทดสอบพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนหรือจำนวนข้อที่นิสิตทำแบบทดสอบความเข้าใจในตนเองก่อนเรียนเท่ากับ 27.92 คะแนน และค่าเฉลี่ยของคะแนนหรือจำนวนข้อที่นิสิตทำแบบทดสอบความเข้าใจในตนเองหลังเรียนเท่ากับ 48.38 คะแนน โดยในภาพรวมนิสิตมีร้อยละของพัฒนาการอยู่ในระดับสูงมาก (ร้อยละ 93.40) สิ่งที่นิสิตได้เรียนรู้จากการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา คือนิสิตมีความเข้าใจในตนเองมากขึ้น ได้เรียนรู้เข้าใจผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อนร่วมชั้นเรียนมากขึ้น และผลจาก

² มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ; Srinakharinwirot University

Corresponding author, e-mail: chananporn@g.swu.ac.th, Tel. 0865116700

การรู้จักตนเองและเพื่อนร่วมชั้นเรียนมากขึ้น ทำให้นิสิตมีความสุขในการเรียนร่วมชั้นกับเพื่อนมากขึ้น ทำงานกลุ่มได้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

คำสำคัญ: ความเข้าใจในตนเอง, ชุดกิจกรรมการเรียนรู้, จิตตปัญญาศึกษา

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนในรายวิชา กศต221 การศึกษาทางเลือก (Alternative Education) ให้แก่นิสิตวิชาเอกการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีแนวคิดที่หลากหลายซึ่งผู้สอนได้นำเสนอแก่ผู้เรียนเพื่อนำไปปรับใช้ในการพัฒนาตนเองและนำไปใช้ในการสอนในห้องเรียน เช่น แนวคิดการจัดการศึกษาวิถีพุทธ แนวคิดมนุษยนิยมแนวใหม่ (นีโอฮิวแมนนิส) แนวคิดวอลดอร์ฟ แนวคิดมอนเตสซอรี และอื่น ๆ ซึ่งการสอนทฤษฎีเหล่านี้มุ่งเน้นให้นิสิตพัฒนาจิตใจและเข้าใจในตนเองมากยิ่งขึ้นเพื่อที่จะสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้และส่งเสริมให้นักเรียนในชั้นเรียนของผู้เรียนในอนาคตเข้าใจในตนเองได้ต่อไป ความเข้าใจในตนเองมีความสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับชีวิตของมนุษย์ เนื่องจากเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความรู้จักตนเอง เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ประกอบอาชีพและพัฒนาตนเอง รวมถึงการปรับตัว หลีกเลี่ยงพฤติกรรมด้านลบ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากการจัดการเรียนการสอนรายวิชา กศต221 การศึกษาทางเลือก พบว่านิสิตวิชาเอกการศึกษาตลอดชีวิตยังขาดความเข้าใจในตนเอง โดยนิสิตบางกลุ่มยังไม่สามารถตอบคำถามในสิ่งที่ตนเองคิด ไม่ทราบถึงอารมณ์และวิธีจัดการความรู้สึกของตนเอง รวมไปถึงการไม่ทราบเป้าหมายชีวิตของตนเอง และขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ ส่งผลกระทบไปยังการทำงานร่วมกับผู้อื่น ปิดกั้นตนเองจากสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการไม่เข้าใจตนเองนั้นนอกจากจะเป็นผลเสียต่อตนเองในการดำเนินชีวิตแล้วยังสามารถส่งผลต่อคนรอบข้างได้ โดยเฉพาะนิสิตครูที่ต้องเป็นผู้ส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจในตนเอง เนื่องจากครูผู้สอนเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของนักเรียนในทุกช่วงวัย เช่น การจัดการเรียนการสอนให้แก่นักเรียนในระดับประถมศึกษาที่ควรฝึกให้นักเรียนเข้าใจในตนเอง รู้เท่าทันอารมณ์ จัดการความรู้สึก และแสดงออกต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่าง

เหมาะสม ไปจนถึงการจัดการเรียนการสอนนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่ควรแนะแนวทางให้นักเรียนเข้าใจในสิ่งที่ตนเองอยากทำ ตามความถนัด ความสนใจ ค้นหาตนเองได้ เพื่อนำไปสู่การต่อยอดการเรียนรู้หรืออาชีพในอนาคตของนักเรียน หากจะส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจในตนเองได้นั้น ครูผู้สอนจำเป็นต้องมีความเข้าใจในตนเองอย่างลึกซึ้งเพื่อที่จะสามารถกระตุ้นหรือจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเข้าใจในตนเองได้ โดยปกติแล้วในภาคเรียนที่ผ่านมา ผู้วิจัยออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และให้นิสิตทำใบงานเพื่อเป็นการทดสอบความรู้และให้นิสิตได้สะท้อนผลการเรียนรู้จากการเรียน โดยไม่เคยให้นิสิตได้มีโอกาสในการเรียนรู้ทำความเข้าใจในตนเองมาก่อน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา โดยคาดหวังว่าผู้เรียนจะสามารถเข้าใจในตนเองมากขึ้นผ่านการใช้ชุดกิจกรรม เนื่องจากชุดกิจกรรมนี้มีคำถามหรือกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดทบทวนเกี่ยวกับตนเอง เข้าใจในตนเองมากยิ่งขึ้นทั้งลักษณะนิสัย บุคลิกภาพ รูปแบบการดำเนินชีวิต อีกทั้งยังรับรู้ความเป็นไปทั้งภายในจิตใจตนเอง และความเป็นไปของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว รวมไปถึงการทำงานและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นผ่านกิจกรรมกลุ่ม บทบาทสมมติ การแลกเปลี่ยนมุมมองซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในชุดกิจกรรม

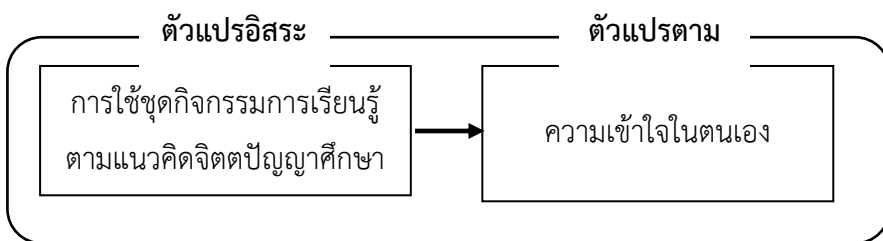
ผู้วิจัยได้ออกแบบชุดกิจกรรมโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เนื่องจากหลักการของแนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจในตนเองผ่านกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายในจิตใจ เช่น การพัฒนาด้านความรู้สึกรู้จัก ความคิด อารมณ์ ความเชื่อ มุมมองต่อตนเอง ต่อชีวิต และสังคม โดยผู้เรียนต้องตระหนักรู้จากการสำรวจภายในตนเองอย่างลึกซึ้งผ่านการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ นอกจากนี้ยังสามารถเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ รู้เท่าทันต่อความคิด ความรู้สึกของตนเองและสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้อย่างมีสติ (ปราณี อ่อนศรี, 2557) การใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาจะส่งเสริมให้นิสิตเข้าใจในตนเองมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่นิสิตสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน การทำงานร่วมกับผู้อื่น การจัดการอารมณ์และความรู้สึก การกำหนดเป้าหมายชีวิต และการจัดการเรียนการสอนของนิสิตในอนาคต โดยสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนของนิสิตเข้าใจในตนเองผ่านกิจกรรมและการเรียนรู้ที่มีความหมาย รวมถึงการบูรณาการประสบการณ์ที่นิสิตได้จากชุดกิจกรรมนี้เข้ากับชั้นเรียนเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับผู้เรียนของนิสิตในอนาคตและตระหนักถึงสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้อย่างมีคุณค่า

วัตถุประสงค์

เพื่อเปรียบเทียบความเข้าใจในตนเองของนิสิตวิชาเอกการศึกษาตลอดชีวิตก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

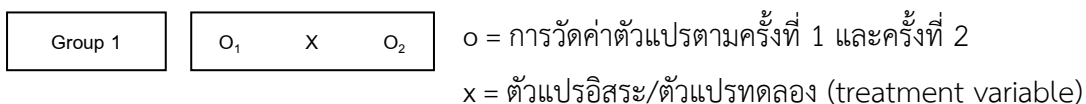
วิธีดำเนินการวิจัย

1. จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตตปัญญาศึกษา ตลอดจนจนประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ได้มีโอกาสศึกษาแนวคิดนี้จากผู้เชี่ยวชาญและเข้าร่วมการอบรม กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษามายาวนาน ผู้วิจัยได้นำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยในชั้นเรียน โดยนำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นแนวคิดพื้นฐานในการกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้เพิ่มเติมเสริมจากการเรียนรู้นี้ในเนื้อหาหลักที่นิสิตต้องศึกษาในรายวิชา กศต221 การศึกษาทางเลือก เพื่อให้ให้นิสิตเกิดทักษะความเข้าใจในตนเองเพิ่มมากขึ้น เพื่อจะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ตนเองและวิเคราะห์ผู้เรียนในอนาคตของตนได้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดวิจัยในชั้นเรียน ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. การวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเองของนิสิตวิชาเอกการศึกษาตลอดชีวิตโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบแผนการวิจัยแบบศึกษากลุ่มเดียว วัดก่อนและหลังการทดลอง (one group pretest -posttest design) แผนภาพแสดงแบบแผนการวิจัยและรายละเอียดของการดำเนินการวิจัยมีดังนี้

1) กลุ่มเป้าหมายการวิจัย ได้แก่ นิสิตวิชาเอกการศึกษาตลอดชีวิต หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต (4 ปี) ชั้นปีที่ 2 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา กศต221 การศึกษาทางเลือก (LED221 Alternative Education) ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 24 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 1) เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ โครงสร้างการจัดการเรียนรู้รายวิชา กศต221 การศึกษาทางเลือกและชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และ 2) เครื่องมือที่ใช้ในการวัดตัวแปรตาม คือ แบบทดสอบ 50 Facts about me และ แนวทางการสนทนากลุ่ม

3) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยนำโครงสร้างการจัดการเรียนรู้รายวิชา กศต221 การศึกษาทางเลือก ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา แบบทดสอบ 50 Facts about me และแนวทางการสนทนากลุ่ม ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษานอกระบบ ด้านจิตตปัญญาศึกษาและด้านวัดและประเมินผลทางการศึกษา จำนวน 3 คน รายละเอียดของการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้

3.1) การตรวจสอบคุณภาพของโครงสร้างการจัดการเรียนรู้รายวิชา กศต221 การศึกษาทางเลือกและชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา โดยใช้วิธีการหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้และชุดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยกำหนดเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

- 4.51-5.00 = โครงสร้างการจัดการเรียนรู้/ชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีคุณภาพและเหมาะสมมากที่สุด
- 3.51-4.50 = โครงสร้างการจัดการเรียนรู้/ชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีคุณภาพและเหมาะสมมาก
- 2.51-3.50 = โครงสร้างการจัดการเรียนรู้/ชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีคุณภาพและเหมาะสมปานกลาง
- 1.51-2.50 = โครงสร้างการจัดการเรียนรู้/ชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีคุณภาพและเหมาะสมน้อย
- 1.00-1.50 = โครงสร้างการจัดการเรียนรู้/ชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีคุณภาพและเหมาะสมน้อยที่สุด

ผู้วิจัยกำหนดให้คะแนนเฉลี่ย 3.51 ขึ้นไป เป็นเกณฑ์มีความเหมาะสมที่ยอมรับว่าโครงสร้างการจัดการเรียนรู้และชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีคุณภาพสามารถนำไปใช้ในการทดลองได้ ซึ่งจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญพบว่า โครงสร้างการจัดการเรียนรู้มีคะแนนคุณภาพเฉลี่ย 4.92 และชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามีคะแนน

คุณภาพเฉลี่ย 4.86 ผู้วิจัยจึงนำโครงสร้างการจัดการเรียนรู้และชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้ในการทดลองตามแผนการวิจัยที่กำหนดไว้

3.2) การตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ของแบบทดสอบ 50 Facts about me และแนวทางการสนทนากลุ่ม ผลการพิจารณาค่าดัชนี IOC พบว่าทุกข้อมีค่ามากกว่า 0.50 ขึ้นไป ถือว่าข้อคำถามวัดได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเองของนิสิต วิชาเอกการศึกษาตลอดชีวิตโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยออกแบบให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากการให้นิสิตทำแบบทดสอบ 50 Facts about me ก่อนและหลังเรียนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา และเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่มในรูปแบบ World Café

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยในชั้นเรียนครั้งนี้ ผู้วิจัยออกแบบให้มีรายละเอียดของการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

5.1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จากการทำแบบทดสอบ 50 Facts about me ผู้วิจัยใช้การคิดคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ (Relative Gain Score) โดยมีวิธีการคิดคำนวณร้อยละของพัฒนาการ ดังนี้

$$\text{คะแนนพัฒนาการ} = \frac{\text{หลัง} - \text{ก่อน}}{\text{เต็ม} - \text{ก่อน}} \times 100$$

การแปลความหมายระดับพัฒนาการ

ร้อยละ 1 – 25	หมายถึง ผู้เรียนมีระดับพัฒนาในระดับต้น
ร้อยละ 26 – 50	หมายถึง ผู้เรียนมีระดับพัฒนาในระดับปานกลาง
ร้อยละ 51 – 75	หมายถึง ผู้เรียนมีระดับพัฒนาในระดับสูง
ร้อยละ 76 – 100	หมายถึง ผู้เรียนมีระดับพัฒนาในระดับสูงมาก

5.2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม ในรูปแบบ World Café ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และนำเสนอในรูปแบบการเล่าเรื่อง ซึ่งมีรายละเอียดของกิจกรรม World Café 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ผู้วิจัยสร้างบรรยากาศ สภาพแวดล้อมในการจัดกลุ่มเหมือนร้านกาแฟ 2) ผู้วิจัยมอบหมายให้ผู้ช่วยวิจัยเป็น Facilitator (เจ้าของบ้าน) ทำหน้าที่เป็นผู้รับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม สร้างความอบอุ่นเป็นกันเอง ช่วยกระตุ้นและสร้างบรรยากาศที่ดีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) สมาชิกในกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมจิตปัญญาศึกษา โดยสมาชิกทุกคนเปิดใจแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มตนเอง 30 นาที รอบต่อ ๆ ไป สมาชิกในกลุ่มหมุนเวียนเพื่อไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มอื่น ๆ แต่เจ้าของบ้านยังอยู่ในกลุ่มเดิมเพื่อสรุปประเด็นที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มเดิมให้กับกลุ่มมาใหม่ได้ต่อยอดประสบการณ์ และ 4) สมาชิกในกลุ่มกลับมากลุ่มเดิมในรอบสุดท้ายและร่วมกันเติมเต็มประสบการณ์ แบ่งปันต่อยอดประเด็นเพื่อการเรียนรู้ รวมทั้งบันทึกผลการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเองตามแนวคิดจิตปัญญาศึกษาอย่างสร้างสรรค์ จากนั้นมีการนำเสนอให้ชั้นเรียนได้รับฟัง สมาชิกจะเห็นทั้งประเด็นที่เหมือนและต่าง เพื่อนำไปเติมเต็มประสบการณ์ตนเอง ให้เกิดการพัฒนาความเข้าใจในตนเองต่อไปเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างแท้จริง

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยในชั้นเรียนครั้งนี้เป็นการพัฒนาความเข้าใจในตนเองของนิสิตวิชาเอกการศึกษาตลอดชีวิตโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตปัญญาศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความเข้าใจในตนเองของนิสิตวิชาเอกการศึกษาตลอดชีวิตก่อนและหลังจากการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตปัญญาศึกษา ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยเป็น 2 ตอน ได้แก่

1. ผลการเปรียบเทียบความเข้าใจในตนเองของนิสิตวิชาเอกการศึกษาตลอดชีวิตก่อนและหลังจากการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตปัญญาศึกษาจากแบบทดสอบ

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความเข้าใจในตนเองของนิสิตวิชาเอกการศึกษาตลอดชีวิตก่อนและหลังจากการใช้
ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาจากแบบทดสอบ

นิสิต (คนที่)	จำนวนข้อที่นิสิตทำแบบทดสอบความเข้าใจ ในตนเองโดยไม่ลังเลใจ		ร้อยละของ พัฒนาการ	การแปลความหมาย ระดับพัฒนาการ
	ก่อนการใช้ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้	หลังการใช้ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้		
1	21	46	86.20	ระดับสูงมาก
2	30	50	100.00	ระดับสูงมาก
3	23	44	77.77	ระดับสูงมาก
4	26	50	100.00	ระดับสูงมาก
5	28	50	100.00	ระดับสูงมาก
6	25	50	100.00	ระดับสูงมาก
7	20	45	83.33	ระดับสูงมาก
8	22	50	100.00	ระดับสูงมาก
9	22	46	85.71	ระดับสูงมาก
10	33	50	100.00	ระดับสูงมาก
11	30	43	65.00	ระดับสูง
12	25	45	80.00	ระดับสูงมาก
13	23	50	100.00	ระดับสูงมาก
14	26	50	100.00	ระดับสูงมาก
15	31	50	100.00	ระดับสูงมาก
16	35	50	100.00	ระดับสูงมาก
17	30	46	80.00	ระดับสูงมาก
18	26	50	100.00	ระดับสูงมาก
19	29	48	90.47	ระดับสูงมาก
20	26	50	100.00	ระดับสูงมาก
21	21	48	93.10	ระดับสูงมาก
22	39	50	100.00	ระดับสูงมาก
23	41	50	100.00	ระดับสูงมาก

นิสิต (คนที่)	จำนวนข้อที่นิสิตทำแบบทดสอบความเข้าใจ ในตนเองโดยไม่ลังเลใจ		ร้อยละของ พัฒนาการ	การแปลความหมาย ระดับพัฒนาการ
	ก่อนการใช้ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้	หลังการใช้ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้		
24	38	50	100.00	ระดับสูงมาก
ค่าเฉลี่ย	27.92	48.38	93.40	ระดับสูงมาก

จากตารางที่ 1 ซึ่งแสดงผลการเปรียบเทียบความเข้าใจในตนเองของนิสิตวิชาเอก การศึกษาตลอดชีวิตก่อนและหลังจากการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาจากแบบทดสอบพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนหรือจำนวนข้อที่นิสิตทำแบบทดสอบความเข้าใจในตนเองโดยไม่ลังเลใจก่อนเรียนเท่ากับ 27.92 คะแนน และค่าเฉลี่ยของคะแนนหรือจำนวนข้อที่นิสิตทำแบบทดสอบความเข้าใจในตนเองโดยไม่ลังเลใจหลังเรียนเท่ากับ 48.38 คะแนน โดยในภาพรวมนิสิตมีร้อยละของพัฒนาการอยู่ในระดับสูงมาก (ร้อยละ 93.40) และเมื่อพิจารณานิสิตรายบุคคลพบว่า มีนิสิตจำนวน 23 จาก 24 คน ที่มีร้อยละของพัฒนาการอยู่ในระดับสูงมาก และมีนิสิตเพียงคนเดียวเท่านั้นที่มีร้อยละของพัฒนาการอยู่ในระดับสูง (ร้อยละ 65.00)

2. ผลการเปรียบเทียบความเข้าใจในตนเองของนิสิตวิชาเอกการศึกษาตลอดชีวิตก่อนและหลังจากการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาจากการสนทนากลุ่มในรูปแบบ World Café

ก่อนการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งที่ 3 ของรายวิชา กศต221 การศึกษาทางเลือก ในวันที่ 25 มกราคม 2567 ผู้วิจัยให้นิสิตทำกิจกรรม Check In ก่อนเรียนในหัวข้อ “แนวคิดการศึกษาทางเลือก” โดยให้นิสิตทำแบบทดสอบ 50 Facts about me เพื่อให้นิสิตได้ฝึกทบทวนตนเองก่อนเรียน เพราะการศึกษาทางเลือกเป็นแนวคิดที่มีพื้นฐานมาจากปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ที่ผู้เรียนต้องรู้จักตนเอง รู้ความถนัดของตนเอง และรู้ความสนใจของตนเอง แต่ในขณะที่ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้แก่นิสิต ก็เริ่มได้ยินเสียงสะท้อนจากนิสิตที่เห็นคำถามแล้วทันที ผู้วิจัยจึงให้นิสิตทำแบบทดสอบเฉพาะข้อที่คิดว่าทำได้โดยไม่ลังเลใจ ไม่ใช้เวลาในการคิด

คำตอบนานเกินไปเท่านั้น และนำจำนวนข้อที่ได้มาเป็นคะแนนทดสอบก่อนเรียน ซึ่งผลคะแนนทดสอบก่อนเรียนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 27.92 ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 55.84 เท่านั้น จึงเป็นที่มาของการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเองของนิสิตวิชาเอกการศึกษาตลอดชีวิตในครั้งนี้

หลังจากการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาจากการสนทนากลุ่มในรูปแบบ World Café จากการสนทนากลุ่มในรูปแบบ World Café ที่ผู้วิจัยสร้างบรรยากาศ สภาพแวดล้อมในการจัดกลุ่มเหมือนร้านกาแฟ และให้ผู้ช่วยวิจัยเป็น Facilitator (เจ้าของบ้าน) ทำหน้าที่เป็นผู้ถามคำถามและรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม สร้างความอบอุ่นเป็นกันเอง ช่วยกระตุ้นและสร้างบรรยากาศที่ดีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในแต่ละกลุ่มประมาณ 30 นาที ต่อกลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยกำหนดให้มี 4 กลุ่มตามแนวคำถามของการสนทนากลุ่ม ได้แก่ 1) สิ่งที่คุณได้เรียนรู้จากห้องเรียนจิตตปัญญาศึกษา 2) คุณจะสามารถเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาได้ดีกว่านี้ ถ้าฉัน... 3) ถ้าฉันได้มีโอกาสในการปรับปรุงกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาฉันจะทำ... และ 4) ฉันจะนำสิ่งที่ได้เรียนรู้จากห้องเรียนจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในเรื่อง... เมื่อนิสิตกลับมากลุ่มเดิมในรอบสุดท้าย ก็จะช่วยกันเติมเต็มประสบการณ์ แบ่งปันต่อยอดประเด็นเพื่อการเรียนรู้ รวมทั้งบันทึกผลการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาอย่างสร้างสรรค์ จากนั้นมีการนำเสนอให้เพื่อนในชั้นเรียนได้รับฟังด้วย ผลจากการทำกิจกรรม World Café แยกตามคำถาม ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1) สิ่งที่คุณได้เรียนรู้จากห้องเรียนจิตตปัญญาศึกษา... สิ่งที่คุณได้เรียนรู้จากการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ได้แก่ นิสิตมีความเข้าใจในตนเองมากขึ้น ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของการวิจัย นอกจากนี้ นิสิตยังได้เรียนรู้เข้าใจผู้อื่น (เพื่อนร่วมชั้นเรียน) มากขึ้น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคลมากขึ้น และได้เรียนรู้ที่จะปรับตัวท่ามกลางสังคมที่หลากหลาย เพื่อให้ตนเองอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2) คุณจะสามารถเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาได้ดีกว่านี้ ถ้าฉัน... สิ่งที่คุณจะทำเพื่อให้การเรียนรู้จากการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเกิดผลลัพธ์ที่ดียิ่งขึ้น ได้แก่ นิสิตจะเตรียมตัวให้พร้อมในการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาให้มากขึ้น ทั้งทางร่างกาย เช่น รับประทานอาหารให้เรียบร้อยก่อนเข้า

เรียน พักผ่อนให้เพียงพอมากขึ้น และทางจิตใจ เช่น การเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ทบทวนจิตใจของตนเอง และแสดงความคิดเห็นของตัวเองออกมาให้มากขึ้น เพื่อให้ตนเองเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

3) ถ้าฉันได้มีโอกาสในการปรับปรุงกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาฉันจะทำ... หากนิสิตต้องเป็นกระบวนกรจัดกิจกรรมเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเองในอนาคต นิสิตจะกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมกลุ่มและกิจกรรมการทบทวนตนเองให้มากขึ้น เพื่อให้นิสิตจะได้ใช้เวลาในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันหรือเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น และจะกำหนดสัดส่วนการให้คะแนน โดยเน้นการลงมือทำ (learning by doing) กิจกรรมมากกว่าการทดสอบ (testing)

4) ฉันจะนำสิ่งที่ได้เรียนรู้จากห้องเรียนจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในเรื่อง... นิสิตจะนำสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปใช้ในมิติที่หลากหลาย ได้แก่ นิสิตจะนำไปใช้กับตัวเองในการดำเนินชีวิตประจำวัน จะฝึกฝนที่จะเรียนรู้ตัวเองไปตลอดชีวิต เพราะความเข้าใจในตนเองเป็นสิ่งที่สำคัญในการดำเนินชีวิต นิสิตจะไปใช้กับคนรอบข้าง ครอบครัว เพื่อน และทุกคนที่เราต้องพบเจอในสังคมเพื่อความเข้าใจในตัวของผู้อื่นมากยิ่งขึ้น เพื่อการปรับตัวในสังคมได้เป็นอย่างดี และนิสิตจะนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนในอนาคตของตนเอง เพราะกิจกรรมตามแนวคิดนี้มีประโยชน์จริง ทำให้ผู้เรียนเข้าใจในตนเองได้ดีขึ้นเรื่อย ๆ และเป็นกิจกรรมที่ต้องฝึกฝนไปตลอดชีวิต ไม่มีที่สิ้นสุด

อภิปรายผลการวิจัย

ในการสะท้อนผลการเรียนรู้จากการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ผู้วิจัยจะนำเสนอประเด็นการอภิปรายเป็น 2 ตอน ได้แก่ 1) ประเด็นน่าสนใจจากผลการเปรียบเทียบความเข้าใจในตนเองของนิสิตวิชาเอกการศึกษาตลอดชีวิตจากแบบทดสอบ และ 2) ประเด็นน่าสนใจจากผลการเปรียบเทียบความเข้าใจในตนเองของนิสิตวิชาเอกการศึกษาตลอดชีวิตจากการสนทนากลุ่มในรูปแบบ World Café ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ประเด็นน่าสนใจจากผลการเปรียบเทียบความเข้าใจในตนเองของนิสิตวิชาเอกการศึกษาตลอดชีวิตจากแบบทดสอบ คือ โดยภาพรวมนิสิตมีร้อยละของพัฒนาการอยู่ในระดับสูงมาก (ร้อยละ 93.40) และเมื่อพิจารณานิสิตรายบุคคลพบว่า มีนิสิตจำนวน 23 คน ที่มีร้อยละของ

พัฒนาการอยู่ในระดับสูงมาก และมีนิสิตเพียงคนเดียวเท่านั้นที่มีร้อยละของพัฒนาการอยู่ในระดับสูง ผู้วิจัยคิดว่านิสิตที่มีพัฒนาการอยู่ในระดับสูงน่าจะเพราะใช้เวลาอ่านคำถามนาน ใช้เวลาไตร่ตรองคำตอบนานและค่อย ๆ เขียนด้วยลายมือเรียบร้อย จึงใช้เวลานานและจำนวนข้อที่ตอบได้ในเวลาที่กำหนดจึงมีจำนวนน้อย ผู้วิจัยคิดว่านิสิตคนนี้เป็นคนที่ตั้งใจทำงานทุกอย่างอย่างเรียบร้อย จึงคิดว่าผลดังกล่าวไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับความเข้าใจในตนเอง ดังนั้นในการเปรียบเทียบความเข้าใจในตนเองของนิสิตจึงควรใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผ่านการสังเกต การสัมภาษณ์ มากกว่าการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณหรือทดสอบโดยใช้แบบทดสอบ

2) ประเด็นน่าสนใจจากผลการเปรียบเทียบความเข้าใจในตนเองของนิสิตวิชาเอกการศึกษาตลอดชีวิตจากการสนทนากลุ่มในรูปแบบ *World Cafe* คือ สิ่งที่นิสิตได้เรียนรู้จากการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ได้แก่ นิสิตมีความเข้าใจในตนเองมากขึ้น ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของการวิจัย แต่ประโยชน์ที่เกิดขึ้นตามมาคือนิสิตได้เรียนรู้เข้าใจผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อนร่วมชั้นเรียนมากขึ้น ผลจากการรู้จักตนเองและเพื่อนร่วมชั้นเรียนมากขึ้น ทำให้นิสิตมีความสุขในการเรียนร่วมชั้นกับเพื่อนมากขึ้น ทำงานกลุ่มได้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาทัศนะของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับจิตตปัญญาศึกษา (จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร, 2551; ชลลดา ทองทวี และคณะ, 2551; จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2555; สิริรัตน์ นาकिन และคณะ, 2560) ที่เห็นสอดคล้องกันว่า จิตตปัญญาศึกษามีความสำคัญทั้งการพัฒนาตนเอง (ผู้สอน) การพัฒนาผู้เรียน และการพัฒนาการเรียนการสอน เมื่อผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สิ่งแรกที่เกิดขึ้นคือ การเปลี่ยนแปลงในตัวผู้วิจัยเองที่ได้ใคร่ครวญไตร่ตรองตนเองก่อนการจัดการเรียนรู้ รู้สึกตัว มีสติในขณะที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น ฟังอย่างลึกซึ้งมากขึ้น (deep listening) และเข้าใจในแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาอย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น เพราะเปลี่ยนบทบาทจากเดิมที่เคยเป็นเพียงแค่ผู้เข้าร่วมกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา มาเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ซึ่งถือเป็นการพัฒนาตนเองของผู้วิจัยไปอีกขั้นหนึ่ง

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยในชั้นเรียนเรื่อง “การพัฒนาความเข้าใจในตนเองของนิสิตวิชาเอก การศึกษาตลอดชีวิตโดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา” ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ องค์ความรู้ใหม่ที่มีพื้นฐานมาจากกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 2 การพัฒนาความเข้าใจในตนเองโดยใช้การเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

กระบวนการหลักตามแนวจิตตปัญญาศึกษา แบ่งเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) สนทนา (Dialogue) 2) การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep listening) เพื่อเข้าใจผู้พูดอย่างเป็นองค์รวม ไม่ใช่แค่ภาษาพูดหรือคำพูด ไม่ตัดสินผู้พูด และ 3) การสะท้อนการเรียนรู้ (Learning reflection) ทั้งส่วนบุคคลและกลุ่มเพื่อการตระหนักรู้ เรียนรู้และรู้เท่าทันตนเองและผู้อื่น จากกระบวนการจัดการเรียนการสอนในลักษณะนี้ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจตนเองใน 7 ด้านมากขึ้น ได้แก่ 1)

ความสนใจ 2) ความชอบหรือลักษณะนิสัยติดตัว 3) พฤติกรรมและการแสดงออก 4) ความเข้าใจทางด้านอารมณ์ความรู้สึก 5) ลักษณะของการมีความสัมพันธ์ 6) คุณค่า และ 7) จุดมุ่งหมายในชีวิต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารสถานศึกษาในทุกระดับสามารถนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรและการพัฒนานักเรียน นิสิต นักศึกษาได้ เพราะเป็นแนวคิดที่ทำให้บุคลากรและนักเรียน นิสิต นักศึกษาเกิดความเข้าใจตนเองอย่างลึกซึ้งในด้านความสนใจ ความชอบ พฤติกรรม อารมณ์ ความสัมพันธ์ คุณค่าและจุดมุ่งหมายในชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่การรู้จักเลือกเส้นทางชีวิตที่สอดคล้องกับศักยภาพและคุณค่าของตนเอง ส่งผลให้เกิดความสุข ความพึงพอใจในการทำงานและการเรียนรู้ และสามารถปรับตัวได้ดีกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเข้าใจในตนเองตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาซึ่งพัฒนาขึ้นมาเพื่อเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง เป็นผลผลิต (output) จากงานวิจัย ที่สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนทุกวิชาได้ โดยอาจนำไปประยุกต์ใช้ในช่วงชั้นนำ (check in) เพื่อให้ผู้เรียนได้ทบทวนความเข้าใจในตนเอง สำรวจอารมณ์ความรู้สึกหรือเตรียมความพร้อมก่อนเรียน ทำให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเรียน มีสติ สามารถเท่าทันอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ทั้งด้านบวกและลบก่อนเรียนได้

เอกสารอ้างอิง

- จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร. (2551). *จิตตปัญญาศึกษาในประเทศไทย (Contemplative education in Thailand)*. ในจิตตปัญญาศึกษา: การศึกษาเพื่อการพัฒนามนุษย์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2555). *การตกผลึกและการระเบิดประสบการณ์ทางจิตตปัญญาทัศน์และจิตตปัญญาปฏิบัติ*. เข้าถึงได้จาก https://jitwiwat.blogspot.com/2012/06/blog-post_22.html

- ชลลดา ทองทวี และคณะ. (2551). จิตตปัญญาพฤษา: การสำรวจและสังเคราะห์ความรู้จิตตปัญญาศึกษาเบื้องต้น. โครงการวิจัยและจัดการความรู้จิตตปัญญาศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปราณี อ่อนศรี. (2557). จิตตปัญญาศึกษา: การศึกษาเพื่อการพัฒนาคนในศตวรรษที่ 21. วารสารพยาบาลทหารบก, 15(1), 7-11.
- สิริรัตน์ นาคน และคณะ. (2560). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจริยธรรมสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. วารสาร อัล-ฮิกมะฮฺ มหาวิทยาลัยฟาฏอน, 7(13), 25-35.

Thailand's Low Birth Rate Crisis: A 'State Failure' in Ensuring Child Security and the Challenges of Restoring Policy Legitimacy

Sunisa Kaewnim¹, Phatcharin Yooyen² and Sakda Ponkhem³

Received: December 26, 2025

Revised: December 30, 2025

Accepted: December 30, 2025

Abstract

This academic article aimed to analyze the crisis and impacts of Thailand's continuously declining birth rate, which has reached a critical low in 70 years. The analysis indicated that a major cause stemmed from the failure of government administration to provide comprehensive security, both in terms of welfare provision and a social environment conducive to child-rearing. Although the government has implemented financial subsidies, such as the 600 baht per month allowance for newborns, these measures were found to be insufficient, because it represented less than 5 percent of the actual expenses a family had to bear. Beyond educational costs and social competition, the reproductive-age population, particularly the middle class, faced financial vulnerability from high healthcare costs for emerging and seasonal childhood illnesses, which can reach hundreds of thousands of baht per instance. Furthermore, current urban planning hindered quality of life, increasing time and travel costs. As a result, younger generations perceived childbearing as having an opportunity cost too high for government welfare to compensate. This situation

¹⁻³ Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, E-mail: sunisa5691@gmail.com, Tel 080-1421574

reflected a “welfare vacuum,” which undermined confidence and led to the implicit rejection of birth promotion policies. This article, therefore, used the framework of policy legitimacy and the welfare state to propose that the government urgently restored confidence through a paradigm shift from targeted assistance to universal child welfare and the development of family-friendly cities. This aimed to create a safe environment and reduce real-world costs, leading to the long-term sustainability of the nation-state.

Keywords: policy legitimacy, child security, failed state, low birth rate crisis

วิกฤตการเกิดต่ำในไทย: ภาวะ “รัฐล้มเหลว” ในการสร้างหลักประกันความมั่นคง สำหรับบุตรหลาน และความท้าทายในการฟื้นฟูความชอบธรรมเชิงนโยบาย

สุนิสา แก้วนิ่ม⁴, พชรินทร์ อยู่เย็น⁵ และศักดา พลเข้ม

Received: December 26, 2025

Revised: December 30, 2025

Accepted: December 30, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์มุ่งวิเคราะห์วิกฤต และผลกระทบที่เกิดจากอัตราการเกิดของเด็กในประเทศไทยซึ่งลดลงอย่างต่อเนื่องจนถึงระดับวิกฤตต่ำสุดในรอบ 70 ปี การวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่ามูลเหตุสำคัญเกิดจากความล้มเหลวของการบริหารภาครัฐในการสร้างหลักประกันความมั่นคงที่ครอบคลุม ทั้งในด้านการจัดสรรสวัสดิการและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อการเลี้ยงดูบุตร แม้รัฐบาลจะดำเนินมาตรการอุดหนุนทางการเงิน เช่น เงินอุดหนุนเด็กแรกเกิด 600 บาทต่อเดือน แต่พบว่ามาตรการดังกล่าวมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ เนื่องจากคิดเป็นสัดส่วนที่น้อยกว่าร้อยละ 5 ของค่าใช้จ่ายจริงที่ครอบครัวต้องแบกรับ นอกเหนือจากต้นทุนทางการศึกษาและการแข่งขันทางสังคม กลุ่มประชากรวัยเจริญพันธุ์โดยเฉพาะชนชั้นกลางยังต้องเผชิญกับ ความเปราะบางทางการเงินจากภาระค่ารักษาพยาบาล จากโรคอุบัติใหม่และโรคตามฤดูกาลในเด็กซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูงถึงหลักแสนบาทต่อครั้ง. ประกอบกับโครงสร้างผังเมืองในปัจจุบันที่เป็นอุปสรรคต่อคุณภาพชีวิต เพิ่มต้นทุนด้านเวลาและค่าเดินทาง ส่งผลให้กลุ่มคนรุ่นใหม่พิจารณาว่าการมีบุตรมี ต้นทุนค่าเสียโอกาสที่สูงเกินกว่าสวัสดิการรัฐจะชดเชยได้ สภาวะการณดังกล่าวสะท้อนถึงการตกอยู่ใน “สุญญากาศทางสวัสดิการ” ซึ่งบั่นทอนความเชื่อมั่นและนำไปสู่การปฏิเสธนโยบายส่งเสริมการมีบุตรโดยปริยาย บทความนี้จึงใช้กรอบแนวคิดความชอบธรรมเชิงนโยบายและรัฐสวัสดิการเสนอให้ภาครัฐเร่งฟื้นฟู

⁴⁻⁶ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, E-mail: sunisa5691@gmail.com, Tel 080-1421574

ความเชื่อมั่น ผ่านการปรับกระบวนการทัศน์จากการสังเคราะห์เฉพาะกลุ่มสู่ สวัสดิการเด็กถ้วนหน้า และการพัฒนา เมืองที่เป็นมิตรต่อครอบครัว เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและลดต้นทุนในชีวิตจริง อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนของชาติในระยะยาว.

คำสำคัญ: ความชอบธรรมเชิงนโยบาย, ความมั่นคงสำหรับบุตรหลาน, รัฐล้มเหลว, วิกฤตการเกิดต่ำ

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตเชิงโครงสร้างประชากรที่มีปัจจัยหลักมาจาก อัตราการเกิดที่ลดต่ำลงอย่างต่อเนื่อง จากสถานการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคม และเป็นปัจจัยสำคัญอีกหนึ่งประการที่เร่งให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว จนก่อให้เกิดความท้าทายทั้งในมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และ ภาระต่อกลไกรัฐในการจัดสวัสดิการและบริการทางสังคม ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี พ.ศ. 2567 ระบุว่า ประเทศไทยมีสัดส่วนผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 20.70 ของประชากรทั้งหมด ส่งผลให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่ “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์” (Aged Society) แล้ว โดยกลุ่มผู้สูงอายุตอนต้น (อายุ 60–69 ปี) มีสัดส่วนสูงสุด ร้อยละ 59.3 รองลงมาคือกลุ่มผู้สูงอายุตอนกลาง (70–79 ปี) ร้อยละ 29.8 และกลุ่มผู้สูงอายุตอนปลาย (80 ปีขึ้นไป) ร้อยละ 10.9 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567) โดยการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนผู้สูงอายุดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว หากแต่เป็นผลสะสมอย่างต่อเนื่องโดยตรงจากอัตราการเกิดที่ลดต่ำลงอย่างต่อเนื่องในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าวสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนผ่านอัตราส่วนพึ่งพิงของผู้สูงอายุ ซึ่งข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ (พ.ศ. 2537–2567) ชี้ให้เห็นว่า อัตราส่วนพึ่งพิงของผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2567 อยู่ที่ 31.1 หมายความว่า ประชากรวัยทำงาน 100 คน ต้องรับภาระดูแลผู้สูงอายุถึง 31 คน สถานการณ์นี้สะท้อนถึงความไม่สมดุลของโครงสร้างประชากร อันเป็นผลโดยตรงจากจำนวนประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานที่ลดลงจากภาวะการเกิดต่ำ (Thai Health Promotion Foundation, 2025)

นอกจากนี้ การลดลงของจำนวนบุตรยังส่งผลต่อรูปแบบการพึ่งพิงในครอบครัว โดยผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่ยังคงพึ่งพารายได้จากบุตรเป็นหลัก รองลงมาคือรายได้จากการ

ประกอบอาชีพและสวัสดิการจากรัฐ เมื่อจำนวนบุตรลดลง ความสามารถของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุจึงลดลงตามไปด้วย ส่งผลให้การดูแลและระยะยาวตกอยู่กับภาครัฐมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุติดบ้านและติดเตียง ซึ่งอนามัยโพล กรมอนามัย คาดการณ์ประมาณในอีก 20 ปีข้างหน้าพบว่า จำนวนผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงทั้งกลุ่มติดบ้านและติดเตียงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมากในทุกเพศ แม้ความชุกของภาวะพึ่งพิงจะเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 1–5 ทุก 5 ปี แต่เมื่อรวมกับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น ทำให้จำนวนผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงเพิ่มขึ้นถึงประมาณ 4–5 เท่า ภายในปี 2583 ซึ่งสะท้อนภาระการดูแลระยะยาวที่ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างชัดเจนในระดับประเทศ (สุนิสา มะลิวัลย์, 2567)

แม้ว่าผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งยังคงอยู่ในตลาดแรงงาน โดยร้อยละ 51.5 ยังคงประกอบอาชีพ แต่ในจำนวนนี้กว่าร้อยละ 43.5 ระบุว่าจำเป็นต้องทำงานเพื่อยังชีพหรือดูแลครอบครัว (สมทิพ วัฒนพงษ์วานิช, 2567) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า วิกฤตการเกิดต่ำมิได้เป็นเพียงประเด็นเชิงประชากรศาสตร์ หากแต่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่บั่นทอนศักยภาพการพัฒนาประเทศ และท้าทายความสามารถของรัฐในการสร้างหลักประกันความมั่นคงสำหรับบุตรหลานและครอบครัวในระยะยาว

ข้อมูลในเดือน ธันวาคม 2567 ถึงเดือน ตุลาคม 2568 มีสถิติจำนวนการเกิดรวมอยู่ที่ 385,134 คน (กรมการปกครอง, 2568) ซึ่งนับเป็นครั้งแรกในรอบ 70 ปีที่จำนวนเด็กเกิดในประเทศไทยลดลงต่ำกว่า 500,000 คนต่อปี และมีการคาดการณ์ว่าแนวโน้มดังกล่าวจะยังคงลดลงอย่างต่อเนื่องในอนาคต ซึ่งภาวะวิกฤตนี้เกิดขึ้นในทิศทางที่สวนทางกับนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งส่งเสริมการมีบุตรภายใต้แนวคิด “ลูกเพื่อชาติ”

จากการติดตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรอย่างต่อเนื่อง โดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล พบข้อมูลทางประวัติศาสตร์ประชากรที่สำคัญดังนี้ 1) ประเทศไทยเคยมีจำนวนเด็กเกิดเกิน 1,000,000 คนต่อปี ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2506 ถึง 2526 2) ปีที่มีจำนวนเด็กเกิดสูงสุดเป็นประวัติการณ์คือ ปี พ.ศ. 2514 โดยมีจำนวนเด็กเกิดสูงถึง 1,221,228 คน 3) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 เป็นต้นมา จำนวนเด็กเกิดในประเทศไทยได้แสดงแนวโน้มการลดลงอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2562 จำนวนเด็กเกิดได้ลดลงต่ำกว่า 600,000 คน และ 4) ล่าสุด ใน

ปี พ.ศ. 2567 จำนวนเด็กเกิดได้ลดลงต่ำกว่า 500,000 คน เป็นครั้งแรก นับเป็นการตอกย้ำถึงความเร่งด่วนของปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่กำลังจะตามมา (จงจิตต์ ฤทธิรงค์, 2568)

นัยสำคัญของตัวเลขดังกล่าวมิใช่เพียงข้อมูลเชิงสถิติ หากแต่เป็นสัญญาณเตือนสำคัญที่สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนไทยจำนวนมากอาจยังไม่พร้อมต่อการสร้างครอบครัว จากผลสำรวจความคิดเห็นสาธารณะของนิด้าโพล เรื่อง “มีลูกกันเถอะน่า” ซึ่งดำเนินการระหว่างวันที่ 26-28 กันยายน พ.ศ. 2566 ในกลุ่มประชาชนอายุ 18-40 ปี พบว่า ความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมีบุตรอย่างมีนัยสำคัญ โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ยังไม่มีบุตรคิดเป็นร้อยละ 53.89 แต่ยังมีความต้องการจะมีบุตร ขณะเดียวกันมีกลุ่มประชาชนอีกร้อยละ 44.00 ที่ไม่ประสงค์จะมีบุตรเพิ่มเติมหรือไม่ต้องการมีบุตรเลย สาเหตุหลักที่ทำให้ประชาชนไม่ต้องการมีบุตรได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตร และความกังวลต่อสภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีสัดส่วนเท่ากันที่ร้อยละ 38.32 รองลงมาคือ ภาระในการดูแลบุตร ร้อยละ 37.72 และความต้องการใช้ชีวิตอย่างอิสระ ร้อยละ 33.23 (นิด้าโพล, 2567) ผลสำรวจดังกล่าวสะท้อนว่า ความไม่พร้อมในการมีบุตรของประชาชนมีรากฐานมาจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจและบริบททางสังคมเป็นสำคัญ

เมื่อมีการเปรียบเทียบหรือจัดลำดับทั่วโลกในเรื่องของภาวะกตฤตการเกิดต่ำพบว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีอัตราเจริญพันธุ์ต่ำที่สุดเป็นลำดับที่ 17 ของโลกและลำดับที่ 4 ในเอเชีย รองจากเกาหลีใต้ สิงคโปร์ และจีน ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม การคาดประมาณอัตราเจริญพันธุ์รวมของประเทศไทยในปี 2568 เท่ากับ 0.932 ซึ่งหมายความว่า ผู้หญิงไทยคนหนึ่งจะมีบุตรเฉลี่ย 0.93 คนตลอดวัยเจริญพันธุ์ (อายุ 15-49 ปี) อัตราเจริญพันธุ์รวมของประเทศไทยที่คาดประมาณนี้ต่ำกว่าที่สหประชาชาติคาดประมาณไว้ (1.2) และต่ำกว่าอัตราเจริญพันธุ์รวมของสิงคโปร์ (0.96) (United Nations, 2024)

ประเทศไทยกำลังเผชิญวิกฤตโครงสร้างประชากรจากอัตราการเกิดที่ต่ำต่อเนื่อง ขณะเดียวกันสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้กำลังแรงงานลดลง เศรษฐกิจขาดแรงขับเคลื่อนและความสามารถในการแข่งขันถดถอย ภาระงบประมาณด้านสาธารณสุขและสวัสดิการผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างมาก ระบบประกันสังคมและการคลังรัฐเสี่ยงไม่ยั่งยืน ครอบครัวมีภาระดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น ขณะที่ฐานภาษีแคบลง หากไม่เร่งปรับนโยบายประชากรและแรงงาน อาจนำไปสู่วิกฤตเศรษฐกิจ สังคม และเสถียรภาพการพัฒนาประเทศในระยะยาว

การศึกษานโยบายส่งเสริมการมีบุตรของต่างประเทศจึงมีความสำคัญในฐานะบทเรียนเชิงเปรียบเทียบ เพื่อทำความเข้าใจรูปแบบนโยบาย เครื่องมือ และเงื่อนไขความสำเร็จที่อาจนำมาปรับใช้กับบริบทประเทศไทย

การดำเนินนโยบายส่งเสริมการมีบุตรในต่างประเทศ

สาธารณรัฐเกาหลี ได้ทุ่มเทงบประมาณและทรัพยากรอย่างมหาศาลเพื่อแก้ไขวิกฤตอัตราการเจริญพันธุ์ต่ำ โดยประสบความสำเร็จในการ ขยายโครงสร้างพื้นฐานการดูแลเด็ก อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งส่งผลให้ศูนย์ดูแลเด็กเล็กขยายตัวและอัตราการเข้าถึงบริการของเด็กอายุ 3-5 ขวบ เพิ่มขึ้นสูงถึง 91% นอกจากนี้ยังได้ ยกกระตือรือร้นการลาพักและการสนับสนุนครอบครัว อย่างครอบคลุม โดยสนับสนุนให้มารดาและบิดาสามารถลาหยุดพร้อมรับเงินเดือนเต็มจำนวน มีสิทธิใช้วันหยุดดูแลบุตรได้นานถึงหนึ่งปี และมีการริเริ่มนโยบาย “เดือนของคุณพ่อ” ควบคู่ไปกับการปรับลดชั่วโมงการทำงานสูงสุดต่อสัปดาห์เหลือ 52 ชั่วโมง เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบิดาและสร้างสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานให้กับบุคลากร (Thailand Policy Lab Team, 2022)

สิงคโปร์ รัฐบาลสิงคโปร์ได้ดำเนินมาตรการส่งเสริมการมีบุตรที่ครอบคลุม เพื่อตอบสนองต่ออัตราการเกิดที่ลดต่ำลง โดยมาตรการดังกล่าวประกอบด้วย 1) การอุดหนุนทางการเงินและภาษี: มีการจัดสรร “เบบี๋โบนัส” หากมีลูกสองคนพ่อแม่จะได้รับเบบี๋โบนัสทั้งหมด 207,050 บาท และจะได้เงินถึง 258,800 บาทถ้ามีลูกคนที่สาม เงินอุดหนุนรายเดือน สำหรับศูนย์เด็กเล็กก่อนวัยเรียน และสวัสดิการด้านภาษีที่สำคัญ เช่น Working Mother’s Child Relief ซึ่งอนุญาตให้มารดาที่มีบุตรคนแรกสามารถลดหย่อนภาษีเงินได้ถึง 15% 2) การสนับสนุนการลาพักและที่อยู่อาศัย โดยรัฐบาลเพิ่มสิทธิวันลาคลอดของมารดาเป็น 4 เดือน และวันลาของบิดาเป็น 2 สัปดาห์ มีโครงการ Parenthood Priority Scheme เพื่อช่วยจัดสรรที่พักอาศัย และให้การสนับสนุนค่าใช้จ่ายสูงถึง 75% สำหรับเทคโนโลยีช่วยในการเจริญพันธุ์ (Assisted Reproductive Technology) (Praewpan Sirilurt, 2023)

ญี่ปุ่น ประเทศญี่ปุ่นประสบปัญหาอัตราการเกิดต่ำมาอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ค.ศ. 2016 มีอัตราการเกิดเพียง 1.45 ส่งผลให้รัฐบาลต้องดำเนินนโยบายสนับสนุนการมีบุตรควบคู่กับการทำงานของสตรีอย่างเป็นระบบ หนึ่งในมาตรการสำคัญคือการจัดสรรงบประมาณให้ท้องถิ่นพัฒนา

สวัสดิการดูแลบุตรตามบริบทของแต่ละพื้นที่ ทั้งการจัดตั้งสถานรับเลี้ยงเด็กที่ได้มาตรฐาน การให้บริการดูแลเด็กป่วยและบริการพี่เลี้ยงเด็กกราคาย่อมเยา รวมถึงบริการทางการแพทย์สำหรับแม่และเด็กนอกเวลาราชการ นอกจากนี้ยังมีระบบรับส่งเด็กเพื่อแก้ไขข้อจำกัดด้านระยะทาง และกลไกกำกับดูแลสถานรับเลี้ยงเด็กที่มีใบรับรองอย่างเข้มงวด ควบคู่กับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายด้านการเลี้ยงดูบุตรในหลายรูปแบบ มาตรการเหล่านี้ช่วยลดภาระของครอบครัววัยทำงานและเอื้อให้สตรีสามารถทำงานควบคู่กับการมีบุตรได้อย่างมั่นคง (อัจจิมา วัชรารณ, 2561)

สเปน สเปนได้นำนโยบายส่งเสริมการมีบุตรมาใช้ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาอัตราการเกิดต่ำ โดยมีมาตรการสำคัญดังนี้ 1) นโยบายเงินอุดหนุนการเกิด (Baby Bonus) ในช่วงปี 2007 สเปนได้ริเริ่มนโยบายการให้เงินอุดหนุนเป็นจำนวน 2,500 ยูโรต่อเด็กแรกเกิดหนึ่งคน ผลของนโยบายนี้ปรากฏอย่างชัดเจนในระยะสั้น โดยส่งผลให้อัตราการเกิดเพิ่มขึ้นในระดับ 2% ถึง 3% และสอดคล้องกับการลดลงของอัตราการทำแท้ง อย่างไรก็ตาม นโยบายดังกล่าวต้องถูกยกเลิกไปในปี 2011 เนื่องจากการเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และ 2) นโยบายสิทธิประโยชน์ทางภาษี รัฐบาลได้กำหนดมาตรการสนับสนุนผ่านระบบภาษี โดยให้ เครดิตภาษี แก่มารดาที่ทำงานและมีบุตรอายุไม่เกิน 3 ขวบ นอกจากนี้ยังมีการ ลดอัตราภาษี สำหรับครอบครัวที่มีบุตร มาตรการภาษีเหล่านี้ได้รับการคาดการณ์ว่ามีส่วนช่วยให้อัตราการเกิดเพิ่มขึ้นประมาณ 5% หรือคิดเป็น 3 คนต่อผู้หญิง 1,000 คน (Thailand Policy Lab Team, 2022)

สวีเดน สวีเดน ซึ่งมีรากฐานรัฐสวัสดิการที่เน้นความเท่าเทียมทางเพศและเด็กเป็นศูนย์กลาง สามารถประคองอัตราการเกิดให้อยู่ในระดับสูง 1.84 ในปี 2022 ผ่านมาตรการสำคัญดังนี้

1. การรับประกันสิทธิและโครงสร้างพื้นฐาน รัฐบาลออก กฎหมายดูแลเด็ก (Child Care Act) เพื่อให้เด็กอายุ 1-6 ขวบมี “สิทธิที่จะเข้าถึงศูนย์เด็กเล็ก” ภายใน 3 เดือน ซึ่งทำให้จำนวนเด็กในศูนย์เด็กเล็กเพิ่มขึ้นอย่างมาก
2. นโยบายการลาพักที่ยืดหยุ่นสูง ระบบการลาพักเพื่อดูแลบุตรมีความยืดหยุ่นมาก โดยสามารถลาหยุดแบบเต็มเวลาหรือครึ่งเวลาได้จนกว่าบุตรจะอายุ 12 ปี และมีนโยบาย “สปีดฟรีเมียม” เพื่อจูงใจให้มีบุตรคนต่อไปในระยะเวลาใกล้เคียงกัน ซึ่งมาตรการเหล่านี้เคยส่งผลให้อัตราการเกิดเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

3. การส่งเสริมความเท่าเทียม มีการจัดสรรวันหยุดให้ บิดา 90 วัน เพื่อส่งเสริมบทบาทในการดูแลบุตร ควบคู่กับการสนับสนุนจากภาคเอกชนที่มีชั่วโมงการทำงานยืดหยุ่น สร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อการมีบุตร อย่างแท้จริง (Office of Knowledge Management and Development [OKMD], 2024)

การดำเนินนโยบายส่งเสริมการมีบุตรในประเทศไทย

ประเทศไทย รัฐบาลไทยดำเนินมาตรการส่งเสริมการมีบุตรและยกระดับคุณภาพชีวิตเด็กและครอบครัวในหลายมิติ ดังนี้

1. ด้านสาธารณสุขและการแพทย์

1.1 จัดตั้ง คลินิกส่งเสริมการมีบุตร ครอบคลุมทั่วประเทศ แบ่งบริการเป็น 3 ระดับ ได้แก่ การให้คำปรึกษา การรักษาภาวะมีบุตรยากด้วย IUI และการให้บริการ IVF

1.2 ยกระดับมาตรฐานสุขภาพแม่และเด็ก ผ่านมาตรฐานน้ำหนักครรภ์ใหม่ ระบบฝากครรภ์ดิจิทัล (Digital ANC) และโครงการลดภาวะคลอดก่อนกำหนด (ทรงพล พุทธศิริ, 2567)

2. ด้านสวัสดิการและการเงิน

2.1 ดำเนินโครงการเงินอุดหนุนเด็กแรกเกิด 600 บาท/เดือน สำหรับครอบครัวรายได้น้อย

2.2 เสนอแนวคิดเพิ่มเงินสงเคราะห์บุตรสำหรับผู้ประกันตนมาตรา 33 จาก 1,000 บาท เป็น 3,000 บาท/เดือน (อยู่ระหว่างการพิจารณา)

2.3 ครม.เห็นชอบในหลักการขยายสิทธิ เงินเด็กถ้วนหน้า โดยไม่ต้องตรวจรายได้ และอาจครอบคลุมหญิงตั้งครรภ์ตั้งแต่ 4 เดือน (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2566)

3. ด้านกฎหมายและสิทธิประโยชน์แรงงาน

3.1 ขยายสิทธิลาคลอดจาก 98 วันเป็น 120 วัน (Sea Chonthicha, 2568)

4. ด้านการพัฒนาเด็กและสภาพแวดล้อม

4.1 ส่งเสริมและพัฒนาศูนย์เด็กเล็กภาครัฐให้ครอบคลุมทุกพื้นที่และผ่านมาตรฐาน

4.2 ขับเคลื่อนนโยบายเสริม เช่น การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ การสอนเพศวิถีศึกษา และสวัสดิการสำหรับครอบครัวเปราะบาง (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2568)

แม้ประเทศไทยจะมีกรอบนโยบายเชิงรุกในการสนับสนุนการสร้างครอบครัวและการเลี้ยงดูบุตรที่ครอบคลุมในหลายมิติ หากแต่ในทางปฏิบัติ นโยบายดังกล่าวยังประสบข้อจำกัดอย่างมีนัยสำคัญในการตอบสนองต่อสถานะเศรษฐกิจปัจจุบัน ซึ่งถือเป็น ปัญหาเชิงโครงสร้าง ที่ฝังรากลึก โดยมีประเด็นพิจารณา ดังนี้

1. วิกฤตค่าครองชีพและภาระทางเศรษฐกิจ

ภาวะเงินเฟ้อและค่าครองชีพที่ปรับตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การมีบุตรในครอบครัวที่มีความเปราะบางทางรายได้กลายเป็นภาระทางการเงินที่หนัก นำไปสู่สภาวะ “ความไม่พร้อมโดยจำยอม” ซึ่งกระทบทัศนด้านสวัสดิการในปัจจุบันยังไม่สามารถบรรเทาภาระต้นทุนแฝงในการเลี้ยงดูบุตรได้อย่างทั่วถึง

2. ความเหลื่อมล้ำเชิงโอกาสและพัฒนาการ

ปัญหาความเหลื่อมล้ำที่สะสมมาอย่างยาวนานส่งผลกระทบโดยตรงต่อเด็กในหลากหลายมิติ อาทิ 1) มิติด้านการศึกษา ความแตกต่างของมาตรฐานสถานศึกษาและโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยี 2) มิติด้านสุขภาพ ข้อจำกัดในการเข้าถึงโภชนาการและกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการตามช่วงวัยที่เหมาะสม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการยับยั้งสถานะทางสังคมในอนาคต

3. ประสิทธิภาพและความต่อเนื่องของนโยบายภาครัฐ

แม้ภาครัฐจะมีการนำเสนอมาตรการใหม่ๆ แต่ส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาหรือขาดความชัดเจนในทางปฏิบัติ ส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนในการวางแผนครอบครัวของภาคประชาชน นอกจากนี้ นโยบายที่บังคับใช้แล้วอย่าง “โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด” จำนวน 600 บาทต่อเดือน สำหรับกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้น้อย ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางว่า ไม่สอดคล้องกับดัชนีราคาผู้บริโภคและค่าใช้จ่ายจริง ในการเลี้ยงดูเด็กหนึ่งคนให้มีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานพื้นฐานได้

ภาวะ “รัฐล้มเหลว” ในการสร้างหลักประกันความมั่นคงเชิงโครงสร้าง

1. ความย้อนแย้งระหว่างนโยบายประชากรและสถานะเศรษฐกิจจริง จากที่กล่าวไปข้างต้นว่ารัฐบาลมีการดำเนินนโยบายให้เงินอุดหนุนเด็กแรกเกิด 600 บาทต่อเดือน แต่ถ้ามีการวิเคราะห์จริง ๆ ว่า เด็กแรกเกิดถึง3ปีครอบครัวต้องแบกรับค่าใช้จ่าย ดังนี้

1.1 ต้นทุนการเข้าถึงบริการสาธารณสุขและกระบวนการคลอด ในระยะเริ่มต้น ผู้เป็นแม่ต้องแบกรับค่าใช้จ่ายในการฝากครรภ์และการคลอดบุตร ซึ่งแม้ในโรงพยาบาลรัฐจะมีค่าใช้จ่ายที่ต่ำกว่าเอกชน แต่ค่าคลอดธรรมชาติยังคงเฉลี่ยอยู่ที่ 5,500 – 25,000 บาท และพุ่งสูงถึง 45,000 บาทในกรณีผ่าคลอด ขณะที่ภาคเอกชนอาจมีค่าใช้จ่ายสูงถึง 150,000 บาท ต้นทุนเหล่านี้คือ ขั้นแรกที่ครอบครัวต้องจัดเตรียมไว้เอง ซึ่งนโยบายอุดหนุนรายเดือนของรัฐมิได้ครอบคลุมในประเด็นนี้

1.2 ภาระค่าใช้จ่ายคงที่ และต้นทุนการดำรงชีวิตรายเดือน เมื่อเข้าสู่ระยะการเลี้ยงดู (0-3 ปี) พบว่ามีค่าใช้จ่ายคงที่ที่จำเป็นอย่างยิ่งในทุกเดือน เช่น ของใช้จำเป็นสำหรับเด็กซึ่งเฉลี่ยอยู่ที่ 20,000 – 30,000 บาทในช่วงเริ่มต้น และต้นทุนผันแปรรายเดือน เช่น ค่านมและอาหารที่ประมาณ 2,000 – 3,000 บาทต่อเดือน ยังไม่นับรวมค่าจ้างพี่เลี้ยงหรือโอกาสในการสูญเสียรายได้ของพ่อแม่ที่ต้องออกจากงานมาดูแลบุตรเอง ซึ่งอาจสูงถึง 5,000 – 15,000 บาทต่อเดือน (ศิริลักษณ์ อุทัยรัตน์, 2567)

สำหรับนโยบายสวัสดิการ “600 บาท” ที่ภาครัฐได้ดำเนินนั้นในฐานะมาตรการบรรเทาค่าใช้จ่ายให้กับครอบครัว จากการประมาณการค่าใช้จ่ายรวม 3 ปีแรก ซึ่งอาจสูงถึง 450,000 – 800,000 บาท (เฉลี่ยปีละ 150,000 – 260,000 บาท) เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับโครงการเงินอุดหนุนเด็กแรกเกิด 600 บาท/เดือน หรือเพียง 7,200 บาทต่อปี จะพบว่าเงินอุดหนุนนี้คิดเป็นสัดส่วนที่ น้อยกว่า 5% ของค่าใช้จ่ายจริง ที่ครอบครัวต้องแบกรับ ในมาตรการสวัสดิการ 600 บาท จึงมีสถานะเป็นเพียงมาตรการ “บรรเทาปัญหา” ในระยะสั้นที่ช่วยลดทอนความขัดสนได้เพียงระดับพื้นฐานที่สุด แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาความไม่มั่นคงทางการเงินเชิงโครงสร้างได้จริง

2.การตกหล่นของกลุ่มเปราะบางและความเปราะบางของชนชั้นกลาง โครงสร้างสวัสดิการของไทยในปัจจุบันมุ่งเน้นไปที่การสงเคราะห์เฉพาะหน้าสำหรับกลุ่มผู้ยากไร้ เป็นหลัก ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนจาก โครงการ “บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ” ที่ครอบคลุมค่าใช้จ่ายพื้นฐานอย่าง

อุปโภคบริโภคและสาธารณูปโภค อย่างไรก็ตาม มาตรการเหล่านี้กลับสร้างสภาวะ “สูญญากาศทางสวัสดิการ” ให้แก่กลุ่มชนชั้นกลาง ซึ่งเป็นกลุ่มแรงงานหลักที่แบกรับภาระทางภาษี แต่กลับเป็นกลุ่มที่ตกหล่นจากสิทธิประโยชน์ของรัฐ

2.1 วิฤตความไม่มั่นคงของชนชั้นกลางรุ่นใหม่ ในอดีตการศึกษาระดับปริญญาตรีเปรียบเสมือนใบเบิกทางสู่ความมั่นคงทางฐานะ แต่ในปัจจุบันกลับเกิดภาวะ “ปริญญาเพื่อ” หรือปริญญาโทกลายเป็นการศึกษาขั้นต่ำในปัจจุบัน รวมถึงจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาสวนทางกับการขยายตัวของตลาดแรงงานคุณภาพ ส่งผลให้คนรุ่นใหม่จำนวนมากต้องทำงานที่ต่ำกว่าระดับคุณวุฒินอกจากนี้รายได้ที่ได้รับไม่คุ้มค่าต่อต้นทุนการศึกษาที่ลงทุนไป กลายเป็นกลุ่ม “คนจนรุ่นใหม่” ที่แม้จะมีภาพลักษณ์เป็นชนชั้นกลาง แต่กลับไม่มีทรัพย์สินหรือความมั่นคงเพียงพอที่จะรองรับการสร้างครอบครัว

2.2 โครงสร้างเศรษฐกิจไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาเผชิญกับภาวะหยุดนิ่ง และมีการขยายตัวของกลุ่มทุนผูกขาด ส่งผลให้โอกาสของกลุ่มผู้ประกอบการรายย่อยที่จะเติบโตได้นั้นเป็นเรื่องที่ยาก รวมถึงความผันในการเลื่อนขั้นทางสังคมผ่านการเป็นเจ้าของธุรกิจก็ยากขึ้นไปด้วยเมื่อเศรษฐกิจไม่เอื้อให้เกิด คนมีฐานะ คนรวยรุ่นใหม่ หรือการสะสมความมั่งคั่งเพื่อเป็นฐานในการเลี้ยงดูบุตรจึงกลายเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้สำหรับชนชั้นกลางส่วนใหญ่

2.3 ประสิทธิภาพการจับจ่ายได้ของรัฐ ปัญหาสำคัญเชิงมหภาคคือสัดส่วนรายได้ภาษีต่อ GDP ของไทยที่ลดลงจากร้อยละ 16 เหลือเพียงประมาณร้อยละ 14 สะท้อนถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณในการจัดทำรัฐสวัสดิการแบบถ้วนหน้า นอกจากนี้ประชาชนยังเผชิญกับ “วิฤตความเชื่อมั่น” ต่อกลไกรัฐ จากปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน และการบริหารจัดการงบประมาณที่ไร้ประสิทธิภาพ ส่งผลให้ชนชั้นกลางที่แบกรับภาระภาษีเกิดความรู้สึกไม่เป็นธรรมเนื่องจากภาษีที่จ่ายไปไม่ได้ถูกนำกลับมาสร้างเป็นหลักประกันความมั่นคงให้กับชีวิต และบุตรหลานของตนอย่างเป็นรูปธรรม

ส่งผลให้ในปัจจุบันชนชั้นกลางต้องเผชิญกับสภาวะผู้แบกรับภาระภาษีเพื่อสนับสนุนสวัสดิการคนจน ขณะเดียวกันเผชิญกับค่าครองชีพและต้นทุนการเลี้ยงดูบุตรที่สูงขึ้น ได้กลายเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อการมีบุตร รัฐจึงกลายเป็นรัฐที่ล้มเหลวในการสร้างระเบียบ

สังคม ที่คนทำงานหนักจะสามารถมีชีวิตที่มั่นคงได้ ส่งผลให้อัตราการเกิดในกลุ่มประชากรวัยแรงงานที่มีศักยภาพลดต่ำลงอย่างรวดเร็วลงไปด้วย (พิรตนัย ภาคินทร, 2568)

3. ความท้าทายในการฟื้นฟูความชอบธรรมเชิงนโยบาย: จากการสังเคราะห์สู่สวัสดิการถ้วนหน้า

การก้าวข้ามวิกฤตการเกิดต่ำและสภาวะรัฐล้มเหลวในปัจจุบัน จำเป็นต้องอาศัยการรื้อถอนโครงสร้างนโยบายแบบเดิมและสร้าง “พันธสัญญาทางสังคมใหม่” โดยมีรายละเอียดการดำเนินงานเชิงยุทธศาสตร์ดังนี้

3.1 การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ ภาครัฐต้องเล็งมองว่าการเลี้ยงดูบุตรเป็น “เรื่องส่วนตัว” หรือ “เป็นการสงเคราะห์ผู้ยากไร้” แต่ปรับเปลี่ยนมาเป็นการมองว่าเด็กคนหนึ่ง เป็น “ทรัพยากรของชาติ” ซึ่งจะเติบโตไปเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนนวัตกรรม ฐานภาษี และเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในอนาคต การลงทุนในเด็กจึงไม่ใช่รายจ่ายที่เป็นภาระ แต่คือการลงทุนเชิงยุทธศาสตร์ที่มีผลตอบแทนทางสังคมสูงที่สุด

3.2 ภาครัฐควรเปลี่ยนผ่านจากนโยบายการให้เงินอุดหนุนแบบเจาะจงเฉพาะกลุ่ม เป็นระบบ “สวัสดิการเด็กถ้วนหน้า” เพื่อสร้างรากฐานความมั่นคงที่จับต้องได้ อาทิ หลักประกันโภชนาการและสุขภาพ ความเท่าเทียมในยุคดิจิทัล การประกันโอกาสทางการศึกษาอย่างไร้รอยต่อ นอกจากนี้ภาครัฐควรให้ความสำคัญในประเด็นความเปราะบางทางการเงินจากภาระค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุขและอุปถัมภ์ในเด็ก เนื่องจาก ในปัจจุบันจะพบว่าภาระค่ารักษาพยาบาลจากการเจ็บป่วยเฉียบพลันและโรคตามฤดูกาลของเด็กได้กลายเป็นภาระทางเศรษฐกิจที่กระทบต่อเสถียรภาพทางการเงินของครอบครัวอย่างรุนแรง ค่ารักษาพยาบาลในสถานพยาบาลเอกชนมีอัตราสูงมาก โดยเฉพาะโรคติดเชื้อและโรคอุบัติใหม่ เช่น โควิด-19 และโรคในเด็กปฐมวัย เช่น RSV, โรคมือเท้าปาก และไวรัสโรต้า ซึ่งมีค่าใช้จ่ายตั้งแต่หลักหมื่นถึงหลายแสนบาทต่อครั้งแม้จะมีระบบสาธารณสุขพื้นฐานของรัฐ แต่ข้อจำกัดด้านคุณภาพและความรวดเร็วในการเข้าถึงบริการ ทำให้ผู้ปกครองจำนวนมากต้องพึ่งพาบริการเอกชน สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้มีการมีบุตรกลายเป็นความเสี่ยงเชิงโครงสร้างที่ครอบครัวทั่วไปยากจะรองรับได้ในระยะยาว (ไทยรัฐออนไลน์, 2565)

3.3 การบูรณาการเชิงนโยบายข้ามภาคส่วน ความชอบธรรมเชิงนโยบายจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีการประสานงานข้ามกระทรวงอย่างเป็นระบบ โดยไม่จำกัดเพียงมิติด้านสาธารณสุขหรือสังคมเท่านั้น ควรให้ความสำคัญกับมิติด้านอื่น ๆ ด้วย อาทิ

มิติด้านแรงงาน ควรมีการบังคับใช้กฎหมายและนโยบายที่เอื้อต่อการสร้างสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตครอบครัว อาทิ การขยายระยะเวลาการลาคลอดและการให้สิทธิค่าจ้างเต็มจำนวนแก่ทั้งบิดาและมารดา ทั้งนี้ ปัจจุบันพบว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้คู่รักจำนวนมากไม่ตัดสินใจมีบุตร ได้แก่ การให้ความสำคัญกับความก้าวหน้าในอาชีพ ต้นทุนค่าเสียโอกาสในการดำเนินชีวิต ตลอดจนภาระทางเศรษฐกิจในการเลี้ยงดูบุตรซึ่งมีมูลค่าสูงประมาณ 1.9 ล้านบาทต่อคน นอกจากนี้ การมีบุตรยังส่งผลกระทบต่อเส้นทางความก้าวหน้าในวิชาชีพ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิงที่ต้องเผชิญกับภาวะความก้าวหน้าทางอาชีพถดถอยและบทลงโทษทางรายได้จากบทบาทความเป็นมารดา ดังนั้น ภาครัฐจึงควรเร่งปรับปรุงและพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อรองรับและแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเป็นระบบและยั่งยืน (กานต์ธีรา ภูริวิกรัย, 2563)

มิติด้านผังเมืองและคมนาคม ภายในปี ค.ศ. 2050 คาดว่าประชากรโลกเกือบร้อยละ 70 จะอาศัยอยู่ในเขตเมือง อย่างไรก็ตาม รูปแบบการขยายตัวของเมืองที่พึ่งพาการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลเป็นหลักได้ก่อให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัด มลพิษทางอากาศและเสียง รวมถึงความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุและภาวะสุขภาพที่ถดถอย (วิจิตรบุษบา มารมย์, 2560) ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวที่มีบุตร การออกแบบเมืองในลักษณะดังกล่าวจึงกลายเป็นอุปสรรคเชิงโครงสร้างต่อการตัดสินใจมีบุตรของประชากรวัยเจริญพันธุ์ ดังนั้น ภาครัฐควรปรับแนวคิดการพัฒนาเมืองไปสู่รูปแบบ เมืองที่เป็นมิตรต่อครอบครัวและเด็ก อาทิ แนวคิด 15-minute City ซึ่งเอื้อให้ผู้อยู่อาศัยสามารถเข้าถึงสถานที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน เช่น โรงเรียน สถานพยาบาล พื้นที่สาธารณะ และสถานที่ทำงาน ภายในระยะเวลาไม่เกิน 15 นาทีด้วยการเดินหรือขี่จักรยาน (สิงหนาท แสงสีหนาท, 2568) ควบคู่กับแนวคิด Car-free City ที่มุ่งลดการพึ่งพารถยนต์ส่วนบุคคล และส่งเสริมระบบขนส่งสาธารณะที่ปลอดภัย เข้าถึงง่าย และเหมาะสมกับเด็กและครอบครัว (เดือนเพ็ญ จัยประชา, 2567) การพัฒนาเมืองในลักษณะดังกล่าวจะช่วยลดภาระในการเดินทางและการรับ-ส่งบุตร ลดค่าใช้จ่ายด้านคมนาคม ลดความเสี่ยงจากอุบัติเหตุ และสร้างสภาพแวดล้อมที่มีอากาศบริสุทธิ์และปลอดภัยต่อสุขภาพเด็ก ซึ่งจะช่วยเพิ่มความมั่นใจให้ครอบครัว

ว่าการมีบุตรจะไม่ใช่ภาระด้านเวลา สุขภาพ และคุณภาพชีวิต อันเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการตัดสินใจมีบุตรและนำไปสู่การเพิ่มอัตราการเกิดในระยะยาวอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอเชิงนโยบาย (Policy Implications)

1. *ปรับกระบวนทัศน์นโยบายประชากร จากการสงเคราะห์สู่รัฐสวัสดิการเชิงโครงสร้าง*
ภาครัฐควรยกระดับนโยบายส่งเสริมการมีบุตรจากมาตรการเชิงสงเคราะห์ระยะสั้นไปสู่การสร้างรัฐสวัสดิการที่มองเด็กในฐานะทรัพยากรเชิงยุทธศาสตร์ของชาติ โดยต้องรับผิดชอบร่วมกับครอบครัวในการแบกรับต้นทุนการเลี้ยงดูบุตรอย่างเป็นระบบ การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ดังกล่าวจะช่วยฟื้นฟูความชอบธรรมเชิงนโยบาย และลดการรับรู้ว่าการมีบุตรเป็นภาระส่วนบุคคลเพียงฝ่ายเดียว

2. *ลดต้นทุนค่าเสียโอกาสของการมีบุตรในมิติแรงงานและอาชีพ*
รัฐควรดำเนินนโยบายแรงงานที่เอื้อต่อสมดุลระหว่างการทำงานและการสร้างครอบครัวอย่างแท้จริง อาทิ การขยายวันลาคลอดและการลาพ่อแม่โดยได้รับค่าจ้างเต็มจำนวน การส่งเสริมรูปแบบการทำงานที่ยืดหยุ่น และการคุ้มครองความก้าวหน้าในอาชีพของผู้มีบุตร โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิง เพื่อลดบทลงโทษทางรายได้จากบทบาทความเป็นมารดา และป้องกันการหลุดออกจากตลาดแรงงานในระยะยาว

3. *สร้างหลักประกันด้านสาธารณสุขและลดความเสี่ยงทางการเงินของครอบครัว*
รัฐควรยกระดับระบบหลักประกันสุขภาพให้สามารถรองรับโรคในเด็กที่มีต้นทุนการรักษาสูงอย่างครอบคลุมและทันทั่วถึง ทั้งในด้านคุณภาพและความรวดเร็วในการเข้าถึงบริการ เพื่อลดการพึ่งพาระบบเอกชนที่มีค่าใช้จ่ายสูง การลด “ภาวะช็อกทางเศรษฐกิจ” จากค่ารักษาพยาบาลจะช่วยเพิ่มความมั่นคงทางการเงินของครอบครัว และลดความลังเลต่อการตัดสินใจมีบุตร

4. *ปฏิรูประบบการศึกษาเพื่อลดภาระต้นทุนแฝงของผู้ปกครอง*
นโยบายการศึกษาควรมุ่งลดความจำเป็นของการศึกษานอกระบบที่ผู้ปกครองต้องแบกรับค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม โดยการยกระดับคุณภาพการศึกษาในระบบให้สามารถตอบโจทย์การแข่งขันทางสังคมได้อย่างแท้จริง การลดต้นทุนการศึกษาจะช่วยตัดวงจรความขาดโอกาส และทำให้การมีบุตรไม่กลายเป็นภาระทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องยาวนาน

5. พัฒนาเมืองและโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นมิตรต่อครอบครัวและเด็ก

ภาครัฐควรบูรณาการนโยบายผังเมืองและคมนาคมให้เอื้อต่อการใช้ชีวิตของครอบครัวที่มีบุตร เช่น การพัฒนาเมืองแบบ 15-minute City การเข้าถึงโรงเรียน สถานพยาบาล และพื้นที่สาธารณะได้อย่างปลอดภัยและสะดวก เพื่อลดภาระด้านเวลา ค่าเดินทาง และความเสี่ยงต่อสุขภาพของเด็ก การสร้างสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เหมาะสมจะช่วยเสริมความมั่นใจในการเลี้ยงดูบุตรในระยะยาว

6. พื้นฟูความเชื่อมั่นผ่านนโยบายแบบบูรณาการและต่อเนื่อง

ท้ายที่สุด การแก้ไขวิกฤตการเกิดต่ำจำเป็นต้องอาศัยนโยบายที่มีความต่อเนื่อง บูรณาการข้ามกระทรวง และมีเป้าหมายระยะยาวที่ชัดเจน การแยกส่วนการดำเนินนโยบายจะยิ่งบั่นทอนความเชื่อมั่นของประชาชน ในทางตรงกันข้าม การสร้างระบบสวัสดิการที่จับต้องได้ในชีวิตจริงจะช่วยฟื้นฟูความชอบธรรมเชิงนโยบาย และนำไปสู่การตัดสินใจมีบุตรในฐานะทางเลือกที่มั่นคงและยั่งยืนมากขึ้น

สรุปผล

วิกฤตอัตราการเกิดต่ำในประเทศไทยมิได้เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงเชิงค่านิยมของปัจเจกหรือการเลือกวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่เพียงลำพัง หากแต่เป็นผลลัพธ์ของความล้มเหลวเชิงโครงสร้างของรัฐในการสร้างหลักประกันความมั่นคงที่ครอบคลุมสำหรับบุตรหลานและครอบครัววัยแรงงาน ภายใต้บริบทของค่าครองชีพที่สูงขึ้น ความเหลื่อมล้ำเชิงโอกาส และความไม่แน่นอนของนโยบายสาธารณะ การมีบุตรถูกตีความในฐานะ “ต้นทุน” และ “ความเสี่ยง” มากกว่าการลงทุนเพื่ออนาคตของครอบครัวและชาติ

ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า แม้ภาครัฐจะดำเนินมาตรการส่งเสริมการมีบุตรในหลายมิติทั้งด้านสาธารณสุข สวัสดิการ การเงิน และกฎหมายแรงงาน แต่มาตรการเหล่านี้ยังคงมีลักษณะกระจัดกระจาย ขาดการบูรณาการ และไม่สามารถลดต้นทุนที่แท้จริงของการมีบุตรได้ โดยเฉพาะต้นทุนค่าเสียโอกาสด้านอาชีพ รายได้ และคุณภาพชีวิตของครัวเรือนชนชั้นกลางและชนชั้นแรงงาน ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรวัยเจริญพันธุ์ที่มีศักยภาพสูง

โครงสร้างรัฐสวัสดิการของไทยที่ยังคงมุ่งเน้นการสงเคราะห์เฉพาะกลุ่มเปราะบาง ส่งผลให้ประชากรวัยแรงงานจำนวนมากตกอยู่ในภาวะ “สูญญากาศทางสวัสดิการ” ต้องแบกรับภาระค่าครองชีพ ค่าการศึกษา และค่ารักษาพยาบาลของบุตรด้วยตนเอง ขณะที่ความมั่นคงทางรายได้และโอกาสในการเลื่อนขั้นทางสังคมกลับลดลงอย่างต่อเนื่อง สภาวะดังกล่าวบ่อนทำลายความเชื่อมั่นของประชาชนต่อบทบาทของรัฐในฐานะผู้จัดการความเสี่ยงทางสังคม และนำไปสู่การปฏิเสชนโยบายส่งเสริมการมีบุตรโดยปริยาย

ดังนั้น การแก้ไขวิกฤตการเกิดต่ำของประเทศไทยจึงไม่อาจพึ่งพามาตรการทางการเงินระยะสั้นเพียงอย่างเดียว หากแต่จำเป็นต้องปรับกระบวนทัศน์เชิงนโยบายจากการมองการเลี้ยงดูบุตรเป็นภาระส่วนบุคคล ไปสู่การยอมรับว่าเด็กคือทรัพยากรเชิงยุทธศาสตร์ของชาติ การฟื้นฟูความชอบธรรมเชิงนโยบายจึงควรตั้งอยู่บนการสร้างรัฐสวัสดิการถ้วนหน้าและการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรต่อครอบครัว เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับครัวเรือนและความยั่งยืนของโครงสร้างประชากร เศรษฐกิจ และสังคมไทยในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพนี้แสดงกรอบการอธิบายวิกฤตอัตราการเกิดต่ำของประเทศไทย โดยเชื่อมโยงปัจจัยด้านประชากรกับบทบาทของรัฐในการจัดสวัสดิการ ภาพชี้ให้เห็นความไม่สอดคล้องระหว่างนโยบายสวัสดิการที่รัฐจัดให้กับต้นทุนการเลี้ยงดูบุตรของครอบครัววัยแรงงานในชีวิตจริง ซึ่งส่งผลต่อความมั่นคงของครอบครัวและการตัดสินใจมีบุตร กรอบดังกล่าวใช้เป็นฐานในการทำความเข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างอัตราการเกิดต่ำกับความชอบธรรมเชิงนโยบายของรัฐ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2568). สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร [Statistical data]. เข้าถึงได้จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/displayData>.
- กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2568). แผนปฏิบัติการราชการประจำปีงบประมาณ 2568. เข้าถึงได้จาก https://www.dcy.go.th/public/mainWeb/file_download/1734330447458-624503594.pdf
- กานต์ธีรา ภูริกริชย์. (2563). “ถ้าโลกวนวายแบบนี้แล้วจะมีลูกไปทำไม?” : มองครอบครัวรุ่นใหม่เมื่อ ‘ลูก’ ไม่ใช่คำตอบของคน Gen Y. เข้าถึงได้จาก <https://kidforkids.org/gen-y-no-child/>
- จงจิตต์ ฤทธิรงค์. (2568). จำนวนเด็กไทยเกิดต่ำสุดเป็นประวัติการณ์ สวนทางนโยบายมีลูกเพื่อชาติ. เข้าถึงได้จาก <https://www.theprachakorn.com/newsDetail.php?id=1002>
- เดือนเพ็ญ จัยประชา. (2567). ถอด 7 ประเด็นน่ารู้เรื่องการพัฒนาเมืองจากนโยบาย Car Free Day ที่ กทม. พยายามผลักดัน. เข้าถึงได้จาก <https://urbancreature.co/car-free-bangkok>
- ทรงพล พุทธิศิริ. (2567). แนวทางการจัดบริการคลินิกส่งเสริมการมีบุตร. นนทบุรี : กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2565). ส่องคำรักษาโรคฮิตหน้าฝน 2022 เพื่อวางแผนทำประกันสุขภาพสำหรับลูกน้อย 0-5 ปี. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/lifestyle/mom-and-kids/2500767>

- นิด้าโพล. (2567). *มีลูกกันเยอะนะ*. เข้าถึงได้จาก https://nidapoll.nida.ac.th/survey_detail?survey_id=658
- พีรตนัย ภาคิเนตร. (2568). *การล่มสลายของ ‘ชนชั้นกลาง’ : เมื่อการเป็นคนธรรมดา ไม่พอให้อยู่รอดในโลกที่ผิดปกติ*. เข้าถึงได้จาก <https://theactive.thaipbs.or.th/read/middle-class>
- วิจิตรบุษบา มารมย์. (2560). *การประเมินองค์ความรู้ด้านเมืองยั่งยืนในประเทศไทย*. นครปฐม: ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมนิเวศวิทยาอุตสาหกรรม คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิริลักษณ์ อุทัยรัตน์. (2567). *มีลูก 1 คน ใช้เงินเท่าไร ? สรุปค่าใช้จ่ายตั้งแต่เริ่มฝากครรภ์ ถึง 18 ปี*. เข้าถึงได้จาก <https://th.theasianparent.com/cost-to-raise-a-child>
- สมทิพ วัฒนพงษ์วานิช. (2567). *สถานการณ์การทำงานของผู้สูงอายุไทย*. เข้าถึงได้จาก <https://www.econ.chula.ac.th/setsawana597613/>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). *การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2567*. กรุงเทพฯ: กลุ่มบริการและเผยแพร่ข้อมูลสถิติ กองสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สิงหนาท แสงสีหนาท. (2568). *ดีต่อกายและใจในเมือง 15 นาที (Well-being and Health within 15-minute City)*. เข้าถึงได้จาก <https://urbanally.org/en/article/Well-beingandHealthwithin15-minuteCity>
- สุนิษา มะลิวัลย์. (2567). *ภาวะพึ่งพิงของผู้สูงอายุไทย ในอนาคตอีก 20 ปี : อนามัยพยากรณ์*. เข้าถึงได้จาก <https://hfd.anamai.moph.go.th/th/news-anamai-3/229198>
- อัจจิมา วัชรภรณ์. (2561). *บทบาทด้านเศรษฐกิจของสตรีกับวิถีสังคมญี่ปุ่น....ในยุคปัจจุบัน*. *JSN Journal (วารสารญี่ปุ่นศึกษา), Special Edition*, 166-191.
- Office of Knowledge Management and Development. (2024). *Breaking the limits of the low birth rate crisis and aging society: Opportunities and challenges at the local level [in Thai]*. Retrieved from <https://knowledgeportal.okmd.or.th/valuechain/67ea09c3aad67>

- Praewpan Sirilurt. (2023). *สำรวจนโยบาย ‘ส่งเสริมการมีลูก’ ของแต่ละประเทศ สาเหตุใดสถิติเด็กเกิดใหม่น้อยลง*. Retrieved from <https://www.sdgmovement.com/2023/11/08/fertility-rate-policy/>
- Sea Chonthicha. (2568). *ลาคลอด 120 วัน สิทธิใหม่ตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานที่HR ต้องรู้*. เข้าถึงได้จาก. <https://byte-hr.com/th/blog/120-day-maternity-leave-guide>.
- Thai Health Promotion Foundation. (2025). *สูงวัยโดยสมบูรณ์: สรุปสถานการณ์ผู้สูงวัยในปี 2567 และจะไปต่อกันอย่างไร*. Section09 Thaihealth. Retrieved from. <https://section09.thaihealth.or.th/2025/01/09/complete-aged-society/>.
- Thailand Policy Lab Team. (2022). *ส่องนโยบายสุดฮิตจาก 5 ประเทศที่อยากให้คนมีลูกเท่าไรๆ ก็ไม่สำเร็จสักที*. เข้าถึงได้จาก <https://thailandpolicylab.com/failed-population-policies/>
- United Nations. (2024). *World population prospects 2024*. Retrieved from <https://population.un.org/wpp/>

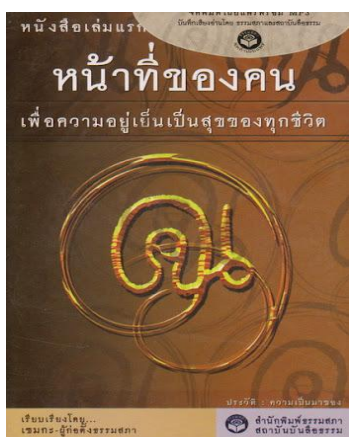
The Duties of Human Beings: A Book Review

Phra Khru Phisutthammaphirat (Patipano)¹ and Sirirote Namsena²

Received: February 06, 2024

Revised: June 05, 2024

Accepted: June 05, 2024

ผู้เขียน: เขมกะ-ผู้ก่อตั้งธรรมสภา

จำนวน: 204 หน้า

ปีที่พิมพ์: 2550

ครั้งที่พิมพ์: 1

สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม

Abstract

This book review, "The Duties of Human Beings" aims to study the duties of human beings. Khemaka, the founder of the Dhamma Sabha, described sixteen duties of human beings. The word "human being" is divided into three levels: outsiders, insiders, and those within humanity. Duty is something that must be done. Human beings are those with noble hearts. Parents teach their children not to do evil; all children must obey their parents' teachings. Teachers impart knowledge; students

¹ Tak Provincial Office of Buddhism

² Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: nattha915628@gmail.com, Tel. 082-9359562

obey their teachers' teachings. Friends must be compassionate, sharing joy and sorrow. A husband has a duty to his wife, and a wife has a duty to her husband. Civil servants must strictly adhere to civil service regulations. Police officers have the duty to alleviate suffering and promote the well-being of the people. Soldiers have the duty to protect independence and sovereignty. Merchants must be honest in their profession. Senior officers must be kind to their subordinates, and subordinates must respect their seniors. Laypeople must abstain from vices. When everyone fulfills their duties, society will be peaceful.

Keywords: duty, human being, Dhamma Sabha

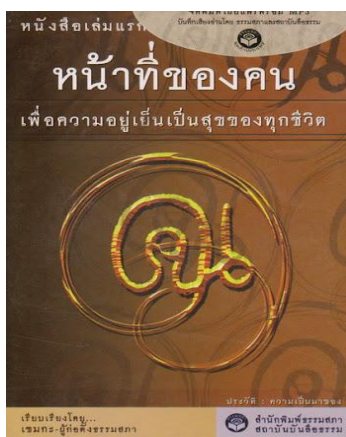
บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) หนังสือของคน

พระครูพิสุทธธีรธรรมาภิปัต (ปฐวิภาโณ)¹ และศิริโรจน์ นามเสนา²

Received: February 06, 2024

Revised: June 05, 2024

Accepted: June 05, 2024

ผู้เขียน: เขมกะ-ผู้ก่อตั้งธรรมสภา

จำนวน: 204 หน้า

ปีที่พิมพ์: 2550

ครั้งที่พิมพ์: 1

สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์ธรรมสภา สถาบันบันลือธรรม

บทคัดย่อ

บทวิจารณ์หนังสือ “หนังสือของคน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหนังสือของคน ท่านเขมกะ-ผู้ก่อตั้งธรรมสภา ได้พูดถึงหนังสือของคน 16 ประการ คือ หนังสือของคน คำว่าคนนี้ออกเป็น 3 ชั้น คือ คนนอก, คนในและในคน หนังสือ คือ สิ่งที่ต้องทำ มนุษย์ คือ ผู้มีจิตใจสูง พ่อแม่สั่งสอนให้ลูกไม่ทำความชั่ว ลูกทุกคนจะต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ครูอาจารย์ คือ ผู้ให้วิชาความรู้ ศิษย์เชื่อฟังคำสั่งสอนของอาจารย์ เพื่อน ต้องมีใจเมตตาพร้อมสุขร่วมทุกข์ สามีนี้นี่ที่ต้องปฏิบัติต่อภรรยาอย่างไร ภรรยาก็ต้องมีหน้าที่ ที่ปฏิบัติต่อสามีเหมือนกัน ข้าราชการพลเรือนต้องปฏิบัติตามระเบียบวินัยของข้าราชการโดยเคร่งครัด ตำรวจมีหน้าที่ระงับทุกข์บำรุงสุขของประชาชน ทหารมีหน้าที่

¹ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดตาก

² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Corresponding author, e-mail: nattha915628@gmail.com, Tel. 082-9359562

รักษาเอกราชและอธิปไตย พ่อค้าแม่ค้าต้องซื้อสัตย์ต่ออาชีพ ผู้ใหญ่ผู้บังคับบัญชาต้องมีจิตใจเอื้อเฟื้อต่อผู้น้อย ผู้น้อยต้องให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่ คลุ่หัสถ์ต้องงดเว้นจากอบายมุข เมื่อทุกคนปฏิบัติตามหน้าที่ของตนแล้วสังคมจะมีความสุข

คำสำคัญ: หน้าที่, คน, ธรรมสภา

บทนำ

หน้าที่ของคน ทำอย่างไรจึงจะมีความสุขชนิดที่ถาวรมั่นคง เพราะเห็นว่า โลกที่กำลังประสบความเดือดร้อนวุ่นวายอยู่ในขณะนี้ เนื่องจากยังไม่รู้จักหน้าที่ของคนที่เกิดมาจริง ๆ ถึงจะรู้แต่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่นั้นเลย ผลก็คือเหมือนกับไม่รู้ เช่นเดียวกับคนที่มีเงินแล้วเก็บไว้เฉย ๆ ยังไม่ยอมใช้จ่าย ย่อมไม่เกิดผล อะไรเช่นเดียวกัน เหมือนกับคนไม่มีเงิน ส่วนมากคนเวลานี้ไม่ได้ทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ แต่กลับไปทำหน้าที่ของสัตว์นรกบ้าง เด็กไม่ทำหน้าที่ของเด็กบ้าง หนุ่มสาวไม่ทำหน้าที่ของหนุ่มสาวบ้าง คนแก่ไม่ทำหน้าที่ของคนแก่บ้าง เป็นต้น ถึงรู้หน้าที่แต่ไม่ปฏิบัติหน้าที่นั้น สิ่งที่สำคัญผู้ใดได้กระทำตามหน้าที่ผู้นั้นชื่อว่าปฏิบัติตามสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และผู้ใดปฏิบัติตามสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้นั้นย่อมพ้นจากทุกข์ได้ตามควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางของคนทุกคน ที่ล้วนแต่ต้องการจะพ้นทุกข์ บรรลุนาปราสแต่ความสุขที่ดีที่สุด ก่อนจะตายจากไป

สาระสำคัญของเนื้อหา

1. *หน้าที่ของคน “คน-คน”* คำนี้เป็นคำที่ใคร ๆ พอได้ฟังแล้วก็รู้จักดี หมายถึง อะไรโดยทั่วกัน เพราะใช้พูดเรียกกันและกันมาตั้งแต่ครั้งดึกดำบรรพ์ ในสมัยที่โลกนี้มีขึ้นใหม่ แต่ถ้าจะถามว่าคนมีหน้าที่อย่างไร ก็รู้สึกว่าจะตอบยากสักหน่อย หากจะตอบว่า คนมีหน้าที่กิน นอน และสืบพันธุ์แล้วก็ตาย เท่านั้นก็ง่ายดี ถ้าเช่นนั้นก็ไม่ยากอะไรและทุกคน ก็ทำได้โดยไม่ต้องสอน แม้สัตว์ดิรัจฉานก็ทำได้เช่นกัน เมื่อคนมี เมื่อคนมีหน้าที่ เพียงเท่านั้นและก็ได้เหมือนกันทุกคน เหตุไฉนจึงต้องเดือดร้อนมี ความทุกข์ใจถึงหน้าค่าคร่ำครีดย นอนเอนมือกายหน้าผาก บางคน ถึงกับต้องฆ่าตัวตายไปก็มาก ฉะนั้น จึงได้พิจารณาให้ถึถ้วนจนทราบว่ คนนี้ ทำอย่างไรจึงจะมีความสุขที่ถาวรมั่นคง คำว่าคนนี้ออกเป็น 3 ชั้น คือ คนนอก, คนใน และในคน

คนนอกนั้น หมายถึง คนอื่นและสัตว์อื่นที่ไม่ใช่ตัวเรา เช่น บิดามารดา อุปัชฌาย์อาจารย์ และพี่น้อง เป็นต้น

คนในนั้น หมายถึงตัวเราเอง ซึ่งประกอบด้วย ตา, หู, จมูก, ลิ้น, กาย, ใจ, ครอบอวัยวะ 32 ประการ หรือบกพร่องบ้างก็ตาม เมื่ออารมณ์ คือ รูป, เสียง, กลิ่น, รส, สัมผัสสะทางเนื้อหนัง และธรรมารมณ์มากระทบแล้ว ใจรู้สึกชอบบ้าง รู้สึกไม่ชอบบ้าง สุดแต่ว่าอารมณ์ที่มากระทบนั้นๆ ถ้าเป็นที่ถูกใจก็ชอบ ถ้าเป็นที่ไม่ถูกใจก็ไม่ชอบ

ในคนนั้น พิจารณาโดยที่ เกิด ก็เห็นว่าเกิดมาจากธาตุ 6 คือ ดิน, น้ำ, ไฟ, ลม, อากาศ, และวิญญาณ ผสมกันเป็นส่วนพอดี แล้วก็มีความรู้สึกเดินได้ พุด ได้ตามเหตุตามปัจจัย

คำว่าหน้าที่นั้นหมายถึง สิ่งที่ต้องทำ หรือธุรกิจอย่างใดอย่างหนึ่งที่จำเป็นต้องทำเหมือน ขวานาก็มีหน้าที่ต้องทำนา พ่อค้าก็มีหน้าที่ต้องค้าขาย ครูมีหน้าที่ ต้องสอนหนังสือ เป็นต้น

1.1 ประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ที่ตน ต้องการในปัจจุบันให้สำเร็จ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “ทิฏฐธรรม มิกัตถะประโยชน์” คือ 1) อุฏฐานสัมปทา มีความอดทนขยันหมั่นเพียร ทำการงาน ทุกอย่างในทางที่ชอบ 2) อารักขสัมปทา พยายามรักษาเงินที่หามาได้โดยชอบนั้น ไม่ใช่จ่ายอะไรโดยไม่จำเป็น 3) กัลยาณมิตตตา คบแต่คนดีหรือบัณฑิตเป็นมิตร แล้วทำตามท่าน 4) สมชี วิตา พยายามเลี้ยงชีพโดยสมควรแก่ฐานะ

1.2 ประโยชน์ในภายภาคหน้า

ศรัทธาสัมปทา แปลว่า ถึงพร้อมด้วยความเชื่อถือ คือ มีความเชื่อถือ บุคคลมีแต่ความเชื่ออย่างเดียว เช่น เชื่อว่ามีความ สุขความเจริญก็เพราะผลของการทำดีศรัทธาเชื่อ สิ่ง ที่ควรเชื่อนั้นแบ่งออกเป็นสี่อย่าง

1) กรรมศรัทธา เชื่อกรรม คือ เชื่อการกระทำเท่านั้นเป็นเหตุ ให้รวยหรือจน ให้ดีหรือชั่ว ไม่ใช่เพราะโชคเคราะห์ หรือผีสาងเทวดา อะไรอันวณให้

2) วิปากศรัทธา เชื่อผลของกรรม คือ เชื่อว่าผลของกรรม นั้นต้องมีแน่นอน และให้ผลตรงตามกรรมที่ทำไว้จนได้ เว้นแต่จะช้าหรือเร็วเท่านั้น ไม่มีใครจะบิดเบือนหรือห้ามผลของกรรมที่กระทำมาแล้วไม่ให้บังเกิดผลได้

3) กัมมัสสกะตาศรัทธา เชื่อว่า สัตว์มีกรรมเป็นของตนเอง ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ไม่มีใครทำให้ตนดีหรือชั่วได้ ตนเองก็ไม่สามารถ จะทำให้ใครดีหรือชั่วได้ ความดีและความชั่วเป็นของเฉพาะตัวเท่านั้น

4) ตถาคตโพธิศรัทธา คือ เชื่อว่าพระพุทธเจ้าตรัสรู้ด้วยพระ ปัญญาของพระองค์เอง ไม่มีผู้ใดสั่งสอน และสิ่งที่พระองค์ตรัสรู้นั้น เป็นของจริงอย่างประเสริฐยิ่ง จะหาสิ่งใดจริงและประเสริฐเสมอมิได้

ศีลสัมปทาข้อที่สองนั้น แปลว่า ถึงพร้อมด้วยศีล หมายถึง ความว่า ความประพฤติ ความเรียบร้อยดี ทั้งแก่ตนและแก่คนอื่น โดยไม่กระทบกระเทือนตนเอง

จากสัมปทาข้อที่สาม แปลว่า ถึงพร้อมด้วยการเสียสละ ได้แก่ การสละสิ่งของอย่างหนึ่ง การสละความเห็นแก่ตัวอย่างหนึ่ง

ปัญญาสัมปทาข้อที่สี่ คือ ถึงพร้อมด้วยปัญญา, ปัญญา ความรอบรู้ในที่นี้ จะแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ ปัญญาในทางโลก อย่างหนึ่ง ปัญญาในทางธรรมอย่างหนึ่ง

1.3 ความรู้แจ้งด้วยปัญญา ความรู้ในทางธรรมนั้น เป็นความรู้ความจริงของสภาวะธรรมทั้งปวง รู้สภาวะธรรมนั้นตามเป็นจริงของมันเป็นอย่างไรโดยเฉพาะก็คือรู้ในกองสังขารในตัวเอง

2. หน้าทีมนุชย์ “คน” ตามที่กล่าวมาแล้ว เมื่อปฏิบัติปฏิบัติขบยั้ง ๆ ขึ้นโดยลำดับ จนกระทั่งมีจิตใจสูงกว่าคนธรรมดาสามัญ ควรเรียกชื่ออีก อย่างหนึ่งว่า นุชย์ แปลว่าผู้มีจิตใจสูง คือมีจิตใจและการประพฤติ ทางกาย วาจา สูงกว่าคนและสัตว์ทั่วไป นุชย์นี้เป็นภพที่สัตว์ผู้เป็น อยู่อาศัยได้รับความอิสระเสรีเต็มที่ในการกระทำทางกาย วาจา ใจ ไม่เหมือนอบายภูมิทั้งสี่ คือ นรก เปรต อสุรกาย สัตว์ดิรัจฉาน ฉะนั้น ผู้ประสงค์จะดำรงความเป็นมนุษย์ให้มั่นคงถาวร จึง พิจารณาให้เข้าใจชัดเจนในเรื่อง “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” นี้ อย่างมีความเห็นผิดเป็นอันขาด เพราะความร้ายว หรือยากจนทางวัตถุนั้น เป็นผลพลอยได้เท่านั้น ส่วนความดีและความชื่อนั้น ผู้ทำย่อมได้ รับผล ตั้งแต่พอลงมือทำนั้นแล้ว

3. หน้าทีพ่อแม่ พ่อแม่จึงมีหน้าที่ต้องทำการอุปการะก่อน หน้าที่ของพ่อแม่ ที่ต้องปฏิบัติต่อลูกนั้น มีดังต่อไปนี้

3.1 ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว การที่พ่อแม่ต้องริบสอนลูกไม่ให้ทำความชั่ว

3.2 ให้ตั้งอยู่ในความดี ขอนี้ถ้าพ่อแม่ได้สั่งสอนให้ลูกเชื่อฟัง ตั้งมั่นอยู่ในการไม่ทำความชั่ว

3.3 ให้ศึกษาศิลปวิทยา ตามสมควรแก่อายุและสติปัญญาของลูก

3.4 แต่งงานกับผู้ที่สมควรให้ หน้าที่อันสำคัญยิ่งของพ่อแม่ อีกอย่างหนึ่ง ก็คือการจัดหาสามีและภรรยาให้แก่ลูกของตน

3.5 มอบทรัพย์ไว้ในสมัยที่ควร พ่อแม่จะให้ทรัพย์แก่ลูก จึงต้องพิจารณาให้รอบคอบว่าควรจะให้เท่าไรในเวลาไหน

3.6 แนะนำพร้าสอน พ่อแม่ได้สอนไม่ให้ลูกทำความชั่ว และให้ลูกทำแต่ความดี ขวนขวายให้ได้ศึกษาเล่าเรียน สอนให้รู้จักการเป็นสามีภรรยา ตลอดจนสอนให้รู้จักการใช้เงินที่มอบให้ไป

3.7 หาโอกาสพาลูกไปเที่ยวหรือไปในงานพิธีต่าง ๆ เช่น งานกุศลเป็นต้นบ้าง

4. **หน้าที่ลูก** ด้วยพ่อแม่เป็นผู้มีพระคุณต่อลูกอย่างมากมายเหลือที่จะพรรณนาให้ครบถ้วนได้ จึงมีหน้าที่ที่ลูกทุกคนต้องปฏิบัติต่อพ่อแม่ 7 ประการ คือ

4.1 พ่อแม่ได้เลี้ยงเรามาแล้วก็เลี้ยงท่านตอบ

4.2 ช่วยทำกิจการงานของพ่อแม่

4.3 ดำรงวงศ์ตระกูลของพ่อแม่

4.4 ประพฤติตนให้เป็นคนสมควรรับทรัพย์มรดกของพ่อแม่

4.5 เมื่อพ่อแม่ล่วงลับไปแล้วก็ทำบุญอุทิศให้ท่าน

4.6 มั่นอยู่ในกตัญญูทเวทิต่อพ่อแม่

4.7 เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่ในทางที่ถูกต้องโดยเคร่งครัด

5. **หน้าที่ครูบาอาจารย์** คำว่าครูอาจารย์พอเข้าใจความหมาย ครู แปลว่า ผู้ที่ศิษย์พึงเคารพ อาจารย์แปลว่า ผู้ที่ศิษย์พึงประพฤติโดยเอื้อเฟื้อ ส่วนคำว่ามาใช้เป็นสร้อยเพื่อให้เรียกไพเราะว่า ครูบาอาจารย์ และ โดยมากหมายถึงครูที่เป็นพระ เช่น ครูบาศรีวิชัย เป็นต้น เพราะฉะนั้น เพื่อพัฒนาประชาชนให้เป็นพลเมืองดี อันจะเป็นผล ให้ประเทศชาติศาสนา ตลอดทั้งโลกมีความเจริญรุ่งเรือง ร่มเย็น เป็นความสงบสุขรวมทั้งตัวผู้เป็นอาจารย์ด้วย จึงสมควรมีหน้าที่ที่ต้องประพฤติปฏิบัติเป็นประจำ 11 ประการ คือ

5.1 แนะนำดี

5.2 ให้เล่าเรียนดี

5.3 บอกศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง ไม่ปิดบังอำพราง

5.4 ยกย่องศิษย์ให้ปรากฏในเพื่อนฝูง และประชาชน

5.5 ทำการป้องกันในทิศทั้งหลาย

5.6 ตั้งจิตประกอบด้วยพรหมวิหารสี่

5.7 สอนดีและคุ้มครองดีด้วยอุบายวิธีต่าง ๆ

5.8 ต้องฉลาดในการชี้แจงเหตุผล

5.9 หัดให้ศิษย์มีนิสัยรักงาน

5.10 ตั้งใจวิจารณ์เหตุผลที่ปรากฏเฉพาะหน้า

5.11 ต้องอบรมให้มีกำลังใจ

6. **หน้าที่ศิษย์** เมื่อศิษย์ได้รับความอนุเคราะห์ช่วยแนะนำสั่งสอนจากอาจารย์ได้ก็ควรปฏิบัติบำรุงอาจารย์นั้น ตอบแทนอุปการะคุณท่านด้วยการทำ ตามหน้าที่ดังต่อไปนี้

6.1 ลูกขึ้นยืนรับ

6.2 เข้าไปยืนคอยรับใช้

6.3 เชื้อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของอาจารย์

6.4 อุปัฏฐากบำรุงอาจารย์

6.5 ตั้งใจเรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ.

6.6 ปฏิบัติตามระเบียบและขนบธรรมเนียมของสำนักเรียน

6.7 ต้องช่วยทำงานของสำนักเรียนตามที่อาจารย์มอบให้ด้วยความเต็มใจ

6.8 ต้องช่วยระวังทรัพย์สินสมบัติของสำนักเรียน

6.9 ต้องมีความรักใคร่และช่วยเหลือเพื่อนนักเรียน

6.10 พยายามช่วยระวังรักษาทรัพย์สินสมบัติของเพื่อนนักเรียน

6.11 ต้องมีอิทธิบาท 4 เป็นธรรมประจำใจ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

7. **หน้าที่เพื่อน** เพื่อนนี้ มีความสำคัญแก่เรามีไข่น้อย กิจการงานเป็นอันมากที่จะสำเร็จได้ด้วยความร่วมมือ ต้องอาศัยเพื่อนเป็นกำลังสำคัญส่วนหนึ่ง ท่านจึงเปรียบเพื่อนเหมือนกับแขน

ซ้าย อาจารย์ผู้ประสาธ วิชาเหมือนกับแขนขา ธรรมดาว่าเราจะฟันไม้มือขวาต้องถือมีดมือซ้ายต้องจับไม้ จึงจะฟันไม้ได้ถนัดและขาดโดยง่ายเพียงลำพังแต่มือขวาฟันอย่างเดียว มือซ้ายไม่ได้จับไม้ นั้นเมื่อถูกมีดย่อมกระเด็นเคลื่อนที่ไปเสีย ยากที่จะขาดออกตามความมุ่งหมาย ของผู้ฟันได้

มีพุทธภาษิตที่รับรองความข้อนี้ว่า “เมื่อความต้องการเกิดขึ้น สหายคือเพื่อนย่อมนำความสุขมาให้” หมายความว่า เมื่อมีกิจ ธุระใด ๆ เกิดขึ้นแล้ว ถ้ามีเพื่อนช่วยเหลือ ย่อมทำให้กิจธุระนั้น สำเร็จลุล่วงไปได้โดยเร็วฉะนั้น คนผู้หวังอยู่ในโลกโดยความสวัสดีจึงมีความจำเป็นต้องคบเพื่อนไว้ การคบเพื่อนนั้นเป็นเหตุแห่งความ เจริญหรือเสื่อมในชีวิตโดยแท้ ถ้าผู้ใดคบเพื่อนประพฤติเลวทราม ต่ำช้า ย่อมพาให้ถึงความเสื่อมจากลาภยศชื่อเสียงทุกประการ เพราะ เพื่อนชั่วย่อมชักนำไปประกอบแต่ความชั่วทุจริต ถ้าผู้ใดคบเพื่อนที่ ประพฤติดีมีศีลธรรม ย่อมเป็นเหตุให้ถึงความเจริญด้วย ลาภ ยศ สรรเสริญยิ่ง ๆ ขึ้น เพราะเพื่อนที่ย่อมชักนำให้กระทำแต่ความดีงาม ประกอบกรรมที่สุจริตปราศจากโทษ พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า “คบ คนใด ย่อมเป็นเช่นคนนั้นแล” โบราณภาษิตก็สอนว่า “คบพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล คบคนชั่วพาดว้ ให้อยากจน เกิดเป็นคนคบใครจงไตร่ตรอง”

8. **หน้าที่สาม** สามีเป็นของคู่กับภรรยา เรียกตามคำชาวบ้านทั่วไปกว่า ผัวเมียเป็นของคู่กัน ถ้าไม่มีภรรยาก็ไม่มีสามี โดยนัยตรงกันข้าม ถ้า ไม่มีสามีก็ไม่มีภรรยา ฉะนั้น ทั้งสองคนนี้จึงมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติ ต่อกันอย่างใกล้ชิดและจำเป็น ถ้าไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องหน้าที่ของกันและกันวิมานสวรรค์อันพยายามสร้างสรรค์กันมาทั้งสองคนด้วยความ เหนื่อยยาก และตั้งใจว่าจะเสวยความสุขอย่างสดชื่นให้สมใจ ก็จะต้องพังทลายลงอย่างน่าเสียดาย บางคู่ถึงกับฆ่ากันก็มีไม่ถึงตายแต่ ทุบตีกันจนบอบช้ำก็มี บางคู่ก็ต้องหย่าร้างกันเสียโดยยังไม่ทันจะมี ลูกด้วยกันก็มี ฉะนั้น ทั้งสามีและภรรยาจะต้องศึกษาหน้าที่ของตน ๆ ให้แจ่มแจ้ง และพยายามปฏิบัติให้ครบถ้วน ความปรารถนาที่จะมี ความสุขจนกระทั่งแก่เฒ่าถือไม้เท้ายอดทองกระบองยอดเพชร ดังที่ เขาให้พรในวันวิวาห์มงคลนั้นก็สำเร็จสมหวังทุกประการ หน้าที่ของสามี คือ

- 8.1 ยกย่องนับถือว่าเป็นภรรยาจริง ๆ
- 8.2 ไม่ดูหมิ่นภรรยา
- 8.3 ไม่ประพฤตินอกใจภรรยา
- 8.4 มอบความเป็นใหญ่ให้

8.5 ให้เครื่องแต่งตัว

8.6 ต้องคอยสังเกตอารมณ์ของภรรยา

8.7 เอาใจใส่ในยามป่วยไข้

8.8 นับถือญาติมิตรของภรรยา

9. *หน้าที่ภรรยา* สามีมีหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อภรรยาอย่างไร ภรรยาก็ต้องมีหน้าที่ ที่ปฏิบัติต่อสามีเหมือนกัน อย่างตรงกันข้ามจะต่างกันเพียงเล็กน้อย หน้าที่ของภรรยาที่ควรปฏิบัติ นั้น ดังนี้

9.1 จัดการงานดี คือ งานใด อันเป็นหน้าที่ ของตนหรือสามีมอบหมายให้ทำแล้ว ไม่ปล่อยให้การทำงานนั้น ๆ ดัง ค้างอยู่รีบทำให้เสร็จเรียบร้อยทันกาลเวลาเสมอ

9.2 สงเคราะห์คนข้างเคียงของตัวดี ได้แก่ สงเคราะห์ญาติ พี่น้องของสามีด้วยการ ยกย่องนับถือ และส่งสิ่งของที่สมควรไปให้ เป็นต้น

9.3 ไม่ประพฤตินอกใจสามี ข้อนี้เป็นหน้าที่อันจำเป็น และ สำคัญยิ่งของภรรยา ในบรรดาหน้าที่อื่น ๆ นั้น แม้จะบกพร่องก็ ยังได้รับอภัยจากสามี แต่ถ้าผิดในข้อนี้ คือ ประพฤติ นอกใจสามี แล้ว หน้าที่อื่น ๆ ถึงจะวิเศษอย่างไรก็ไม่มี ความหมาย

9.4 รักษาทรัพย์ที่สามหามาได้ ข้อนี้เป็นหัวใจแห่งการ สะดวกสบายของครอบครัว เพราะถ้าครอบครัวใดขาดทรัพย์เสียอย่าง เดียว จะทำให้ทุกคนเกิดความไม่สบายใจ ฉะนั้น ทรัพย์ใด ๆ ที่สามีหา มาได้ด้วยการทำงานต่าง ๆ มีการทำนา, ค้าขาย, ข้าราชการ เป็นต้น จึงต้องพยายาม รักษาทรัพย์นั้นไว้เป็นอย่างดี ไม่ให้เสียหาย ไปในทางใดโดยความประมาทพลาดพลั้ง และต้อง พยายามเป็นคนมัธยัสถ์ไม่ใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นและไม่มีประโยชน์ จริง ๆ

9.5 ฉลาดและขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง ได้แก่ ความ ละเอียดและขยันใน การบ้านเรือน ไม่เลือกว่างานนั้นจะเป็นงานยาก ลำบากหรือสกปรก งานสูงหรืองานต่ำอย่างใด ซึ่ง เป็นหน้าที่ของตน และสามีมอบหมายให้ แล้วมีความอุตสาหะบากบั่นหมั่นทำจนสำเร็จ เรียบร้อย ทุกประการ

9.6 คอยสังเกตอารมณ์ของสามี

9.7 เอาใจใส่ในยามป่วยไข้

อีกอย่างภรรยาควรปฏิบัติตามโอวาทที่ธัญชัยเศรษฐีสอนแก่นาง วิสาขาก่อนจะส่งตัวไปสู่สกุลสามีอีก 10 ข้อ คือ

1) ไฟในอย่านำออก คือ เรื่องไม่ดีไม่งามภายในบ้าน ไม่ว่า จะเป็นเรื่องของสามีหรือพ่อแม่ของสามีเป็นต้น

2) ไฟนอกอย่านำเข้า คือ เรื่องไม่ดีหรือคำนิทาของคนอื่น ภายนอกบ้านที่ตนได้ยินได้ฟังมาแล้ว อย่าด่วนเอามาแฉภายในบ้านเพราะจะทำให้คนภายนอกกับคนภายในกินแค้นใจซึ่งกัน

3) ควรให้แก่ผู้ที่ให้ คือ ผู้ใดยืมเข้าของไปแล้วคืนให้ เมื่อผู้นั้น มายืมอีกจึงควรให้ หรือผู้ใดให้สิ่งของแก่เราเราจึงให้ตอบแทนแก่เขา

4) อย่าให้แก่ผู้ที่ไม่ให้ คือ ใครไม่ให้อะไรแก่เราเลย เราก็ไม่ต้อง ให้อะไรแก่เขาเลย หรือใครยืมของแล้วไม่ส่งคืน ก็อย่าให้ยืมอีก

5) เขาจะให้หรือไม่ให้ก็จงให้ คือ ญาติมิตรของตนเองหรือฝ่าย สามีก็ตามที่ยากจนตกทุกข์ลำบากมาขอพึ่ง เขามีอะไรตอบแทนหรือ จะไม่มีก็ช่างเถิด ควรช่วยเหลือเขา

6) จงนั่งให้เป็นสุข คือ เมื่อพ่อตัวแม่ผัวหรือสามียื่นทำการ งานอยู่ หญิงสาวอย่านั่งเฉย เมื่อเขาพักจึงควรพัก

7) จงกินให้เป็นสุข คือ ไม่บริโภคอาหารก่อนพ่อผัวแม่ผัวและสามี จัดหาให้เขารับประทานก่อนแล้ว ตัวเองจึงบริโภคภายหลัง

8) จงนอนให้เป็นสุข คือ พยายามตื่นก่อน นอนทีหลัง จัดแจงปรนนิบัติพ่อผัวแม่ผัวและสามีให้หลับก่อนแล้วจึงนอน

9) พึงบูชาไฟ คือ ให้มีความยำเกรงพ่อตัวแม่ผัวเหมือน กองไฟหรือรูปพิช ธรรมดาไฟหรือรูปพิช ใครจะเข้าใกล้ด้วยความ ประมาทไม่ได้ฉันใด พ่อผัวแม่ผัวเป็นผู้หญิงที่สะกิดใจมีความยำเกรงฉันนั้น

10) พึงนมัสการเทวดาภายใน คือ ให้แสดงความเคารพ นับถือพ่อผัวแม่ผัวและสามีเหมือนเทวดา จะเกิดสิริมงคลแก่ตนเองตลอดไป

10. *หน้าที่ข้าราชการพลเรือน* ข้าราชการพลเรือนนั้น หมายถึงข้าราชการทุกแผนก เว้นตำรวจทหารและข้าราชการการเมืองทุกแผนก ได้ชื่อว่าเป็นผู้ทำงาน ต่างพระเนตรพระกรรณของ

พระราช และได้รับเงินเดือนเป็นรางวัลเครื่องเลี้ยงชีพ โดยไม่ต้องไปทำไร่นาค้าขายเหมือนประชาชนทั่วไป และเงินเดือนนั้นก็คือภาษีอากรที่ประชาชนพลเมืองทำงานอาบเหงื่อต่างน้ำแล้วนำมาเสียให้แก่รัฐ ฉะนั้นข้าราชการผู้ได้รับการบำรุงเช่นนี้ จึงมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ เพื่อตอบสนองปฏิกิริยาของพระราช และประชาชน 13 ประการ คือ

- 10.1 ต้องพยายามปฏิบัติตามระเบียบวินัยของข้าราชการโดยเคร่งครัด
- 10.2 ต้องมีความอดทนในการปฏิบัติหน้าที่ราชการตามปกติพยายามทำงานให้เสร็จโดยไม่ชักช้า
- 10.3 ต้องมีใจประกอบด้วยเมตตาปรารถนาความเจริญของราชการบ้านเมืองและราษฎรทั่วไป
- 10.4 ต้องมีความโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อต่อราษฎร ไม่ถือตัว
- 10.5 ต้องแสดงกิริยาจาอันสุภาพต่อราษฎรผู้มาติดต่อดี เหมือนกันทุกคน
- 10.6 ในเรื่องใดที่ราษฎรมาติดต่อนั้นถ้าไม่ใช่หน้าที่ของตน และ เป็นเรื่องที่ตนทำไม่ได้ ก็จงพยายามชี้แจงให้ผู้ที่มาติดต่อเข้าใจ เหตุผล และแนะนำ
- 10.7 ถ้าเรื่องใดพอที่จะทำได้ แม้จะไม่ใช่หน้าที่โดยตรงก็ควร รับผิดชอบทันทีโดยไม่บอกปิดว่าไม่ใช่หน้าที่
- 10.8 ต้องพยายามทำงาน และเลิกงานตรงตามเวลา
- 10.9 ต้องมีความซื่อสัตย์ต่อราษฎรและรัฐบาลของพระราช ไม่ทำการฉ้อราษฎ์บังหลวง
- 10.10 ต้องมีความไหวตัวต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ ๆ เสมอ
- 10.11 ต้องคอยสอดส่องกิจการของทางราชการบ้านเมือง
- 10.12 ข้าราชการจะเจริญด้วยลาภยศนั้นต้องอาศัยบุคคล 3 ประเภท คือ ต้องให้ผู้ใหญ่ซึ่งอยู่เบื้องบนมีความรักใคร่ไว้วางใจจะได้ดั่งขึ้น ต้องให้ผู้ผู้น้อยซึ่งอยู่เบื้องล่างรักใคร่เคารพนับถือ จะได้ดั่งขึ้น และต้องให้ผู้เสมอกันช่วยประคองงานทุกสิ่งจะได้ไม่ล้มและมั่นคง ถ้าพร้อมกันดังนี้เป็นที่ยืนยันได้ว่าต้องเจริญด้วยลาภยศในราชการ ตลอดไปแน่นอน ฉะนั้น เพื่อความเจริญสมบูรณ์เช่นนี้ ข้าราชการ จึงควรปฏิบัติหน้าที่ของมนุษย์และคฤหัสถ์นั้นด้วยโดยอนุโลม

10.13 ข้าราชการเป็นผู้ที่ได้รับความนับถือจากราษฎรโดยทั่วไป จึงควรประพฤติปฏิบัติตน อบรมบุตรภรรยาให้เรียบร้อย ทำแต่สุจริต เว้นจากทุจริตจะได้เป็นตัวอย่างอันดีของประชาชนทั่วไป

11. *หน้าที่ตำรวจ* ตำรวจเป็นส่วนหนึ่งของข้าราชการ เช่นเดียวกับข้าราชการ พลเรือน มีหน้าที่ระงับทุกข์บำรุงสุขของประชาชน รักษาความสงบ เรียบร้อยภายในประเทศ และจับกุมบุคคลกระทำความผิดกฎหมายของรัฐ จึงควรตั้งอยู่ในหลักการประพฤติปฏิบัติ ประกอบด้วยหน้าที่ 14 ประการ คือ

11.1 ต้องพยายามทำตัวให้เป็นมิตรของประชาชน ไม่ใช่ทำตัว เป็นศัตรูของประชาชน

11.2 ต้องมีใจเมตตาสงสารต่อผู้ถูกจับกุม

11.3 ถ้าพบว่าผู้ใดกระทำความผิดแต่ไม่ร้ายแรง ก็รีบตักเตือนด้วย วาจาสุภาพ

11.4 พยายามหาโอกาสและแนะนำตักเตือนชี้แจง และอธิบาย ให้ประชาชนเข้าใจในสิ่งที่ผิดและถูกไม่มุ่งแต่จะจับผู้กระทำความผิดอย่าง เดียว

11.5 ต้องพยายามศึกษาค้นคว้าให้เข้าใจซึ่งถึงชีวิตจิตใจของ ประชาชนในท้องถิ่นที่ตนปกครอง

11.6 รู้จักทำตัวให้เข้าได้กับประชาชนทุกเพศทุกวัย ประพฤติกาย วาจาให้ถูกกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยไม่ผิดกฎหมาย

11.7 เมื่อต่อสู้กับโจรผู้ร้ายต้องมีน้ำใจกล้าหาญ เสี่ยงอันตราย เสียสละร่างกายและชีวิตด้วยความเต็มใจ

11.8 ต้องมีความอดทนมานะบากบั่น ปฏิบัติหน้าที่ราชการโดย ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก

11.9 ต้องมีความซื่อสัตย์ต่อราชการและประชาชน ไม่ฉ้อราษฎร์บังหลวง

11.10 ต้องประพฤติเป็นคนมีศีลธรรม ไม่อำนางแก่กศ 4

11.11 ต้องไม่เป็นนักเลงการพนัน นักเลงเจ้าชู้

11.12 ตำรวจต้องไม่เลี้ยงนักเลงไว้เที่ยวข่มเหงผู้อื่น

11.13 ตำรวจต้องไม่เบียดเบียนประชาชน ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

11.14 ต้องพยายามปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎหมาย และระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ

12. **หน้าที่ทหาร** ทหารคือ ข้าราชการแผนกหนึ่ง ซึ่งมีความสำคัญไม่น้อยกว่าข้าราชการแผนกอื่น ๆ และที่สำคัญที่สุดก็คือ มีหน้าที่ต้องรบกับข้าศึกศัตรูของประเทศ เพื่อดำรงความเป็นชาติไว้ มิให้เสีย เอกราชและอธิปไตยตกไปเป็นทาสของชนชาติอื่น ทหารจึงมีภารกิจอันเป็นหน้าที่ที่ต้องจัดต้องทำหลายอย่างจะกล่าวไว้แต่หน้าที่อันจำเป็น 14 ประการ คือ

12.1 ทหารต้องมีร่างกายแข็งแรง สุขภาพดีทั้งร่างกาย จิตใจ

12.2 จิตใจต้องเข้มแข็งและอดทน บึกบึน กล้าหาญ พร้อม อยู่เสมอ

12.3 ต้องรักษาเอกราชของชาติยิ่งชีวิต เหนือสิ่งอื่นใดทั้งหมด

12.4 มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และรัฐบาล ตลอดจนถึงผู้บังคับบัญชา

ทุกชั้น

12.5 ต้องรักษาความลับของทางราชการยิ่งกว่าชีวิต

12.6 ยามปกติ ทหารก็ช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยภายในบ้าน เมืองและป้องกันรักษาพระศาสนา อันเป็นที่เคารพนับถือ

12.7 ต้องรักษาความยุติธรรมเสมอด้วยชีวิต

12.8 ต้องมีศีลธรรมประจำใจ ให้โอกาสแก่ข้าศึกศัตรูผู้ไม่มีทางต่อสู้หาทางช่วยเหลือผู้ยอมแพ้

12.9 ต้องเว้นจากการเป็นนักเลงการพนัน และเจ้าชู้เป็นเด็ดขาด

12.10 ต้องซื่อสัตย์ต่อเพื่อนทหารและเป็นมิตรที่ดีของประชาชน

12.11 ต้องมีความกตัญญูทวาทะ ระลึกเสมอถึงอุปการะคุณของประชาชนทั้งชาติ ที่ได้พยายามอาบเหงื่อต่างน้ำแล้วเสียภาษีอากรบำรุง รัฐเพื่อให้ทหารมีกำลังรักษาประเทศชาติสืบไป

12.12 ต้องรักษาเกียรติของความเป็นทหาร ไม่ถือโอกาสใช้ เครื่องแบบกระทำความผิดใด ๆ อันเป็นการทำลายความสงบสุขของประชาชน.

12.13 ต้องพยายามปรับปรุงตนให้มีความรู้ทันสมัยในวิทยาการ ทหารใหม่ๆ ทุกประการ

12.14 ต้องพยายามประพฤติปฏิบัติ ตามกฎหมายและระเบียบ วินัยของทหาร อย่างเคร่งครัด

13. *หน้าที่พ่อค้าแม่ค้า* การค้าขาย เป็นอาชีพที่ดีชนิดหนึ่งซึ่งผู้ใดประกอบได้ถูกต้องแล้ว ย่อมทำให้มีความร่ำรวยเป็นเศรษฐีได้ ทำให้บ้านเมืองเจริญสวยงามเหมือนเส้นเลือดทำร่างกายให้ เจริญและผิวหนังทำให้สวยงาม หน้าที่พ่อค้าแม่ค้านี้เป็นสิ่งที่ละเอียดละออ ต้องประกอบด้วยความ ฉลาดมีไหวพริบเฉียบแหลมมาก จะกล่าวเป็นแนวทางดังต่อไปนี้ คือ

13.1 ต้องมีตาดี คือ รู้จักสินค้าว่าสิ่งนี้เมื่อซื้อแล้วจะได้กำไรจะได้เท่า

13.2 ต้องมีความเชี่ยวชาญในการค้า คือ เข้าใจทั้งในการซื้อ สินค้าเข้ามา และ จำหน่ายสินค้าออกไปโดยไม่ให้ตกค้าง

13.3 ต้องพยายามทำความคุ้นเคยรู้จักกับเศรษฐี หรือคหบดีผู้มีทรัพย์มาก หากถึง คราวจำเป็นจะได้อาศัยทุนรอนจากท่านเหล่านั้น เรียกว่า เป็นผู้พร้อมพร้อมด้วยที่พึ่ง

13.4 ต้องมีความซื่อตรงต่อเอเยนต์ใหญ่ และยี่ปี่ว

13.5 ต้องแต่งตัวให้พอเหมาะสมแก่ฐานะของการค้าที่ตนดำเนินอยู่

13.6 ต้องพยายามจัดตั้งวางสินค้าให้เรียบร้อย หยิบง่าย ดูเห็นง่าย และรักษาให้ สะอาด

13.7 ต้องเป็นคนไม่ถือตัว ไม่ว่ากรณีใด ๆ แม้ลูกค้าจะด่าว่า

13.8 ต้องพูดจาให้อ่อนหวานไพเราะน่าฟัง และพูดแบบกันเอง

13.9 ต้องรู้จักฤดูกาลของผลผลิตที่จะเกิดขึ้น และซื้อขายให้ถูกต้องตามฤดูกาล

13.10 ไม่ควรจะค้าขายสิ่งที่ผิดกฎหมาย โดยหวังจะให้ร่ำรวย

13.11 ต้องพยายามอดทนต่ออุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการค้าขาย

13.12 พยายามขายเอากำไรแต่เพียงเล็กน้อย ของบางอย่าง อาจต้องขายเท่าทุน

13.13 ต้องหมั่นสังเกตและจดจำไว้ว่า คนนี้หรือจำพวกนี้มา จากถิ่นไหน ไร่หรือ ฉลาด เพื่อต้อนรับด้วยการค้าขายให้ถูกต้องแก่ ฐานะของเขา

13.14 ต้องคอยสดับรับฟังการขึ้นลงของค่าเงินเพื่อประกอบการตกลงใจสั่งซื้อ หรือรับขายสินค้าไป

13.15 ไม่ควรขายเชื่อเป็นอันขาด เว้นแต่บางรายที่มีหลักฐาน

13.16 ต้องมีความละเอียดละออถี่ถ้วน พยายามเก็บเล็กผสมน้อย

13.17 ต้องมีหลักธรรมประจำใจว่าการค้าขายมี 2 อย่าง คือ ไม่ขาดทุนก็มีกำไร ย่อมเป็นอนิจจัง และไม่มีแน่นอนว่าการค้าขายคราวนี้จะขาดทุนหรือได้กำไร เวลาขาดทุนก็ไม่ต้องเสียใจ พยายามตัดทอนรายจ่ายลง

14. **หน้าที่ผู้ใหญ่ ผู้บังคับบัญชา** ผู้ใหญ่ในที่ทั่ว ๆ ไป ท่านจำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ ผู้ใหญ่โดยชาติกำเนิด คือ เกิดมาในตระกูลพระมหากษัตริย์ เจ้า พระยาหรือมหาเศรษฐีเรียกว่า ชาติวุฒิประเภทหนึ่ง, ผู้ใหญ่โดยวัย ได้แก่ ผู้ที่มีอายุมากตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป หรือมีอายุมากกว่าผู้น้อย เรียกว่า วัยวุฒิประเภทหนึ่ง, ผู้ใหญ่โดยคุณ หมายถึงผู้ที่มีคุณงามความดี มีความรู้ความสามารถใน วิชาการต่าง ๆ เรียกว่า คุณวุฒิประเภทหนึ่ง, แต่ผู้ใหญ่ที่จะกล่าวถึงนี้หมายถึงผู้ปกครองคนหรือ ผู้บังคับบัญชานั้นเอง หลักไว้สำหรับเตือนใจตนเอง ให้ปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง เพื่อเป็นความเจริญ แก่ตนเองและหมู่คณะของตน ดังต่อไปนี้

14.1 ต้องอ่านผู้น้อยของตนออก

14.2 จิตใจเอื้อเฟื้อต่อผู้น้อย

14.3 ใช้ธรรมเป็นอำนาจ

14.4 ถึงคราวก็ขู่ คราวประคองก็ประคอง

14.5 ให้ผู้น้อยทำงานที่เหมาะสมแก่ความรู้ความสามารถของเขา

14.6 ต้องพูดจาให้เป็นหลัก เมื่อพูดจากับผู้น้อย

14.7 ไม่ตั้งอยู่ในอคติ 4 ประการ

14.8 มีพรหมวิหาร เป็นหลักใจ

14.9 ประพฤติตามสังคหวัตถุ 4

14.10 ตรงต่อเวลา

14.11 วิธีทำงานที่ดี ผู้ใหญ่ต้องมีความรู้ละเอียดในการทำงานที่ อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบ

15. **หน้าที่ผู้น้อย** ผู้น้อย คือผู้ใต้บังคับบัญชา ตรงกันข้ามกับผู้ใหญ่ว่าแล้ว จึงมีหน้าที่เป็นหลักปฏิบัติเพื่อความเจริญของตนเองและหมู่คณะดังต่อไปนี้

15.1 ต้องอ่านผู้ใหญ่ที่ปกครองตัวให้ออก

- 15.2 มีความจงรักภักดี
- 15.3 ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่ง
- 15.4 ต้องยกย่องชมเชยผู้ใหญ่ในที่ทุกสถาน
- 15.5 เห็นงานสุจริตเป็นศักดิ์ศรีที่สูงส่ง
- 15.6 ไม่มุ่งร้ายริษยาผู้ใหญ่
- 15.7 ไม่มีนิสัยตื่นเต้น
- 15.8 มีใจหนักแน่นในกิจการงานอันเป็นหน้าที่
- 15.9 ทำงานมากเห็นเป็นเกียรติและเป็นกำไร
- 15.10 ตั้งมั่นอยู่ในกตัญญูกตเวทิตา
- 15.11 ไม่ตีเสมอผู้ใหญ่โดยทางกายวาจาและใจ

16. *หน้าที่กฤหัสถ์* กฤหัสถ์ หมายถึง คนทั้งเพศชายและเพศหญิง ซึ่งเรียกว่า มรวาาส เป็นผู้ครองเรือนจะมีคู่หรือไม่คู่ก็ดี และเรียกว่า กุลบุตร กุลธิดา เป็นลูกชายลูกสาวของตระกูลที่ดี หรือกำหนดง่าย ๆ ว่าคน ไม่ใช่ชนกบวช

ฉะนั้น จึงได้เลือกคัดจัดสรรธรรมะ อันเป็นหน้าที่ที่ควรปฏิบัติเพื่อความ ผาสุกในการ เป็นกฤหัสถ์ไว้ดังนี้ คือ ต้องงดเว้นจากการประพฤติดังต่อไปนี้ ซึ่งท่าน เรียกว่าอบายมุข 11 ข้อ คือ 1) การเป็นนักเลงสุรา 2) การเป็นนักเลงผู้หญิง 3) การเป็นนักเลงการพนัน 4) การคบคนชั่วเป็น เพื่อน 5) การเป็นนักเลงเที่ยวกลางคืน 6) นักเลงเที่ยวดู มหรสพ 7) การเป็นคนเกียจคร้าน 8) การ เดินทางไกลคนเดียว 9) การเป็นคนดुर้าย 10) การนอนหลับมาก 11) การเป็นคนเห็นแก่ตัว

บทวิจารณ์หนังสือ

จากเนื้อความในหนังสือเรื่อง “หน้าที่ของคน” มาเรียบเรียงทำให้พบจุดเด่นและจุดด้อย ของหนังสือ ดังนี้

1. จุดเด่นของหนังสือ

จุดเด่นของเรื่องนี้ คือ การเน้นที่ความสำคัญของหน้าที่ในการสร้างความสุขสร้าง ความเจริญในชีวิต บทบาทหรือหน้าที่ซึ่งเราทุกคนได้รับมานั้น ล้วนมีผลกระทบต่อคนรอบข้าง สังคมและ ต่อโลกใบนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น จึงควรเติมเต็ม คำว่า ความรัก ความมีเมตตาต่อกัน และ

ความอดทน ใส่ลงไปให้จนเต็ม ส่วนบทบาทหน้าที่ตามพระพุทธรูปศาสนาเถรวาทมิใช่มีแต่เพียงความรักและวัตถุสิ่งของแต่ต้องมีสติและปัญญาและมีกัลยาณมิตรด้วย (พระไตรปิฎกภาษาไทย, 20/371/82) การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู หรืออีกอย่างหนึ่งคือ การแสดงพฤติกรรมตามบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) หรือการทำหน้าที่ทางกาย คือ ไหว้ทำแต่ความดี การทำหน้าที่ทางใจคือ การพาเข้าวัดศึกษาพระธรรมคำสอน จะเกิดผลดีของการทำหน้าที่ที่ดีคือ ได้รับความปิติภาคภูมิใจสงบเย็นและสังคมสงบสุข (พุทธทาสภิกขุ, 2522) หน้าที่ที่สำคัญ คือ หน้าที่ในการทำความเข้าใจชีวิต ผึกฝนจิตใจให้หลุดพ้นจากเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์ทั้งหลาย ไม่ยึดมั่นในตัวตนของตน ทำหน้าที่ของมนุษย์ให้สมบูรณ์ ย่อมเป็น หน้าที่อันสูงสุด ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวว่าความสำคัญของการเจริญจิตตสิกขาและปัญญาสิกขาไว้เป็นแนวทางปฏิบัติ ไว้อย่างกว้างขวาง เริ่มตั้งแต่การแบ่งแยกจำแนกประเภทของคนตามคติพุทธศาสนา และแนวทางการพัฒนาตนให้สูงขึ้น มีชีวิต สงบเย็นและบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่นได้อย่างเต็มที่

2. จุดด้อยของหนังสือ

จุดด้อยของเรื่องนี้คือซึ่งอาจทำให้มองเห็นว่าความสำคัญของหน้าที่ตนเองมากเกินไป มองแค่การทำหน้าที่เท่านั้น ทำให้ขาดความสมดุลในเรื่องของชีวิตส่วนตัว ดังนั้น ครอบครัวย่อมทำหน้าที่เบื้องต้นที่จำเป็นต่างๆ เพื่อสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ครอบครัวจึงเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดของสังคมเพราะเป็นสถาบันแรกของการพัฒนาการของการสร้างสังคมมนุษย์ (ทัศนีย์ ทองสว่าง, 2537) ไม่ว่าจะเป็นหน้าที่ในมิติแบบใด ย่อมมีความหมายพิเศษและคุณค่าอยู่ในตนเอง จึงต้องบรรจงสร้างสรรค์ออกมาด้วยความรัก ความเมตตาและ ความอดทน ผสมผสานไปอย่างกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกัน และไม่มีใครเคยกล่าวไว้ว่า “ความรัก” สำคัญกว่าหน้าที่ หรือ “หน้าที่” สำคัญยิ่งกว่า ขณะที่ใครบางคนมักกล่าวว่า “ความรัก” และ “หน้าที่” เป็นดั่งเงาของกันและกัน ดังนั้น จึงไม่ควรแยกออกจากกัน ส่วนการเรียบเรียงนั้นบกพร่องเล็กน้อย เช่น เลขลำดับผิดพลาด เป็นต้น

สรุปผล

ฉะนั้นหน้าที่ทั้งหลายเหล่านี้จึงถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดที่ทุก ๆ คนจะต้องศึกษาให้เข้าใจดี และพร้อมอยู่เสมอที่จะปฏิบัติได้ในเมื่อ ตนได้รับหน้าที่นั้น ๆ เพราะว่าหน้าที่นี้ก็คือตัวธรรมะนั้นเอง ผู้ใดปฏิบัติ หน้าที่ของคนถูกต้อง ผู้นั้นได้ชื่อว่าปฏิบัติธรรมะ ผู้ใดปฏิบัติธรรมะ ผู้นั้นชื่อว่าบูชาสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า และเมื่อทุกคนได้ปฏิบัติ หน้าที่ของตนถูกต้องครบบริบูรณ์ตนเองย่อมได้ลาภ, ยศ, สรรเสริญ และความ สุขความเจริญตามสมควรแก่การปฏิบัติอย่างแน่อน และสังคมตลอด จนประเทศชาติก็ย่อมได้รับความร่มเย็นเป็นสุขโดยทั่วกันอย่างแน่นอนเพราะโลกทุก ๆ วันนี้มีแต่เดือดร้อนหาความสุขไม่ได้ มิได้มีสาเหตุจากอย่างอื่นเลย เป็นเพราะทุกคนไม่ได้พยายาม ปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเองเป็นส่วนใหญ่ มีแต่ผู้เป่าประกาศและ โฆษณาชักชวนหรือบังคับให้ผู้อื่นปฏิบัติตามหน้าที่ สิ่งที่สำคัญผู้ใดได้ปฏิบัติตามหน้าที่ผู้นั้นได้ปฏิบัติตามสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านได้ชี้ทางพ้นจากทุกข์ให้แก่เรา ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางของคนทุกคน ที่ล้วนแต่ต้องการพ้นทุกข์ บรรลุนิพพานแต่ความสุขความเจริญ ในเมื่อชีวิตคนเรามันสั้นควรทำหน้าที่ให้ดีที่สุดอย่างเต็มที่ก่อนที่จะจากโลกนี้ไป

เอกสารอ้างอิง

ทัศนีย์ ทองสว่าง. (2537). *สังคมไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

พุทธทาสภิกขุ. (2522). *เตือนใจวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมสภา.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542*. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.